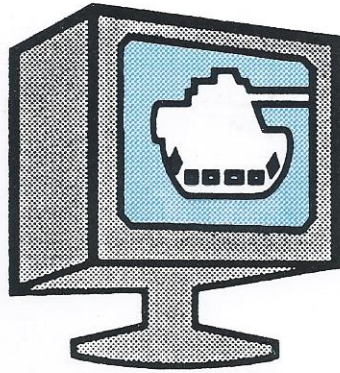

Nyt. szám: 690/590/MH HSZK

186 sz. példány

Nyt. sz.: 1024/637.

KATONAI
LOGISZTIKA
Anyagi-Technikai Biztosítás

Érkezett
az MH 590/590/MH-hoz
1995. év. XI. hó. 01. nap

3. ÉVFOLYAM
1995. 3. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH ATFCFSF-ség belső kiadványa

KATONAI LOGISZTIKA 3. ÉVFOLYAM 1995. 3. SZÁM

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

TARTALOMBÓL:

- Az elméleti logisztikai tételek adaptációja a hadseregben
- A védelem ATB megvalósítása a nemzeti erőforrások bevonásával
- A nemzeti szabványosítás és minőségügy új törvényei
- Az egészségügyi szolgálat korszerűsítése
- A gépjárművek üzemeltetése és igénybevétele ellenőrzésének tapasztalatai
- Logisztikai Tudományos Konferencia (Információ)

1995

3

MH ATFCSE-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök Dobó Péter

Tagok Fehérvári Tamás, Domine János,
Svéd László, Szenes Zoltán, Csűrös János,
Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

mb. Főszerkesztő Szűcs László

Felelős szerkesztő Tóth József

Felelős kiadó Littomiczky János

Készült: 270 példányban
Egy példány: 140 lap

LOGISZTIKA - KATONAI LOGISZTIKA

AZ ELMÉLETI LOGISZTIKAI TÉTELEK ADAPTÁCIÓJA A HADSEREGBEN

Turcsányi Károly¹

A bíráló megjegyzése: Összességében a cikk (előadás) előremutató, közlésre ajánlom. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a szerző nem veszi kellően figyelembe (katonai értelemben definiált) ANYAG és TECHNIKA fogalmát, valamint a DOMINANCIA elvet. Ezért a téves kiindulás és következtetés zavart okozhat az anyagi és technikai biztosítás – elfogadott – tartalmának értelmezésében.

A cikk a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián 1995. június 7-8-án a Logisztikai Tudományos Konferencián elhangzott előadásomat adja közre. Az előadás azoknak a logisztikaelméleti kutatásoknak a felhasználásával készült, amelyek egyrészt megteremteni törekedtek a polgári és a katonai logisztika egyfajta közös bázisát, másrészt egy alkalmazott logisztikai területre kívánták bizonyítani az előbbi elmélet gyakorlati jelentőségét.

A kutatásokat dr. Kóthay János alezredes tanszékvezető helyettes vezeti, akinek munkáit a folyóiratban megjelent több cikkén keresztül már jól ismerheti a tisztelt olvasó.

Magyarországon a katonai logisztika – érzékletem szerint – rövid, de rendkívül gyors fejlődésen ment keresztül. Néhány évvel ezelőtt az egyenruhások sorai közt, még csak egy-egy elkötelezett kutatója volt a logisztika ügyének, ma viszont már több kutató bázis, több kutatási irány is kézzelfoghatóan jelen van.

1 Dr. Turcsányi Károly mérnök ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, ZMKA Haditechnikai Tanszék

A kutatások aktivitását jelzi az a sokrétűség, ami mára kialakult a katonai logisztikában. Ezt a fejlődést jelen fázisában természetes jelenségnek kell (lehet) tekintenünk.

Ma, megítélésem szerint az első erjedést követő letisztulás, a fogalmi rendszer alapjainak véglegesítése időszakában vagyunk.

A fogalmi tisztázás, a logisztika elméleti és gyakorlati alapkérdéseinek meghatározása, rendszerezése és tudatosítása nem kis feladat, mindezek megoldása – ha nem is végleges formában – a tovább fejlődés, a rendszerezés szempontjából igen jelentős "mérőkövek" számíthat. Ennek elősegítése kell legyen jelen konferenciánk egyik fő célkitűzése is.

A konferencia fenti feladatok megoldásának előrevitele érdekében 3 meghatározó erőforrásra támaszkodhat, amelyek:

- külföldi – kiemelkedő amerikai logisztikai vezető táborno­kok és katonai szakértők, valamint – neves szlovák egyetemi oktatók, kutatók részvétele;

- a magyar polgári felsőoktatás és a logisztikai társadalmi szerveződések konferenciáinkon csak igen ritkán – a témában még egyáltalán nem tapasztalt széles körének jelenléte és szerepvállalása;

- a hazai katonai logisztikai kutatók és gyakorlati logisztikai (anyagitechnikai) vezetők széles körének megjelenése és közreműködése.

Ez a három tényező együtt megteremtheti a konferencia célkitűzései színvonalas teljesítésének lehetőségét, amely mindannyiunk közös érdeke és feladata.

E rövid bevezető után engedjék meg, hogy témám – *az elméleti logisztikai tételek adaptációja a hadseregben* – rövid indoklására és vázlat­szerű bemutatására térjek.

Említettem a bevezetőben, hogy a katonai logisztika széleskörű vizsgálata a Magyar Honvédségnél csupán néhány évvel ezelőtt vette kezde­tét. Megismerése két irányból – a polgári logisztika és a nyugati katonai logisztika elmélet és gyakorlat felől – indulhatott meg. Tanulmányozva a két irányt, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Haditechnikai tanszékén –

arra következtetésre jutottunk, hogy keresni kell azokat a közös építőelemeket, műveleteket, módszereket, eljárásokat, folyamatokat és törvényszerűségeket, amelyek összekapcsolják a két területet és azok egységes elméleti alapjául, bázisául szolgálhatnak. Amennyiben ezekben a kérdésekben eredményeket érünk el, úgy azok a katonai logisztika bármely jelenlegi és új területén felhasználhatók, adaptálhatók lesznek.

Munkánkat két megfontolás vezérelte és vezérli ma is:

– ezek *egyike* annak előrevetítése, feltételezése, hogy a kérdéseknek ez a megközelítése tudományelméleti szempontból lehetséges és a logisztikában új eredmények eléréséhez is elvezethet;

– a *másik* pedig az, hogy a logisztika elméleti alapkérdéseinek rendszerbefoglalása részben a rendelkezésre álló szakirodalom feldolgozásával, részben pedig saját eredményeink alapján - az egyetemi oktatásunk tananyagbázisának nélkülözhetetlen, eddig hiányzó - részét képezi.

Eredményeinket abban láttuk hasznosíthatónak, hogy azok felhasználásának lehetőségét a katonai alkalmazott logisztika egy konkrét szakterületén, a **haditechnikai biztosításban** kimutassuk, bizonyítsuk.

Tudatában vagyunk ugyanakkor annak, hogy ezen új úton járva egyes helyesnek vélt megállapításaink néha később tévesnek, ugyanakkor ma tévesnek, netán haszontalannak ítélt következtetéseink utóbb igazaknak, hasznosnak bizonyulhatnak.

A továbbiakban kutatásaink néhány fő eredményét ismertetem az eddigieknek megfelelő módon igen röviden – *a szemléletesség érdekében elsősorban vázlatok (ábrák) felhasználásával.*

Kezdetben egy olyan modellt kerestünk, amellyel a legáltalánosabban és egyúttal a legkézenfekvőbben tudjuk bemutatni a logisztika lényegét és szerepét működő rendszerre értelmezhetően. Ezt a modellt a **kibernetikai rendszer általános sémájában** találtuk meg.

A modell a szakirodalomból jól ismert módon egy fő (fizikai) folyamatra építi fel a rendszer sémáját. A fő folyamat működését erőforrások teszik lehetővé, eredményét pedig a végtermék bizonyítja. A rendszer működését a vezetés hozza létre, amely a fő folyamatból nyert, arra írá-

nyuló, valamint bemenő és kimenő információk – azaz információs rendszer – útján lehetséges. Az így értelmezett kibernetikai rendszerben és a rendszerek között információk és erőforrások áramlanak, miközben meghatározott célok és követelmények szerinti átalakuláson mennek keresztül.

Vagyis a működés általános kritériuma kettős:

1.) a fő folyamatnak megfelelő információk és erőforrások áramlása (logisztika), valamint;

2.) a fő (fizikai) folyamatot jelentő átalakítások sorozata (technológia) együttes megvalósítása.

Ehhez a modellhez *a vezetés- és szervezéstudományi* szakirodalom alapján megkerestük és rendszerezettük azokat az elemzési eljárásokat, módszereket, amelyek lehetővé teszik a vizsgált konkrét rendszer logisztikai analízisét és értékelését.

Kutatásaink *további részében* azokat az elemi és összetett műveleteket törekedtünk meghatározni, amelyek segítségével a *logisztikai folyamatok kellő egyértelműséggel leírhatók, és így könnyen kezelhetők.*

Azokat a folyamatokat tekintettük összetett műveleteknek, amelyek a logisztikában közismert és adott – szakterülettől függetlenül létező – általános logisztikai megoldásokat tartalmaznak. Az összetett műveletek az alpműveletekkel leírhatók, és generális logisztikai csomópontokon helyezkednek el. Közülük példaként a raktározási folyamat logisztikai hatásvázlatát mutatom be az *1. számú ábrán*. Amint az ábrából is látható, az összetett műveletek ábrázolástechnikánk szerint általános és lehetséges kapcsolati rendeket (felfoghatók lehetséges logisztikai utaknak is!) szemléltetnek. Az alpműveletek a folyamatban való elhelyezkedésük és betöltött funkcióik szerint többször is ismétlődhetnek.

Az elméleti alapok leírása során foglalkoztunk még az általános logisztikai módszerek összeállításával, rövid leírásukkal, és végül az alkalmazott logisztika értelmezésével.

Engedjék meg itt utalnom "Az általános logisztikai módszerek megjelölése és elhatárolása más módszerektől" címmel a tanszéki logisztikai kutatásokat vezető dr. Kóthay alezredes úr által készített tanulmányra.

A logisztika tanulmányozása során azt láttuk, hogy a tapasztalati logisztika mindig egy konkrét folyamatmegvalósító rendszerhez illeszkedve, annak szerves részeként, egyik vetületeként jelenik meg.

Ami közös, a folyamatmegvalósító rendszerekben az annyi, hogy megfelelő információkat és erőforrásokat megfelelő tér-, idő- és minőségállapotba hoznak. Az ilyen irányú tevékenységet a logisztika nézőpontjából vizsgálva azonos törvényszerűségek befolyásolják, azonos műveletek írják le és azonos módszerek segítik.

Így értelmezve az alkalmazott logisztika nem más, mint szakma plusz logisztikaelmélet.

Ezzel eljutottunk téziseink egyikéhez is, amely azt mondja ki, hogy a katonai logisztika gyűjtőfogalom, amely a hadseregben létező alkalmazott logisztikai területek elfogadott és definiált összességét jelenti.

Annak van tehát értelme, hogy felmérjük a katonai logisztikán belül értelmezett összes alkalmazott területet rendszerezés céljából. E területek száma valószínűleg jóval több annál, mint amelyet ma az anyagi-technikai biztosítás gyűjtőfogalom alatt annak tekintünk. Rendszerezésük és elemzésük adhat eligazítást számunkra arról, melyek azok a folyamatok, amelyek egységes rendszerbe integrálhatók és egységes logisztikai alkalmazással kapcsolhatók össze.

Ilyen irányú törekvések a hadseregben már évek óta tapasztalhatók. *A javítóműhelyek összevonása, a haditechnikai szolgálatok integrációja, majd az anyagi-technikai biztosítási rendszer létrehozása* mind ezt célozza.

Pontosan definiált és körülhatárolt rendszernél a logisztikai folyamatok mindeképpen integrálhatók, viszont nem épülhetnek össze a fizikai folyamatok, csak vezetési szinten rendelhetők közös irányítás alá. Az integráció tehát azt jelöli és fogja össze, mely logisztikai területek egységes kezelése és irányítása lehetséges és szükséges.

Ezt a tézist alkalmaztuk a további kutatási irány kijelölésénél, amikor is célul tűztük ki a haditechnikai biztosításnak, mint alkalmazott logisztikai területnek a vizsgálatát.

Munkánknak egy részét már elvégeztük, de nagyobb része és az eredmények értékelése még előttünk van. **Amit elvégeztünk annak lépései a következőkben összegezhetők:**

Első lépésként a haditechnikai biztosítás célrendszeréből indultunk ki és a nevesíthető célokat *a következőkben foglaltuk össze:*

a.) a csapatok és egyéb katonai szervezetek ellátása harc- és szakanyagokkal megfelelő

- helyen;
- időben;
- mennyiségben;
- minőségben;
- előre meghatározott norma illetve sztohasztikusan változó igények alapján.

b.) a csapatok és egyéb katonai szervezetek felszerelése a feladatok ellátásához szükséges haditechnikai eszközökkel;

c.) a rendszeresített haditechnikai eszközök korszerű szinten tartása;

d.) a haditechnikai eszközökben beállott veszteségek megfelelő helyen és időben - fogyásnak megfelelő mértékű utánpótlása;

e.) a haditechnikai eszközök állandó alkalmazható kész állapotban tartása;

f.) a meghibásodott és sérülést szenvedett eszközök szakszerű és gyors helyreállításának végrehajtása.

Belátható, hogy *a haditechnikai biztosítás céljai két jól elkülöníthető csoportba szerveződnek. Egyrészt* a harc- és szakanyagok, *másrészt* a haditechnikai eszközök biztosítására irányulnak. Ennek megfelelően a célokhoz rendelhető fizikai folyamatok is *két csoportba tagolódnak:*

- anyagi folyamatok (harc- és szakanyagellátás) és
- technikai folyamatok (felszerelés, korszerű szinten tartás, pótlás, üzemmentartás, azaz állapotmegőrzés és helyreállítás).

A további vizsgálatokat *két irányra különválasztottuk*, amelyek közül a technikai folyamaton elvégzetteket követem nyomon. Ezt megelőzően azonban a szétválasztáshoz *két megjegyzést kívánok hozzáfűzni*:

a.) Az anyagi folyamatokon belül a szakanyagellátás szorosan kapcsolódik a technikával végzett műveletekhez, azoknak segéd, kiegészítő folyamata. Ezért célszerű megfontolni elválasztásukat a technikai folyamatoktól (Mi vizsgálatunknál a továbbiakban nem választottuk el attól, ami egyúttal álláspontunkat is tükrözi).

b.) A harcanyagellátás (biztosítás) folyamatain belül a harcanyagok pl. rakéták technikai előkészítése és időszakos bevizsgálása kifejezetten technikai jellegű részfolyamat.

Megállapítható tehát, hogy a szétválasztás tisztán, teljes körűen nem végezhető el, nem lehet a folyamatok csoportosításának kizárólagos kritériuma.

Második lépésként elkészítettük a technikai folyamatok általános hatásvázlatát, melynél a választott rendszermodellt tekintettük a rendszerezés alapjának. Ezt a 2. számú ábrán mutatom be.

A katonai szervezetek felszerelése haditechnikai eszközökkel nem folyamatos, állandó feladat, hanem egyszeri vagy időszakosan jelentkező beruházási jellegű tevékenység.

Elsődlegesen a szervezetek felállításánál, illetve átfegyverzésnél jelentkező igény, amely a technikai és technológiai fejlődés követelte *profilbővítés és korszerűsítés* (haderőfejlesztés) kapcsán jelentkező rendszerezési, rendszerbe állítási, szervezetbe állítási funkcióban ölt testet.

Maga a folyamat – mármint a haditechnikai eszközökkel való felszerelés – elsősorban termék figyelési, hasznosíthatósági próba és elosztási részfolyamatokkal valósítható meg, de fontos termelési jellegű segédfolyamatok közbeiktatása is szükséges (kompletté tétel, berendezések ösz-

szeállítása, kikonzerválás, hitelesítés, üzembehelyezés, stb.). Megjegyzendő, hogy a logisztikai szempontból minősített segédfolyamatok a technikai biztosításban *a főfolyamat integráns részét képezik.*

A korszerű szinten tartás a kutatás-fejlesztés, korszerűsítés, esetleg újítás folyamataiban valósul meg az előkísérletek végrehajtása, kísérleti minta gyártás, csapatpróba, módosítás, stb. funkciókon keresztül.

Az állapotmegőrzés, üzembentartás a haditechnikai eszközök és anyagok alkalmazhatókész állapotban tartása a HTB talán legsokrétűbb, legbonyolultabb célkitűzése.

Feltételezi a magasan kvalifikált szakállomány meglétét, a felkészítés és utánpótlás folyamatos biztosítását. Mindezen tevékenységek motiváló tényezője alapvetően a megelőző jelleg. Jellemző továbbá, hogy megfelelő feladat-, idő-, környezet- valamint normaorientált végrehajtást feltételeznek és a fentiek figyelembevételével készült prognózisokra alapozódnak.

A meghibásodott és sérülést szenvedett eszközök helyreállítása háborús időszakban döntően eseményorientált, szükségyszerűség alapján megvalósítandó célkitűzés.

A helyreállítási igény az eszköz meghibásodása, vagy sérülésének bekövetkezése, illetve a meghibásodás rövid időn belüli bekövetkezése tényének megállapítása (észlelése) után jelentkezik. Ebből adódóan harctevékenységek, hadműveletek időszakában *nehezen prognosztizálható, alapvetően kapacitás és fenntartási anyag függő tevékenységeken keresztül realizálható.* Jellemző részfolyamatai a technikai felderítés, az összegyűjtés és a javítás helyére való eljuttatás, a javítás, valamint az alkalmazóhoz való visszajuttatás (visszatérítés).

Az *ábra* az említett részfolyamatokat a köztük lévő kapcsolati irányokkal ábrázolja. A fizikai folyamat a külső ellátási források és az üzemeltető (alkalmazó, felhasználó) közötti kapcsolatrendszer tartalmazza. Az *ábra* részletes magyarázatát nem tartom szükségesnek, az részben közismert, részben az elmondottak után magától értődik.

A harmadik lépésben az egyes technikai folyamatok részletes vizsgálatát végeztük el. Ennek módszerét *két ábra* érzékelteti, amelyek a

helyreállítás egyszerűsített hatásvázlatát illetve az összegyűjtés (vontatás) logisztikai értelmezését tartalmazzák.

A helyreállítást (3.sz.ábra) ebben a lépésben konkrét szinttől elvonatkoztatva, általános formában ábrázoltuk. A vázlat tartalmazza a helyreállítás már ismertetett elemeit, azok közötti belső kapcsolatokat és a helyreállítás külső kapcsolatrendszerét.

A technikai felderítés, összegyűjtés, stb. részletes vizsgálata azt mutatja, hogy azok mindegyike egy-egy értelmezésünk szerinti logisztikai összetett műveletnek feleltethető meg. Új elemekként jelennek meg a deponálás és a mentesítés, amelyek különválasztását a szakmai tartalom és a logisztikai ábrázolás együttes figyelembevételére tette indokolttá.

Az összegyűjtés (4.sz.ábra) – a szakmában meghonosodott elnevezéssel a vontatás – szakmai tartalma és logisztikai értelmezése igen szemléletesen mutatja *ábrázolástechnikánkat és az eljárás metodikáját*. Egyedi eszköz egyszerű vontatása (összegyűjtése) esetén például a logisztikai út az átvétel (regisztrálás), anyagmozgatás (felkapcsolás), szállítás (vontatás), ismételt anyagmozgatás (lekapcsolás) és átadás elemi műveletek során valósul meg.

Negyedik lépésként az előzőek szerint részletezett technikai folyamatok alapján építettük fel a technikai főfolyamat egészének logisztikai vázlatát. A logisztikai vázlat az általunk elfogadott logisztikai összetett műveleteket építik be a rendszerbe azzal, hogy azok logisztikai elemei műveletekre bontása természetesen szükséges, az teszi teljessé az ábrázolást.

Ötödik lépés a jelenlegi kutatásaink utolsó fázisa amely a részfolyamatok hierarchikus hatásvázlatát építi fel.

Az elméleti logisztikai tételek adaptációjában **természetesen még nem jutottunk el célkitűzéseink eléréséig**. Amit eddig elértünk abban foglалható össze, hogy **a felépített elméleti logisztikai rendszerünket megkezdjük alkalmazni egy katonai szakterületen** – a haditechnikai biztosításban – és már sikerült kimutatnunk abban az *általános metodika alkalmazásának* egyes lehetőségeit.

Az elért és a belátható eredmények a következőkben foglalhatók össze:

1.) A haditechnikai biztosítás folyamatainak logisztikai áramlatcsoportok szerinti részletes felbontása lehetővé tette a szakmai feladatok jobb megismerését, a belső összefüggések részletesebb feltárását.

2.) A részletes elemzések során néhány új – eddig meg nem fogalmazott – technológiai folyamat vált láthatóvá.

3.) Jól széjjelválaszthatóvá váltak a szakmai (technológiai) és a logisztikai költségnyelő helyek.

4.) A szakmai hierarchia ábrázolása jelentős lépés a feladatok és szervezetek egymáshoz rendelésének objektív vizsgálata felé.

5.) A logisztikai folyamatok részletes kapcsolatrendszerének ábrázolása az elemek közötti kapcsolatokhoz megfelelő paramétereket rendelve lehetőséget teremt a folyamatok optimalizálására, a kritikus utak megkeresésére és a szükséges egyszerűsítések és összevonások elvégzésére.

Eddigi vizsgálataink *a fizikai folyamatok keretei között maradtak*. Kiinduló modellünk ennél jóval sokrétűbb kutatást tesz szükségessé és a *továbbiakban megkívánja*:

- a vizsgált logisztikai terület vezetési folyamatainak elemzését és összekapcsolását a fizikai folyamatokkal;
- az információs rendszer vizsgálatát és ennek alapján a szükséges és elégséges kommunikációs szerkezet meghatározását.

Ehhez kívánjuk felhasználni a **logisztika elméletből az eredményesnek bizonyult eljárásokat, katonai, szakmai ismereteinket és a társtudományok kínálta vizsgálati módszereket.**

Felhasznált irodalom:

1.) *Dr. Kóthay János*: Logisztika. Tansegédlet az elméleti logisztikai kérdések tanulmányozásához ZMKA Bp., 1995.

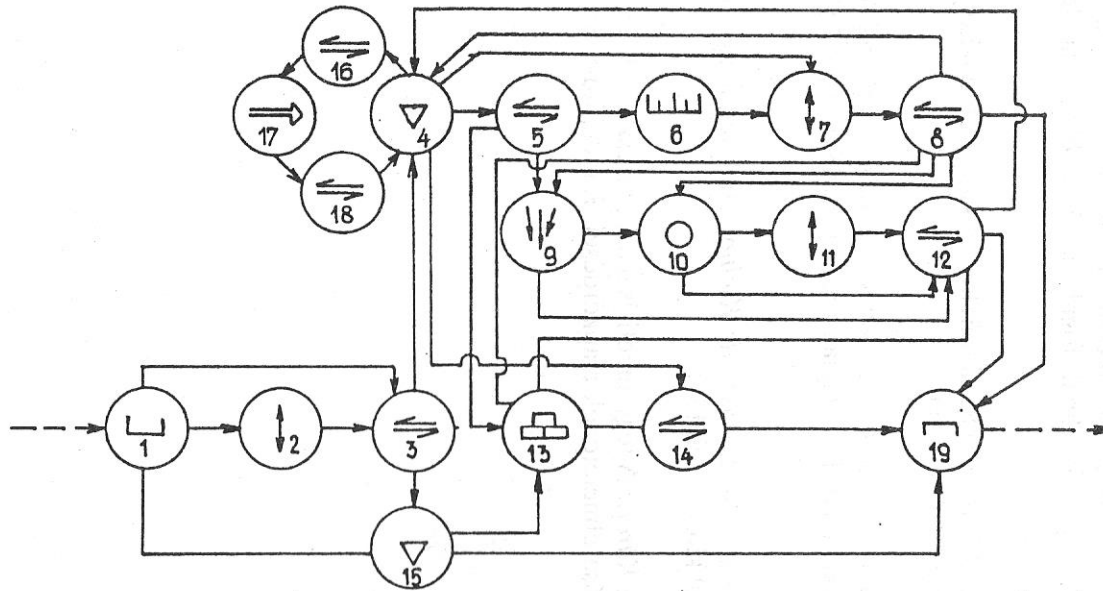
2.) *Dr. Turcsányi Károly*: A haditechnikai biztosítás alapjai I. A haditechnikai biztosítás alapfogalmai, fogalma, célja, felosztása. Jegyzet, ZMKA 1995.

3.) *Dr. Kóthay János*: A helyreállítás logisztikája. Katonai Logisztika (ATB) 2. évfolyam 1994. 4. szám.

4.) *Dr. Turcsányi - dr. Báthy - dr. Lovász - dr. Réger - Nebehaj - Timkó*: Az anyagi-technikai biztosítás alapjai. Jegyzet, ZMKA 1993. Nyt.szám: 734/217.

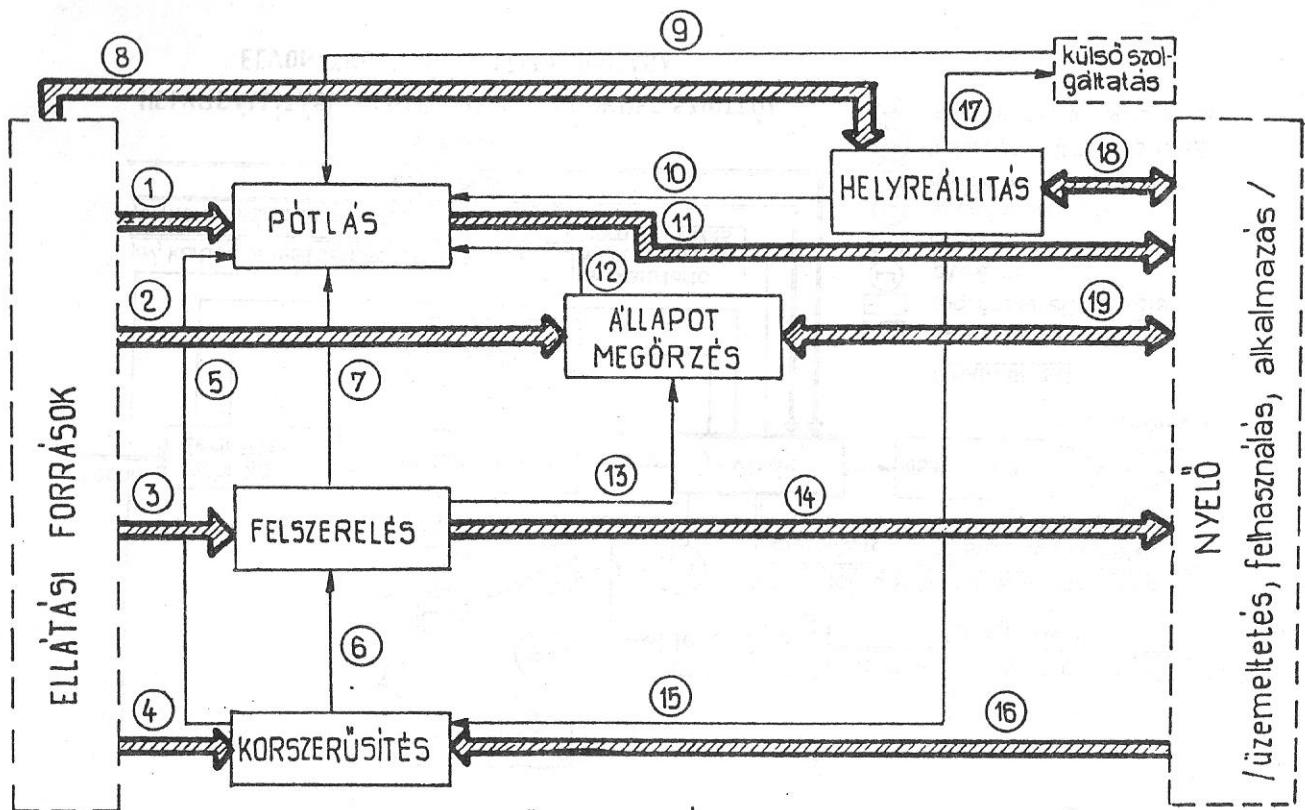
5.) *Dr. Turcsányi - dr. Lovász - dr. Kóthay*: Hadtudományi Lexikon haditechnikai szakkifejezései, 1995.

6.) *Turcsányi Károly*: A fegyverzeti és technikai eszközök üzemeltetése és fenntartása elméletének alapkérdései. Kandidátusi értekezés. ZMKA 1989.

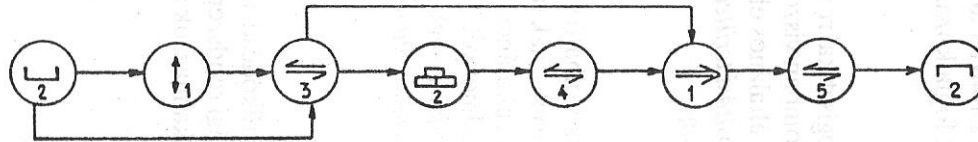
1.sz. ábra. A RAKTÁROZÁSI FOLYAMAT ÁLTALÁNOS LOGISZTIKAI HATÁSVÁZLATA

JELMAGYARÁZAT: átadás átvétel szállítás tárolás anyagmozgatás osztályozás
 minősítés komplettírozás csomagolás komissziózás

2.sz. ábra. A HTB TECHNIKAI FŐFOLYAMATÁNAK ÁLTALÁNOS HATÁSVÁZLATA

LOGISZTIKAI ÉRTELMEZÉS							
átvétel	osztályozás	anyag- mozgatás	kommissziós	anyag- mozgatás	szállítás	anyag- mozgatás	átadás

SZAKMAI TARTALOM							
regisztrálás szám szerint, típus szerint, hovatartozás szerint, stb.	-szállítási, vontatási, mentési prio- ritás felállítá- sa. -rakodási sorrend meg- hat. -a -kommissziók kijelölése	-talpraállítás -daruzás -felkapca. -rakodás -kommissziók előkészíté- se	kommissziók létrehozása	-felkapcso- lás -rakodás	-kivontatás- mentés -elvontatás -szállítás	-lekapcso- lás -lerakodás	-javításba- adás -hátraha- gyás -visszaadás

4.sz. ábra. AZ ÖSSZEGYÜJTÉS LOGISZTIKAI ÉRTELMEZÉSE ÉS A TEVÉKENYSÉGEK HATÁSVÁZLATA

GONDOLATOK A MAGYAR HONVÉDSÉG KATONAI LOGISZTIKAI RENDSZERÉNEK HÁBORÚS MŰKÖDÉSÉRŐL, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ANYAGI BIZTOSÍTÁSRA

Czank László¹

Írásomban a **katonai logisztika háborús körülmények közti működésének** néhány kérdésével kívánok foglalkozni.

A Magyar Honvédség katonai logisztikai rendszerének elméleti kérdéseiről a hadtudományi szakirodalomban viszonylag sok írás található. Ezek nagy része a katonai logisztika általános elméletének alapkérdésével foglalkozik, *viszont az egyes biztosítási területek alkalmazott elméletéről már kevesebb publikáció jelent meg.*

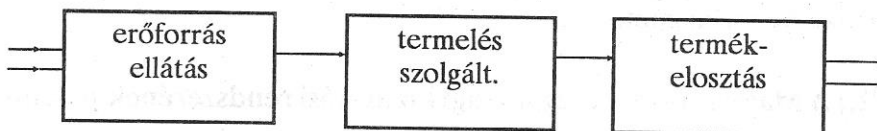
Az MH logisztikai rendszeréhez sorolható biztosítási területek közül **az anyagi biztosítás** néhány általam fontosnak tartott jellemzőjét vizsgálom, felhasználva a katonai logisztika általános elméletének tételeit, valamint a polgári logisztika néhány eredményét. Véleményem szerint párhuzam vonható *a gazdasági rendszerekben végbemenő anyagáramlás, valamint a csapatok háborús anyagi szükségleteinek kielégítése érdekében végbemenő anyagáramlás között.*

Természetesen **a két rendszer működése alapjaiban eltér egymástól**, de ez nem zárja ki, hogy a gazdasági rendszerek hatékony működését szolgáló logisztikai eredményeket alkalmazzuk az anyagi biztosításra.

1 Czank László őrnagy, MH Kossuth Lajos Katonai Főiskola Általános Katonai Tanszék tanára

1.) A gazdasági rendszerek logisztikai megközelítésének főbb jellemzői

A gazdasági rendszerekben anyagáramlás történik, mely az erőforrás ellátástól a termelés-elosztásig tart. Ezen folyamat az alábbiak szerint ábrázolható:

Az anyagáramlás átfogó, a teljes újratemelési folyamatra vonatkozó tervezése, irányítása, ellenőrzése a logisztikai megközelítés feladata, melynek célja a komplex rendszer optimális működésére való törekvés.

A fenti célok megvalósítása érdekében a logisztika tartalmának értelmezésében, a különböző termelésszervezési eljárások alkalmazásában a külföldi szakirodalomban eltérőek a nézetek, valamint a gyakorlati módszerek. Ahhoz azonban nem férhet kétség, hogy ezen módszerek alkalmazásával jelentős gazdasági eredményeket értek el.

A gazdasági rendszerek az anyagáramlásban betöltött helyük és funkciójuk alapján részrendszerekre oszthatók fel. Az ellátási logisztika az erőforrások előteremtésével foglalkozik, míg az elosztási logisztika feladata a késztermék eljuttatása a felhasználókhoz.

Az ellátási logisztika néhány feladata:

- megrendelések szervezése, koordinálása, nyilvántartása, aktualizálása;
- a beszállítások, rakodások tervezése, szervezése, koordinálása;
- raktározás.

Az elosztási logisztika főbb feladatai:

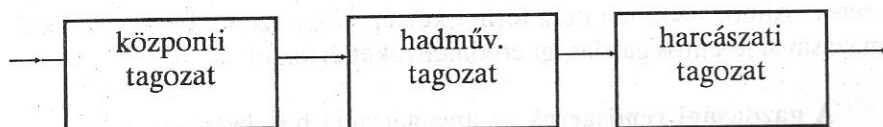
- igényfelvétel, kapcsolattartás a felhasználókkal;

- a megrendelések folyamatos nyilvántartása;
- a kiszállítások, rakodások tervezése, szervezése, irányítása, koordinálása;
- raktározás.

A két alrendszer kapcsolata (illesztése egymáshoz) meghatározó jelentőségű az anyagáramlás folyamatossága, valamint a rendszer optimális működése szempontjából.

2.) A Magyar Honvédség anyagi biztosítási rendszerének jellemzői

Az **anyagi biztosítás célja**, hogy a csapatok feladataik ellátásához, illetve a személyi állomány életkörülményeihez és harctevékenységéhez szükséges *eszközökkel, anyagokkal, szolgáltatásokkal* kellő időben és helyen, megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezzenek. Ezen cél elérése érdekében az anyagi biztosítás rendszerében hadianyag áramlik a felhasználókhoz *az alábbi tagozatokon keresztül*:

Látható *a párhuzam* a gazdasági rendszerekben történő anyagáramlás és a hadianyagáramlás között. A továbbiakban röviden ismertetem az egyes tagozatok feladatait.

A **központi tagozat** a legmagasabb szintű biztosítást végzi, kiemelt feladata a hadianyag bejuttatása az anyagi biztosítási rendszerbe. Ennek forrásai lehetnek a hadiipar, hazai- és külföldi termelők. Feladatai közé tartozik még a raktározás, a hadianyagok csoportosítása, előkészítése, valamint széttelepítése a hadművelési területre.

A **hadművelési tagozat** a jelen helyzetben nem jelent magasabb biztosítási minőséget, készletei nincsenek, ellátó szervezetei csak a tartalék-képzést teszik lehetővé. A védelmi hadművelet szükségleteit fedező ha-

dianyagkészleteket a központi tagozat telepíti szét Anyagtároló Kiadó Körletekbe.

Gyakorlatilag ez a szint a védelmi hadművelet végrehajtásakor forráselosztást végez.

A harcászati tagozat, mely a hadtest, dandár, zászlóalj ellátási szakaszát foglalja magában, csapatkészlettel rendelkezik. A jelenlegi elvek és gyakorlatnak megfelelően a tábori hadsereg védelmének első lépcsőjében, a főirányban védő gépesített hadtest *autonóm* módon látja el alárendeltjeit.

Az autonóm ellátás alapvetően azt jelenti, hogy a hadműveleti tagozat által kijelölt ellátási forrásokból saját eszközeivel vételezi fel az alárendeltjei szükségleteinek megfelelő hadianyagmennyiséget. A gépesített hadtest védelmi hadműveletének hadianyagszükségletét a készenlétig az előzőekben említett módon telepítik szét és bocsájtják a hadtest rendelkezésére.

Megvizsgálva a *tábori hadsereg* védelmi hadműveletének a jelenlegi elvek szerinti megvívását látható, hogy a védelem főirányában az első lépcsőben védő hadtest védősávjában jelentős erők helyezkednek el. *Az anyagi biztosítás* végrehajtása szempontjából ez gondokat vet fel, hiszen az előzőekben említett autonóm követelmények, valamint a hadtest rendelkezésére álló ellátó kapacitás *nincs arányban* egymással.

Részletes elemzéseket végeztem az előző állítás bizonyítására, melyekből ezen írás korlátozott terjedelme miatt csak **a lényeges következtetéseket ismertetem.**

- *A hadtest* csapatkészletének egy meghatározó részét a tüzér lőszer mennyiségét vizsgálva bebizonyosodott, hogy az nem fedezi egy harcnap várható felhasználását sem. A hadtest ellátási szakaszán tárolt hasonló készletek alacsony szintje miatt az *ellátóezrednek 5-6 fordulót kell végrehajtania* az alárendeltek harcnapai szükségleteinek fedezése érdekében a harcolók és az ATKK között. Átlagos adatokkal számolva *egy forduló szállítási ideje 8-10 óra* is lehet. Hasonló a helyzet a *dandár tagozatban is*, hiszen az ezen a szinten lévő készletek sem mérhetők össze a harcnapai felhasználással.

- A fenti probléma enyhítése érdekében a hadtest *ellátási szakaszának* olyan mértékű megerősítése szükséges, ami felveti a vezethetőség, a nagytömegű hadianyag tárolásának, megóvásának kérdését.

- *A hadtest anyagi biztosításának vezetése* számára komoly gondot jelent a megerősített hadtest *15-20 ellátási csoportba sorolt 25-30 alárendeltjénél* jelentkező anyagi szükségletek kielégítésének megtervezése, megszervezése és a végrehajtás irányítása. Mindez olyan követelmények mellett, mint az autonóm ellátás, amely a hadműveleti tagozathoz tartozó (ez a megállapítás a feladat mélységére is igaz) feladatok végrehajtását is jelenti.

- *Nincs összhangban* az anyagi biztosítás tagozati felépítése a felhasználók vertikális tagozódásával, hiszen a hadtest ellátási szakasz a harcászati tagozathoz tartozik.

- *A hadműveleti tagozat nem rendelkezik* a szükséges készletekkel és ellátó erővel ahhoz, hogy a tábori hadsereg védelmi hadműveletének anyagi biztosítását végrehajtsa, és a hadműveleti területen végbemenő hadianyagáramlásra döntő befolyással bírjon.

Látható, hogy a központi tagozat által széttelepített hadianyagkészletek eljuttatása a felhasználókhoz *nem zökkenőmentes*, pedig az anyagi biztosítás működésének egyetlen fokmérője az, hogy mennyiben tudja biztosítani a felhasználók igényeinek megfelelő hadianyagmennyiséget a már ismerttetett követelményeknek megfelelően.

3.) A Magyar Honvédség anyagi biztosítása, mint logisztikai rendszer

Az MH háborús anyagi biztosítása egy sajátosan funkcionáló gazdasági rendszerként is felfogható, ahol az egyes alrendszerek (tagozatok) feladata a felhasználók szükségleteinek megfelelő hadianyagok beszerzése (bejuttatása a rendszerbe), és eljuttatása a felhasználókhoz (harcolókhoz).

Ezen követelmények alapján a **központi tagozat** feladataiból következően megfelel az ellátási logisztikai rendszerrel szemben támasztott követelményeknek.

A hadművelleti és a harcászati tagozat alapvető feladata a hadianyagok eljuttatása a felhasználókhoz, tehát *az elosztás és a szállítás*, mely alapján ezen két tagozat megfeleltethető az elosztási logisztikai rendszernek.

A továbbiakban csak *a hadművelleti tagozattal* foglalkozom, mert véleményem szerint az elosztási logisztikai rendszerből ez a szint meghatározó jelentőségű. Az anyagi biztosítás hadművelleti tagozatának véleményem szerint **a következő követelményeknek kell megfelelnie:**

- *anyag készletei*, raktömegkapacitása minimálisan feleljen meg annak a követelménynek, hogy az alárendeltek harcnapai szükségleteivel összemérhető legyen;

- kerüljön összhangba *a harcoló rendszer és az anyagi biztosítás rendszerének vertikális felépítése;*

- *a hadművelleti területen* harcoló katonai szervezetek (dd.;e.) anyagi biztosítása egységes rendszerben valósuljon meg;

- *csökkenjen a különbség* a béke és a háborús anyagi biztosítás között.

A felsorolt követelmények teljesítése érdekében célszerűnek látszik, hogy a hadművelleti szintű anyagi biztosítás feladatait **a katonai kerületparancsnokságból megalakuló területvédelmi kerületparancsnokság** hajtsa végre, melynek a főbb feladatai **az alábbiak lennének:**

- *békeidőszakban* kapcsolattartás a felelősségi területén (katonai terület) lévő ellátási forrásokkal, részvétel a béke ellátási feladatokban;

- megtervezni *a védelmi hadművelet* során a gépesített hadtest(-ek) várható feladataival összhangban (több változatban) a szükséges készletek összetételét, nagyságát;

- *a felvonulás időszakában* átvenni és beilleszteni az egységes területi ellátási rendszerbe a hadművelleti készleteket (ATKK-k, ÜTKK-k) és üzemeltetni azokat a védelmi hadművelet során;

- *a hadművelleti területen* alárendeltségtől függetlenül ellátni az ott feladatot végrehajtó összes katonai szervezetet (a gépesített hadtesteket, a gépesített hadtestenek alá nem rendelt, a szárazföldi haderőnem-

hez tartozó csapatokat, a Légvédelmi Parancsnokság alárendeltjeit, a honvédelmi csapatokat, a területvédelmi csapatokat, a határőr szervezete-
teket);

- *kapcsolattartás* a helyi közigazgatási-, rendvédelmi szervekkel, az ellátásba bevont nemzetgazdasági üzemek, bázisok vezetőivel;

- az ATKK-k, ÜTKK-k hatékony és eredményes üzemeltetése érde-
kében *együttműködés a vasút szerveivel.*

**Az anyagi biztosítás tagozati felépítése az alábbiak szerint
változna meg:**

KÖZPONTI TAGOZAT

Hadászati készlet

HADMŰVELETI TAGOZAT

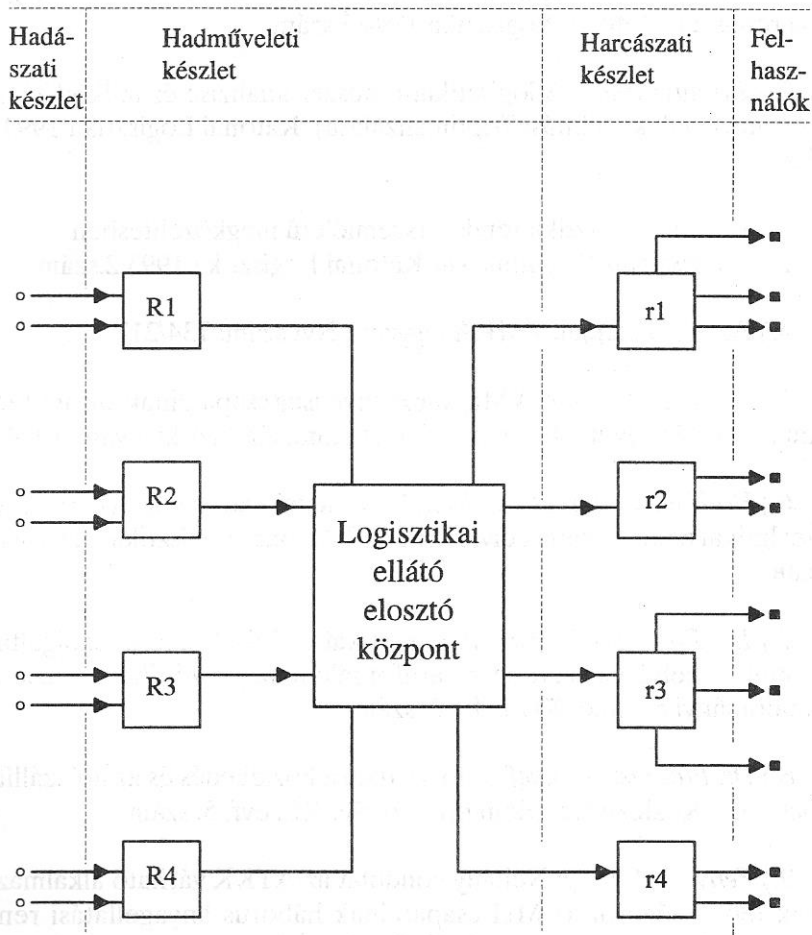
Hadműveleti készlet
ATKK, ÜTKK, nemzetgazdasági és katonai
raktárak

HARCÁSZATI TAGOZAT

dandár szintű készletek

zászlóalj szintű készletek

Folytatva az előzőekben megkezdett gondolatmenetet, a **hadműveleti területen a központi tagozat készleteiből hadianyag csak az említett területvédelmi kerületparancsokságon keresztül juthat el.** Elemézve ezen feladatokat az anyagi biztosítás ezen szintjét úgyis felfoghatjuk, mint *logisztikai ellátó-elosztó központot*, melynek a hadianyagáramlásban elfoglalt helyét az alábbiak szerint lehet ábrázolni:

- a hadianyag belépése a logisztikai rendszerbe
- a hadianyag kilépése a logisztikai rendszerből

A hadműveleti tagozat általam említett változatának részletes működését, a védelmi hadművelet anyagi biztosítására gyakorolt hatásának sokoldalú elemzését ezen írásban helyhiány miatt nem áll módomban megtenni. *Tervezem ezen gondolataimat a későbbiekben egy-egy cikkben részletesen kifejteni.*

Felhasznált irodalom

1.) *Kóthay János*: A haditechnikai biztosítás, mint alkalmazott logisztikai rendszer. *Katonai Logisztika* 1994.2.szám

2.) *Kóthay János*: A logisztikai rendszer analízise és működési mechanizmusának kialakítása (optimalizálása). *Katonai Logisztika* 1993. 2. szám

3.) *Katonai logisztika rendszerszemléletű megközelítésben. HM Logisztikai Programiroda* *Katonai Logisztika* 1993.2.szám

4.) *Az ATB alapjai, ZMKA jegyzet* *Nyt.szám: 734/217*

5.) *Dr. Báthy Sándor*: A Magyar Honvédség csapatainak anyagi-technikai biztosítása *Szemelvények I. évf. II.szám, ZMKA kiadvány* 1994.

6.) *Hollósi Nándor, Dobó Péter*: "A védelmi hadművelet (harc) anyagi-technikai biztosításának elvi kérdései." *Katonai Logisztika I. évfolyam* 1.szám

7.) *Dr. Prezenszki József*: A logisztikai ellátó-elosztó és szolgáltató központok helye és szerepe az áruforgalom szervezésében. *Közlekedéstudományi Szemle. XL. évf. 12. szám*

8.) *Dr. Prezenszki József*: A logisztikai a közlekedés és az áruszállítás kapcsolata. *Közlekedéstudományi szemle. XL. évf. 5. szám*

9.) *Fenyvesi Károly*: Néhány gondolat az ATKK várható alkalmazásának lehetőségéről az MH csapatainak háborús anyagellátási rendszerében. *Katonai Logisztika* 1993. 2. szám

10.) *Dr. Szenes Zoltán*: Külföldi katonai logisztikai rendszerek, hazai tendenciák és fejlesztési irányok. *Szemelvények ZMKA I. évf. 3. szám*

11.) *Dr. Bósze Tamás*: Gondolatok a tüzérség lőszerellátásáról. Katonai Logisztika 1994. 1.szám

12.) *Dr. Németh Ernő*: A logisztikai központok hazai telepítésének elképzelései és a honvédelmi célú alkalmazás lehetőségei. Katonai Logisztika 1994. 1. szám

LÉTEZHET-E LOGISZTIKA PÉNZÜGY NÉLKÜL?¹

Kovács Dezső²

A szerző 3 részre bontott (terjedelmes) tanulmányában keresi a választ a katonai logisztika komplexebb tartalmára. Írásában átfogó történeti áttekintéssel, a szakirodalom felhasználásával sajátos módon próbálja "igazolni" saját véleményét.

A tanulmányt elsősorban vitaindító szándékkal közöljük és várjuk szakértő olvasóink kritikai észrevételeit.

Szerkesztőség

I. RÉSZ

Integrációs és elkülönülési folyamatok napjainkig

(Aktualitás): "**Logisztika pénz nélkül?**" tudósít E.M. szerző a Magyar Honvéd 1995. június 16.-i (VI. évf. 24.) számában. "... A két napos tudományos konferencián nem érződött ez a lemondó hangulat. Sőt, dr. Janza Károly mk. altábornagy, ..., a szünetben, arra a kérdésemre, hogy pénz nélkül érdemes-e logisztikáról beszélni, azt válaszolta: a logisztikának épp az a célja, hogy a legoptimálisabb megoldásokat találja meg. ... Értelmezési viták persze ma is vannak, de a tudománynak végre le kell zárnia definíciós korszakát, most már az eredmények összegzése és gyakorlatba ültetése kell hogy következzen. ... vannak ugyan értelmezési viták, akadnak akadályozó tényezői a logisztikai fejlődésnek a hadseregben is, de ez abból a magatartásból táplálkozik, mely nehezen barátkozik meg az újjal, nehezen változtatja meg a régit. A felső katonai vezetés egységes a logisztikai

1 Vö.: a bevezetés címével és tartalmával azonos "reflexiót" írtam, írtunk 1993. február 28-án a KATONALOGISZTIKA – Anyagi-technikai biztosítás c. folyóiratba. (Megjelent a 2/1993. számban.) A vitaindító szándékkal is írtak céljukat vagy nem érték el, a vita elmaradt; vagy hadsereg szerte mindenki egyetértett ?(.)

2 Kovács Dezső alezredes, MH ATFCFSF-ség Számviteli és Pénzügyi Osztály kiemelt főtisztje

rendszer fejlesztését illetően. A haderőreformmal együtt kezelt logisztikai fejlesztés eleinte többletköltséget jelent majd, de ez később, az optimális megoldásokat megtalálva kamatostul megtérül."

Előszó helyett, 1994. február

A címbéli kérdés – tudom – rossz, abszurd. De feltenni indokolt. Szakítani szükséges olyan sztereotípiákkal, minthogy: ez a (valamilyen) fogalom, -ügy, -dolog túl komoly ahhoz, hogy katonákra bizzák!; a hadsereghez három dolog szükséges: pénz, pénz, pénz!, stb. Ezeket a kijelentéseket is csak vagy nem "komoly" emberek, vagy komoly emberek, de komolytalanul teszik. ... Szintén nem igaz – tagadom, hogy a logisztika olyan mint a foci, a jog, a közgazdaságtan, a politika és a politológia, – mindenki ért hozzá. Ezekről is nap mint nap bizonyítják, hogy csak erőfeszítésekkel elsajátítható ismeretek halmazai, az ismeretek alkalmazása pedig mindennapi vizsga.

Ettől függetlenül a **logisztika** a tudományos- és technikai forradalom eredménye, az öncélú szakmai elkülönülés helyett **az integráció, az evolúció eszköze.**

Mi akkor hát a logisztika?

A bevezetésben szükséges, elkerülhetetlen szűkítéssel és egyidejűleg egyszerűsítéssel a logisztika – nem minden propagandisztikus szándék nélkül – számunkra – katonáknak – és szakmánkban (végül is közgazdászok vagyunk, HAD BIZTOSÍTÓK), úgy tűnik, **TÖBBEK KÖZÖTT: gondolkodási, rendszervezési és végrehajtási módszert és rendszert is jelent.** Lehetővé teszi a főfeladataink időben, leggazdaságosabban való végrehajtását. A katonai logisztika a katonai (professzionális) feladatoknak legkisebb veszteséggel, időben, leggazdaságosabb (leghatékonyabb) időbeni és gyors végrehajtását jelenti.³

3 Az "Új Honvédségi szemle" 1992. évi 9. száma melléklete "Aktuális honvédelmi szakkifejezések értelmezése" c. "előzetes új katonai lexikona szerint a **LOGISZTIKA**: 1.) "Olyan gazdasági-kereskedelmi fogalom, amely a termelési, készletezési, elosztási, szállítási és értékesítési tevékenység összességére utal; 2.) a haderő békefenntartásához és háborús működéséhez nélkülözhetetlen szükségletek kiegészítésére szolgáló szervezett tevékenység; 3.) a hadtudomány egyik alakuló tudományterülete, amely a haderő szükségleteivel kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdéseket és kielégítést szolgáló szervezetek optimális felépítését és működését vizsgálja."

Nem tartozik bele ebbe a katonai logisztikai fogalomba a pénzügy?

Jelenleg a **pénzügy** a személyi és tárgyi feltételek biztosítása mellett – amikben maguk is részt vesznek, érdekeltek és részesülnek – mindig azt számolja (ki-, meg- és el-), azt tartja nyilván, hogy az egység-, az intézet-, a katonai szervezet-, és végül a "nagy kalap: védelem" működtetése, fenntartása, a fejlesztése, a biztonság!, illetve a védelem intézményei és infrastruktúrája: az egészségügyi-, oktatási- és kiképzési- és gyermek-intézményeink, üdülőink, stb. – vagy ritkábban, hogy az egyik vagy másik – feladat, dolog, ügy, stb. – mibe kerül, honnan lesz forrása. A jelenlegi **pénzügy** szerves része a számvitel, a pénzeszközök felhasználásáról, a vagyonszállásról informál és számol be. Aki ezt nem fogadja el, lehet jó szakember: katona, mérnök, orvos, műszaki vagy vegyész, stb., de a logisztika hatékony művelője, jó alkalmazója ritkán.

Kik vesznek részt a logisztikában? Kik hasznosíthatják?

Vegyük elő az Alkotmányt. Vegyük elő a Magyar Közlönyt például: – az 1992. évi 63. számát –; a Honvédelmi- (Honvédségi-) Közlönyöket, vagy akár az adott katonai szervezet napi parancsainak egyikét. Az Alkotmányban, vagy a hivatkozott Magyar Közlönyben látjuk, hogy az Országgyűlés meghatározza – többek közt – a központi-; az elkülönített állami pénzalapok-; a helyi önkormányzatok és a társadalombiztosítás költségvetéseit. A Honvédségi Közlönyökben is elosztási rendszerek működéséről, működtetéséről informálódunk. *A napiparancsban, ha valamit engedélyezett, korlátozott, tiltott vagy elrendelt, a parancsnok logisztikai tevékenységéről kapunk integrált- (vagy komplex) képet.* Az így kapott kép alapján a logisztikában tudtával vagy tudtán kívül, akaratával vagy annak ellenére, helyeslésével vagy szándékai ellenére mindenki részt vesz. Viszont nem egyforma súllyal.

Természetesen a katonai logisztika szempontjából a legfontosabbak az Országgyűlés által megalkotott törvények, a honvédelmi tárca rendeletei egészen a parancsnok döntéséig, a parancsáig. Ismét természetesen a törvény(ek) már meghatározta(k), behatárolta(k) minden más alacsonyabb jogszabályt vagy jogszabálynak nem is minősülő rendelkezést.

A logisztikában tehát mindenki részt vesz, de vannak akik törvénykezési-, döntési helyzetüktől függően a módszer, a rendszer, az eszköz eredményességét (hatékonyágát) jobban, vagy kevésbé befolyásolják.

A logisztikai döntések – kihatásukat tekintve – hierarchikusak. A magasabb szint korlátozza vagy behatárolja az alacsonyabb szinteken hozott döntéseket.

Így a **"Kinek lehet haszna a katonai logisztikából?"** kérdést nyitva hagyjuk (– ezek után hagyjuk megválaszolatlanul! –), illetve megfordítjuk: kinek nincs haszna? Kinek van hátránya? ... ?

A pénzügyi szervezeten belüli – a legegyszerűbb – napi kérdések: a finanszírozás, a likviditás; a kötelezettség vállalás jogszerűségének és fedezete meglétének vizsgálata; stb. a logisztika meghatározott – fontos – szerepű résztvevőjévé lesz.

"Hogy mi a matematika, soha sem lehet matematikailag megállapítani; hogy mi a filológia nem lehet filológiailag megmagyarázni; hogy mi a biológia, biológiailag nem lehet megmondani." – írta Heidegger a XX. században a tudományokkal kapcsolatban. Nem kérdés az tehát, hogy mi a katonai logisztika; van-e.

Csináljuk. Rendszeresítve vagy sem. Tudatosan, tudományosan avagy önkéntelenül, a módszeres leírások – kimutatások – nélkül.

Clausewitz mintegy másfél évszázaddal ezelőtt *"A háborúról"* c. alpművében már megállapította: **"A kinek a katona** (a hadsereg, – megj. és kiemelések, K. D.) nyomorúságos **ellátása közömbös**, és csak arra gondol, hogy Nagy Frigyes mit művelt, így élmezett (=ellátott – megj., K. D.) katonáival, **az nem mérlegel elfogulatlanul. A nélkülözések elviselése a katona legerősebb erényei közé tartozik, és nélküle nincs igazán harcosszellemű hadsereg; a nélkülözés azonban a körülmények kényszeréből eredően átmeneti, és ne egy szűkmarkú rendszernek vagy nyomorúságból eredő szegényes, a valóságtól távol álló számvetésnek a következménye legyen, mert ezek a katona fizikai és erkölcsi erejét aláássák. ... Egyrészt maga is (mármint Nagy Frigyes – megj., tőlem: K. D.) hasonló rendszerrel állt szemben, másrészt nem tudhatjuk mennyivel többre lett volna képes, ha seregét úgy látja el, mint Bonaparte az övét, ahányszor a körülmények megengedték."** (II.kötet 80.old.(4).–Zrínyi Kiadó, Budapest 1962.)

Dolgozatomban, ami ebbe az idézetbe belefér, az ellátás katonai és közgazdasági vetületeivel foglalkozom. Amiről itt most nem írok az a védelem-, a biztonság szempontjaiból – végülis – sokadlagos.

Alea iacta est.

"De ne örvendj, Hazám, ..." (énekli Erkel - Egressi: Bánk bán – című opera II. felvonásában a címszereplő.)

Az időszerűségről

"Similia similibus curantur."

"*A hasonlótak hasonlókkal gyógyítják*"; mondták már a latinok, rómaiak is. Magyarul leginkább a: "*kutyaharapást szőrével*" mondás fedi a tartalmát.

Hasonlíthatjuk és helyettesíthetjük azzal is, hogy milyen most országunk – gazdasági – helyzete, milyen védelmi képességünk – s indokolt, ha javulna, ha változtatnánk rajta.

"... Megfelelő védelmi képességének fenntartásában Magyarország alapvetően saját erejére, saját véderejének képességére és elszántságára ... épít. Mindazonáltal az ország biztonságának szilárd garanciáját hosszabb távon csakis a sokoldalú együttműködés intézményes keretei között, illetve a hasonló célokat követő államokkal erős politikai, gazdasági és katonai szövetségtől remélhetjük." (1) – határozott 1993. áprilisában a magyar Országgyűlés.

Másképpen: *"... egyetlen ország sem mondhat le népe iránti nemzeti kötelezettségei teljesítésének jogáról és mindegyikük továbbra is magára vállalja a legfőbb felelősséget saját védelméért. A Szövetség képessé teszi a tagországokat, hogy növeljék az alapvető nemzeti biztonsági céljaik megvalósításához szükséges képességeiket a közös erő kifejtésnek köszönhetően. ..."* (2) hirdeti a NATO alapvető működési elvként.

Ezzel egyáltalán nem bizonyítottam, hogy egyszerű a helyzet, vagy teljes a hasonlóság. Csak a figyelmet kívántam felhívni, hogy Magyarország – a történelemben és történelmében nem először – megkésettiséggel

megpróbál(hat)ja, megkísérelheti jó reményekkel ismét alkalmazni, követni az Európa nyugati részében és Észak-Amerikában általános receptet és ajánlott gyógymódo(ka)t.

A világnak ebben a felében, államaiban, hadseregeiben és politikai, katonai, továbbá szövetségi intézményrendszereiben – így a NATO-ban – a **védelem civil ellenőrzése, a védelem tervezése és a dolgozat tárgya szerinti logisztikai rendszer, a költségvetési és pénzügyi gazdálkodás rendszerei** számunkra irigylésre méltó. A NATO-ban ugyanis a védelmi tervezés kiinduló pontja az **egyeztetett stratégiai koncepció**, a mindenkori "*karbantartott*" **katonai stratégia**, és ez a stratégia és tervezés konkretizálja az elérés eszközeit és a végrehajtás követelményeit. A NATO-ban ezeket az általuk "*katonai célkitűzés*"-ként elnevezett **tervcélokat hat éves időszakra**, esetenként (esetleg) tovább is érvényes hosszabb időszakra **megtervezik**. "*A tervezési folyamat tekintetbe veszi a mennyiségi és minőségi tényezők sokaságát, beleértve a politikai környezet változásait, a NATO katonai parancsnokai által a feladataik teljesítéséhez igényelt erőket* (kiemelések – tőlem, K.D.), a tudományos haladást, a technológiai fejlődést, a Szövetségen belül a **szerepek, kockázatok jelentőségét**, valamint a tagországok egyéni **gazdasági és pénzügyi lehetőségét**." (3)

A Magyar Köztársaság 1993.-ra rendelkezik az Országgyűlés határozatai alapján biztonsági és honvédelmi irányelvekkel, az ezeknek megfelelő Alkotmány módosítást és az új – az 1993. évi CX. – honvédelemről szóló törvényt elfogadták. A Magyar Honvédségen belül megkezdődött a katonai stratégia (változtatás) kidolgozása is. A **Magyar Köztársaság kinyilvánított szándéka a csatlakozás a NATO-hoz és a (Nyugat-)Európai Unióhoz (WEU-hoz)**. Indokolt a védelem rendszereinek és alrendszereinek, a MK költségvetésének HM fejezet és MHP címek tervezésébe, biztosításába és felhasználásába is régebbi és új vonásokat – mód szereket – feleleveníteni, illetve felerősíteni.

A dolgozat elkészítéséhez indokoltnak tartottam a napi feladatvégzést meghaladóan – a *hadügy, a honvédelem (köz-)gazdasági feltételei biztosításának elméletét, a hadtudomány fejlődéstörténetének* – ezek után és köztük a NATO tapasztalatok – tanulmányozását. A tudományok rendszerezésével feltáruló összefüggéseket szintetizálni.

Nem nekem kell megállapítanom elsőként, hogy a hadtörténelem egy bizonyos mennyiségű ismereti anyagának áttekintése után *csak az*

ismétlődésekre, a ciklikusságokra tudtam figyelni. Ezt még akkor is fenntartom, ha figyelembe veszem a bizonyított, az 1945. augusztus 06-án Hirosimára és '45. augusztus 09-én Nagaszakira ledobott atombombákat és hadászati csődöket. Az emberiség így eljutott a tudományos-technikai-
ipari forradalommal abba az állapotba, hogy önnön magát képes megszüntetni, a kollektív – mintegy egyidejű – harakirit elkövetni.

A tudományok művelésének önmegsemmisítési, önpusztítási céljai sohasem lehettek; a hadtudománynak sem. A mindenkori találmányok, a felfedezések, a haditechnikában alkalmazásuk megelőzte más területekét, sőt lineáris fejlődést okoztak több területen.

Ennek a fejlődés elméletnek nem mond ellent, *hogy például:* a kőbaltát, mint fegyvert alkalmazták még a XI. században, csatában – a középkorban a feudális harcos a saját tulajdonában lévő eszközökkel is vívott. **Vagy a gyalogsági lőfegyverek és az ágyúk csak a XIX. század napóleoni háborúiban tömegesedtek el, s váltak a harcászat, a hadászat alapvető mozgatórugóivá.** Az – ellenkezőleg is hozott – példákból következtetni csak arra lehet, hogy minden háború változást idézett elő a harc eljárásban és az anyagi eszközök szerint a fegyverzetben, de: *a fejlesztés a vesztesnél a visszavágás, a győztesnél a hódítás megtartása, illetve további kiterjesztése érdekében történt.* Aki ült a babérján – pl.: szivoríták, Róma – a következő alkalommal elbukott, könnyen vereséget szenvedett. A lemaradástól való félelem okozta a feltalálásoktól a bevezetésekig rövidülő időket. Ma a csúcstechnológia fegyverei tartják mozgásban a hadtudományt, a hadművészetet.

Közben interdiszciplinális tudományok sora is megszületett. Anélkül, hogy a részletekbe belemennék jelzem a hadtudomány és a közgásgágtan, valamint a politológia – maga is újabb – mezsgyéin megszületett: "*védelemgazdaságtan elmélete*"; "*hadigazdaságtan*"; és a "*katonai gazdaságtan*" gazdasági viszonyokat vizsgáló területek. A korábbiakban is több, a hadtudomány által bevett fogalom és dolog pedig oly' mértékben átment a gyakorlatba, hogy *az eredete* már alig kimutatható.

Ilyen terület

a logisztika.

A **logisztika** – közgazdaságtani definíciója szerint – az az – állami; gazdasági; gazdálkodási és – "vállalati tevékenység, mely biztosítja, hogy a vállalati folyamatok zavartalan lebonyolításához szükséges termékek a megfelelő helyen és megfelelő időpontban, a szükségleteknek megfelelő mennyiségben, minőségben és választékban rendelkezésre álljanak." (4) A logisztika elsősorban az ellátás tudománya. Tehát a MEGFELELŐ anyag, a MEGFELELŐ helyen, a MEGFELELŐ mennyiségben és MEGFELELŐ minőségben és a MEGFELELŐ költségek mellett álljon rendelkezésre. A röviden az 5M-nek is nevezett meghatározás a maga egyszerűségében foglalja össze mindazokat a tevékenységeket és területeket, melyeket a logisztika integrál.

Ha a "megfelelő anyagot" a megfelelő erőforrás kifejezéssel helyettesítjük még általánosabbá tehető a megfogalmazás, s így:

– *először*: a **logisztikai** megközelítés nyitottá válik minden olyan rendszerben, ahol erőforrásokat kell időben és hatékonyan elosztani (allokálni); Tehát a logisztikai rendszer erőforrások és "az anyagáramlások és készletek, valamint a rájuk vonatkozó információk és irányítási struktúrák rendszere";

– *másodszor*: a **logisztika szemlélet**, amivel az **ellátási folyamatok** egységben, egységes szerkezetben tanulmányozhatók és alakíthatók. Pontosan és konkrétan meghatározott gazdasági és helyesen megfogalmazott gazdálkodási célok esetén a **logisztika szemléletével** képes az ellátás és elosztás összhangját biztosítani, a permanens fejlődés és objektív fejlesztés irányait is jelezni. (Megfordítva ugyanakkor tudománytalanná válik: A logisztikai fejlesztések viszont nem helyettesíthetik a gazdasági célokat.)

– *harmadszor*: a **logisztika eszkörendszer**. A logisztika megfelelő alkalmazás esetén a PIAC-i jelenlét, a termékek és szolgáltatások egybefüggő és egymásra épülő logisztikai hálózatával a minőségbiztosításra, illetve a termékfelelősség-biztosítás szférákra is kihat.

– *negyedszer*: a **logisztika szervezeti** struktúra.

Az egymásra épülő folyamatok olyan szervezeti rendszereket, olyan felelősség- és feladatmegosztásokat, illetve döntési mechanizmusokat feltételeznek, ahol az ezeket végrehajtó funkciók rendszeresen eltérnek a "megszokottól". Az erősebb centralizáció mellett a logisztikai szervezet teljeskörűen átfogja az ellátási feladatokat.

Bár a logisztikai műveleteknek: az ellátásnak és elosztásnak **maguknak is költségei vannak** – a kiképzettebb és így drágább munkaerő; az adatátviteli- és adatszere rendszerek: üzemi-, intézményi- és állami adatbankok; valamint az informatikai-számítástechnikai berendezések, eszközök alkalmazása, fenntartása és üzemeltetése –, de a rendelkezésre álló mindenkor **korlátozott erőforrások vonatkozásában megtakarítást, általánosan költségcsökkentést eredményezhet.** A költségmegtakarítás a foglalkoztatott vagy igénybevett munkaerő számszerű nagyságában és vonatkozásában, a logisztikai szolgáltatások, mint szállítás, raktározás, rakodás, kiszerezés, csomagolás, inkurencia keletkezésének csökkenthetősége, stb. érhető el. Nem számítva külön az ellátottak: az igénybevevők-jogosultak-vásárlók-vevők-megrendelők-fogyasztók, stb. szférájában a teljeskörűbb, nagyobb elégedettséget kiváltó kiszolgálását, a bizalmi elv erősödését.

– **ötödször:** a **logisztika ügymenet.** Az erőforrások mozgását a tulajdonjog és a törvények, a szabályok; az anyagok-termékek-árúk-stb. mozgását a természeti-műszaki-technológiai szabályok határozzák meg. A mozgást, a mozgásokat mindenkor információk kísérik. Hangsúlyozottá válik az információkra a szervezet rugalmas reagálása, a szervezet kooperációs és koordinációs készsége.⁴

– **hatodszor:** ha a "logisztikát befolyásoló tényezőket nemzetközi viszonylatban is, széleskörűen tanulmányozzuk, egyre intenzívebben tűnik fel az 'állami beavatkozás'. Itt nem negatív hatásokról van szó, hanem több logisztikai alrendszerben ... szükséges állami 'lépésekről'. ... említhetjük a munkajogi rendeleteket, az informatikai területen a frekvencia-

4 Vö.: Kornai János: Bürokratikus és piaci koordináció; 1983. április 16-i akadémiai székfoglalója – Megjelent: "Régi és új ellentmondások és dilemmák" – Magvető Könyvkiadó, Budapest 1989. 737. oldal.

használati engedélyeket és a közelmúltban egyre szaporodó államközi megállapodást, melyek logisztikai kölcsönhatásokkal járnak együtt.

Feladatunk 'mindössze' annyi, hogy egyébként is széleskörű, átfogó tevékenységünket az államtól kiinduló tényezőkkel való előzetes, majd folyamatos koordinációval ki kell egészítenünk." (5) (Kiemelés – K.D.)

– *hetedszer*: "... az ember szerepét és (fontosságának – K.D.) súlyát a logisztikai tevékenységek végzésében messze az informatikai eszközök vagy robotok fontossága elé helyezik. ... (Az ember) ... egyrészt **közvetlen ... szervez-irányít-értékel** és a befolyásoló tényezőket is koordinálja. De aktív szerepe van az oktatásban, műszaki-gazdasági fejlesztési műveletek végzésében is." (6)

– *nyolcadszor*: és nem utolsó sorban (a számozás itt különben sem fontossági sorrend) – s majd csak a későbbiekben bizonyítom \neg , **a logisztika a hadtudományban, abból született**. Az államok és hadseregeik rendelkeztek – törvényszerűen : a munkamegosztás fejlődési periódusai miatt elsősorban – azzal az élőrővel, tőkével, (az ellátandó személyek nagyságrendje, elosztandó javak mennyisége, stb.), ami megalapozta, "*ki-termelte*" ezt a tudomány területet.

A lényeg, hogy a "**logisztikai stratégia** (a szervezet - megj.: K.D.) **a vállalat egyik részstratégiája, a logisztikai célok és az elérésükhöz szükséges eszközök együttese**". (7) A logisztika átfogó szemlélete megköveteli, hogy a logisztikával határterületen tevékenykedő módszereket, már hagyományos (pl.: **stratégia, taktika, marketing**) és újabb (pl.: **kontrolling, minőségbiztosítás, Mo.-n a termékfelelősség-biztosítás, stb.**) fogalmakat felfedezzük, feltárjuk és értelmezzük. Ezek – a felsorolt példák sokszor átfedésben vannak a logisztika alrendszerivel. Éppen ezért nagyon fontos, hogy tevékenységünk során ne a fogalom megnevezésére helyezzük a hangsúlyt, hanem mindig az elérendő gazdasági cél érdekében cselekedjünk. Ez azonban éppen a feltárt feladatoknál sokszor olyan koordinációs többletmunkát is igényel, melyet feltétlenül el kell végezni. Számos esetben jelentkezik napjainkban, így ... mind a logisztika, mind a kontrolling helyének és feladatának meghatározásakor.

"A logisztika fejlődése és általánosan elfogadottá válása az 1970-es évek közepére tehető Nyugat-Európában. (Az előzőekben leírtak ellenére

- K. D.) **Pontos definíciója nincs és nem is lehet, hiszen ez a fogalom számtalan értelmezést tesz lehetővé**" - vallja pl.: Németh László a RÁBA Rt. logisztikai főosztályvezetője. *"A logisztikának úgy kell optimalizálni az anyagáramlási láncolat metszési helyeit, hogy a mozgások lehetőleg megszakítások nélkül mehessenek végbe."* (8)

Az 1970-től a logisztika három rendszer szintje **makró-(stratégiai), mezzo-(taktikai) és mikro-(operatív) rendszerszintjei**, kidolgozottságai és továbbfejleszhetőségei a politikában és a gazdaságban végbemenő peremfeltétel változásokra a megfelelő párhuzamos, elfogadott közgazdasági reagálásokra volt képes. A differenciálódó szükségletekre a minőségi követelmények fokozása; az éleződő piaci verseny és értékesítési nehézségek ellen a megnövekedett termelési kapacitásokkal; a világjelenség *növekvő infláció és kamatterhek, a pótlólagos tőke biztosításának nehézségei következtében* a logisztikával, segítségével lehetségessé vált a válaszadás, a reakció.

A Magyar Logisztikai Egyesület a logisztikát már úgy nevesíti, hogy *"A logisztika, mint az ellátási feladatok hatékony megvalósításához új filozófia"*. (9) **"Hadtudomány – piaci harcokhoz; Az üzlet: a logisztikailag lehetséges művészete"** címmel dr. Déri András a "FIGYELŐ" 27/1993. száma logisztikai mellékletében közölt publikációt. Erre a gazdasági hetilap címadásra is utal a "KATONAI LOGISZTIKA, Anyagi-Technikai Biztosítás" folyóirat mottója: *"Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete"*. Ezek is a közgazdaság- és hadtudományok egyes közös vonásait erősítik, hangsúlyozzák.

IRODALOM

(Megjegyzések)

(1) **A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HONVÉDELME NEK ALAPELVEI** I. fejezet 6. pontja (Az Országgyűlés a határozatot 1993. április 13.-i ülésnapján fogadta el.)

(2) Észak-Atlanti Szerződés Szervezete/ NATO kézikönyv 31. oldal: *"Alapvető működési elvek"* – Stratégiai és Védelmi Kutató Intézet, Budapest/NATO Office of Information and Press, Brussels; 1993.

(3) i.m.: NATO kézikönyv 39. oldal (1) bek.

(4) *Chikán Attila*: " Vállalat-gazdaságtan"; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó-Aula Kiadó, Budapest 1992. 273. oldal (1) bek.

(5) *Dr.Knoll Imre*: "A logisztika hazai és nemzetközi fejlesztési irányai"; Logisztikai tanulmányok 1./1993. 243. oldal (2-3) bek.

(7)i.m. *Chikán* 277. o. (2) bek.

(8) i.m. *Dr.Knoll* 241. old (1) bek.

(8) *Németh László*: "A logisztikai szervezet helye, tevékenysége a RÁBA RT. struktúrájában"; Logisztikai tanulmányok 1./1993. 84. oldal (1-2) bek.

(9) Logisztikai tanulmányok 1./1993. MLE Előszó, 5. oldal (1) bek.

ATB ELMÉLET ÉS GYAKORLAT

A VÉDELEM ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS MEGVALÓSÍTÁSA A NEMZETI ERŐFORRÁSOK BEVONÁSÁVAL

*Bittner István*¹

Az elmúlt években végbement társadalmi, politikai, gazdasági, katonapolitikai változások hatásai a fegyveres erők valamennyi béke és háborús működési, alkalmazási területét érintették. **Az egyetlen változatlan terület az anyagi-technikai (AT) szolgálat feladata, hogy biztosítsa a fegyveres erők felkészítését, alkalmazását a megváltozott feltételrendszer mellett is.**

A Magyar Köztársaság biztonságpolitikája, honvédelmi alapelvei és követelményei alapján elfogadott katonai védelmi elgondolás a saját nemzeti fegyveres erőkre és nemzeti forrásokra alapozott védelmi hadművelet (hadműveletek) előkészítését és megvalósítását tűzte ki célul.²

A honvédelmi alapelvekben meghatározott elvek, a haderőreform keretében végrehajtott szervezeti változások és létszámcsökkentések elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy az **Anyagi-technikai Biztosítás (ATB) elveiben és követelményrendszerében végbement változások megkövetelik annak eldöntését, hogy az ATB korszerűsítéséről vagy teljes megújításáról kell gondolkodni.** A fenti következtetésemet támasztja alá, hogy a 80-as évek végén a szakirodalomban³ meg-

1 Dr. Bittner István őrnagy, HM Beszerzési Hivatal Kereskedelmi Főosztály Hadtáp és általános anyag osztályvezető

2 A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei, főbb feladatai. Országgyűlési határozat Budapest 1993.

3 Összefegyvernemi hadsereg (hadtest) védelmi hadművelete hadtápbiztosításának előkészítése és vezetése. ZMKA előadás 481/0381/Ea.

jelent a **területi ellátás**, mint az új biztosítási elv, majd ezt követően a 90-es évek elején újabb elv a **nemzetgazdasági erőforrásokra** történő támaszkodás elve⁴ jelent meg az ATB megvalósításában. E gondolati indíttatás után érzek késztetést vizsgálni a **nemzeti erőforrásra támaszkodás fogalmát, kiváltó okait és ezek célját.**

1.) A nemzeti erőforrásra támaszkodás fogalma, szükségessége, célja

A gondolatkör tárgyalását a nemzeti erőforrás fogalmi meghatározására való utalással tartom célszerűnek kezdeni, **amelyet egy változatban megfogalmaztam az alábbiak szerint: az ország lakosságának lélekszáma, valamint nemzettudata, képzettsége, a társadalmi fejlődés folyamán felhalmozott erkölcsi és tudományos potenciálja. Az ország felségterületén fellelhető termelő és szolgáltató potenciálok, az infrastruktúra, az anyagi készlet és eszközállomány, a magán és állami tartalékok, a föld, az ismert és feltárás alatt lévő nyersanyag- és energiakészletek, a felhalmozott ingó, ingatlan és monetáris vagyon, függetlenül a tulajdon és vállalkozási formáktól.**

A nemzeti erőforrásra támaszkodás fogalmát leginkább kifejezi az MK biztonságpolitikája és honvédelmi alapelveiből eredeztetett és elfogadott védelmi elgondolás, amely kimondja hogy saját nemzeti erőkre és eszközökre alapozott hadművelet megvívására kell az MH-t felkészíteni.⁵ A THDS alkalmazása esetén hadműveleti területen és azon kívül, küldetése sikeres teljesítése érdekében a nemzet áldozatkészsége és a vonatkozó törvények alapján igénybeveheti, illetve veszi mindazon javakat és szolgáltatásokat, amelyeket a civil szféra számára nyújtani képes hiányzó vagy korlátozottan rendelkezésre álló forrásainak pótlására, kiegészítésére.

4 Báthy Sándor: A Magyar Honvédség háborús anyagi biztosításának új rendszere a védelmi koncepció figyelembevételével. Kandidátusi értekezés 1991.

5 Kitézött céloom elérése érdekében, a tanulmányban megkülönböztetett figyelmet fordítottam a Magyar Honvédség alapvető ereje, a Táborig Hadsereg (THS) ATB-a kérdésköreire - annak reál-folyamata vizsgálatának korlátozásával - mivel a THDS az MH összanyag felhasználásában mintegy 80 %-ban részesedik a védelmi hadművelet időszakában. (A szerző kiemelésé)

Az ATB-s megvalósításakor a nemzeti erőforrásokra való támaszkodást egy sor körülmény motiválja, melyek közül a **leglényegesebbeknek a következőket tartom**: Az ország társadalmi-politikai berendezkedésének, orientáltságának, külkapcsolatainak, a gazdasági, katonapolitikai, és szövetségi elkötelezettségének gyökeres megváltozása, megváltoztatása az 1990-ben végrehajtott szabad választások eredménye következtében. Értelmezésemben ezek azok a körülmények, amelyek meghatározzák a nemzeti erőforrásokra való támaszkodás szükségességét, amelyet legátfogóbban a Honvédelmi alapelvekben lefektetettek jelenítenek meg.

E körülmények ismeretében lehetséges a *nemzeti erőforrásra támaszkodás céljainak megfogalmazása*, úgymint a nemzeti erőforrás alkotó-elemeinek, munkaképes népesség, állami közigazgatás, nemzetgazdaság, infrastruktúra az *anyag-technikai biztosításba történő bevonása a hadművelési területen és azon kívül, a hiányzó vagy korlátozottan rendelkezésre álló katonai támogató erőforrások pótlására, kiegészítésére.*

2.) Nemzeti erőforrásra alapozott ATB megvalósításának koncepciója

A nemzeti erőforrásra támaszkodás elve az ország teljes szuverenitása visszanyerésének egyeneságú következménye a fegyvereserők vonatkozásában. Ennek politikai megjelenítése a *Magyar Országgyűlés által elfogadott Honvédelmi alapelvekben, Honvédelmi Törvényben*⁶, míg *katonai megjelenítése a Honvédelmi alapelvek alapján elfogadott védelmi elgondolásban a nemzeti erőkre és eszközökre alapozott HDS védelmi hadművelet megvívására való felkészülésben realizálódott.* Gyakorlati megvalósítása a mindenoldalú biztosítás keretén belül az ATB folyamatában, a nemzetgazdasági erőforrásokra történő támaszkodás elvében jelenik meg, amelyet elvként *Báthy Sándor alezredes* fogalmazott meg kandidátusi értekezésében. *A hadászati és hadművelési tagozatban felszámolt ATB magasabbegységek és egységek kapacitásainak pótlására törvényszerűen a nemzetgazdasági kapacitások igénybevételi lehetősége jelentett alternatívát*, amely a területi ellátási elvben kifejezésre is került. A koncepciónak az ATB-ban jelenleg betöltött helyét és szerepét megítélésem sze-

6 1993. évi CX. törvény a honvédelemről. Magyar Közlöny 188. szám Budapest 1993

rint az ország katonai doktrínájában bekövetkezett gyökeres változás eredményezte.

2.1. Nemzeti erőforrásra alapozott ATB megvalósításának prekonceptiója

A nemzeti erőforrásra alapozott ATB megvalósítása a Magyar Fegyveres erőkben nem újkeletű dolog, a VSZ fennállása idején a magyar katonai felsővezetés alapvető törekvései közé tartozott⁷, hogy a lehetőségek határáig az alkalmazásra kerülő csapatcsoportosítások hadtáp és fegyverzettechnikai biztosítását nemzeti erőkkel és nemzeti forrásokból oldja meg. Ugyanakkor érvényben volt az EFE Főparancsnok parancsa⁸, hogy közös hadműveletek végrehajtásakor a nemzeti csapatcsoportosítások hadtápbiztosítását saját erőkkel és eszközökkel kell végezni. A nemzeti erőforrások hadtápbiztosításba történő bevonása teljesen más tartalommal rendelkezett, mint napjainkban.

A VSZ-ből történő kiválással egyidőben a fegyveres erők alkalmazásának nemzeti alapokra helyezésével, az egyoldalú utánpótlási függőség felszámolása nem sikerült, ugyanakkor az ATB-ban új biztosítási elvként megjelent a nemzeti erőforrásokra támaszkodás elve.

2.2. A nemzeti erőforrásra támaszkodó ATB koncepció lényege

Az 1994. január 1-jén életbelépett Honvédelmi törvény 1.§. I.fejezet /5/ bekezdés rögzíti, hogy *"A honvédelemre való felkészülésben és a honvédelmi feladatok végrehajtásában a fegyvereserőket az állami szervek a működéshez szükséges irányító és szervező munkával, a gazdálkodó szervek és a lakosság szolgáltatások teljesítésével támogatják."*

Ugyanakkor a törvény VI. fejezet 69. §. /3/ pontja kimondja *"A magánszemély állampolgárságra való tekintet nélkül, továbbá jogi személy, valamint jogi személyiség nélküli gazdasági társaság és személyegyesülés*

7 Csapatok (erők) Hadtápbiztosítása hadműveletekben MN HTPF 204/00189 Budapest 1983

8 A Magyar Népköztársaság Honvédelmi Miniszterének 031/1989 számú parancsa

(továbbiakban együtt: szolgáltatásra kötelezett) vagyoni szolgáltatásként az e törvényben meghatározott gazdasági és anyagi szolgáltatásra kötelezhető".

Addig a VIII. fejezet 191. /1/ bekezdés és annak a., pontja alapján "A honvédelmi felkészülés és az országmozgósítás feladatainak biztosítása céljából a 69.§. 3. bekezdésében felsorolt személyek és szervezetek: a., törvényben meghatározott gazdasági és anyagi szolgáltatás teljesítésére vagy szolgáltatás igénybevételének tülésére kötelezhető."

Ezen törvényi garanciák birtokában az ATB megszervezése a nemzeti erőforrások bevonásával, nem csak fikció, ellenkezőleg korunk realitása. *Továbbiakban a nemzeti erőforrásokkal nem mint lehetséges, hanem mint valóságos alapvető forrásokkal kell és lehet számolni* a védelmi hadművelet ATB-a tervezése, szervezése és végrehajtása időszakában. **Ugyanakkor a törvényi garanciák megteremtették a lehetőségét a jelenleg érvényben lévő ATB eljárásokban és rendszerben történő alternatív változásokhoz.**

Elfogadva azt a kivételt, hogy az **ATB feladatai**, az AT vezető szervek kötelező érvényű szakirányításával a hadműveleti-harcászati magasabbegységek, egységek, alegységek anyagi-technikai biztosító szervezetei, az anyagi-technikai biztosítási ágazatok középírányító szervezetei, valamint a nemzetgazdaságból kijelölt erők és eszközök bevonásával valósul meg. **Valamint, hogy a csapatok ATB-a alapvető forrását az előljáró tágozatban megalakított, illetve szervezett készletek és kapacitások képezik. Nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a katonai rendszeren belül megalakított készleteknek és szervezett kapacitásoknak az ATB-ban betöltött prioritása mellett, bizonyos területeken a nemzeti erőforrás egyes részelemei meghatározó szerepeket töltsenek be az ATB-s megvalósításában.**

A nemzeti erőforrás felfogásom szerinti részelemei a THDS napjainkban érvényben lévő alkalmazási elve alapján, annak bármely tevékenységét figyelembe véve, ha változó minőségben is mindvégig jelen vannak. Ezt az objektív tény a védelmi hadművelet ATB-a megvalósítása folyamán ugyanúgy, mint béke időszakon belüli tevékenység során (értem ezalatt pl. a válságkezelési, vagy elemi csapás felszámolásakor végrehajtandó feladatokat) megkerülni nem lehet.

A polgári szféra lehetőségeit megjelenítik a hadműveleti területen és annak csatlakozásain fellelhető termelő és szolgáltató kapacitások, anyagi készletek. Ezen kapacitások és készletek a nemzetgazdaság működtetésének és a lakosság ellátásának alapvető részelemei, így azok állandóan – ha változó mennyiségben és minőségben is – megtalálhatók a hadművelet felkészítését, megvívását, befejezését illetően a THDS alkalmazási területén.

A THDS adott országrészre történt felvonulása során és azt követően mint meghatározó "fogyasztó" fog jelentkezni a működéséhez szükséges késztermékek és szolgáltatások viszonylatában, amelyeket elsősorban – romlandó élelmezési alapanyagok, pékárúk és gyümölcs termékek, üzemanyagok, fürdetési-mosatói, általános javító és kórházi ágykapacitások és erősítési anyagok és más javak jelenítenek meg. A munkaképes lakosságot érintően a THDS mint "alkalmazó" jelenik meg és a lakosság munkaképes részének munkaerejét igénybe veszi a védelem berendezése, készletek megalakítása, mozgatása és más munkálatokat érintően. A THDS mindezen igényei kielégítése polgári oldalról történő megszervezésére, végrehajtására a helyi védelmi közigazgatás szervezeteire kell hogy támaszkodjon.

A nemzeti erőforrások ilyen irányú igénybevétele a csapatok ATB-a megvalósításában eredményezi azt a lehetőséget, hogy a katonai rendszer keretén belül szervezett kapacitásokat és megalakított készleteket a katonai szervezetek valamennyi tagozatban a fő feladat a hadművelet, harc megvívása időszakára megőrizték. A nemzeti erőforrások ezen elven történő bevonása a csapatok ATB-ába teremti meg a lehetőséget – a napjainkban és még beláthatatlan ideig – a csapatok ellátásában, biztosításában fenálló elégtelen forráshelyzetben ahhoz, hogy azok alkalmazása során, az ATB feladatrendszere maradéktalanul megvalósításra kerülhessen.

A nemzeti erőforrásra támaszkodó ATB lényegét leginkább kifejezi a nemzeti erőforrások ATB-ba történő bevonásának elve, **amelyet az alábbiakban fogalmaztam meg:** *A nemzeti erőforrások (készletek, kapacitások) a csapatok ATB-a alapvető területét képezik, amelyeknek az ATB-ba való bevonása biztosítja a katonai rendszeren belül szervezett kapacitásoknak, megalakított készleteknek a csapatok előtt álló fő feladatok biztosítására történő megőrzését.*

3.) A nemzeti erőforrások ATB-ba történő bevonásának feltételrendszere

Mint minden rendszerre, az MH ATB-i rendszerére is igaz, hogy a vezetési módszerektől, eljárásoktól függ az adott rendszer rugalmassága, amely ezt a képességét különböző időben teljesítményével igazolja vissza. *Az MH és a THDS ATB-i rendszere hatékonyságát és teljesítményét az abba bevont nemzeti erőforrások mennyisége, kapacitása döntően képes befolyásolni.*

Mivel a béke időszakban létrehozott, kialakított ATB-i rendszer és szervezetek hatékonysága biztosítja az alapot a háborúban működő ATB rendszer kapacitásának, teljesítőkétségének és annak minimális változtatásával lehet megkezdeni a csapatok ellátását, biztosítását. Mindezek a kritériumok rámutatnak, illetve kifejezik azt a tendenciát és szükségességét, hogy az általános felkészülési – béke - időben kell az ATB biztosítási rendszer és eljárások megkövesedett merevségén változtatni. A szárazföldi csapatokkal (THDS) szemben a saját béke ATB-uk az alapvető és fő kihívás, annak ismeretében, hogy az ATB folyamatos megszakítás nélküli működése adja vissza a legteljesebb és a lehetséges leghatékonyabb eredményt, mindezek által meghatározza, hogy a béke ATB rendszer hogyan illeszkedjen a háborús ATB rendszerhez. Az ATB rendszer rugalmassága, úgy mint az ATB szervezetek teljesítő képességének komplex felhasználása, ezáltal indokolja az ATB megszervezésének funkció és tevékenység szerinti egyszerűsítését. Ezáltal lehetővé válik a béke időszaki ATB rendszertől való lehető leggyorsabb elszakadás és azonnali vagy gyors áttérés a háborús ATB-i rendszerre.

Az ATB megszervezésének funkció és tevékenység szerinti egyszerűsítése megköveteli annak meghatározását, illetve kijelölését, hogy az ATB-ban a katonai támogatási rendszeren belül, **mely funkciók és tevékenységek azok, amelyeket kizárólagosan békében és háborúban egyaránt csak a szervezetszerű ATB-erők, melyek azok, amelyeket békében polgári, háborúban katonai biztosító szervezetek, készleket, és melyek azok, amelyeket békében és háborúban egyaránt polgári szervezetek és anyagi készletek bevonásával hajthatnak végre.**

A nemzeti erőforrásoknak a csapatok ATB-ába történő bevonására és annak mértékére az előző szempontok teljeskörű meghatározása után kerülhet sor.

Az ATB tervezésekor tagozatoktól függetlenül a csapatok biztosításába bevonásra tervezett nemzeti erőforrások helyzetéről a *tervező törzsnek megbízható, tényleges információval kell rendelkeznie*. Tényleges és valós használható információ hiányában a nemzeti erőforrások bevonása az ATB-folyamatába ugyan lehetséges, de a kívánt és elvárt teljesítések nem kerülnek összhangba a tényleges lehetőségekkel csak egyes területeken és véletlenszerűen. Az adott régióban *a nemzeti erőforrást megjelenítő termelő és szolgáltató potenciálok állapotának ismerete az egyik alapvető feltétele azoknak a csapatok különböző szintű ATB-ába történő bevonásához*.

E feltétel megteremtése maga után vonja az ATB-ba bevonásra tervezhető különböző *termelő és szolgáltató szervezetekről a folyamatos információ gyűjtést és rendszerezést*, amelyet meg kell hogy előzzön egy, az adott kört érintő alapadat bázis létrehozása.

Mindezek kialakítása felveti a polgári és katonai közigazgatás közötti információáramlással kapcsolatos együttműködés újra szabályozását, béke és minősített időszakban egyaránt. Amely felveti a védelem közigazgatás területi illetékességű szerveivel egyenrangú, a vonatkozó területen együttműködő, a katonai közigazgatás területi illetőségű szervezetei között – kerületparancsnokságok, hadkiegészítő parancsnokságok – területi logisztikai parancsnokságok felállítását. Ezt támasztja alá, hogy a védelmi közigazgatás béke időszaki szervezetrendszere megfelel a minősített időszaki szervezetrendszernek, felépítésében nem történik változás. Ugyanakkor a katonai közigazgatás szervezetrendszere a békeidőszaki szervezetrendszerhez képest jelentős átalakuláson megy keresztül. A védelmi közigazgatási szervek tevékenysége az adott földrajzi térséghez, településhez, megyéhez, városhoz kötött. Ezzel szemben a jelenleg meglévő katonai igazgatási szervek tevékenysége, valamely irányból érkező támadás elhárításához szükséges tevékenység végrehajtását biztosító területhez kötött.

Az ATB napjainkban érvényben lévő alapelvei – a nemzetgazdasági forrásokra támaszkodás elve, a területi ellátás elve – amelyek összhangban vannak a fegyvereserők alkalmazásának a honvédelmi alapelvekben lefektetett követelményrendszerével, felveti egy földrajzi területhez kötött, a

csapatok ATB-át békében és háborúban egyaránt végrehajtó katonai igazgatási szervezet felállításának szükségszerűségét.

A fenti gondolatok helyességét igazolják az elmúlt években a Dél-szláv válságkezeléssel kapcsolatos különböző katonai tevékenységek ATB-val kapcsolatban szerzett gyakorlati tapasztalatok, amelyek rámutattak a jelenlegi béke ellátási, támogatási rendszer hiányosságaira, úgy a csapatoknál, mint a központi tagozatokban egyaránt. *Bebizonyosodott*, hogy a válságkezelésben *résztevő erők* béke helyőrségükből történő anyagi-technikai biztosítása a *béke állományra szervezett szakalegységek alkalmazásával csak nagy nehézségek árán*, és bizonyos részterületeken lehetséges. A válságkezelésben résztvevő erőknek más béke elhelyezésben lévő egységekhez való *ellátási utalásukkal* az ellátásért való felelősségüket lehetséges csak leszabályozni, mivel ellátási problémáik megoldása más csapatokhoz tevődik át, amelyeknek egyben önmaguk és a belőlük megalakított, kijelölt válságkezelő erők ATB-i feladatai végrehajtását is biztosítani kell. A központ tagozat a válságkezelésben résztvevő erők részére ellátási forrásokként csak a meglévő raktár és szolgáltató rendszerén belül volt képes készleteket és kapacitásokat kijelölni, amelyek földrajzi elhelyezkedése az ellátási, biztosítási területeket érintően nem minden esetben esett egybe a résztvevő erők optimális ellátási hatósugarával.

Mindezek az ellátási-biztosítási anomáliák kiküszöbölhetőek lettek volna megítélésem szerint a megfelelő irányban (irányokban) telepített **Vegyés Logisztikai Ellátó Bázisok** alkalmazásával. Amelyek a válságkezelésben résztvevő valamennyi erő számára, polgári kapacitásokat is bevonva megnyugtatóan tudták volna biztosítani a csapatok szükségletének kielégítését. Az erők működési körletében tapasztalt együttműködési zavarok a katonai és a polgári közigazgatás között, az előzőekben említett *területileg szervezett katonai közigazgatási szervezet* megléte esetén az egyeztetési, együttműködési elvek alapján elkerülhetővé váltak voln. Mivel a két közigazgatás közötti együttműködés meghatározó alapelve a *folyamatosság*, amely kifejezi, hogy az együttműködés akkor folyamatos és zavartalan, ha az együttműködés tárgyát képező feladatok megoldását az elintézéshez legközelebbi igazgatási szinteken végzik.

Az előzőekben leírt elemzések, gyakorlati tapasztalatok alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a nemzeti erőforrásoknak a csapatok, erők (függetlenül a vezetési szintektől) ATB-ba történő bevonása alapvető fel-

tétele egy a polgári (védelmi) közigazgatással, nemzetgazdasági szervezetekkel együttműködő, területileg szervezett **Logisztikai Támogató Parancsnokság(ok) (LPT)** felállítása, szervezése a katonai rendszeren – közigazgatáson – belül. Amely egyben végrehajtja a területén diszlokáló csapatok, intézetek, "M" törzsek ATB-ával kapcsolatos, jelenleg a központ tagozathoz tartozó anyagi-technikai, egészségügyi, közlekedési biztosítás feladatait az ellátás, fenntartás területén. *Megteremtve ezáltal az ATB-i rendszeren belül a katonai és polgári erőforrások hatékony, szervezett feladatorientált igénybevételének szervezeti kereteit, béke és háborús időszakban egyaránt.*

A Logisztikai Parancsnokságok felállítása lényegi hatást gyakorol az MH jelenlegi ATB-rendszerére, annak vezetésére, feladatrendszerének átcsoportosításával összhangban az egyes tagozatok funkció és tevékenységi körére.

3.1. Logisztikai Támogató Parancsnokságok felállítását befolyásoló követelmények és következményei

A Logisztikai Parancsnokságok felállítása nem önös cél egy újabb, az ATB-on belüli vezetési szint létrehozására, ellenkezőleg, szervezése az ATB folyamatában egyszerűsítést, vezetési szintek csökkentését, valamint a rendszer napjainkban meglévő gyengeségeinek kiküszöbölését szolgálja.

Függetlenül a végrehajtott vagy végrehajtásra kerülő haderőreformok jellegétől, területeitől megállapítható, hogy az AT szolgálat feladata az egyetlen változatlan terület, amely a fegyveres erők változatlan feladatahoz kapcsolódik. *A strukturális változtatások a kialakítandó szervezet és tevékenységének folyamatát befolyásolják, a végrehajtott feladatot nem.*

Mindezek meghatározták, hogy az AT szolgálatnak **úgy kell működni, hogy:**

- békében az MH anyagi-technikai felkészültségéről úgy gondoskodik, hogy a csapatok kiképzését, felkészítését, a működőképességet fenntartsa;

- minősített időszakban az ATB zökkenőmentesen fokozható legyen a csapatok irányába, az anyagi-technikai szakcsapatok és intézmények mozgósítása során felkészüljön a harc, hadművelet anyagi-technikai támogatására.

Ezeket a követelményeket az anyagi-technikai szolgálat a jövőben *jelentősen csökkentett szakállománnyal, szervezetszerű szakcsapattal* és lehető legjobb esetben is változatlan költségvetési körülmények mellett kell, hogy teljesítse.

A kialakítandó anyagi-technikai rendszer szempontjából a következő ményeket **az alábbiakban lehet megfogalmazni.**

a) Nem minden katonai vezetési szint (tagozat) fog anyagi-technikai szakcsapatokkal rendelkezni. [1.sz. melléklet]

b) A rendelkezésre álló anyagi-technikai szakcsapatok, készletek, anyagi források koncentrálásra kerülnek.

c) Az MH és THDS anyagi-technikai rendszerét összességében, béke és háborús időszakban egyaránt gazdaságosabban kell kialakítani, működtetni, a rendszerek közötti eltéréseket a minimálisra kell csökkenteni.

d) Az anyagi-technikai szolgálat erősen csökkentett személyi állományát a harcászati-hadműveleti alkalmazás szempontjából fontos fő feladat megoldására kell felhasználni.

e) A megmaradt katonai kapacitással át nem fogott feladatokat lehetőleg teljes mértékben a nemzeti erőforrásokra támaszkodva polgári erővel kell megoldani.

A hiányzó katonai kapacitások következtében felmerülő igények teljesítésének, megoldásának kulcsa a nemzeti erőforrásokon belül a nemzetgazdaságra való mind teljesebb támaszkodásban van, amelynek eszköze és nem célja a Logisztikai Támogató Parancsnokságok felállítása.

3.2. Logisztikai Támogató Parancsnokság szervezését meghatározó elvek

A Logisztikai Parancsnokság szervezését és általa az ATB új modelljét meghatározó, befolyásoló elvek és körülmények között a Honvédelmi alapelvekben a csapatok alkalmazási területén rögzítettek elsődlegességét vitatni nem lehet. *Itt került rögzítésre, hogy az ország honvédelmi politikája kizárólag védelmi jellegű, a védelmi jelleggel összhangban egyetlen országot sem tekint ellenségének, továbbá, hogy a fegyveres erők alkalmazása csak saját honi területen történhet.* E politikai kinyilatkozás lehetővé tette az eddigi ATB rendszer, és eljárások felülvizsgálatát, területileg szervezett ellátási rendszerre történő átállás elvi kidolgozását, gyakorlati megvalósítását. Ezt tükrözi a *nemzetgazdasági erőforrásokra történő támaszkodás elve*, amelynek tartalma, hogy a védelmi hadművelet ATB-i követelményeinek a korlátozottan rendelkezésre álló AT erők, kapacitások csak a hadműveleti területen fellelhető polgári forrásokkal kiegészítve képesek megfelelni.

Mindezek megvalósítását fejezi ki, hogy a csapatok alkalmazási területén a nemzetgazdasági erőforrások, szolgáltatások bevonásra kerülnek az ATB megszervezése során, a nemzetgazdasággal szemben támasztott igények keretén belül.

A Logisztikai Támogató Parancsnokság szervezését mindezekon kívül feltételezi az általam megfogalmazott *területi ellátás területi tagolásának elve*, amely tartalmazza, *hogy a katonai stacioner raktárakat, szolgáltató üzemeket, intézményeket a nemzetgazdaság termelő, szolgáltató vállalkozásaival, intézményeivel úgy kell területileg szervezett rendszerbe foglalni és megszervezni, hogy állandó potenciális támogató, biztosító lehetőséget képezzenek azon erők számára, amelyek illetékességi területén mozognak, elhelyezkednek, harcot, hadműveletet(eket) vívnak.*

Nem kevésbé fontos az előzőekben ismertetett ellátási elvek mellett a *polgári és katonai közigazgatás harmonizálásának elve*, amely tartalma, hogy a védelmi közigazgatás szervezeteivel azonos jog és hatáskörű katonai igazgatási szervezetek működjenek együtt, tábori vagy területi jellegű szervezeti rendszerüktől függetlenül.

3.3. Logisztikai Támogató Parancsnokság szervezésének nagybani koncepciója egy változatban

Az anyagi-technikai biztosítás területi szervezése Logisztikai Támogató Parancsnokságok kialakításával egy változat szerint a következőket javaslom.

Az ATFCFSF-ség alárendeltségében *egy-egy Logisztikai Támogató Parancsnokság szervezése a Dunától keletre és nyugatra.*

Ebben a felállásban a **területi katonai és polgári közigazgatás** egysége megteremtésre kerülhet, nyitott kérdés Pest megye Dunántúli területe és Budapest hovatartozása. A Logisztikai Támogató Parancsnokság szervezete magában foglalná a *vezető szervezetet*, amelyek a jelenlegi ágazati ellátó központok szakanyag ellátással, valamint a haditechnikai eszközök üzemben tartásával, tervezésével, végrehajtásával foglalkozó *szakközegeit integrálná magába*, a technikai, valamint humán jellegű biztosítási területek szerinti szervezési elv alapján. Következő meghatározó területet, a vezető szervezeten belül *az együttműködés koordinálását* a területi polgári közigazgatással a nemzetgazdasági kapcsolatok fenntartásáért *felelős szervezet (osztály) fogná át.*

Megteremtve ezáltal az állandó információáramlás szervezeti kereteit a két közigazgatás, valamint a nemzetgazdaság és a katonai igazgatás között. Ezáltal az ország bármely területéről az adott országrészre beérkező csapat vagy csapatcsoportosítás vezető szervei a harctevékenységi körzeteikben, védelmi sávjaikban működő közigazgatásról, készletekről, kapacitásokról, valós helyzet és állapot jelentést kaphatnak.

Végrehajtó szervezetek magukba foglalják az adott területen diszlokáló, jelenleg a központi tagozat alárendeltségében lévő *anyagi raktárakat, ellátó központokat, javító üzemeket, kórházakat, üdülőket, szállítási igazgatóságokat.* Ezek a szervezetek adnák a LTP stacioner bázisát, a területükön meglévő, valamint felállításra kerülő anyagi-tehcnikai szakcsapatokat, függetlenül jelenlegi alárendeltségi viszonyaiktól.

Az anyagi-technikai szakcsapatok felállításának végrehajtása hasonló elv és módszer szerint történne, mint a Magyar Királyi Honvédségben, olyan eltéréssel, hogy nem a hadtesteknek, hanem a LTP-nak *alárendelt intézmények* állítanák fel a táborig anyagi-technikai szakcsapatokat a had-

testek részére, illetve az eddig központ, vagy THDS alárendeltségben lévőket, mint a LTP tábori anyagi-technikai szervezeteit. *A konkrét felállításra tervezett szakcsapatok számát, típusát a jelenleg tervezett haderőreform után kialakított struktúra alapján javasolom meghatározni.*

Jelenleg a gépesített hadtest, THDS és központ alárendeltségében lévő anyagi-technikai szakcsapatoknak, raktárakhoz, javítóüzemekhez, kórházakhoz történő szervezése, jelentős létszám, erőforrás megtakarítást jelent, amellett, hogy a központi anyagraktárak és javítóüzemek béke biztosítási lehetőségeit érdemben bővíti, így az alapjaiban kétfazisú béke ellátási rendszer működési zavarait csökkenti. *Az anyagi-technikai biztosításban a polgári és katonai munkaerő aránya a polgári irányba eltolódik, amely egyben a szakmai megbízhatóság szintjének emelését eredményezi, a kiképzési költségek csökkenése mellett.* Ugyanakkor a szükséges sorállomány kiképzése után a tényleges ellátás, biztosítás folyamatában venne részt, szemben az ellátóezredek, javítózászlóaljak jelenlegi gyakorlatával. Az adott szakcsapatok felállításakor a már békeidőben is hasonló beosztásban, területen dolgozó polgári állomány adná a felállításra tervezett szakcsapat szakmai képzettségű gerincét, amely meghatározója a jövőbeni eredményes tevékenységnek.

Utalok itt Col. E Vuonora⁹ aki "*A hagyományos erők jövője*" című tanulmányában rögzítette:

A "Dessert Shield" és a "Dessert Storm" megmutatták, a tartalék alakulatok katonái a polgári hivatásukkal leginkább összeegyeztethető feladatok, ellátás és szállítás végrehajtására használhatók fel leginkább, a fenti hadműveletek időtartama alatt több mint hétezer polgári alkalmazott (tartalékos) vonult be önként a logisztikai csapatokhoz.

Az LTP felállításának, szervezésének másik megvalósítási lehetősége a kialakítandó katonai körzetek ATF-e bázisán való felállítás, amely megvalósítása esetén konkrét jog és hatásköri leszabályozást követel a kerület, gépesített hadtest parancsnokságok viszonylatában.

⁹ Carl E. Vuono a hagyományos erők jövője. Megjelent a Foreign Affairs, 1991. évi 1. számában. Fordítás: Hadtudományi tájékoztató, 1991. 4. szám MHVK Tudományos Munkaszervezési Osztály

3.3.1. A LTP biztosító elemeinek szervezése, telepítése nagybani koncepciója

Az LTP felállításával megoldhatóvá válik bármely csapatcsoportosításnak – így a THDS vagy a felállításra tervezett gyors reagálású erők – az ország bármely területén, bármely irányban a béke ellátási rendszeren alapuló ATB-a végrehajtása. Mivel a LTP az ország területén épül ki a stacioner intézmények, szakcsapatok, valamint a nemzetgazdasági vállalatok, vállalkozások egy rendszerben való integrálásával. Az integráció ilyen irányú kiterjesztését az ellátáscentrikus felfogás eredményezi, mivel a fogyasztó, vagy felhasználó – értelemszerűen esetünkben a katonai szervezetek testesítik meg ezeket – a felmerült szükségleteit a lehető legközelebről, legkevesebb helyről igyekszik beszerezni. A polgári gazdaságban a logisztikai ellátó centrumok testesítik meg a komplex ellátó elemet a fejlett gazdasággal rendelkező államokban és ugyanez a gyakorlat a fegyvereserők logisztikai rendszerében is hasonló elv alapján valósul meg.

Mint ahogy már utaltam rá, a védelem kiterjedésének jelenlegi normatívái, valamint a rendelkezésre álló ellátó kapacitások *nem biztosítják* valamennyi katonai szervezet részére, hogy komplex ellátási forrásként funkcionáljanak az előljáró tagozat anyagi-technikai szervezetei.

A Logisztikai Ellátó Bázis (továbbiakban LEB) komplex ATB elem, mely az anyagi készletek mellett javító-helyreállító kapacitással is rendelkezik – a telepítés körzetében lévő polgári javító üzemek kapacitásainak igénybe vételével – kizárólag közép javítással. Készletei utánpótlását, feltöltését az LTP a szállítózászlóaljai bevonásával saját raktáraiból és a nemzetgazdaság termelő vállalataitól szervezi és végzi. A gépesített hadtestek szállító és javító-vontató kapacitásait elsősorban súlypont képzésre, valamint a LEB kapacitását meghaladó szükségletek kielégítésére fordíthatják a hadtestek AT törzsei.

A LTP alárendeltségében a Dunától keletre 5-6, a Dunától nyugatra 3-4 LEB kiépítését lehet tervezni. [2.számú melléklet]

A LEB-et a jelenlegi központi anyagraktárak, valamint megszűnt nemzetgazdasági vállalatok tároló telepei, raktárai igénybevételével lehet kialakítani egy változat szerint, a jelenleg üzemelő raktárak egy részének felszámolásával párhuzamosan.

A LEB anyagi készleteinek szortimentjét az általános rendeltetésű harc, fenntartási és ellátási anyagokon kívül a felelősségi területén harctevékenység folytatására tervezett erők típusa alapján célszerű meghatározni.

A megalakítandó anyagi készletek mennyiségét a felelősségi területén felállításra kerülő, valamint feladatot végrehajtó erők 2-4 harcnapra tervezett anyagszükségletének mértékében lehetséges egy változatban meghatározni.

A javító helyreállító kapacitása kialakításánál a felelősségi területén prognosztizálható, valamennyi típusú erő – gépesített, harcokcsi, honvédelmi dd. területvédelmi ezred, stb. – vonatkozásában, az általános rendeltetésű gépjármű, harcjármű középjavítási igények 50 %-nak átfedésére szolgáló kapacitásokat lehet meghatározónak elfogadni.

3.4. A THDS védelmi hadművelete ATB-ának modellje LTP bevonásával

A modell kialakításánál meghatározó alapelveként rögzítettem:

- a) A fogyasztócentrikus biztosítási rendszer létrehozását.
- b) Az ellátási forrásoknak, kapacitásoknak, anyagi készleteknek a felhasználókhöz történő közelítését.
- c) Az ellátási tagozatok csökkentését.
- d) A területi ellátás területi tagolódásának elvét.
- f) Az ATB-rendszer flexibilitásának elvét.
- g) Az ATB-rendszer funkció és tevékenység felosztása elvét.

A fenti elvek alapján kialakítandó ATB rendszer ötvözi magában a katonai stacioner forrásokat, kapacitásokat, intézményeket, a tábori jellegű ATB elemeket, valamint a nemzetgazdaság termelő és szolgáltató rendszerének három területre, forrásra, kapacitásra való támaszkodásának lehetőségét.

Minősített időszakban az elrendelt fokozatok alapján a LTP-k *mozgósítás útján* megalakítják a saját alárendeltségükben szervezett szállító, javító, egészségügyi, közlekedési szakcsapatokat, a gépesített hadtesteknek átadásra kerülő szállító, javító, egészségügyi és közlekedési szakcsapatokat, a megalakított anyagi készletekkel együtt.

Saját szállító kapacitásai bevonásával **feltölti** a LEB-k anyagi készleteit, amelyeket a csapatok mozgósítása végrehajtása érdekében kiadott. Egyben **megalakítja** a várható hadműveleti tevékenységek irányában elhelyezkedő LEB-k elrendelt anyagi készleteit az általános harc, fenntartási és ellátási anyagokból. **Végrehajtja** a védelmi közigazgatás útján a nemzetgazdasági források, kapacitások kijelölését és bevonását saját biztosítási rendszerébe, egyúttal **kijelöli** a beérkező csapatok részére igénybevehető polgári erőforrások körét és kapacitásait.

A THDS felvonulása időszakában, vagy azt megelőzően a várható agresszió irányában lévő LTP-ság, a THDS alárendeltségébe nem tartozó csapatok felé meglévő ellátási kötelezettsége meghagyásával, a THDS parancsnokának alárendeltségébe kerül. Anyagi készletei döntő hányada képezi a THDS hadműveleti alkalmazási készleteit.

Az alárendelésre nem került LTP készletei, kapacitásai, az illetékességi területén meglévő csapatok ellátási kötelezettsége mellett a fegyveres erők hadászati készleteit, kapacitásait képezi.

A THDS AT vezető törzse a LTP részére **meghatározza, kijelöli** a védelem sávjában az utánpótlási-kiürítési irányokat, egyben az utánpótlás és kiürítés sorrendjét. A LEB ellátási felelősségébe utalt csapatok számát, időtartamát, megalakítandó készletek nagyságát.

Az ATB rendszer **első tagozatában** a magasabbegység, önálló egység szintjén változás nem megy végbe. A csapatok ellátásában meghatározó helyet foglal el a LEB, mely komplex ellátási biztosítási forrásként jelenik meg, ahol a csapatok saját erővel vételezhetnek, javító-helyreállító kapacitásokat igénybe vehetnek. *A LEB a gépesített hadtestek anyagi-technikai szakcsapataival képezi a második ellátási tagozatot, és annak területi elv alapján kiépített stacioner részét képezi.*

A gépesített hadtestek anyagi-technikai *szakcsapatai, kapacitásai* elsősorban anyagi-technikai súlypont képzésre a fő feladatot megoldó cso-

portosítás irányába, valamint a LEB által biztosítás szempontjából nem teljesen átfogott saját alárendeltségű csapatai teljeskörű biztosítása érdekében kerülnek *alkalmazásra*.

Az ATB megvalósításában a hadsereg tagozat szerepét a LTP veszi magára, stacioner katonai anyagraktárai, javító üzemei, egészségügyi intézményei, nemzetgazdasági termelő és szolgáltató kapacitások, anyagi készletek bevonásával. Az *utánpótlás, kiürítés* tagozatra háruló feladatait az alárendeltségében felállított szakcsapataival hajtja végre, amelyek kapacitásai képezik a gépesített hadtestek anyagi-technikai erővel való megerősítésének alapját is.

A leírt ATB modellben a siker kulcsa a LEB *működési feltételeinek megteremtésében és folyamatos ellátási tevékenységének biztosításában* rejlik, amelyben meghatározó részt fognak át a nemzeti erőforrásokat megjelenítő területek.

Következtetések

1.) A **társadalmi politikai berendezkedés megváltozása** az ország biztonságpolitikájának módosítását is eredményezte, amely alapvető befolyást gyakorolt a fegyveres erők felkészítésére, alkalmazási elveire, AT szolgálat alaprendeltetéséből adódó feladatrendszerének változatlansága mellett, annak megvalósítása feltételrendszerére. Mindez azt eredményezte, hogy a fegyveres erők anyagi-technikai biztosítása nemzeti keretekben valósul meg, az adott keretek által behatárolt erőforrások lehetősége alapján. *Az ATB teljeskörű nemzeti alapokra történt helyezése az eddigi ATB rendszer és a nemzeti erőforrások kapcsolatrendszerének újraszabályozását feltételezi. Ezt támasztja alá többek között az új elvek (nemzetgazdasági erőforrásokra támaszkodás, területi ellátási elv) megjelenése az ATB folyamatában.* A fegyveres erők és annak meghatározó ereje a THDS, alkalmazása teljes időtartama alatt folyamatos fizikai kapcsolatba kerül a polgári (védelmi) közigazgatással, a lakossággal, a nemzetgazdaság termelő és szolgáltató kapacitásaival.

2.) **Az új doktrinális elképzeléseknek megfelelő haderőstruktúra kialakítása** során a felszámolt *ATB magasabbegységek, egységek kapacitásainak kiválása, a tagozati elven működő ellátási rendszer újraszabályozását* eredményezte, mivel a megszüntetett anyagi-technikai szakcsapatok ál-

tal megvalósított támogatás és szolgáltatás iránt a biztosítandó csapatok igénye fennmaradt. Ezen igények jelentős részének a működési körzetükben fellelhető polgári kapacitásokkal való lefedése a merev tagozati rendszer változását eredményezte, mivel a szervezetükön kívüli magasabb szintű támogatás nem az előjáró tagozat, hanem tevékenységi körzetükben, le szabályozott együttműködés keretében a polgári szervezetek útján valósul meg.

3.) Az AT szolgálat a megváltozott körülmények között – katonai rendszeren belül szervezett kapacitás, anyagi és pénzügyi forrás beszűkülése, csökkenése – az ATB feladatrendszerének újraszabályozása mellett *bizonyos tevékenységi körök polgári területre való helyezésével válik képessé a csapatok teljeskörű biztosításának megvalósítására. Mindez az AT szolgálat háromlábra helyezését eredményezi, amely a katonai stacioner forrásokat, táborig kapacitásokat és a polgári termelő, szolgáltató területet integrálja magába. Az ATB rendszer ezen az elven való megszerzése a polgári (védelmi) és katonai közigazgatás közötti együttműködés feltételrendszerének megvalósítását igényeli, amelyet egy változat alapján LTP szervezésével lehetséges biztosítani.*

A LTP felállítását követően lehetőség van a területi védelmi közigazgatással az alábbi területekkel kapcsolatos **együttműködési megállapodás kidolgozásra és feladatok rögzítésére a teljesség igénye nélkül:**

- a fegyveres erők részéről igényelt szolgáltatások felmérése, konkrét szolgáltatók felkutatása;

- speciális képzettségű szakemberek meghagyásának tervezése – akik valamely biztosítási területen meghatározó szakmai tevékenységet folytatnak – honvédségi igények alapján;

- hadműveleti területről a lakosság menekítésével kapcsolatos feladatok elosztása;

- a polgári és a katonai közlekedés összehangolása – elsődlegességek megállapítása;

- a kijelölt vasúti kirakó állomások működtetése;

- közlekedési hálózat fenntartása;

- közegészségügyi és járványügyi feladatok végzése;

- kórházak működőképességének biztosítása;

- csapások következményeinek felszámolása;
- elhunyt, elesett katonák temetése;
- munkaképes lakosság honvédelmi igénybevételének szervezése;
- fegyvereserők és lakosság ellátásában meghatározó szerepet játszó termelő, szolgáltató üzemek működési feltételének biztosítása;
- a csapatok elhelyezésével, biztosításával kapcsolatos objektumok kijelölése, átadásra való előkészítése;
- a helyi erőforrások és kapacitások igénybevételének arányosság és elsődlegesség szerinti tervezése, a lakossági ellátások törvényileg szabályozott minimális szintjének biztosítása mellett.

4.) **Az ATB területileg szervezett rendszere** teremti meg a feltételt a *Honvédelmi alapelvek által béke és háborús időszakban a fegyveres erők különböző erejű és összetételű csapatcsoportosításai feladatai anyagi-technikai biztosításához*. A stacioner katonai ellátó, tároló, szolgáltató intézeteket, intézményeket és a béke állományukba szervezett anyagi-technikai szakcsapatok biztosítják azt a feltételt, hogy a *béke ellátási, biztosítási rendszer minimális változtatásával lehet megkezdeni a csapatok ATB-i feladatainak megkezdését, a szakcsapatok felállítása és a polgári források integrálása az ATB rendszerbe biztosítani tudja a csapatok tevékenységével kapcsolatos ATB-i erő kifejtés folyamatos növelését*.

A polgári forrásoknak az ATB-i rendszerbe történő integrálása az elégtelen vagy csökkent mértékű katonai kapacitások pótlására feltételezi a folyamatos együttműködést az azonos jogállású közigazgatások között.

5.) **A megváltozott körülmények között** a prognosztizálható jövőbeni feladatoknak a fegyvereserők abban az esetben lesznek képesek eleget tenni, *amennyiben ATB-i rendszerüket is a megváltozott körülmények alapján szervezik. Amely meghatározó jellemzői között a rendelkezésre álló források korlátozott megléte döntő helyet foglal el*. E probléma feloldásában egyetlen lehetőség a korlátozottan rendelkezésre álló katonai kapacitások nemzeti erőforrásokkal való pótlása, kiegészítése az ATB területén. Mindezek megkövetelik a nemzeti erőforrások ATB-i rendszerbe történő bevonása rendszabályainak kidolgozását, szervezeti kereteinek megerteremtését, amelynek egyik eszköze lehet a LTP által javasolt megszervezése.

Melléklet

1. sz.: Az anyagi-technikai biztosítást végrehajtó szervezetek tagozatonként a LTP felállítását követően (elvi vázlat, 1 lap)

2. sz.: Logisztikai Támogató Parancsnokság szervezése (elvi vázlat, 3 lap)

Felhasznált irodalom

1.) A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei, főbb feladatai. Országgyűlési határozat, Budapest 1993.

2.) Összefegyvernemi hadsereg (hadtest) védelmi hadművelete hadtápbiztosításának előkészítése és vezetése. ZMKA Előadás 481/0381/Ea.

3.) *Báthy Sándor*: A Magyar Honvédség háborús anyagi biztosításának új rendszere a védelmi koncepció figyelembevételével. Kandidátusi értekezés, 1991.

4.) 1993. évi CX. törvény a honvédelemről. Magyar Közlöny 188. szám, Budapest, 1993.

5.) Csoportok (erők) Hadtápbiztosítása hadműveletekben MN HTPF 204/00189. Budapest 1983.

6.) A Magyar Népköztársaság Honvédelmi Miniszterének 031/1989. számú parancsa.

7.) Carl E. Vuono a hagyományos erők jövője. Megjelent a Foreign Affairs, 1991. évi 1. számában. Fordítás: Hadtudományi tájékoztató 1991. 4. szám MHVK Tudományos Munkaszervezési Osztály.

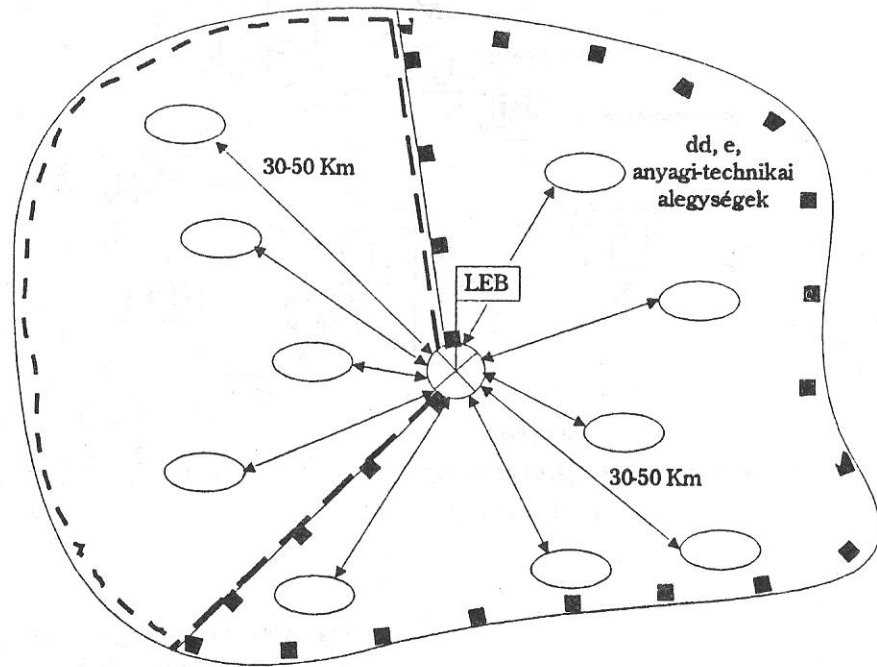
**Az Anyagi-Technikai biztosítást végrehajtó szervezetek
tagozatonként a LTP felállítását követően
(Elvi vázlat)**

1. számú melléklet

Tagozat	Anyagi biztosítás	Technikai biztosítás	Egészségügyi biztosítás	Közlekedési biztosítás
dandár (ezred)	ellátó század	javitó század	segélyhely	szállító század
hadtest	LEB szállító z.-k	LEB javító z.	eü. z.	szállító z. kukom z.
központ (THDS)*	LTP stac. raktárak szolg. kapac.-k szállító z.-k LEB	LTP stac. jav. ü.-k jav. z.k LEB	LTP kat. kórházak polg. kórházak szanatórium eü. dd.	LTP kukom z.-k szállító z.-k KSZI-k száll. kis. z.

*A THDS részére felállítása után a hadművelete sávjában támogató erők, eszközök, források kerülnek kijelölésre a Központ alárendeltségéből

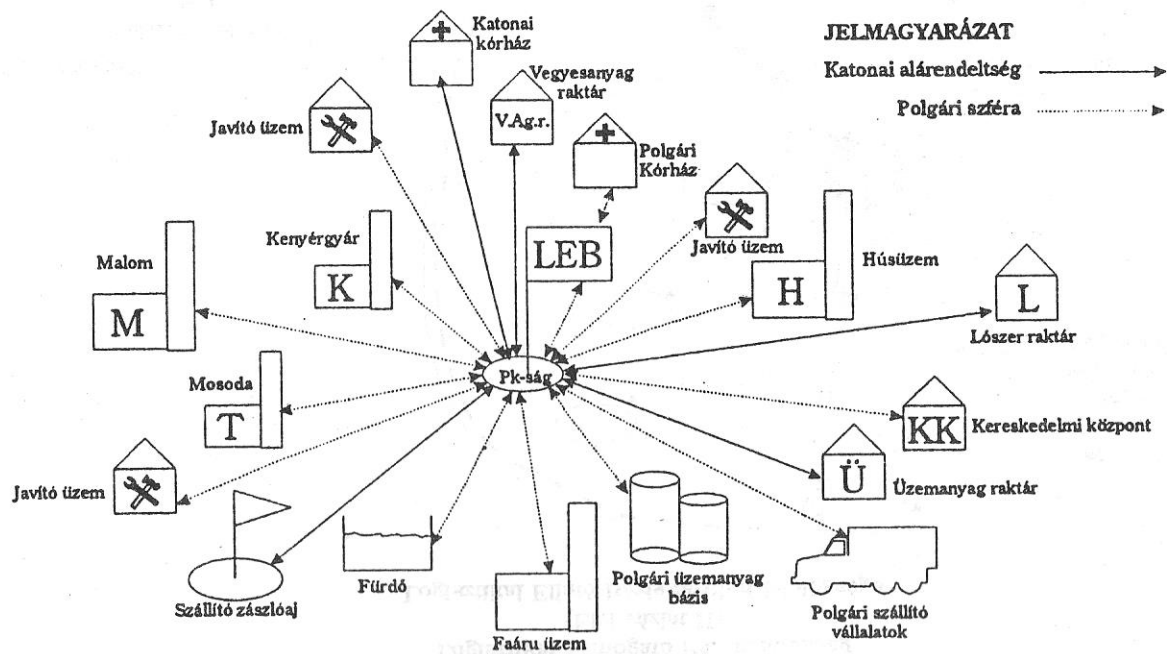
Logisztikai Támogató Parancsnokság
(Elvi vázlat II)
Logisztikai Ellátó Bázis területi felelőssége

JELMAGYARÁZAT

- az ellátási felelőség külső határa
- — fő ellátási körzet határa
- == másodlagos ellátási körzet határa

**Logisztikai Támogató Parancsnokság
(Elvi vázlat III)
Logisztikai Ellátó Bázis szervezése**

A BIZTONSÁG ÉS A GAZDASÁGI BIZTONSÁG INTERDEPENDENCIÁJA A XXI. SZÁZAD ELŐESTÉJÉN

Csabai György¹

A tanulmány a biztonság és a gazdasági biztonság kölcsönös függőségét taglalja.

A szerző rámutat a különböző országok esetében a hierarchikus és a gazdasági logikára alapuló gazdasági biztonságból eredő biztonság különbségeire, hátrányaira és előnyeire. Történelmi példákkal kerül alátámasztásra a Nyugaton és a Keleten választott logikai módszer.

A tanulmányban fellelhető számos következtetésekből és megállapításokból kiviláglik a közgazdasági logika eddigi eredményei és a biztonságot fokozó hatásai.

Globális változások. A biztonság és a gazdaság kapcsolódása egymáshoz

A közelmúltban a világban forradalmi jelentőségű változások mentek végbe. Ezek a világpolitikai változások a globális effektusaik révén – megítélésem szerint – az alábbi csoportosításban tükrözhetők:

Biztonsági szempontból megszűnt a bipoláris rendszer és kialakulóban van az új világtrend. (1.sz.ábra)

Gazdasági vonatkozásban megtörtént Nyugat-Európa és Japán felemelkedése az Egyesült Államokhoz. Azonban továbbra sem csökkent az észak-dél közötti gazdasági különbség.

Katonai tekintetben feloszlott Varsói Szerződés utáni helyzetben az USA és a NATO előretolt védelemről áttért az előretolt jelenlétre.

1 Dr. Csabai György alezredes, a hadtudomány kandidátusa, HM Stratégiai Kutató Intézet főmunkatársa

Továbbá az USA elvesztette a tárgyalásokon korábban magához ragadott stratégiai kezdeményezést. A haderő- és fegyverzetcsökkentések felgyorsultak.

A rendszerváltozások folyamán Közép- és Kelet-Európában megszűntek a kommunista államformációk. Egyesült a két Németország és az továbbra is NATO tag maradt. Szétesett a Szovjetunió és a három balti ország visszanyerte szuverenitását.

A vallási fanatizmussal kapcsolatosan kitűnik az iszlám fundamentalizmus terjedése és egyre erőszakosabbá válása.

A különböző integrációs szervezetek létrehozásában Európában egy felgyorsult folyamatnak vagyunk a szemtanúi és a résztvevői. Megkezdődött az Európából korábban kiszakított államok reintegrálása.

Az előzőleg felsorolt és még nem befejezett globális változások kiáltották **a jaltai, a párizsi, a helsinki, stb.** szerződéseken alapuló, úgynevezett *"volt stabil világrend"* kérdéskörének másfajta módon és úton történő megközelítését.

A biztonsági miliő révén **a biztonságpolitikában és a katonai stratégiában** az átalakult területeket *2.sz.ábrán* szemléltetem.

Csak emlékeztetni szeretnék arra, hogy a hidegháború, azaz a szembenállás érájában a politikát, a gazdaságot és a katonai kérdéseket külön-külön rendszerként kezeltük, illetve fogtuk fel. Pedig akkor is látható volt, hogy a gazdaság fejlődik a maga módján és kevésbé törődik a politikával vagy a védelemmel.

A katonai vezetés sem érezte annak szükségességét, hogy szót értsen a diplomatákkal, netán a gazdasági szakértőkkel. De ez fordítva is érvényes volt.

Ma azonban az információs forradalom *"gyümölcsei"* jóvoltából egyre több szó esik a biztonságról. Így elsődlegesen a biztonság politikai, gazdasági és védelmi dimenziójáról.

Előjáróban még szeretném elővezetni azt a feltételezésemet, hogy a **biztonság és a gazdaság** az alábbi három fő területen vagy módon kapcsolódik szorosan egymáshoz:

Az első vagy ezek egyike az a terület, amit gazdasági biztonságnak nevezhetünk. A második terület a biztonságnak a közgazdasági eszközökkel történő kezelése, vagy a védelem finanszírozása. A harmadik terület pedig nem más, mint a gazdasági viszonyoknak és kapcsolatoknak a biztonsághoz való kötődése.

A következőkben tekintsük át a három kérdéskört.

1. Gazdasági biztonság

A dolgozat tárgyának megfelelően jelen esetben a **biztonság** – szűkebb értelmezésem szerint – **egy állam függetlenségének megőrzése egy másik állam agressziójával vagy nyomásával szemben.** Vagyis a biztonság nemcsak a nemzeti terület megvédését és megőrzését jelenti egy támadással vagy behatolással szemben, hanem a nemzetnek azt a kvalitását is, hogy fenntartja és folytatja a nemzeti életet, függetlenül minden külső fenyegetéstől és nyomástól.

Az olvasó előtt közismert, hogy a nemzetközi kapcsolatokban a **fenyegetés és a nyomásgyakorlás leggyakoribb és legismertebb eszköze a katonai erő.** Amelyre akkor kerül sor, ha a politikai, diplomáciai és gazdasági lépések hatástalanok maradnak. De leggyakrabban erre a célra gazdasági eszközöket, módszereket (olajfegyver, gabonafegyver, technológiai stop, stb.) is felhasználnak. Így volt ez a történelem során több esetben is.

A nemzetközi szankciókkal kapcsolatos nemzetközi szabályokat többek között az ENSZ Alapokmány VII. fejezet 41. cikke tartalmazza. Vagyis *"A Biztonsági Tanács határozza meg, hogy milyen fegyveres erők felhasználásával nem járó rendszabályokat kíván foganatosítani abból a célból, hogy határozatainak érvényt szerezzen és felhívja az Egyesült Nemzetek tagjait arra, hogy ilyen rendszabályokat alkalmazzanak. Ilyeneknek tekintendők a gazdasági kapcsolatok, a vasúti, tengeri, légi, posta, távíró, rádió és egyéb forgalom teljes vagy részleges felfüggesztése, valamint a diplomáciai kapcsolatok megszakítása"* (kiemelés tőlem).

A gazdasági nyomásgyakorlás módszerével, főként a kereskedelmi korlátozások alkalmazásával kívánták az egyes országok a más országoknak az egészséges működését megzavarni. Vagyis a valóságban a társadalom veszélyeztetésével és a politikai ráhatással kiegészítve az egyes államok biztonságát kívánták gazdasági úton, gazdasági nyomással aláásni.

Az olyan kirívó eseteket kivéve, mint amikor Irak agressziót hajtott végre 1990-ben Kuvait ellen és azzal a nemzetközi normákat súlyosan megsértette - az általánossá váló (kiszélesedő) gazdasági szankcióktól nem várható el a nagyobb hatékonyság. Hiszen a világ közvéleménye általában nem támogatja az ilyen gazdasági szankciókat. És az is előfordult, hogy a szankciókat kijátszák, megkerülik.

A gazdasági szankciók (például embargók) Olaszország, Németország, Japán, Kína, Izrael, Irak esetében (eltérő időpontokról van szó) az anyagi veszteség okozáson túl nem vezettek az azonnali összeomláshoz. Sőt az is előfordult, hogy a szankciókat alkalmazókat érte nagyobb költségvesztés.

A szankciók csak akkor okozhatnak nagyobb gondot, ha az állam egyoldalú függőségbe került a piactól vagy a szállítóktól.

Az egyoldalú gazdasági és külkereskedelmi függőség veszélyének elhárítására vagy csökkentésére két módszer is rendelkezésre állhat. Az első módszer szerint több forrásra és több szállítóra kell támaszkodni. Míg a második módszer alapján úgy is lehet csökkenteni a függőséget, hogy saját forrást kell képezni.

Az első módszer az ésszerű, a második módszer pedig növeli a költségeket. De lehetőség mutatkozik arra is, hogy a legfontosabb nyersanyagokból bizonyos mértékben készleteket (stratégiai, vállalati, stb.) képezzenek. Ez már felkészülés arra az esetre, ha a forrás-lehetőségek elvágásra kerülnek, avagy a létfontosságú nyersanyagokhoz való hozzáférést és a szállítást megnehezítik vagy ellehetetlenítik.

Számomra úgy tűnik, hogy a gazdasági szankciók önmagukban csak ritkán segítik a kitudózt politikai célok elérését. Ennek az oka pedig abban rejlik, hogy a gazdasági szankciókkal vagy kényszerrel okozott károk

– egy adott állam számára – nem olyan súlyosak és esetlegesen végzetesek, mint amelyeket a háború okozna.

A gazdasági nyomás a történelmi tapasztalatok alapján akkor volt sikeresebb, amikor az a katonai nyomással is párosult. Vizsgálataim szerint amikor egy állam háborúba lépett (vagy keveredett) az összeomlása nem azért következett be, mert haderejét a harcmezőn vereség érte, hanem azért, mert az állam gazdasága már nem bírta elviselni a katonai erőfeszítések költségkihatásait, a gazdasági támogatást.

Így volt Németország, Japán, az Osztrák-Magyar Monarchia és más országok esetében is.

Ezek után szükséges azt is kihangsúlyozni – a félreértések elkerülése végett –, hogy a gazdasági biztonság a hadiállapot során életfontosságúvá válhat. De ez megfordíva is érvényes. Vagyis ahhoz, hogy a gazdasági nyomás sikeres legyen, katonai nyomással lehet (kell) kiegészíteni vagy alátámasztani. **Ezért előzetesen már most megállapítható** – de hangsúlyozom, csak **szűk katonai érdekből fakadóan** – **az, hogy a katonai biztonság vonatkozásában nagy jelentőséggel bír az önellátó gazdaság megléte.**

A katonai siker függvénye az önellátás, kezdve a nyersanyagoktól és a technológiáktól bezárólag. A vezető gazdasági országok – az USA, Németország, Japán, Nagy-Britannia, Franciaország – már a legfontosabb technológiákat monopolizálták.

Azt is fontosnak tartom leszögezni, hogy **az önellátásra (autarchiára) törekvő politika igen negatívan hat a biztonság más dimenzióira.** De erre a kérdésre később visszatérek.

Ezen kérdéskör lezárását egy történelmi példával szeretném elvégezni.

A következőkben bemutatom a szövetségesek és a tengelyhatalmak gazdasági biztonságát is jól tükröző gazdasági helyzetet, az 1941-es esztendőben:

Megnevezés	Nemzeti jövedelem milliárd dollárban	Világ ipari termelés % - a	Népesség millió fő
USA	66	32	130
Nagy-Britannia	22	9	46
Szovjetunió	17	19	170
Szövetségesek			
összesen	105	60	346
Németország	18	11	79
Olaszország	5	3	43
Japán	8	4	73
Tengelyhatalmak			
összesen	31	18	195

A táblázat adatai az elemzést és következtetések elvégzését megkönnyítik. Egyúttal rámutatnak a résztvevő országok gazdasági képességeire, az általuk viselt háború néhány sajátos jegyeire. Például a háború időtartamára, a harcok intenzitására, az ország kimerülésére, stb.

2. A biztonság közgazdasági eszközökkel való kezelése

Ahol a gazdaság elsődlegesen (be)kapcsolódik a biztonsághoz, az pedig az a terület vagy összekötő út, amely szerint a katonai védelemhez azaz a katonai biztonsághoz pénz szükséges. Akkor könnyebb egy országnak megvédenie magát, ha egyúttal erős gazdasággal rendelkezik és általában több pénzt tud fordítani a katonai biztonságára. Korábban már említettem, hogy egy ország a háborút vagy háborúkat mind a katonai vereség, mind a gazdasági kimerülés révén elvesztette, vagy a jövőben elvesztheti.

A kérdéskörnek igen gazdag irodalma van, ezért én csak az aktuálisan problematikus kérdéseket, illetve dilemmákat kívánom feldolgozni.

Az első ilyen kérdés az, hogy nem tudjuk, hogy milyen mennyiséget, sokat, vagy keveset fordítunk-e a védelmi kiadásokra. Ebben az esetben nem az abszolút védelmi kiadásról esik szó, vagyis, hogy ebben és ebben az évben ennyi és ennyi milliárd pengzegység került felhasználásra. Hanem a lényeg talán az, hogy a védelmi költségek a tulajdonságuknál fogva olyanok, mint a biztosítási alapfilozófia. Vagyis be(ki)fizetjük az összeget és ha szerencsénk van akkor segíti a biztonságot és a gyors vagyongyarápító tevékenységet. Valójában igen nehéz felmérni a kockázatot és azokból megállapítani védelmi költségek nagyságát. Növeli a bonyolultságot az is, hogy a védelmi tervezés időtartama és a védelmi eszközök rendszerbe állításának és rendszerben tartásának időhatára meglehetősen hosszú. **Az ésszerűen elégséges és ésszerűen biztonságos védelmi költségvetés kialakításánál ha túl alacsony összeget állapítanak meg, akkor az "kísértésbe" hozhatja a másik felet, és ha túl magas összeg kerül megállapításra, elfogadásra akkor az esetleg "fegyverkezési versenyt" indíthat el, melyet igen nehéz lesz később a nemzetközi és a hazai ellenőrzés alatt tartani.**

Talán nem érdektelen bemutatni azt az adatot, amelynek alapján a NATO európai tagállamai a Varsói Szerződés fennállása időszakában a GDP 3,2-3,6 százalékát, az USA 5,1-6,8 százalékát költötte katonai kiadásokra.

A kelet-európai országokban végbement rendszerváltozások lehetővé teszik majd a tényleges védelmi költségek megállapítását, egyúttal azt is, hogy a gazdaság számára melyek a tényleges védelmi költségek, kiadások.

A másik kérdés az, hogy a védelem tulajdonképpen kollektív nemzeti jótétemény (régen a királyok és császárok kötelessége volt annak a biztosítása). Ez azt is jelenti, hogy a védelmi kiadásokat (a katonai költségvetést) mindig a politika legfelső szintjén határozták meg.

A védelmi kiadások mértéke pedig függ(het) a gazdasági-pénzügyi lehetőségektől, a nemzeti félelmektől, a nemzeti hagyományoktól, stb.

A biztonság a valóságban nemzetközileg is kollektív jótétemény – a szövetség(ek) esetében.

Sőt a kollektív jótéteménynek a szövetségen kívül is lehetnek olyan haszonélvezői, akiknek előnyük származhat mások szövetségi rendszeréből.

Például Japán a csendes-óceáni térségben a GDP-jének csupán évi 1 %-át fordította és fordítja a védelmi kiadásokra. Teszi ezt anélkül, hogy a biztonsága csökkenne. Sőt, egyre növekszik. Lehet, ha Japán nagyobb összeget fordított volna védelmi kiadásokra, akkor a térségben a fegyverkezés beindításával elkezdődött volna a destabilizáció és fegyverkezési spirál-szindróma hatása. Így az a helyzet állt elő **a csendes-óceáni térségben, hogy a világ legnagyobb adósának katonai-védelmi ernyője nyújt katonai oltalmat a világ legnagyobb hitelezőjének.** Talán ez a tény is szerepet játszott a japán-csoda megvalósulásában. Ezért is válik aktuálissá a teherviselés újbóli elosztása a nemzetközi szintéren.

3. A gazdasági viszonyoknak és kapcsolatoknak a biztonsághoz való kötődése

Az erős gazdaság létrehozására irányuló (törekvés és) erő kifejtés az alapja lehet egy erős katonai védelemnek, de konfliktusba és összefüggésbe kerülhet azzal a lehetséges céllal, amit korábban **önellátásnak, azaz autarchiának** neveztem.

A volt Szovjetunióban a fennállásától fogva a széteséséig, de Kelet-Európa országaiban a II. világháború után közvetlenül néhány évtizedig jelen volt a gazdasági autarchiára való törekvés szándéka. Ez a gazdasági elszigeteltség több kárt, mint hasznot hozott a népeknek.

Ugyan a gazdasági biztonság szemszögéből az önellátás kívánatosnak tűnhet, de a világpiactól való távolmaradás viszonylagos gazdasági hanyatlást idéz elő, ami később alááshatja a biztonságot. A mai európai fejlődés várható perspektívája érdekében célszerű megvizsgálni a (köz)gazdaság és a biztonság egymásra való hatását. A gazdasági biztonság elérésére való törekvésnek egyik példája a már említett Japán, a másik az Egyesült Államok, a harmadik a volt Szovjetunió.

Az összeurópai fejlődési perspektíva kiinduló pontjait a Marschall Tervvel és az Európai Közösséggel kapcsolatos tapasztalatok képezhetik.

Figyelemre méltó, hogy a Marschall Terv és az Európai Közösség vonatkozásában vagyis mind a kettő esetben **a biztonsági problémák gazdasági megoldásáról volt és van ma is szó. A Marschall Terv fő célkitűzését az országok belső politikai stabilitásának biztosítása képezte. Az eredmény ismert. Ma – véleményem szerint – emígy összegezhető röviden a konklúzió: a gazdasági növekedés (GN) nélkül nincs politikai stabilitás és (PS) politikai stabilitás nélkül nincs biztonság. (B)**

Ez képletben a következőképpen fejezhető ki:

GN ———> PS ———> B

Visszatérve a Marschall Tervhez, a segítségével sikerült a rombadólt nyugat-európai országok gazdaságát lábra állítani, növekedési pályára irányítani és a politikai stabilitás elérése után a biztonságot elérni és szavatolni.

A Marschall-segélyben részesülők – politikai feltételként elfogadták, hogy – liberalizálják kereskedelmüket, rugalmas gazdasági modellt alakítanak ki és megnyitják gazdaságaikat egymás előtt.

Ez a folyamat tovább tökéletesedett az **Európai Közösség** létrehozásával. Az Európai Közösség, **Európai Unió** elődje előmozdította a kereskedelmi kapcsolatok dinamikus fejlődését és az integráció új szintjét érte el. Egy sor új intézményt hozott létre a viták rendezése és az előre lépés érdekében. A közösség felett az atomernyőt az USA biztosította és biztosítja. A NATO biztonságpolitikájának összetevőit a *3.sz. ábra* szemlélteti.

Talán szükséges kiemelni és taglalni azokat az alapelveket, amelyekre az európai intézmények épültek. *Ezek a következők:* a gazdaságok nyitottsága és a szabadpiaci elvek. Ismét adódik egy fontos megállapítás. A

közösség, amely (köz)gazdasági elvekre épül, alapjaiban különbözik attól, amelyik biztonsági megfontolásokon alapszik.

A volt KGST és EK közötti különbségek eredetét, gyökerét és lényegét a fenti megállapításban kell keresni.

Visszatérve az önellátásra mint koncepcióra, már korábban említettem, hogy ellentétes a biztonsággal. A Nyugat általában az önellátásra törekvő rendszereket mindig az agresszió és a veszély képzetével társítja.

Ez a felfogás abból a tapasztalatból táplálkozik, amely szerint **a teljes (totális) gazdasági biztonságra való törekvés önmagában hordozza egy esetleges agresszió csíráit.** Ha egy adott ország nem rendelkezik mindazon forrásokkal, amelyekre szüksége van és ha nem akar másoktól függni, akkor az egyetlen megoldás az, ha a szükséges forrásokat a nemzeti területek kiterjesztésével (okkupáció, anexió, sb.) biztosítja.

Ez talán azt is jelenti, hogy **az önellátás olyan felépítmény, amely mások megfélemlítéséhez kapcsolódik.** Ugyanis a teljes önellátás lehetővé teheti a más országok érdekei elleni katonai műveleteket és gazdaság-pénzügyi tranzakciókat. Ezzel szemben **a nyitott gazdaság bizalmat áraszt a felek felé és ezért bizalomerősítő tényezőnek mondható.**

Ily módon egy látszólag önmagának szokatlanul ellentmondó helyzet áll fenn a gazdasági logika és katonai stratégiai logika területein.

Ha egy ország kísérletet tesz, hogy olyan erőssé tegye magát, hogy senkitől se féljen, vagyis megkísérli az abszolút biztonság elérését, ezáltal – mások ellenséges reakciója révén éppenséggel csökkenti a biztonságát. Ezzel együtt a gazdasági biztonságra való törekvés az önellátás elérése révén ugyancsak aláássa a biztonságot. **Mert azzal gyengíti a gazdaságot, hogy nem élvezzi az interdependenciának a biztonságból fakadó előnyeit.** Szerény nézetem szerint **mindkét területen az abszolút biztonság keresése és az elérésére való törekvés destabilizáló hatású.** A biztonság legjobb receptje lehet a kölcsönös sebezhetőség bizonyos szintje. Ez pedig a közös alapja a párbeszédnek, a gazdasági és a katonai együttműködésnek.

A következőkben szeretnék rámutatni arra a logikai ellentmondásra, amely szerint a katonai stratégia, azaz a háború logikája és a közgazdaságtan logikája teljesen eltérő jegyeket, vonásokat foglalnak magukban.

A katonai stratégia és a háború belső logikája szerint:

- 1.) a katonai hadműveletek elkerülhetetlenül negatív hozamúak, hozadékuk a költség-ráfizetés;
- 2.) a katonai szervezetek hierarchikus felépítésűek és centralizáltak;
- 3.) a katonai tevékenységek összességében kényszerítő erejűek.

A közgazdaságtan belső logikája alapján:

- 1.) A gazdasági tranzakciók pozitív hozamúak, hozadékuk a jövedelem;
- 2.) A gazdasági szervezetek decentralizáltak és versenyeznek egymással;
- 3.) A gazdasági tevékenységük szerződéseken alapulnak.

A második világháború befejezése után a romokban heverő Nyugat-Európa a **gazdasági logikát** választotta. A Szovjetunió a **katonai vonal** mentén szerveződött. A központosított döntéshozás és a hierarchikus felépítés jellemezte. A katonai értékeket többre becsülték, mint a civil társadalom erényeit. A Szovjetunió *szövetségei a kezdeti másolás után elkezdték a saját útjukat járni*. Ennek ellenére a hatástalan tervgazdasági modellek bukása és még számos ok miatt a köztük és a nyugati mintájú ipari államok között meglévő fejlődési távolság megmaradt.

A szovjet társadalom pedig a maga nemében nem volt sem "civil", sem pedig "polgári" társadalom. Valójában a szovjet vezetés **militarizálta** az egész gazdaságot – mintha állandó háborúban lenne és a volt szovjet fegyveres erők mindenben elsőbbséget élveztek. Vagyis a szovjet birodalmon belüli, de szövetségeseivel való kapcsolata is az ún. **politikai és katonai kényszeren alapultak**.

A Szovjetunió szétesésével az utódállamok a problémáikat egy volt katonai hatalomtól örökölték és **ez a mai gondjaik alapvető forrása**.

A katonai biztonság szempontjából egy ország nagysága (vagy mérete) fontos tényező. Az önellátás pedig esetleg vonzó. Azonban egy bizonyos ponton túl a nagyobb méret csökkentő hatást gyakorol a politikai kohézióra. Ráadásul egy hatalmas országot centralizáltan igazgatnak és központilag ellenőriznek mindent, akkor az – a történelmi tapasztalatok alapján, lásd Osztrák-Magyar Monarchia, cári Oroszország, volt Szovjetunió, stb. – a gazdasági és a politikai csőd felé vezet, és ezek a tényezők károsak a biztonságra.

A volt Szovjetunió gazdasági összeomlásában jelentős szerepet játszottak a **következő tények.**

A bruttó társadalmi össztermék 20-30 %-át katonai kiadásokra fordították. Az USA szinte beláthatatlan technológiai előnyt vívott ki magának. Nem tudott bekapcsolódni a Japán által vezérelt kelet-ázsiai gazdasági felemelkedésbe. Nyugat-Európában pedig teljesen megújult az Európai Közösség gazdasági mechanizmusa, és ebből is kimaradt.

Kiderült – az új gondolkodásmód kezdetével –, hogy **a biztonság** **a katonai eszközökkel való elérése** kudarcra van kárhozthatva. Ebben a világhelyzetben, az óriási méretű szovjet fegyveres erők és a mögötte lévő védelmi ipari infrastruktúra és -komplexum feleslegessé vált. A beléjük fektetett mérhetetlen mennyiségű pénz feleslegesnek és az ablakon kiszórtnak bizonyult. Vagyis nem biztonságot, sőt nem a vagyongyarapodást vagy a kincsképzést szolgálták. Az utódállamok biztonságát már más mércével kell mérni.

Mivel az előbb megállapítottam azt, hogy a biztonság a katonai eszközökkel való elérése évtizedünkben sem, de a XXI. században sem lesz járható út, ezért **a viszonylagos gyengeség a jövőben nagyobb biztonságot eredményezhet, mint az abszolút katonai erő.**

Ebből következik **az a megállapításom, hogy a katonai stratégiai gondolkodásból határozottan el kell mozdulni a (köz)gazdasági logika irányába.**

A Nyugat, élén az USA-val, a volt Szovjetunió utódállamai irányába a gazdasági logika bizonyos tendenciáit alkalmazhatja, becsúsztatva azokba a katonai viszonyokat. Ez a megkötött szerződések újrakötését jelenti, és ez képezi majd a jövő új stratégiai és gazdasági környezetét. Tudjuk,

hogy a gazdasági kérdések is jelentős szerepet játszottak a többi volt szocialista országban végbement változásokban.

A jövőben a gazdaság az új stabilitás megteremtésében is meghatározó szerephez jut. Elősegíti a jó államközi kapcsolatok kialakítását és fenntartását.

Az átalakuló Nyugat-Európa alapvető intézményeibe való integrálódás segíti megteremteni – hazánkban is – a biztonságot. De a nyugati országoknak meg kell nyitniuk gazdaságaikat a volt szocialista országok gazdaságai előtt. A Nyugat segélynyújtása **elengedhetetlen.** Ennek a szükségességnek a felismerése **késésben** van. A megvalósításkor pedig az várható, hogy a Nyugat a gazdasági erőfeszítéseket biztonsági összefüggésbe helyezi. A megsegítésre váró országok már elvesztették biztonságukat. De az új kölcsönös gazdasági sebezhetőség és függés hozzájárulhat a biztonsághoz, annak újra eléréséhez.

Befejezésül hangsúlyozom, hogy *a háborús időszaki, az önellátásra alapuló és épülő gazdasági rendszer kevésbé képes a béke megőrzésére és a biztonság elősegítésére.* Az a gazdasági biztonság, amelyik a maga nemében sajátos biztonságot jelent a gazdasági fenyegetettséggel és az esetleges gazdasági hadviseléssel szemben, számomra úgy tűnik, hogy inkább aláássa, minthogy erősítené a biztonságot.

A vizsgálataim alapján és megítélésem szerint **a biztonság növelésének a lehető legjobb módja, útja a kölcsönös gazdasági függés bizonyos szintjének felvállalása.**

Ehhez pedig olyan **társadalmi környezetre van szükség,** amelyik a demokráciára, az emberi jogok biztosítására, a szabad vállalkozás lehetőségére és a piaccgazdaságra épül.

Hiszen az országok közötti nyitottság, a kiszámíthatóság, a bizalom, az egymás átvilágíthatósága és az egymásrautaltság, azaz a kölcsönös függőség a biztonság növelésének fundamentuma, *amelynek alapján szabad belépni a XXI. századba.*

Felhasznált irodalom

- 1.) *Szita János*: A nemzetközi gazdasági biztonságról Magyar Tudomány 1990. 12.szám
- 2.) *Dr. Csabai György*: A biztonság és biztonságpolitika gazdasági dimenziója. Új Honvédségi Szemle 1991. 3. szám
- 3.) *Dr. Csabai György*: A biztonság, az integráció és a konfliktus. Új Honvédségi Szemle 1994. 3. szám
- 4.) *S.J. Deitchman*: Beyond The Thaw A New National Strategy 1991. by Wiesview Press, Inc.
- 5.) *C.C. A. Blanktestijn*: The Logistic Challenge, Part 1. Medical Corps International, Vol. 6. No. 3/91.
- 6.) *Tőkés Rudolf*: Közép-Európa fiatal demokráciái (Együttműködés - Rivalizálás - Együttélés) Valóság 91/9.
- 7.) The Soviet Economy Under Gorbachev Editor Reiner Weichard: Colloquim 20-22 March 1991. Brussels
- 8.) The Western Union and NATO Building a European Defence Identity Within the context of Atlantic Solidarity Alfred Cahen, Copyright 1989 Brassey's (VK) Ltd.

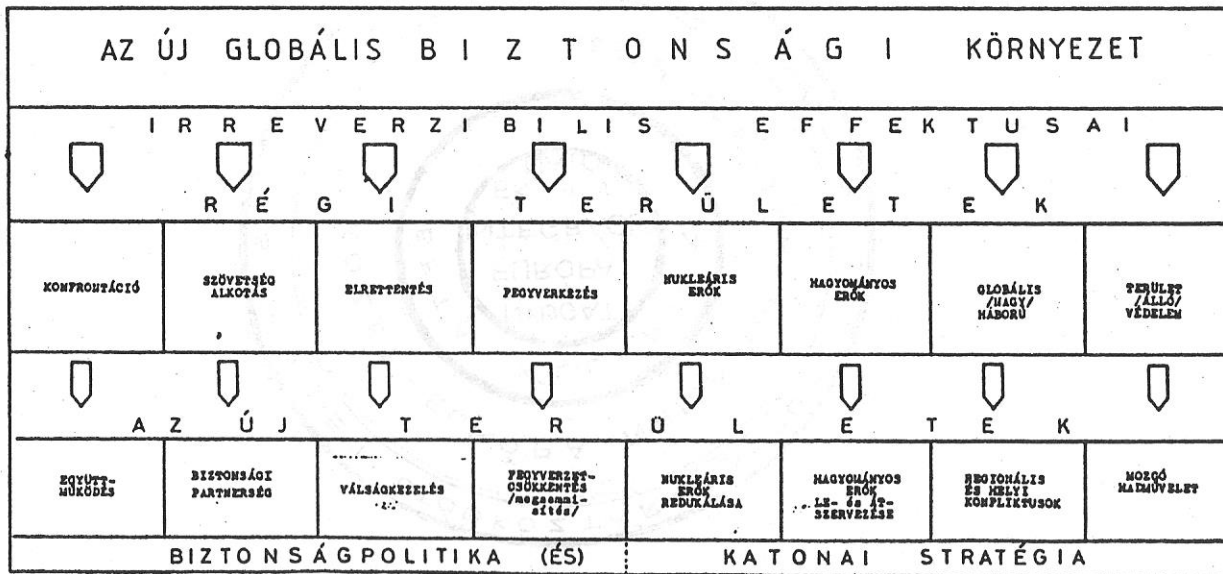
A BIPOLÁRIS VILÁGREND UTÁNI
EURÓPA - KÉP

1. sz. ábra

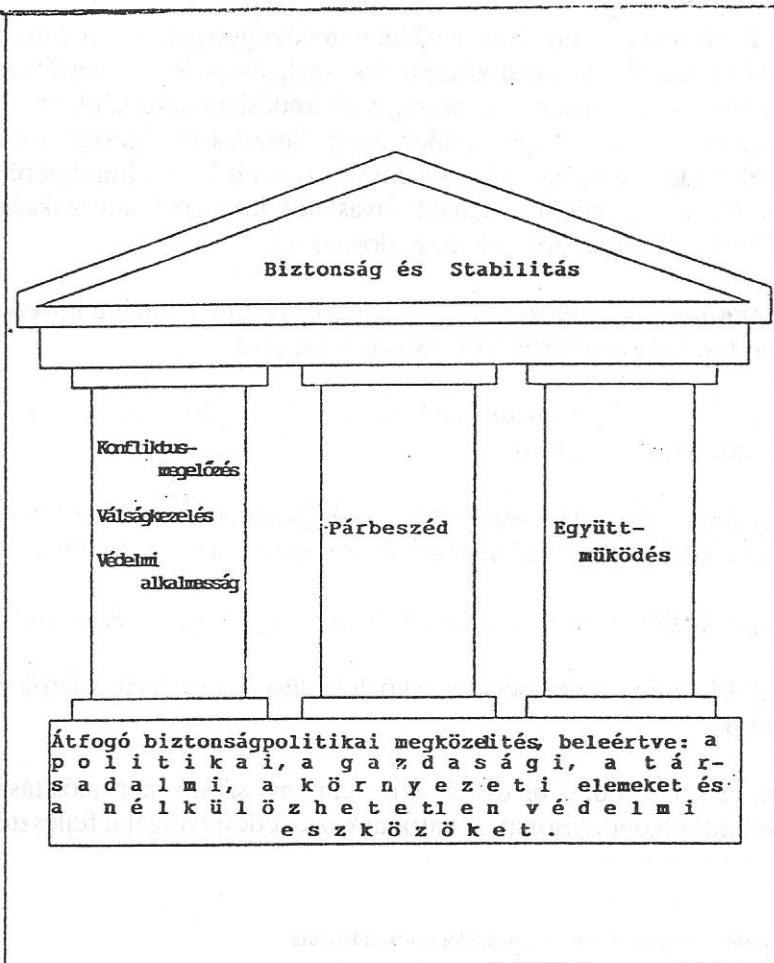
A BIZTONSÁGPOLITIKA ÉS A KATONAI STRATÉGIA ÁTALAKULT /MÓDOSULT/
TERÜLETEI
/ NEMZETKÖZI TAPASZTALATOK ALAPJÁN /

2. sz. ábra

- Megjegyzés:**
1. A változások a biztonság valamennyi dimenziójában végbementek vagy végbemennek és folytatódhatnak.
 2. A globális szembenállás (Kelet-Nyugat reláció) megszűnése miatt a változások irányai is módosultak.

A NATO BIZTONSÁG POLITIKÁJÁNAK ÖSSZETEVŐI

KÖZLEKEDÉSI BIZTOSÍTÁS, DE HOGYAN?

*Dobó Ferenc*¹

Az elmúlt években a Magyar Köztársaság kormánya és a katonai felsővezetés kidolgozta és elfogadta a biztonságpolitikai elvekre alapozva a Magyar Honvédség rendeltetésére, szervezetére, alkalmazási és működési rendjére vonatkozó fő irányelveket. E jelenleg is folyó hosszútávú munka jelentősen érinti a katonai közlekedési szolgálatot, a közlekedési biztosítás feladatai teljesítésének feltételrendszerét.

A Honvédelmi Alapelvek, a védelmi tevékenységre való felkészülés katonai feladatai a katonai közlekedési szolgálatra is új, megváltozott követelményeket hárítanak az ország közlekedési rendszerével, a polgári közlekedési szervekkel egyetemben. Ezért látszik szükségesnek a katonai közlekedési szolgálat, a közlekedési biztosítás feltételrendszerének áttekintése és elgondolás, valamint javaslatok kidolgozása a szükségesnek tekinthető rendszabályok megvalósítására.

A tanulmány a teljességre való törekvés nélkül a témát a következő gondolatok köré csoportosítva kívánja vizsgálni:

- 1.) A közlekedési biztosítás feladatait a Magyar Honvédség és a nemzetgazdaság vonatkozásában.
- 2.) A honvédelmi törvény adta lehetőségeket, jogokat és kötelezettségeket a közlekedési biztosítás feltételrendszerének megteremtésére.
- 3.) A közlekedési biztosításra ható, azt meghatározó tényezőket.
- 4.) A jelenlegi lehetőségeket a közlekedési biztosítási feladatok végrehajtására.
- 5.) A közlekedési biztosítás követelményi szintű megvalósításával kapcsolatos elgondolásokat. A katonai közlekedési szolgálat fejlesztésé-

1 Dr. Dobó Ferenc ny. alezredes, a hadtudomány kandidátusa

nek, korszerűsítésének lehetséges területeit, formáit és módszereit – a Magyar Honvédség fejlesztésével összhangban.

A közlekedési biztosítás feladatai

A katonai közlekedési szolgálat munkája, a közlekedési biztosítás sokoldalú, komplex tevékenységet foglal magába és fontos szerepet tölt be a hadsereg béke- és háborús működésében. Feladatait, rendeltetését legtömöröbben a közlekedési biztosítás fogalma tartalmazza. *Eszerint a közlekedési biztosítás a katonai célra kijelölt és igénybevett közlekedési rendszer előkészítését, üzemeltetését, technikai oltalmazását, helyreállítását; a katonai mozgások közlekedési rendszabályait; a szállító eszközök katonai szállításokhoz történő előkészítését; a szállítások szabályozását és végrehajtását; a közlekedési szakanyagokkal, rakodásgépesítési és egység-rakományképző eszközökkel való ellátást és azok alkalmazását foglalja magába.*

A jelenleg elfogadott elvek szerint **a közlekedési biztosítás az anyagi-technikai kompetenciába sorolható.** Az anyagi-technikai biztosítás része, azonban feladataiból adódóan egyes elemeivel a hadművelet/harc mindenoldalú biztosításának egyes területein is megjelenik. *Ilyen pl. az ország közlekedési hálózatának felkészítése, üzemeltetése; a közúti mozgások szervezése és biztosítása; a hadműveleti szállítások tervezése, szervezése, végrehajtásának irányítása.*

A közlekedési biztosítási feladatok jellegükből adódóan *a katonai és polgári közlekedési szervezetek együttes tevékenységével valósulnak meg.* Ennek megfelelően a katonai közlekedési rendszer a saját erői és eszközei mellett, a nemzetgazdaság közlekedési rendszerére támaszkodik. Mintegy kettős alapon áll a közlekedési biztosítási tevékenység. Sajátossága még, hogy a közlekedési biztosítási feladatok valamennyi közlekedési ágazat felhasználásával kerülnek végrehajtásra. **Legnagyobb jelentőséggel a vasúti és a közúti ágazatok bírnak.** Mellettük kiegészítő ágazatok *a vízi és a légi közlekedés, valamint a csővezetékes szállítás.*

A közlekedési biztosítási feladatok tervezésében és irányításában a katonai közlekedési szolgálat fontos láncszem *a HM és a KHVM, illetve az abban résztvevő egyéb országos hatáskörű szervek között.* Ezt és a szolgálatra háruló szállítási, közlekedés-műszaki és szakanyag gazdálkodási

feladatit igyekezett eredményesen megoldani. Nem okozott törést az sem, hogy a szolgálat az elmúlt években az alapvető feladatok állandósága mellett jelentős változásokon ment át. Szevezetében módosult, jelentősen csökkent az MH szintű irányításban résztvevő szakállomány létszáma.

A honvédelmi törvény adta lehetőségek

A katonai közlekedési szolgálat tevékenységét, a közlekedési biztosítás feltételrendszerét és különösen a nemzetgazdasági erőforrásokra támaszkodást, valamint a polgári közlekedési szervek igénybevételét, azokkal történő együttműködést *új alapokra helyezte a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény*. Ez meghatározza, hogy **a honvédelmi miniszter a Kormánynak az ország honvédelmi feladatainak végrehajtásáért felelős szakminisztere**. Ennek megfelelően a honvédelmi tevékenység szakmai irányítása körében együttműködik az illetékes miniszterekkel – többek között – a közlekedési hálózat működőképességének biztosításában. *Ennek a megvalósítására minisztériumi szervezet nem áll a honvédelmi miniszter rendelkezésére*. Ez nehezíti a munkát. A honvédség parancsnoka vezetési jogkörében *felhatalmazást kapott arra, hogy közreműködjön a honvédség feladatai teljesítése szempontjából fontos közlekedési hálózat működőképességének biztosításában, továbbá, hogy megszervezi és vezeti – többek között – a honvédség közlekedési biztosítását*. Ezen törvényi felhatalmazások szolgálnak alapul és adnak áttételes jogot a közlekedési biztosítás feltételrendszerének teljeskörű megteremtéséhez. *Megítélésem szerint ez még nem minden vonatkozásban teljes és kielégítő*. Megegyezik ez a polgári közlekedési szervek véleményével is. A katonai közlekedési szolgálat nem rendelkezik megfelelő jogokkal a felsőszintű közlekedési biztosítási tevékenység terén és a feltételrendszerek kialakításánál.

A közlekedési biztosításra ható tényezők, szükségletek és igények

A közlekedési biztosítás feladatait, a szükségleteket és igényeket – az alaprendeltetésnek megfelelően – mind békében, mind esetleges háború esetén *a honvédség hadműveleti, kiképzési és felkészítési, anyagi-technikai biztosítási és egyéb tevékenysége határozza meg*. Ezek alapján

számvethetők vagy prognosztizálhatók a közlekedési szükségletek és igények.

Az alapvető elvet, az alaphelyzetet a Magyar Honvédség rendelkezése határozza meg, mely szerint **a hadsereg az ország szuverenitásának és területének megvédésére készül fel és az ország területén végez védelmi haditevékenységet.** Ehhez kell a közlekedési szolgálatnak felkészülni úgy, hogy a katonai és célirányosan felkészített polgári erők, eszközök együttes alkalmazásával *legyen képes a MH csapatai bármely irányban történő átcsoportosítására, az anyagi készletek időbeni széttelepítésére, a csapatok anyagi - technikai szükségletének után- és hátraszállítására, a kijelölt közlekedési hálózat üzemeltetésére, a rakodás gépesítésére és a szállítmánykísérésre.*

Ezen feladatok teljesítéséhez szükséges vizsgálni azokat a követelményeket, szükségleteket, igényeket, amelyek meghatározóak a szolgálat felkészítésére, munkájára.

Bármely irányból történő ellenséges támadás elhárítására megfelelő közlekedési hálózat, vasút és közút szükséges. Az egész országra kitejedően *ez megközelítően 4000 km vasút és 5000 km közút lehet.* Ezeknek a hadműveleti igények figyelembevételével történő előkészítése **nemzetgazdasági feladat.** Háború esetén történő üzemeltetésük, rombolás utáni helyreállításuk úgyszintén alapvetően a KHVM feladata. A közvetlen hadműveleti területen – hadtest mélységig – a közlekedési hálózat biztosítása, üzemeltetése, helyreállítása **katonai feladat - polgári erők bevonásával.** Ez és a csatlakozó utak *mintegy 1500 km vasút és 2400 km közúti* hálózatot jelenthetnek egy irányban. A vasúthálózatnál még ki-(be-)rakodó állomásokkal is számolni kell.

A közlekedési hálózat rombolásánál több **dunai és tiszai híd** részbeni vagy teljes megsemmisülése is várható. Helyreállításukra KHVM erők szükségesek, mivel a MH erre erővel nem rendelkezik. Szükség esetén átrakó hely kialakítására felhasználhatók az *"M" átrakó zászlóalj*ak.

Jelentős feladatot hárítanak a közlekedési biztosításra a szállítási szükségletek és igények. Ez több fontos és nagyvolumenű feladatból tevődik össze. Elsőként kell említeni a védelmi hadművelet megvívásához az *erők felvonulását*, amely közúti mozgásokkal és vasúti szállítással történhet.

További meghatározó szállítási feladat háborús veszélyeztetés esetén az *anyagigazgatási készletek* széttelepítése, tároló-kirakó körzetekbe való csoportosítása. Majd a hadművelet folyamán naponta az anyagok utánszállítása. Ezek vasúti és közúti szállítással történnek.

Feltétlenül meg kell említeni, hogy ezek a katonai feladatok és igények az ország, a nemzetgazdaság működéséhez, a lakosság életéhez szükséges közlekedési és szállítási tevékenységek mellett jelentkeznek, amelyek nem szenvedhetnek hátrányt.

A közlekedési biztosítás jelenlegi lehetőségei

A honvédség béke feladatainak teljesítése, az esetleges védelmi hadműveletek eredményes megvívása érdekében a közlekedési biztosítási feladatok végrehajtásához a lehetőségek, erők és eszközök számbavételénél **katonai és polgári vonatkozásban a következőket lehet figyelembevenni:**

Békében a katonai közlekedési szolgálat a MH Közlekedési Szolgálatfőnökség (MH KSZF) alárendeltségébe tartozó *Katonai Szállítási Főigazgatóságon (KSZFI)*, mint középírányító szervén kívül, katonai szervezettel nem rendelkezik. A különböző tagozatokba tartozó parancsnokságoknál 1-2 fős közlekedési vezető szerv (személy) és néhány "M" törzs található. Jelentősebb gépkocsiszállító erővel a *zászlóalj tagozat* rendelkezik. Ez a közlekedési katonai erő nem tud megfelelő szakműhelyekként működni a háborús közlekedési biztosítási feladatokra való felkészítéshez.

Háború esetére a közlekedési biztosítási feladatok megoldására katonai és polgári erők és eszközök alkalmazása szerepel a tervekben.

A *közúti szállításokra* katonai gépkocsiszállító egységek és alegységek állnak rendelkezésre a központi, a hadsereg, hadtest, dandár és zászlóalj tagozatokban. A szükséges járművek katonai és polgári állományból biztosítottak. A polgári szférából biztosított járművek nem mindenben felelnek meg a követelményeknek. E téren újbóli szabályozás látszik szükségesnek. Hasonló a helyzet a rakodógépeknél és eszközöknél, valamint az egységakományképző felszereléseknél. Az anyagmozgató és rakodógépek béke feltöltöttsége átlag 50-80 % közötti, míg az "M" fel-

töltöttség 90-100 %. Alacsonyabb az egységakománypépző eszköz és röztőanyag feltöltöttség. Az MH állományába tartozó anyagmozgató- és rakodógépek műszaki állapota igen alacsony. Pótlásukra nincs anyagi fe-
dezet.

A vasúti és közúti üzemeltető, építő, helyreállító szervezetek zömében nemzetgazdaságiak és kisebb mérvben katonai szervezetek. Katonai vasúti és közúti szervezetek a központ, hadsereg és hadtest tagozatban található. Eszközeik zömében nemzetgazdaságból kerülnek biztosításra. A polgári közlekedés, különösen a vasút válsága, a nagy szállító vállalatok és a közlekedési építő szervezetek felbomlása, a privatizáció, illetve csődeljárások miatt bizonytalanra vált a katonai közlekedés nemzetgazdasági bázisa. Nagymértékben leépült és tulajdonlasi szempontból szétaprózódottá vált a közúti járműpark, az arányok a kisteherbírást (0,5-1,5 t) felé tolódtak el, az alkalmazott típusok száma megháromszorozódott.

A vasúti és közúti üzemeltetést, építést, helyreállítást végző és a honvédelmi feladatokban résztvevő polgári közlekedési szervek igénybevételeire vonatkozó tervek alapvetően a honvédelmi törvény elfogadása előtti állapotot tükrözik. A közúti szervek, szakalakulatok azonban az elmúlt években végbement változások (létszámleépítés, privatizáció, külföldi érdekeltség) miatt jelenleg szervezetten csak részben vagy egyáltalán nem állnak rendelkezésre. A különböző szervezeti formában működő vállalatok változó létszámmal dolgoznak, tartalékanyagokkal nem rendelkeznek, kidolgozott terveik nincsenek.

A vasúti szerveknél a helyreállítási tervek érvényben vannak, azonban itt is gátolják ezek alkalmazhatóságát a szervezeti módosítások, létszámcsökkentések, az eszköz és pénzhiány.

A szakcsapatok hadinormás felszerelésének (különböző szerszámkészletek), feltöltése az elmúlt években pénz hiányában leállt, így a hadrafoghatóság az érintett alegységeknél megkérdőjelezhető. Központi tartalékok nem állnak rendelkezésre.

Mind a közúti, mind a vasúti helyreállító és építő szakalakulatok átszervezését a KHVM illetékesei is szükségesnek tartják. Ehhez várják a HM által megfogalmazott reális igényeket, továbbá a pénzügyi és egyéb feltételek megteremtése módjai közös kimunkálásának a megkezdését.

A honvédelmi felkészítés és esetleges védelmi hadművelet megvívásának szükséglete a közlekedési biztosítás terén *nincs összhangban* a jelenlegi lehetőségekkel, szervezeti, vezetési és működési renddel.

A közlekedési biztosítás követelményi szintű megoldásának lehetőségei

A közlekedési biztosítási tevékenységnél itt merül fel a *"de hogyan"* kérdése. A közlekedési biztosítás szerepet játszik a **mindenoldalú biztosítás összes területén, így a hadműveleti biztosításban, valamint az anyagi-technikai biztosításban**. Feladatai ebből adódóan sokrétűek és az MH tevékenységének úgyszólván minden területére kiterjednek. Ebből a sajátos helyzetből adódóan a szolgálat részére a követelmények **két fő irányból** – a vezérkar (hadműveleti törzs) és az anyagi-technikai szolgálat – érkeznek. Ehhez hozzá kell venni, hogy a biztonságpolitikai koncepció és a honvédelmi alapelveknek megfelelően a **közlekedési feladatok megvalósítása, illetve azok feltételrendszerének kialakítása** a katonai és polgári közlekedési szervezetek együttes tevékenységével valósítható meg.

A szolgálat sajátos helyzetéből adódik, hogy kevés kivételtől eltekintve **feladatait nem csak saját erővel és eszközökkel oldja meg**. A néhány szakcsapat mellett a nemzetgazdasági közlekedési rendszer és a polgári közlekedési szervek, valamint az egyéb katonai szervezetek végzik a közlekedési biztosítási és szállítási feladatokat. Ehhez nagyon szoros kapcsolat és együttműködés, továbbá felmérő és elemző munka kell a polgári közlekedéssel, a hadműveleti vezetés követelményeinek megfelelően.

Szükségesnek látszik a honvédelmi törvény alapján *a HM és a KHVM közötti részletes szabályozás*. Ezzel párhuzamosan kormány szinten lenne célszerű vizsgálni és döntést hozni a honvédelmi felkészítés pénzügyi kihatásainak fedezésére. **Ez különösen fontos a közlekedésre vonatkozóan, mivel össznemzetgazdasági érdekűek és csak közvetve hatnak ki a honvédségre.**

A közlekedési biztosítási feltételrendszer kialakításánál a honvédelmi és a nemzetgazdasági elképzelések, igények mellett szükségesnek látszik figyelembe venni a **Magyar Köztársaság távlati céljaként szereplő**

NATO csatlakozásból adódó követelményeket. Ez mindenekelőtt a katonai közlekedési szolgálat szervezetére, vezetési és működési rendjére gyakorolhat hatást.

A jelzettek alapján a közlekedési biztosítás feltételrendszerének javítására, korszerűsítésére **a következők megvalósítása látszik meggondolandónak:**

A nemzetgazdasági lehetőségekkel, erő- és eszköz igénybevétellel integrált közlekedési biztosítási rendszer jelentős terhét viselő katonai közlekedési szolgálat vezetési rendjének, szervezetének korszerűsítését és ezzel együtt kapacitásának növelését célszerű végrehajtani. Itt azt az elvet érdemes követni, hogy csak olyan katonai közlekedési szervezeteket kell kialakítani, amelyek feladatai nem háríthatók át a polgári közlekedési szervekre. Elsősorban a védelmi hadműveletek területén (hadtest mélység) a közlekedési biztosítási feladatokat végző katonai közlekedési szervekre – beleértve a szállító szervezeteket is – kell gondolni.

E munka során kiemelt figyelmet lenne szükséges fordítani **a katonai közlekedési szolgálat felsőszintű vezető szervére.** E vezető szerv jelenlegi létszámával a jog és hatásköréből adódó feladatai ellátására csak korlátozott mértékben és nem az elvárható eredményességgel képes. Szervezetéből hiányoznak az olyan ágazati szakbeosztási helyek, amelyek a polgári közlekedési szervekkel együttműködve alkalmassá tennék az ország védelmével összefüggő közlekedési biztosítási feltételrendszer kimunkálására. Erre azért is feltétlenül szükség lenne, mivel sem a HM, sem a HVK nem rendelkezik katonai közlekedési szakmai szervezettel.

A katonai közlekedési szervezeteket ágazati és nem integrált szervezetekként célszerű létrehozni minden tagozatban. Így a zászlóaljknál és dandároknál az ellátó szervezetben szállító alegységek szükségesek. Hadtesteknél a szakterületnek megfelelően gépkocsiszállító és közúti egységek működjenek önálló szervezetekként. A központi tagozatban ugyancsak ágazati megosztás szerint tagozódjanak a közlekedési és szállító katonai szervezetek. A jármű (szállító és egyéb), a munkagépek és egyéb technikai eszközök biztosítása a zászlóalj tagozat kivételével a nemzetgazdasági eszközökre alapozva történjen a minimális honvédségi eszköz biztosítás mellett.

A katonai közlekedési szervek állományának felkészítésére, a megfelelő munkamódszerek kialakítására és begyakorlására *békében csökkentett állományú kiképző bázisokat lenne célszerű létrehozni*, amely a képzés mellett néhány központi feladat megoldásában is részt vehet.

Szükségesnek látszik kidolgozni *az integrált (katonai-polgári) megoldások kiképzési, finanszírozási és szervezési feltételeit* – a kettős rendeltetés elvének alkalmazásával – a nemzetközi tapasztalatok alapján, többek között a szállító gépjárműbiztosítás területén.

A háborús feladatokra való felkészítés mellett *fontos kérdés a béke szállítási feladatok megoldási rendjének felülvizsgálata és a béke szállításokhoz a megfelelő szállító kapacitás biztosítása*. Történhet ez honvédségi vagy polgári szállító eszközökkel – a szolgálat szakirányításával.

A szállítási rendszert a szállítási ágazatok komplex alkalmazásának, a kombinált technológiák előtérbe helyezésével, magas fokon gépesített, létszám és hordozó-jármű takarékos megoldások (cserefelépítmény, konténer, önrakodó képesség, vasút-közút kombináció, stb.) bevezetésével lehet hatékonyabbá tenni.

A szállítások gazdaságos hatékony végrehajtásának *elengedhetetlen feltétele a megfelelő szállító eszközök kiválasztása és rendszeresítése*. Ezt a jogot és feladatot a jövőben *a közlekedési szolgálat illetékességébe célszerű utalni*, szemben a jelenlegi gyakorlattal, amely ezt a technikai szolgálat hatáskörébe sorolja.

A honvédelmi feladatokra történő felkészülés érdekében a polgári közlekedési szervekkel *részletes feladatterv kidolgozása* látszik célszerűnek a honvédelmi törvény és két minisztérium szabályozása alapján.

Összegzésként néhány következtetés vonható le

1.) **A közlekedési biztosítás, a katonai közlekedési szolgálat munkája** az ország védelménél továbbra is nélkülözhetetlen. Az elmúlt időszakban történt változások hatására nem tekinthető a közlekedési biztosítás feltételrendszere kielégítőnek, a várható feladatokkal összhangban levőnek. Nem megnyugtató a nemzetgazdaságból felhasználásra tervezett közlekedési szervezetek, erők és eszközök előkészítettsége és esetle-

ges használhatóságának helyzete, továbbá a várható feladatokkal nincs összhangban, nem biztosítja a zökkenőmentes végrehajtást. Ez és az új szabályozások szükségessé teszik a közlekedési biztosítás feltételrendszerének vizsgálatát és az ebből adódó változásokat.

2.) A honvédelmi törvény a háborús felkészítéssel kapcsolatos legfőbb irányelveket szabályozza. Hiányoznak az alsóbb szintű, részletes szabályozások, ami alapján a közlekedési biztosítás feltételrendszere megfelelően kialakítható. Különösen vonatkozik ez a *felkészítés* finanszírozási feltételeire.

3.) A Magyar Honvédség fejlesztése során szükségesnek látszik a katonai közlekedési szolgálat korszerűsítése is. Különösen fontosnak tekinthető a *szolgálat felsőszintű vezetésének erősítése* az ágazati felkészítés irányításának és a polgári közlekedési szervekkel való együttműködés megvalósításának a javítására, hatékonyabbá tételére.

A téma és a közlekedési biztosítási feladatok sokrétűsége folytán több megközelítési és megoldási lehetőség létezik. A leírtakat ezek egyikének lehet tekinteni, amely néhány gondolatával hozzájárulhat egy célszerű változat kialakításához.

AZ OSZTRÁK HADERŐ ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÓ SZERVEZETEINEK JELLEMZŐI ÉS AZOK FUNKCIONÁLIS FELÉPÍTÉSE

Pohl Árpád¹

1.) Az anyagi-technikai biztosítás szervezeti alrendszere

Az anyagi-technikai biztosítás rendszerének szervezeti alrendszere egyrészt a **IV. (Anyagi-Technikai) Főcsoportfőnökség** által átfogott feladatok legalsó szintig történő megvalósítását *irányító szolgálatokat*, másrészt ezen feladatokat végrehajtó *anyagi-technikai biztosító csapatokat és intézeteket* foglalja magába. Az anyagi-technikai szolgálatok *valamennyi ellátási tagozatnál* megtalálhatók és az általuk végrehajtott feladatokat az *1.sz. mellékletben* foglaltam össze.

A végrehajtó csapatok összetétele és szervezeti hovatartozása szintenként eltérő ugyanúgy, mint ahogy az egyes ellátási tagozatok anyagi-technikai főnökeit is esetenként másként nevezik. A vezető és a végrehajtó szervek *szintenkénti tagozódását* szemlélteti a *2.sz. melléklet*.

Az Osztrák Szövetségi Hadsereg anyagi-technikai biztosítási rendszerének *szervezeti alrendszerébe* tartozó anyagi-technikai biztosító szervezetek, a csapatok szükségleteinek megfelelő nagyságú szervezetekben *valamennyi ellátási tagozatnál* megtalálhatók.

Jellemző sajátosság, hogy a dandárnál kisebb szervezetek, valamint a Tartományi Katonai Parancsnokságok (TKP) ellátó-kiszolgáló szervezetei nem rendeltetés szerinti század szervezetbe vannak szervezve, hanem a *törzsszázad állományába* tartoznak. A dandárnál jelentkezik először *századerejű* anyagi-technikai biztosító alegység, amely azonban itt sem önálló, hanem a *törzsszászlóalj kötelékébe* tartozik.

1 Dr. Pohl Árpád őrnagy, BJKMF Hadtáp- és pénzügyi tanszékvezető-helyettes

Az anyagi-technikai biztosító szervezetek a Bundesheerben is a klasszikus rendeltetés szerinti felosztást követve *ellátó-, szállító-, javító- és egészségügyi* szervezetekre oszthatók fel. Ausztriában a katonai közlekedés nem tartozik *önálló szolgálati ágként* az anyagi-technikai biztosítás feladatkörébe. A szállításszervezés, mint az anyagi biztosítás része megjelenik osztrák rendszerben, de a közlekedési hálózat berendezéséért és működtetéséért már nem az anyagi-technikai biztosító szervezetek felelősek. Ezt a feladatot a *polgári közlekedési szervezetekkel és a csendőrséggel együttműködve a műszaki csapatok, valamint a katonai rendészeti alegységek* hajtják végre.

A csapatok anyagi-technikai biztosító szervezetei minden szinten az adott tagozat anyagi-technikai biztosítását vezető szolgálati személyeknek (anyagi-technikai főnököknek, aki lehet S4, 2. Go, G4) vannak alárendelve.

Érdekes sajátosság, hogy a feladatok végrehajtásáért a zászlóalj-dandár szinten a *törzsszázad-törzsszászlóalj parancsnoka* felelős, mivel az ő *közvetlen* szolgálati alárendeltségébe tartoznak az anyagi-technikai biztosító alegységek is.

Az alegységek biztosítási feladatait a különböző területekért felelős *szakosztályok* tervezik meg, és irányítják a végrehajtást az anyagi-technikai vezetési pontról (ATVP). Az anyagi technikai biztosítás szervezeti alrendszere az anyagi-technikai szervezetek részletes, *tagozatonkénti* felépítését foglalja magába. (3.sz. melléklet).

Az ellátó-szállító szervezetek hajtják végre az anyagi biztosítás feladatai túlnyomó többségét. Feladatkörük magába foglalja az anyagi készletek megalakítását, beszerzését, *a készletek lépcsőzését, tárolását, felhasználáshoz történő előkészítését, kiadását és szállítását*. Állományukba a szervezeti szintnek megfelelő ellátó-szállító alegységek, egységek, tárintézetek tartoznak, melyek tevékenysége magába foglalja a *lőszer-, az üzemanyag-, a robbanó- és gyújtóanyag, valamint a gazdasági anyagellátást*.

A javítószervezetek békében a technikai biztosítás körébe tartozó *szakjavítói* technikai kiszolgálásokat, háborúban a *tábori javítás* (mi fogalmaink szerint helyreállítás) különböző fokozatú feladatait, valamint a *fenntartási anyagellátást* hajtják végre. Szervezetük, belső működésük a

csapatoknál *harcászati-technikai követelményeknek*, a központi (bázisjavítást végzők) szertáraknál a *hatékony üzemszervezési követelményeknek* megfelelően épül fel.

Az egészségügyi szervezetek alaprendeltetése a sérültek és betegek *összegyűjtése, szakaszos gyógykezelése, hátraszállítása*, a megfelelő szinten *végleges gyógykezelése és az egészségügyi anyagellátás végrehajtása*.

A szállítószervezetek az anyagi biztosítás végrehajtásának kulcsfontosságú kötelekei. Feladatuk az anyagi eszközkészletek *helyváltztatásának biztosítása* az ellátás különböző tagozatai között. Az ellátási-szállítási feladatok a *dandár tagozatig integráltan jelennek meg* és azt ellátó-szállító alegységek/szakaszok hajtják végre. A hadtest ellátóezredek szállítózászlóaljai és a központi szállítózászlóaljok képezik a Bundesheer szállítószervezeteit.

2.) Az anyagi-technikai biztosító szervezetek jellemzői

A 3.sz. *melléklet* szerint az anyagi-technikai biztosító szervezetek a századtól a haderő (központi) szintig mindenütt megtalálhatók, azonban szervezeti felépítésük, feladatrendszerük, kapacitásuk vizsgálata során számos – a hasonló magyar szervezetektől eltérő – sajátosság figyelhető meg.

A szervezetek vizsgálatát jelentős mértékben megkönnyíti, hogy az "Új Haderőszervezés" (Heeresreform-Neu) elnevezésű reform nem csupán csökkentette a hadsereg létszámát, hanem annak struktúráját is egyszerűbbé tette a területhez kötött honvédelmi (territoriális) csapatok felszámolásával és a vadászcsapatok arányának 8-ról 12 dandárra növelésével. Így a biztosítási feladatok meghatározó objektumát képező összefgyvernemi csapatok vadász- és páncélgránátos csapatokból állnak, ami lehetővé teszi az anyagi-technikai biztosító szervezetek sajátosságainak ezen kötelekek ellátó-kiszolgáló szervezetein keresztül való bemutatását.

2.1.) A századszintű anyagi-technikai biztosító szervezetek

Az osztrák anyagi-technikai biztosítási rendszer lényeges sajátossága, hogy az ellátó-kiszolgáló "szervezetek" a lehető legkisebb ellátandó alegységig vannak "lelépcsőzve".

A területvédelmi koncepció követelményeinek megfelelően fogalmazódott meg a *csapatcsoportosítás anyagi-technikai önállóságának elve*, amit az indokolt, hogy a csapatok különböző előre előkészített és berendezett övezetekben és körletekben vívták volna harcukat, amit adott esetben *csak saját készletekre* támaszkodva kellett volna folytatniuk. Az osztrák normaképzési előírások legalább *kétnapos önálló harctevékenységre* való képességet határoznak meg az alegységek számára.

Az önálló harctevékenységek folytatására való képességet nem csupán a készletek megfelelő lépcsőzésével, hanem az *anyagi-technikai biztosító alegységek minél alacsonyabb szintre történő szervezésével is biztosították*.

Az előzőekben vázolt követelményeknek megfelelően a *század tagozatban* már megjelenik az első *integrált anyagi-technikai* biztosító alegység az ellátóraj (Versorgungsgruppe), melynek szervezetét a *4.sz. melléklet* tartalmazza. Az ellátóraj a csapatok anyagi-technikai biztosításának minden esetben működő *legkisebb ellátási szakaszát* képezi.

A *tüzéralegységek* a fenti szervezeten kívül még egy lőszerellátó részzel is rendelkeznek, mint például a vadászszázalaj nehézfegyver százada.

A szervezetek fenti részletességű kibontását azért tartottam szükségesnek, mert így jól áttekinthetővé válik, hogy az anyagi-technikai biztosítás valamennyi részterületének megvan a *felelős szolgálati személye* (tiszhelyettes). Még érdekesebb lehet a fenti ábra, ha azt összehasonlítjuk az MH egy századának anyagi-technikai biztosító állományával. Ugyanis szervezetről magyar vonatkozásban nem lehet beszélni, amikor az összes feladatot a század szolgálatvezető, a századtechnikus és néhány nem szervezetszerű egészségügyi katona oldja meg, az összes szállítókapacitást pedig egy darab ún. "*század anyagok kocsi*" jelenti. A vadászszázadnál 3., a páncélgránátos századnál 4 tehergépkocsi biztosítja a szállítási feladatok végrehajtását. Erre a kapacitásra azért van szükség, hogy *biztosított legyen a század előírt készleteinek felvételezése és elszállítása*.

A karbantartó részlegbe beosztott két szaktiszthelyettes egyrészt a *gépjármű-technikai eszközök*, másrészt a *fegyverzet-technikai eszközök karbantartását, helyszíni javítását* végzi illetve irányítja. A karbantartó részleget általában bevonják a *zászlóalj javítószakaszba*. Külön figyelmet

érdemel, hogy a lövészfegyverekkel felszerelt századok is rendelkeznek fegyvermesterrel, mivel ezek a fegyverek döntő jelentőségűek az alegység harcában.

Az egészségügyi részleg feladata a századnál keletkező sérültek összegyűjtése, elsősegélyben, valamint első szaksegélyben részesítése, hátraszállításhoz való előkészítése.

A páncélgránátos század ellátórája ugyanezen szervezetekből áll, amelyek azonban a biztosított kötelék sajátosságainak megfelelően részben eltérnek az előzőekben ismertetett alegységektől (páncélos-technikai és híradó szerelők).

A századszintű kiszolgáló szervezetek hasonló bontásban, *de nem egy alegységbe szervezve* megtalálhatók a Bundeswehr alegységeinél is. A német szárazföldi csapatok (Heer) tábori csapatai (Feldheer) tipikus kötelékei a páncélgránátos alegységek, melyek századai anyagi-technikai biztosítását *egy ellátóraj, egy javítórészleg és egy egészségügyi részleg* hajtja végre. Az osztrák és a német századok kiszolgáló szervezetei között alapvető különbség az egészségügyi szervezetek alkalmazásában van, ugyanis a Bundeswehrben jelenleg folyó reform a "Haderőszervezet 5" (Heeresstruktur 5) egészségügyi koncepciója (Sanitätskonzept) szerint a századok egészségügyi részlegeit háborúban a zászlóaljsegélyhelyen *összevonják*. Feladatuk az itt nyújtott első orvosi segély mellett az *első szaksegély nyújtása*.

A századok anyagi-technikai alegységei a biztosítási feladatok végrehajtásával nagymértékben megkönnyítik a századparancsnok munkáját azzal, hogy *mentesítik a biztosítás részletkérdései megoldása alól*, valamint biztosítják az anyagok és az eszközök *szakszerű felhasználását*.

2.2.) A zászlóaljszintű anyagi-technikai biztosító szervezetek

A zászlóaljak anyagi-technikai szolgálata az anyagi-technikai biztosítás tervezésének és vezetésének legalsó szintje, ahol már a csapatok *anyagi-technikai biztosítása valamennyi területének önálló szervezeti leképződése megjelenik*.

Az anyagi-technikai biztosító szervezetek a végrehajtó alegységeken kívül *törzskari szervezettel is rendelkeznek*, melynek élén már olyan felelős

szolgálati személy áll, akin keresztül a parancsnok az anyagi-technikai biztosításért való felelősségét érvényje juttatja.

A zászlóalj anyagi-technikai biztosító szervezeteinél (5.sz. melléklet) már megfigyelhető az anyagi biztosítás területén az *ágazati szétválás*. Az ellátószakasz ellátórajainak rendeltetése a *lőszer- és az üzemanyag-ellátás*, míg a *gazdasági anyagellátás* a gazdasági szakasz feladatköre.

Az anyagi-technikai biztosító alegységek létszáma – század ellátórajok nélkül – mintegy 130-160 fő.

A páncélgránátos zászlóalj anyagi-technikai biztosító szervezeteinek elvi felépítése *megegyezik* a vadászzászlóaljak hasonló típusú szervezeteivel, de létszám és az egyes alegységek lehetőségei tekintetében a páncél-gránátos kötelékek biztosító szervezetei *felülmúlják a vadászerek hasonló alegységeit*.

A fentiekén túl az osztrák egészségügyi szakasz *napi 132 sérült első orvosi segélyben részesítésére képes*. (A MH dandár típusú segélyhelyei hasonló kapacitásúak.) Az osztrák zászlóaljak anyagi-technikai biztosító alegységei előzőekben felvillantott kapacitásadatai és létszáma a hasonló szintű magyar anyagi-technikai biztosító szervezetekhez képest első olvasatra talán nyomasztónak tűnnek, de természetesen ezen biztosító szervezeteknek a magyar szervezésű zászlóaljnál lényegesen nagyobb állományú (kb. 1000 fős) zászlóaljat kell biztosítaniuk háborúban.

A Bundeswehr zászlóaljszintű anyagi-technikai biztosító alegységeihez annyiban hasonlítanak az osztrák alegységek, hogy az *ellátó, javító és egészségügyi szakaszok* a német rendszerben is *ennél a tagozatnál jelennek meg*. A Bundeswehr páncélgránátos zászlóaljában logisztikai rendszernek megfelelően egyetlen alegység, az *ellátószakasz hajtja végre az anyagi biztosítás* tagozatra eső *feladatait*, az ételkészítéstől a lőszerellátásig. A másik jelentős különbség, hogy az egészségügyi biztosítást *egészségügyi raj* és nem szakasz végzi a német haderőben.

Az osztrák zászlóaljak anyagi-technikai biztosító alegységei közül a törzsszázad törzsszakasz *2. raja a különböző nyilvántartó részlegeken* keresztül segíti a törzsszázad parancsnokát az anyagi-technika biztosítás végrehajtásának vezetésében. Ezek a részlegek végzik az általános gazdálkodási, *állomány- és készlet-nyilvántartási feladatokat*. A törzsszázad

parancsnoksága és a 2. törzsraj alkotja a zászlóalj *anyagi-technikai vezetési pontot* (Versorgungsgefechtsstand).

A lőszer- és üzemanyagbiztosítást az *ellátó-szállítószakasz* (Nachschub-Transportzug) hajtja végre. A szakasz szállítja a zászlóalj készletét, berendezi és működteti az anyagnemeknek megfelelő *zászlóalj ellátópontokat*.

Funkcionális feladatai magukban foglalják:

- az anyagi készletek átvételét, rakodását, tárolását;
- az anyagok kiszállítását a századokhoz és a tüzérség tüzelőállásaiba;
- a vételezést az előljáró raktáraiból;
- előretolt készletek képzését a századok harcrendje mögött.

A *gazdasági szakasz* (Wirtschaftzug) a biztosítási feladatokat tekintve a külföldi szakértők számára talán a legsajátosabb osztrák szolgálat feladatait hajtja végre. A gazdasági anyagellátás keretében megvalósítja a *ruházati, az ételmezési, a víz-, a katonai kereskedelmi, a személyi felszereléssel és a pénzzel való ellátást* (pénzügyi biztosítást).

A szakasz telepíti a feladatok végrehajtásához szükséges funkcionális biztosítási elemet (ellátópontot), valamint működteti a tábori postát.

A *javítószakasz rendeltetése a helyreállítási feladatok* tábori kisjavításig bezárólag történő végrehajtása és a fenntartási *anyagellátás* megvalósítása. Szervezetéből is megállapítható, hogy a sérülések és meghibásodások széles skáláját képes elhárítani beleértve a technikai eszközök elektronikai, fegyverzeti, páncélos- és gépjármű-technikai részegységei javítását.

A *szakaszerejű egészségügyi alegység* feladata a gyógyító-kiürítő biztosítás zászlóalj tagozatra eső feladatai végrehajtása, amire a katonai vezetés annak harci morált befolyásoló volta miatt kiemelt figyelmet szentel. A szakasz az anyagi biztosítás rendszerén belül biztosítja a századok egészségügyi anyagokkal történő ellátását is.

2.3.) A dandárszintű anyagi-technikai biztosító alegységek jellemzői

Az Osztrák Szövetségi Hadsereg dandárszintű anyagi-technikai biztosító alegységei békében a törzszászlóalj (páncélos törzszászlóalj) állományába tartoznak. (6.sz. melléklet)

A vadászandár anyagi-technikai biztosító alegységei az egészségügyi alegység kivételével egy olyan *összevont század szervezethez* tartoznak, amelyben az *anyagellátási, a szállítási és javítási* feladatokat végrehajtó alegységek közös parancsnokság alá vannak rendelve. Az ellátó-szállító- és a javítóalegység ilyen összevonását a vadászterőkre jellemző alacsony fokú gépesítettség tette lehetővé.

A páncélgránátos dandár közel 5000 fős és a vadászandár közel 6000 fős létszáma a rendszeresített technikai eszközök nagy mennyisége miatt megkívánta a *nagy teljesítményre* képes biztosító alegységek létrehozását. Az alegységeket jelentős mértékben *önállóan* is kiszolgálni képes zászlóalj tagozatra jellemző anyagi-technikai biztosító szervezetek teljesítményét a vadászandárnál *mintegy 200*, a páncélgránátos dandárnál *mintegy 470 fős* dandárszintű feladatokat végrehajtó szakállomány egészíti ki.

Szembetűnő eltérés van a zászlóalj és a dandár tagozat között a tekintetben is, hogy *a dandár nem rendelkezik gazdasági alegységgel*.

A dandár egészségügyi szervezetének tanulmányozása során egyértelművé válik, hogy a gyógyító-kiürítő biztosítás osztrák rendszerében a nyugati gyakorlatnak megfelelően már a dandársegélyhelyen szakorvosi (sebészeti és belgyógyászati) segélyben részesülnek a sérültek. Az egészségügyi szervezetek lehetőségei némi leegyszerűsítéssel az eggyel magasabb tagozatban lévő magyar segélyhelyek teljesítményéhez hasonlítanak. A *tábori ambulancia* 44 sérült egy fordulóval történő elszállítására és napi 200 sérült ellátására képes.

A törzszászlóalj (páncélos törzszászlóalj) a magyar kutató számára *sajátságos* szervezet. A törzszászlóalj a különböző századokat békeállapotban fogja össze. Rendeltetése ezen alegységek vezetése, támogatása és ellátása. Háborúban az anyagi-technikai alegységek nem a törzszász-

lój alárendeltségében, hanem az *ellátási feladatokért felelős szaktisztek* irányításával önállóan tevékenykednek.

Ezek után jogosan merül fel a kérdés, hogy akkor *mire alkalmazható* a törzsszászlóalj parancsnoksága és a törzsszászad anyagi-technikai alegységei (ellátó-, szállító-, gazdaság, és egészségügyi szakasz) háborúban?

Az osztrák elvek szerint ennek **öt változata** lehet.

Első változat szerint:

a.) körlet elfoglalása a dandár anyagi-technikai biztosító alegységei települései körletében;

b.) harcálláspont létrehozása;

c.) a törzsszászlóalj parancsnoka felelős a települési körlet harcászati vezetéséért, az anyagi-technikai alegységek ellátásáért;

d.) az anyagi-technikai alegységek a törzsszászlóalj körletében telepítenek dandár ellátópontot.

Második változat szerint:

a.) a törzsszászlóalj saját anyagi-technikai biztosító alegységei a dandár közvetlen alárendeltségében, tartalékban maradnak és megerősíthetők, valamint az anyagi-technikai fő erő kifejtés összpontosításra alkalmazhatók;

b.) a törzsszászlóalj parancsnoksága vezetési elemekkel kiegészítve tartalék harcálláspontot rendez be vagy vezetési feladatokat old meg a mélységben.

Harmadik változat szerint:

a.) a törzsszászlóalj parancsnoksága berendezzi a dandár anyagi-technikai vezetési pontot (ATVP);

b.) a saját anyagi-technikai biztosító alegységek tartalékot képeznek.

Negyedik változat szerint:

a.) a törzsszázlólaj parancsnoksága telepíti a harcálláspontot és az anyagi-technikai vezetési pontot;

b.) saját anyagi-technikai biztosító alegységekből tartalék képezhető.

Ötödik változat szerint:

a.) a törzsszázlólaj parancsnoksága képezi a dandár anyagi-technikai biztosító alegységei parancsnokságát;

b.) a saját anyagi-technikai biztosító szervezetek tartalékot képeznek.

A törzsszázlólaj egészségügyi szakaszának alkalmazásáról mindig a dandár anyagi-technikai főnök (2. GO) dönt.

A törzsszázlólaj parancsnoksága és közvetlen anyagi-technikai biztosító alegységei előre tervezett alkalmazási lehetőségeinél olyan, nálunk is általánosan elfogadott elvek ismerhetők fel, mint a *tartalékképzés, a fő erőkifejtés összpontosításának és a közelítés elve.*

A dandár anyagi-technikai alegységei egy sor sajátos feladatot oldanak meg.

A vadászdandár ellátó-szállító-javítószázadának rendeltetése:

- a megfelelő ellátópontok telepítése;
- szállítások végrehajtása;
- egységakományok összeállítása;
- tábori nagyjavítás (kivéve lánctalpas eszközök);
- fenntartási anyagellátás végrehajtása.

A tábori ambulancia rendeltetése:

- a dandársegélyhely berendezése;
- szakorvosi segélynyújtás (SZOS);
- a sérültek, betegek hátraszállítása;
- a zászlóaljok megerősítése;
- az egészségügyi anyagellátás végrehajtása;
- a dandársegélyhelyen tartózkodó személyi állomány ellátása.

Napi 200 beteg ellátására, 6 m³ víz előállítására és 44 sérült egy fordulóval történő elszállítására képes.

A páncélgránátos dandár ellátó-szállító századának rendeltetése:

- a dandár lőszer- és üzemanyagellátó-pontjának telepítése;
- szállítási feladatok végrehajtása;
- készletek átvétele, elosztása, csoportosítása;
- egységakományok képzése.

A páncélgránátos dandár javítószázadának rendeltetése:

- a dandár javítóműhely (pont) telepítése;
- tábori nagyjavítás végrehajtása lánctalpas harcjárművek, gépjárművek és fegyverzeti eszközök vonatkozásában;
- a zászlóaljok támogatása;
- a harcjárművek híradóeszközeinek javítása;
- fenntartási anyagellátás.

A szervezetek ezen szintjének vizsgálatánál véleményem szerint fontos és érdekes lehet rövid nemzetközi kitekintés a NATO felé.

A Bundeswehrben a dandárok már *nem rendelkeznek dandárszintű – német fogalmak szerint – logisztikai és egészségügyi alegységekkel*. A dan-

dárok kiszolgáló alegységeit *bevonták a hadosztály tagozatba*, ahol így létrehoztak *egy ellátóezredet, egy javítóezredet, egy egészségügyi ezredet és egy kórházezredet*. A "háromlépcsős" logisztikai koncepciónak (zászlóalj, hadosztály, hadtest tagozat) megfelelően a támogatási rendszer fordítókörongja a *hadosztály* lett. Háborúban a hadosztály biztosítja a dandár támogatását saját erőiből, *a dandár érdekében kikülönített erővel és eszközökkel*, így az alapvető ellátási forma a *kiszállítás* lesz.

Az amerikai logisztikai rendszerben éppen ennek *fordítottja figyelhető meg*: a dandár mindenféle szempontból *önálló, erős támogató rendszerrel rendelkezik*, így a hadosztálynak jóformán csak a hadműveleti vezetés marad a feladata. Érdekes lenne tudományos vizsgálat tárgyává tenni, hogy *a semleges országok, a NATO-tag középhatalmak vagy akár az USA rendszere felel-e meg jobban* számunkra, illetve melyik megoldás – az alacsonyabb tagozatok *teljes logisztikai önállósága vagy azok erőforrásaitól való teljes megfosztása és az előljáró tervezése* – biztosítja-e jobban a hatékonyságot.

2.4.) A hadtestek anyagi-technikai biztosító szervezetei

Osztrák elvek szerint a hadtestek a csapatok *hadműveleti szintjét* jelentik, melyek feladata a felelősségi körzetükbe tartozó határszakaszok biztosítása és védelme, tehát *területi elv alapján*, meghatározott TKP-ok csapatai tartoznak alárendeltségükbe.

Feladataik végrehajtásának anyagi-technikai biztosítása érdekében szervezetszerű anyagi-technikai biztosító egységekkel – ellátóezred, egészségügyi ezred – valamint esetenként központi megerősítő ellátószállító alegységekkel rendelkezhetnek. Ezen kívül a központi tagozat működtethet a hadtestek érdekében központi ellátási forrásokat és létrehozhat különböző anyagellátópontokat a hadműveleti tagozatban.

A hadtest ellátóezred (7.sz. melléklet) a zászlóalj tagozathoz hasonlóan a csapatok anyagi-technikai biztosításának minden ágát átfogó szervezeteket fog össze egységes vezetés alatt.

A hadtest tagozat ellátó és közúti szállító alegységei az esetek nagy többségében a dandár tagozat kihagyásával **közvetlenül a zászlóaljak** érdekében tevékenykednek.

A hadtest ellátóezred táborig jellegű anyagi-technikai biztosító egység.

Rendeltetése:

- a hadtest csapatainak az anyagok minden fajtájával történő ellátása;
- vételezések végrehajtása a haderő (központi) tagozattól;
- az anyagi eszközök kiszállítása az alárendeltekhez;
- az alárendelt csapatok gazdasági anyagvételezésének biztosítása;
- katonai kereskedelmi szolgáltatások nyújtása;
- táborig nagyjavítás;
- sebesültszállítási feladatok végrehajtása.

Az ellátóezred anyagellátó alegységei az ellátási csatornáknak megfelelően *anyagsoportonként* specializálódtak és ennek megfelelő szakálománnyal és szaktechnikai eszközökkel rendelkeznek.

Az osztrák és a magyar ellátóezredek lehetőségeit összehasonlítva megállapítható, hogy az osztrák ellátóegység kb. *feleakkora szállítókapacitással* bír, mint a hasonló magyar kötelék. Az osztrák és a magyar ellátóezred közti másik lényeges különbség, hogy békében az osztrák hadtest tagozat *nem rendelkezik anyagokkal*, kivéve az ellátóezred saját tartalék fenntartási anyag készletét. Ez a magyarázata a hadtestraktárak hiányának.

Háborúban az ellátási utaltsági rendnek megfelelően a központi tagozat biztosítja a szükséges tárintézet-kapacitást.

A technikai biztosítás hadtestszintű szervezete csupán *egy javítószázad az ellátóezred kötelékében*, amelynek a kapacitása lényegesen kisebb, mint a magyar hadtest javítószázadé. A javítószázad gépjármű-technikai, fegyverzet-technikai és híradó javítókapacitásokkal rendelkezik és kapacitását tekintve a magyar terminológia szerinti kisjavítás végrehajtására képes. A lánctalpas technikák javítását dandár szint felett a központi tagozat szertárai vagy a polgári ipar hajtja végre.

Az egészségügyi biztosítás legmagasabb szintű katonai szervezete az *egészségügyi ezred, melynek rendeltetése:*

- a sérültek dandársegélyhelyről való összegyűjtése;
- szakosított szakorvosi segély nyújtása;
- a végleges egészségügyi ellátás biztosítása;
- az alárendelt tagozatok és a kijelölt polgári kórházak megerősítése.

A szervezeti felépítésének megfelelően az egészségügyi ezred *stacioner és tábori egészségügyi szervezetekkel* rendelkezik. A *katonai kórházak* végleges egészségügyi ellátást nyújtó intézmények. Az ezredhez tartozó tábori egészségügyi szervezet, a *Tábori ambulancia* (dandár típusú segélyhely) az alárendelt tagozat, a *kórház Megerősítő század* pedig a kijelölt polgári kórházak megerősítésére ad lehetőséget a hadtest anyagi-technikai főnök számára.

A magyar biztosítási rendszerrel szembeni alapvető különbséget a hadtest tagozatban az fejezi ki, hogy itt már *nem tábori segélyhelyek* tevékenykednek, hanem már szervezetszerű *kórházak fogadják a sérülteket* és részükre biztosítják a végleges egészségügyi ellátást.

A hadtestszintű anyagi-technikai biztosító szervezetek döntő jelentőségűek a biztosítási folyamatok szempontjából, mivel ezek képeznek *összekötő kapcsolatot a harcászati (dandár) és a hadászati (központi katonai és polgári) szervezetek között*. A magyar és az osztrák hadtestek anyagi-technikai biztosító egységei néhány teljesítményét hasonlítja össze a táblázat.

A Bundeswehr logisztikai és egészségügyi biztosítási rendszeréhez hasonlítva *az osztrák hadtest szerepét és anyagi-technikai biztosító egységeit*, az a logisztika fordítókorongjának nevezett német hadosztálynak felel meg. Lényeges eltérés a javítókapacitásokban van (Bundesheerben javítószázad, Bundeswehrben javítóezred), ami egyben az alárendelt szervezetek gépesítettsége közötti különbséget is jól kifejezi.

Az osztrák és a magyar hadtestek anyagi-technikai biztosító szervezetei kapacitása

Tevékenység	Osztrák hadtest	Magyar gépesített hadtest
1. Szállítás (t) szilárd folyékony	700 240	2000 520
2. Javítás	Tábori nagyjavítás (MH-ben 2.fok.jav., kis.jav.)	Középjavítás
3. Segélynyújtás mérvé	Szakosított szakorvosi segély végleges ellátás (kórház)	SZOS
4. Sebesültszállítás	300-450 fő/forduló	130 fő/forduló

2.5.) A központi anyagi-technikai biztosító csapatok (Heeresversorgungstruppen)

A központi anyagi-technikai biztosító csapatok *stacioner intézetekből és mobil ellátó-szállító alegységekből és egységekből* állnak.

A Bundesheer központi anyagi-technikai biztosító csapatainak rendeltetése:

- a központi készletek megalakítása, nyilvántartása, tárolása, kiadása, szállítása;
- az alárendelt tagozat érdekében tábori ellátószervezetek működtetése;
- bázisjavítások és a kiürítési szállítások végrehajtása.

Az anyagi-technikai biztosítás központi szervezetei békében és háborúban egyaránt *közös vezető szerv* alárendeltségébe tartoznak. Békében a IV. Főcsoportfőnökség Haderő Anyagi Hivatala, mozgósítás után pedig az ebből létrehozott *Haderő Ellátócsapatok Parancsnoksága* (Kom-

mandó Heeresversorgungstruppen) tölti be a "logisztikai támogató parancsnokság" szerepét.

A központi anyagi-technikai biztosító csapatok a Haderő Ellátócsapatok Parancsnoksága alárendeltségébe tartozó *szertárakból* (Anstalt), *raktárakból* (Lager) valamint *szállítózászlóaljkból* (Heerestransportbataillon) és a különböző *önálló anyagellátó századokból* (Versorgungskompanie) tevődnek össze (8.sz. melléklet).

A szertárak rendeltetése az ellátási körökbe tartozó anyagok, technikai eszközök tárolása, nyilvántartása és kiadása, valamint a bázisjavítások végrehajtása.

A központi raktárak funkciója az anyagok tárolása, a haderő központi készleteinek meghatározott rendben történő fenntartása, felhasználáshoz való állandó készenlétben tartása.

A központi szertárak és raktárak egyben a *katonai logisztikai rendszernek a polgári anyagi szférához való kapcsolódását* is jelentik a Haderő Ellátócsapatok Parancsnokságán keresztül.

A központi tárintézetek Ausztria területén egyenletesen oszlanak el, ami a korábbi koncepció eredménye. A jelenlegi diszlokáció lehetővé teszi a súlypontképzést egy-egy irányba, de ez maga után vonja a *szállítási feladatok jelentőségének növekedését is*.

A kiépített tárolókapacitások a 240 ezer fős haderőnek felelnek meg, ezért az új szervezetű 120 ezer fős *haderő szükségleteit messze meghaladják*.

A központi tárintézetek fontos feladata békében a csapatok készleteinek tárolása, mivel részben a zászlóalj és teljes egészében a dandár és a hadtest tagozat is a *mozgósítási rendszabályok bevezetése során vételeznél fel készleteit*.

A "*Haderőszervezés 87*" anyagi-technikai biztosítási koncepciója szerint minden zászlóaljszintű szervezetnek rendelkeznie kellett *saját javítóalegységgel* (az anyagi-technikai biztosító csapatok nagyobb része a *központi tagozatban* volt). A jelenlegi reformelképzelések szerint az alegységek javítókapacitását *központi javító műhelyekben* vonnák össze

és az anyagi-technikai biztosító szervezetek nagyobbik része a *hadtest tagozatban* működne.

A tárintézetek szervezetét annyiban érintenék a reformok, hogy *a szakosodott szervezeteket összevonják*. Ennek egyik konkrét példája lehet az *egészségügyi, a vegyes, a gazdasági és a ruházati szertárak* egyetlen *központi ellátószertárba* történő összevonása.

A három központi szállítózászlóalj rendeltetése a hadtestek ellátásának biztosítása, a készletek – elsősorban lőszer – széttelepítése és a kiürítési szállítások végrehajtása. Egy-egy központi szállítózászlóalj egy fordulóval mintegy *650 t lőszer elszállítására* képes.

A központi tagozat tárintézeteinek egy része, anyagának mobilizálása és a hadtestek megerősítése érdekében az általa kezelt anyagnak megfelelő *ellátószázadot* alakít meg a mozgósítási rendszabályok bevezetésének meghatározott szintjén.

Az önálló ellátószázadok rendeltetése a készletek széttelepítésének, a hadtest tagozat anyagi önállóságának, az anyagellátás biztonságának és az erőforrások felhasználókhöz történő közelségének biztosítása érdekében, hadtest anyagellátópontok (Korpsversorgungspunkt) telepítése.

A három önálló lőszerellátó század feladata hadtes lőszerellátópont telepítése és működtetése.

Az üzemanyagszállító-századok szállítókapacitás 130 m^3 és hadtest üzemanyagellátópontokat rendeznek be.

A gazdasági anyagellátó-század a hadtest gazdasági anyagellátó kapacitását egészíti ki. A nála lévő készletek *15 ezer fő* élelmezési ellátását biztosítják.

A vegyes anyagellátó századokat eredetileg azzal a rendeltetéssel hozták létre, hogy két kulcsfontosságú övezetben biztosítsák a harc megvívásának anyagi feltételeit, főként fenntartási anyag vonatkozásában. Logikusnak látszik, hogy mivel az új hadműveleti elgondolásokban is szerepelnek mostani elveknek megfelelően *előre ki nem jelölt* kulcsfontosságú övezetek, ezen századok feladata nem változott, de alkalmazhatók még a hadtest tagozat megerősítésére is.

Az egészségügyi szervezetek a központi katonai kórház kivételével *a hadtest egészségügyi ezredek* állományába tartoznak. Az egészségügyi anyagellátás érdekében azonban a központi tagozat is rendelkezik egy *egészségügyi anyagellátó-századdal*, amely a központi egészségügyi raktár készletét szállítja ki az alárendelt tagozatoknak.

A központi ellátószervezetek egyik fő feladata a magyar rendszerhez hasonlóan *a készletekkel nem rendelkező* hadműveleti tagozat részére a szükséges erőforrások biztosítása.

A szervezetet tekintve az osztrák központi anyagi-technikai biztosító erők egy parancsnokság alatt állnak ugyanúgy mint a Bundeswehr hadtest/territoriális parancsnokságainak logisztikai dandárai, amelyek az összes hozzájuk tartozó szakcsapatot és tárintézetet vezetik és így rendelkeznek az adott terület erőforrásaival és kapacitásaival.

Az egészségügyi biztosítás terén alapvető különbség, hogy *a MH biztosítási rendszerében egyedül a központi tagozat* rendelkezik végleges ellátást nyújtó kórházi szervezetekkel, de azonosságként fogható fel, hogy az utaltsági rendnek megfelelően a gépesített hadtest is megerősíthető sávjától függően katonai vagy polgári kórházi gyógyító kapacitásokkal.

A Bundesheer anyagi-technikai biztosító rendszere szervezeti alrendszerének vizsgálatából az alábbi következtetések vonhatók le:

1.) Az anyagi-technikai biztosító szervezetek *a század ellátási tagozatig* vannak lépcsőzve, ami megnöveli az ellátás biztonságát, tehermentesíti a századparancsnokot és biztosítja a biztosítási feladatok minden területének szakmai irányítását.

2.) Az anyagi-technikai biztosítás minden ága megjelenik a *zászlóalj tagozat* anyagi-technikai vezető (törzskari) szerveinél és végrehajtó alegységeinél.

3.) Az anyagcsoportok sajátosságaink és az ellátás rendjének megfelelően biztosító szervezetek *hiányozhatnak* az egyes tagozatokból.

4.) Hadtest szinten a szervezetszerű javítókapacitás (javítószázad) lehetőségei *nem biztosítják* a szükségleteknek megfelelő bázisjavítások végrehajtását, ezért a központi tagozat kapacitásaival egészítik ki.

5.) Hadtest szintig a biztosító szervezetekre a *tábori jelleg jellemző*, de a hadműveleti tagozat egészségügyi szervezeteinél már megjelennek a *stacioner kórházak*.

6.) Az egészségügyi szervezetek a segélynyújtás lépcsőzésének megfelelően minden tagozatban megtalálhatók, de az általuk nyújtott segélyek lépcsőzése szerint, a különböző segélynyújtási formák a magyar rendszernél megszokottnál *eggyel alacsonyabb tagozatra* jellemzők és a hadtest már végleges ellátást nyújtó szervezetszerű kórházi kapacitásokkal rendelkezik.

3.) Az anyagi-technikai biztosítás felépítése

Az anyagi-technikai biztosítás felépítése fogalmat a magyar hadtáplélméletnek megfelelően vonatkoztatom az osztrák rendszerre, mivel az én felfogásom szerint is az anyagi-technikai biztosítás felépítése lényegét tekintve a különböző ellátó-, javító-, egészségügyi és szállítócsapatok állományából a csapatok folyamatos kiszolgálása, biztosítása érdekében létrehozott erők-eszközök *közös vezetés alatti összevonása és célszerű telepítése (lépcsőzése)*, azaz csoportosítása.

A biztosítási rendszer háborúban való működtetése *egy sor tábori jellegű, mobil* biztosítási elem létrehozását követeli meg, ami a harcrend, hadműveleti felépítés szerves részét képezi.

Az anyagi-technikai biztosítás felépítése átfogja az összes ellátási tagozatot és egyben feladatok végrehajtásának infrastruktúrális keretét jelenti.

Az osztrák rendszerben az anyagi-technikai biztosítás megszervezésének időszakában, a tevékenységek sorrendjében kiemelt helyet foglal el az alegységek várható feladatnak megfelelő csoportosításának kialakítása (Raumordnung) és az anyagi-technikai biztosító alegységek települési körletének (Versorgungsraum) kijelölése, (a harcparancs negyedik pontja elején).

A jelenleg is érvényes elvek szerint az anyagi-technikai biztosító szervezeteket *egy körletben, közös parancsnokság alatt alkalmazzák*. A

körlet parancsnoka rendszereint *a törzsszázad, illetve dandárnál a törzszászlóalj parancsnoka.*

A körletet általában az adott kötelék sávjában jelölik ki, de kijelölhető a sávon kívül is.

Az anyagi-technikai biztosító szervezetek a csaptok biztosítása érdekében különböző ellátópontokat, javítóműhelyeket és segélyhelyeket telepítenek.

Az anyagi-technikai biztosítás felépítésénél is megfigyelhető a magyar rendszerhez hasonlóan *a kétlépcsős település.* Az osztrák anyagi-technikai főnököknek is arra kell törekedniük, hogy a különböző biztosítási elemeket *közelítsék* a biztosítás objektumát képező csapatokhoz.

Az erőforrások *közelítése és megóvása* közti ellentét feloldását szolgálja az *előretolt készletek és javító-vontató kapacitások* létrehozása. Ide sorolhatók még az egészségügyi szervezetek is, mivel a peremvonaltól való távolságuk lényegesen kisebb, mint az adott tagozat anyagi-technikai biztosító főerőie.

Az anyagi-technikai biztosító alegységek egy körletbe történő összevonása megköveteli a *közvetlen, centralizált vezetést*, amit a zászlóalj szintjén a törzsszázad parancsnoka, a dandár szinten vagy a törzszászlóalj parancsnoka vagy a körletben működő alegységek kijelölt parancsnoka, hadtest szinten pedig az ellátóezred parancsnoka valósít meg. A települési körletek parancsnokai egyben az anyagi-technikai biztosítás végrehajtását is vezetik.

A települési körletek kiválasztásánál a harcászati normákon túl elsőrendű szempont az adott körlet *infrastruktúrája.* A különböző funkcionális elemek telepítésénél minden esetben a meglévő polgári és katonai létesítményekre támaszkodnak. Ennek különösen nagy jelentősége van az egészségügyi és javítóalegységek vonatkozásában.

A katonai szervezetek polgári infrastruktúrára támaszkodó működtetése során Spannocchi tábornok után, a második világháború jugoszláviai partizánharcainak tapasztalatait tekintik kiindulási alapnak.

A katonai és a polgári szolgáltatások összekapcsolását megkönnyítette a korábbi, helyi honvédelmi erőkön alapuló hadműveleti koncepció, a *területvédelem*.

A jelenlegi határmenti védelmet előtérbe helyező elgondolás a csapatok megalakítási helyüktől távol történő alkalmazását követeli meg, aminek következtében jelentősen *csökkennek a helyismeretből fakadó előnyök*. Ezt a hátrányt hivatottak továbbra is csökkenteni a helyi közigazgatással és egyéb polgári szervekkel kialakított kapcsolataik és együttműködésük révén a Tartományi Katonai Parancsnokságok.

A funkcionális biztosítási elemek telepítésének szabályaira, speciális működési rendjére nem térek ki, de úgy érzem, néhány sajátosság magyarázatra szorul. Az alapvető technikai biztosítási elemek a javítóműhelyek és a sérült technikai gyűjtőhelyek. Az MH-ben ezen két funkcionális elem valamennyi feladatát a sérült technika gyűjtőhely hajtja végre. Az osztrák hadseregben az előzőeknek megfelelően elkülönül a *javítást végző szervezet és a vontatást, hátraszállítást végző harcrendi elem*.

Tekintettel arra, hogy a Bundesheerben az egészségügyi biztosítás megszervezésénél a segélynyújtás sérülés helyéhez való *közelítésére* törekcsenek, a különböző segélyhelyek az anyagi-technikai biztosító szervezetek (anyagi-technikai biztosító főerők) *második lépcsője előtt, azok körletén kívül települnek*.

Összességében az anyagi-technikai biztosítás felépítésének osztrák rendszeréről megállapítható:

1.) Az egyes funkcionális elemek telepítésénél teljes mértékben a meglévő *polgári infrastruktúrára* támaszkodnak.

2.) A különböző anyagi-technikai biztosító alegységek csoportosítására a német rendszerhez hasonlóan a *vegyes telepítés* a jellemző.

3.) Az egyes ellátási tagozatokhoz tartozó ellátóalegységek *ellátópontokat és előretolt készleteket* hoznak létre.

4.) A fő erő kifejtés összpontosítása elvének megfelelően a különböző funkcionális elemek zömét egy körletben, *közös vezetés* alatt összevonják.

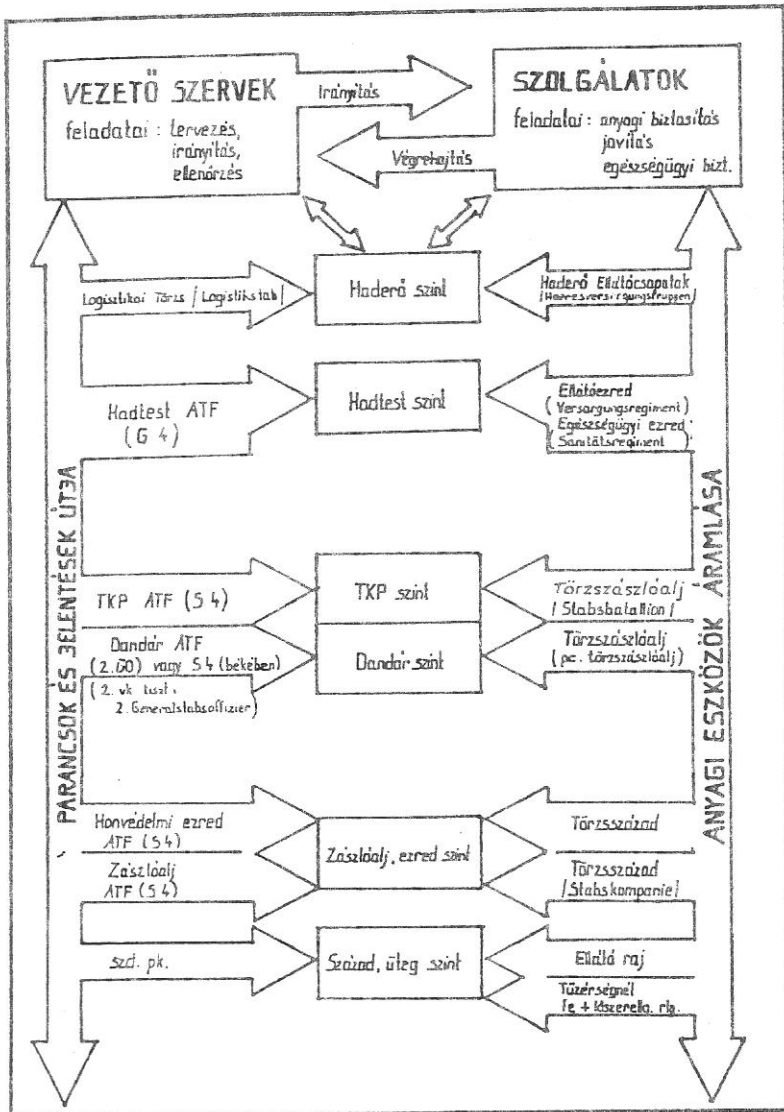
5.) Az anyagi készletekkel történő *manőverezés lehetőségét* az előretolt földre rakott vagy mobil készletek biztosítják.

6.) Hasonló lehetőséget biztosítanak az anyagi-technikai főnök számára a technikai biztosítás területén az alárendeltek érdekében tevékenykedő *előretolt javító-vontató erők és eszközök*.

1. számú melléklet: Az anyagi-technikai biztosítás feladatai és a végrehajtó szervezetek kapcsolata

	Ágazati feladatok		Integrált feladatok	Végrehajtó szolg-ok	Felelős szolgálati személyzet	Végrehajtó csapatok		
A N Y A G I B I Z T O S Í T Á S	Lőszerellátás	H A D I A G. E L L Á T. T.	V E Z E T É S S Z Á L L I T Á S	Haditechnikai szolgálat	Z. A T S Z F /54/	Z. haditech. tisztl. dd-től S4	Ellátócsapatok Szállítócsapatok	
	Üzemanyag - ellátás							
	Műszaki záró - és robbanó - anyag-ellátás							
	Gyűjtőanyag - ellátás							
	Fenntartási anyagellátás	G A Z D. A G. E L L Á T Á S		S Z O L G Á L A T	Gazdasági szolgálat	D D. A T F /2 G D/ H D T. A T F /G 4/	Tech. tisztl.	Javítócsapatok
	Élelmezési ellátás							
	Ruházati ellátás							
	Vizellátás							
	Katonai - kereskedelmi ellátás							
	Pénzügyi biztosítás							
Tábori posta								
Egészségügyi anyagellátás			Egészségügyi szolgálat		Vezetőorvos	Egészségügyi csapatok		
Tábori javítás			Haditechnikai szolgálat		Tech. tisztl.	Javítócsapatok		
Egészségügyi biztosítás			Egészségügyi szolgálat		Vezetőorvos	Egészségügyi csapatok		

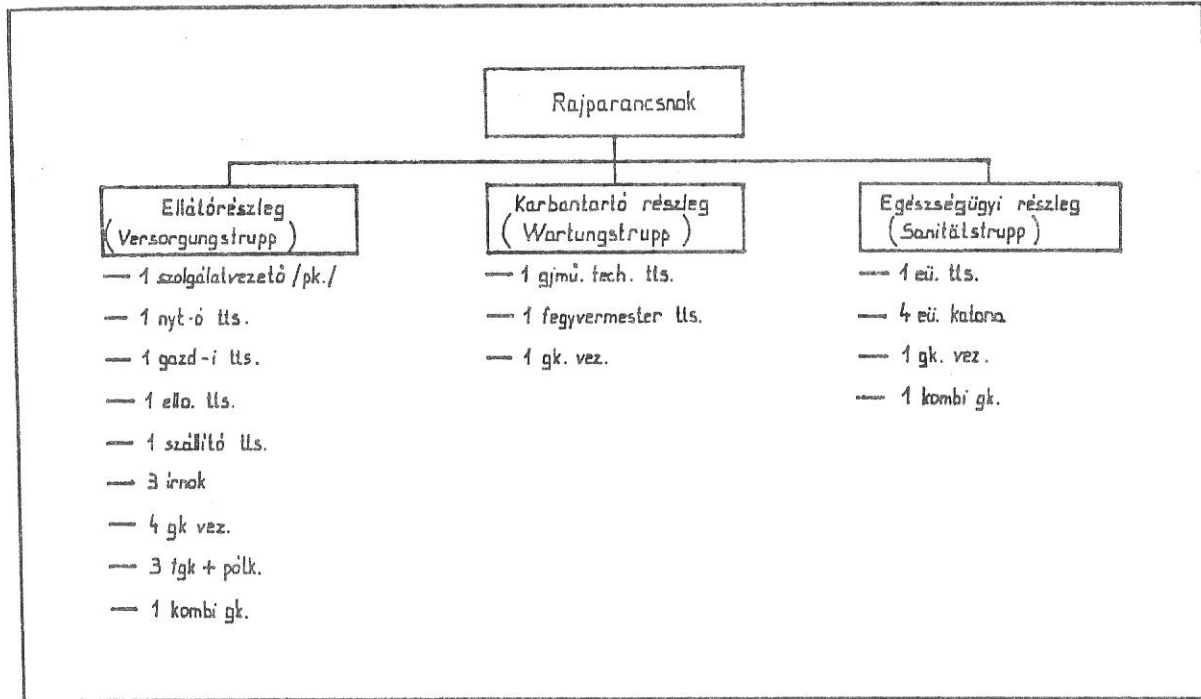
2.számú melléklet: Az anyagi-technikai biztosító csapatok és a vezető szervek tagozódása

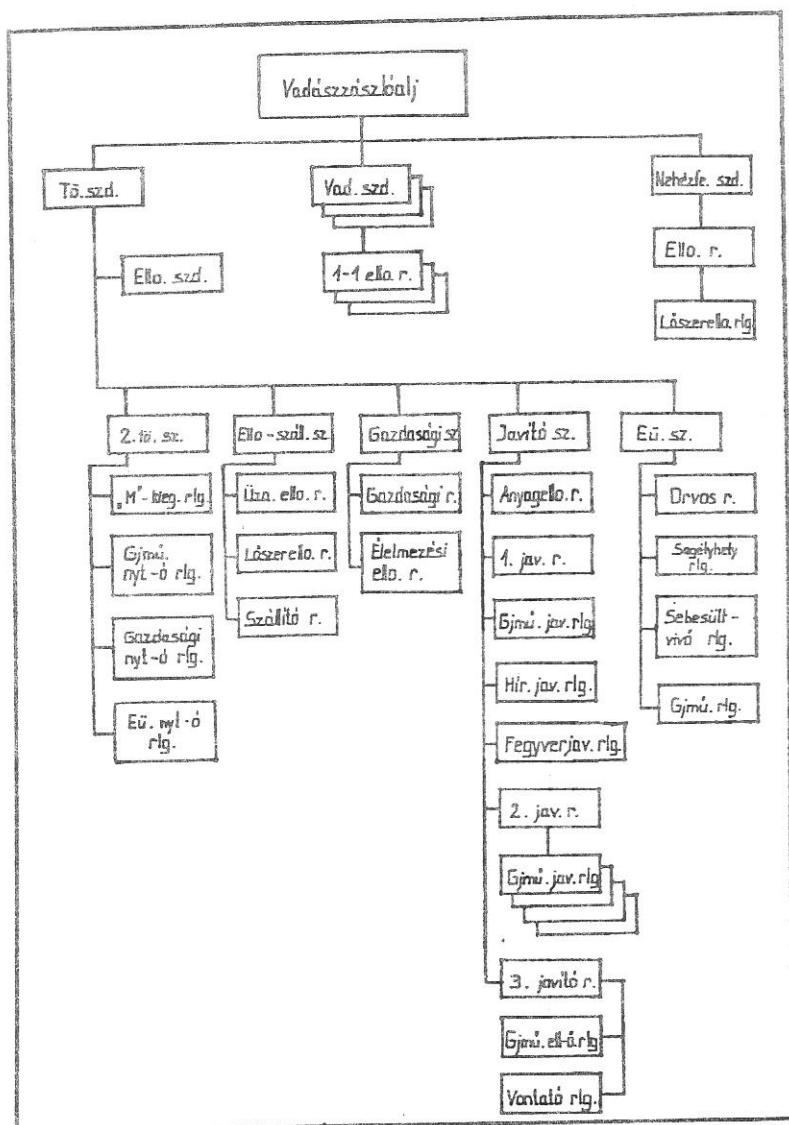
3. számú melléklet: Az anyagi-technikai biztosítás szervezeti alrendszere

	Század	Zászlóalj	TKP Dandár	Erdtest	Központi csapatok
Anyagi biztosítás	Ellátórészleg	Ellátó- szállítószakasz Gazdasági szakasz	Ellátószakasz Szállítószakasz	Ellátózászlóalj -lőszerellátó-század -gazdasági század -anyagellátó-század (fegyver, fenntartási anyag) -üzemanyagellátó-század Szállítózászlóalj- 1-3 szállító- század	1-3 szállítózászlóalj Ö. ellátószázadok Szerterek Raktárak
Tábori javítás	Karbantartó részleg	Javítószakasz	Javítószakasz (vadász) Javítószázad (pc.gr.)	Javítószázad	Szerterek Raktárak
Egészségügyi biztosítás	Egészségügyi részleg	Egészségügyi szakasz	Tábori ambulancia (Feldambulanz)	Sebesültszállító-század (ello.e.Any-ban) Katonai kórház Tábori ambulancia Sebesültszállító század (2-3) Megerősítő egészségügyi század	Egészségügyi anyag szállító század Központi kórház
Az ATB-t végrehajtó alegységek hovatartozása	Ellátórész	Törzsszázad	Törzsszállóalj ellátó-, szállító- javítószázad (vadász) Pc. törzsszállóalj ellátó- szállító- század, javítószázad	Ellátóezred Egészségügyi ezred	Haderő Ellátócsapatok Parancsnoksága (Békében Haderő Anyagi Hivatal)

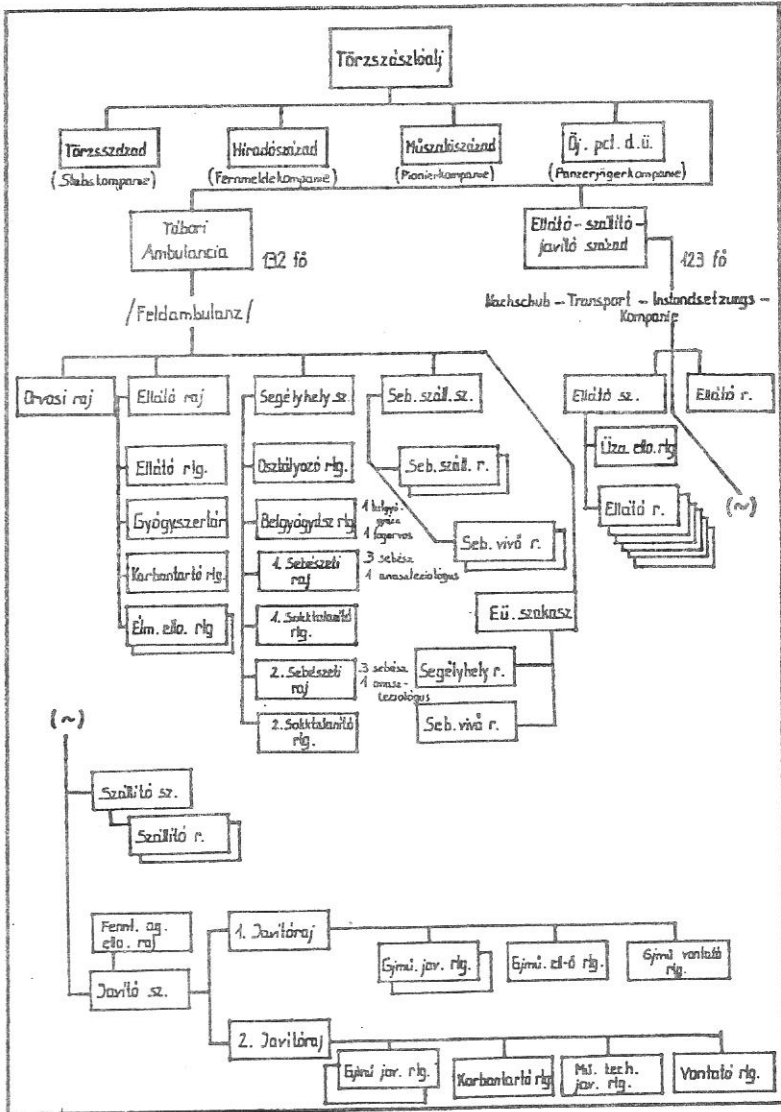
4. számú melléklet: A vadászszázad ellátóraj szervezete

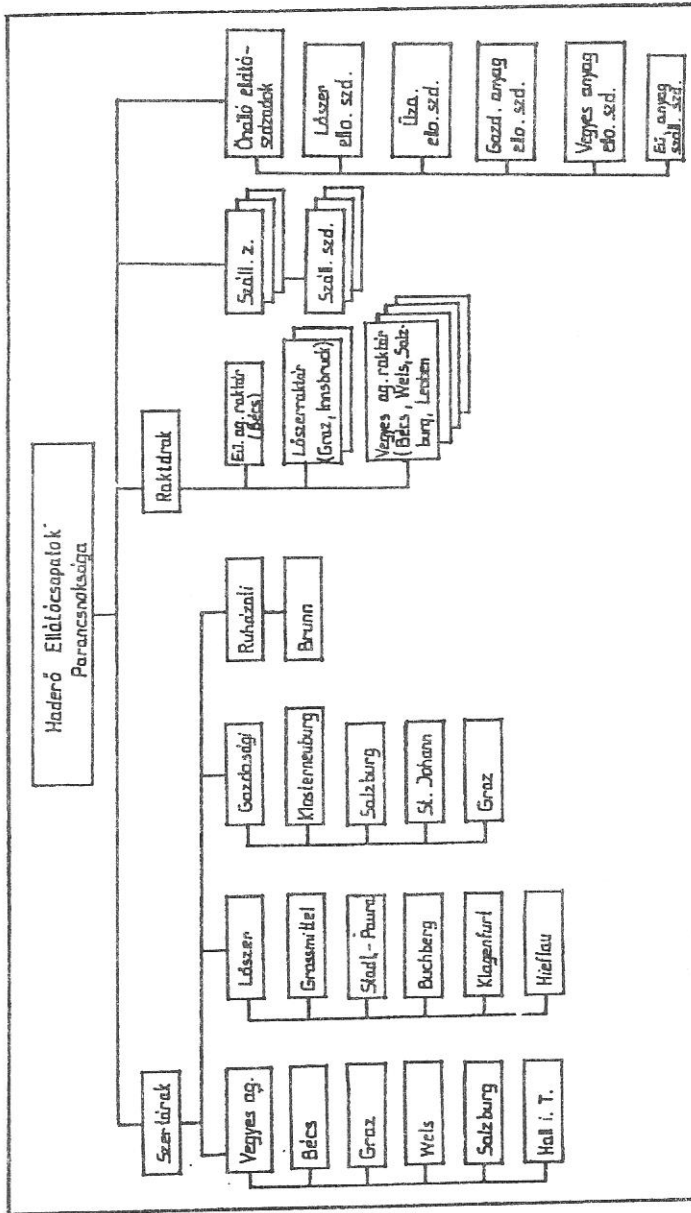
5. számú melléklet: A vadászászlóalj anyagi-technikai alegységei

6. számú melléklet: A vadászdandár törzsszázalójának szervezete

8. számú melléklet: A Haderő Ellátócsapatok parancsnoksága

KATONAI KERÜLET VÁLSÁGKEZELÉSI FELADATAI ÉS A GÉPESÍTETT HADTEST ÖNÁLLÓ VÉDELMI HADMŰVELETE ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAI EGY HADIJÁTÉK TÜKRÉBEN

*Kis Mihály*¹

1995. április-május hónapokban, három hét időtartamban a **3. Katonai Kerületparancsnokság (3.KKP)** és **hét alárendeltje** részére a Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága **parancsnoki és törzshadijátékot** vezetett le.

A hadijáték rendhagyó volt, egyrészt szerkezetében és beállításában, másrészt a feldolgozandó témákat illetően.

A három hét időtartam alatt – hadműveleti időben számolva – közel fél év feladatrendszerét dolgoztuk fel **három ütemben**.

Első ütem:

A válságkezelés rendszabályainak bevezetése; a készségi erők szelektív mozgósítással történő kiegészítése; magasabb harckészültségi fokozatok bevezetése és összpontosítási körlet elfoglalása, anyagi-technikai biztosítása megtervezése, megszervezése.

Második ütem:

A gépesített hadtest önálló védelmi hadművelete anyagi-technikai biztosítása megtervezése.

Harmadik ütem:

Dinamikai feladatok anyagi-technikai biztosítása vezetése.

1 Kis Mihály alezredes, 3. KKP-ság Anyagi-technikai főnök-helyettes

A hadijáték az **anyagi-technikai biztosítás** kérdéseit illetően egy sor olyan tapasztalatot hozott, melyekkel egyrészt még nem találkoztunk, másrészt megerősítette a korábbi, e témákban levezetett hadijátékok következtetéseit.

Mivel feladatrendszereket oldottunk meg, célszerűnek tartom cikkemben is ezt az idő- és feladatrendet követni.

A hadműveleti feladat beállítása szerint a szomszédos "kék" országban **politikai és gazdasági válsághelyzet** alakult ki, amely fokozatosan tovább szélesedett. A határközeli konfliktus övezetben a fegyveres összecsapások egyre nagyobb méreteket öltöttek.

A helyzet további romlása esetén várhatóan megerősödik a **migrációs tevékenység**, a saját országba, illetve harmadik ország felé, melynek során nem kizárt **diverziós csoportok** átdobása, kiserejű **regurális és irregularis erők** átsodródása sem.

A Magyar Köztársaság területére fegyveres csoport betörése esetén számolni lehet fontos **közigazgatási, ipari, közlekedési és katonai** objektumok elleni harctevékenységgel.

Ebben a helyzetben, a válságkezelés kezdeti fázisában a határőrség *megerősített szolgálatot* biztosított a veszélyeztetett határszakaszon.

A konfliktushelyzet elmélyülésével párhuzamosan a **Katonai Kerület feladatul kapta**: a kijelölt készségi erőkkel bázislaktanyába, illetve készenléti körletekbe történő átcsoportosítás után, készüljön fel a betört fegyveres csoportok lokalizálására, szétverésére, hazánk területéről történő kiszorítására, a határőrség megerősített szolgálata visszaállításának biztosítására.

A meghatározott feladatok végrehajtása érdekében *szoros együttműködést kellett kialakítani* a határőr igazgatóságokkal, az érintett megyék rendvédelmi erőivel és a polgári közigazgatás szerveivel.

Az anyagi-technikai biztosítást *négy feladatrendszerre dolgoztuk ki:*

– készenléti erők készütségi fokba helyezésének anyagi-technikai biztosítására, amely a békehelyőrségekben való készenlét eléréséig elvégzendő teendőkre összpontosult;

– a készütségi erők kombinált menetekkel, bázis laktanyákba történő átcsoportosításának anyagi-technikai biztosítására;

– a bázislaktanyákban - az elrendelt készenléti időig - a zászlóalj (század) harccsoportok megalakításának anyagi-technikai biztosítására, ezzel párhuzamosan az összevont anyagi-technikai szakalegységek felkészítésére;

– bázislaktanyákból a készenléti körletig történő előrevonásra, illetve az alkalmazás időszakára.

Az anyagi-technikai biztosító szakalegységeket "**katonai kerület-szintű átcsoportosításokkal**" olyan összetételben és nagyságrendben hoztuk létre, melyek számításaink szerint biztosították az adott kötelek maradéktalan ellátását és kiszolgálását.

A bázislaktanyák kialakítása érdekében *előkészítő részlegeket* különítettünk ki. Feladatuk volt a **főerők beérkezéséig** az elhelyezési, ellátási, kiszolgálási feltételek megteremtése, előljáratól érkező megerősítő anyagi készletek átvétele. A tábori elhelyezéshez szükséges teljes anyagi készlettel nem rendelkezünk, ezt az előjáró helyszínre szállítással központi tagozatból biztosította.

A bázislaktanyák fenntartási anyagellátását közvetlen igénylés és kiszállítás útján ugyancsak *a központi tagozat ellátó szervei* végezték, ami lényegesen tehermentesítette a katonai kerületet. Ez a korábbiakhoz képest *újszerű, a végrehajtók részéről kedvező* megoldás volt.

A *válságkezelési feladatokat* összesen két zászlóalj és egy század harccsoport, valamint felderítő, elektronikai-harc, tüzér, légvédelmi és más fegyvernemi, szakalegységek végezték mintegy **1500 fővel és 250 db** különböző technikai eszközzel.

Az anyagi-technikai biztosítási feladatokba bevonásra került a Katonai Kerület szakállományának **fele**, béke szállító eszközeinek több mint **60 %-a**.

A **hadijáték** hadműveleti-harcászati beállítása szerint – hadműveleti időugratással – tovább folytatódtak a határmenti erőszakos cselekmények, számolni kellett a Magyar Köztársaságba történő nagyobb erejű betörésekkel is.

A kialakult helyzet miatt a Magyar Köztársaság az adott határszakaszon *további rendszabályok* foganatosítására kényszerült.

Az előljáró a Katonai Kerület részére *mozgósítási feladatok* (harc-készültségbe helyezés nélkül) fokozatos bevezetésével, a készültségi erők növelését rendelte el, amely valamennyi alárendeltet érintett.

A **szelektív mozgósítással** behívott tartalékos állomány felszerelése, kiképzésének megkezdése az *első kategóriás* alakulatoknál nem okozott gondot, mivel a szükséges anyagi készletek a helyszínen vannak tárolva. Ez nem mondható el a **második és a harmadik kategóriás** alakulatok többségéről, ahol a szelektív mozgósítás is csak a mozgósítást előkészítő részlegek behívása, a máshol tárolt anyagi készletek helyszínre szállítása és előkészítése után valósítható meg.

Szelektív mozgósításnál is feltételenül szükséges a *szállító gépjárművek nagy számban történő behívása*, mivel ez az egyik szűk keresztmetszet a vázolt feladatnál.

A tartalékos állomány *kiképzése, a harcjárművek kikonzerválása, felkészítése*, majd a bázislaktanyákba és készenléti körletekbe történő *átcsoportosítás* után a határbiztosításba bevont erők, eszközök száma több mint **kétszeresére** nőtt.

Az anyagi-technikai biztosítás megszervezése és megvalósítása során *speciális helyzet alakult ki*:

- az alárendelt katonai szervezetek többségénél feltöltésre kerültek a szakalegységek, így meg lehetett kezdeni a korábban átcsoportosított szakállomány és technikai eszközök visszarendelését saját katonai szervezetéhez;

- nem váltak kedvezőbbé az anyagi-technikai biztosítás feltételei a feladatba bevont alakulatok béke helyőrségeiben, mivel a határra rendelt megnövelt erőket a dandár szakalegységeinek 55-60 %-a támogatta;

- a határbiztosításban résztvevő erők érdekében működtettük a javító és az ellátózászlóaljok már alkalmazható részeit is;

- a határkörzetben megnövelt létszám és technikai eszköz ellátásához, kiszolgálásához optimális közelségben már nem volt elegendő anyagi forrás. Ekkor célszerű változatnak minősült az a megoldás, amikor az előjáró két kirakóállomásra és a bázislaktanyákra biztosította a szükséges anyagi készleteket;

- a katonai kerület az ellátási források bővítése érdekében hét központi anyagraktárat kapott megerősítésül, elsősorban lőszer és üzemanyag tárolót;

- a folyamatos ellátáshoz kevésnek bizonyultak a szállító eszközök, melyeket vezetőkkel együtt kértünk biztosítani más területektől is.

Az anyagi-technikai biztosítási rendszer felépítése röviden a következőkben foglalható össze:

- a határbiztosításra rendelt alegységeket közvetlenül megerősítettük dandár, katonai kerület és MH központi (pld. orvoscsoportok) szintű szervezetekkel;

- a harccsoportok érdekében katonai kerületszintű (jav., ello.), MH központi (raktárak, kirakó állomások, kórház) szervek működtek;

- meghatározott mértékig biztosított volt a polgári anyagi forrásoktól való vételezés.

A felsorolt feladatok összességét tekintve nem szabad elfeledkezni arról, hogy a béke helyőrségekben folytatódott tovább a kiképzés, emellett biztosítani kellett a magasabb harckészültségi fokozatba helyezés feltételeit is.

A hadműveleti időugratás utáni helyzet azt mutatta, hogy a "kék" országban kialakult válság tovább mélyül, a reguláris csapatok részére

mozgósítást rendeltek el. A rövid készenlétű csapatok részei a határkörzetben tartózkodtak.

Az elteelt időszakban saját készültségi erőink több esetben résztvettek a határőrséggel együttműködve fegyveres, diverziós csoportok *felszámolásában*.

A "Kék" országban bekövetkezett események válaszlépéseként a Katonai Kerület részére az előljáró **elrendelte a magasabb harcckészültségi fokozatok** rendszabályainak végrehajtását, majd az alkalmazási készenlétek elérése után összpontosítási körletbe történő átcsoportosítást. **"A feladatok biztosítása érdekében három rövid készenléti idejű (első kategóriás) összfégyvernemi dandárt határvédelemre rendelt."**

A gépesített hadtest anyagi-technikai biztosítása *a következő feladatokat követelte meg:*

- biztosítani a határvédelemre rendelt összfégyvernemi dandárokat, fégyvernemi és szakcsapatokat;
- biztosítani a magasabb harcckészültségi feladatok, valamint az összekovácsoló kiképzés feltételeit;
- felkészíteni, összekovácsolni az anyagi-technikai szakcsapatokat;
- megtervezni, megszervezni a kombinált menettel, összpontosítási körletbe történő átcsoportosítás anyagi-technikai biztosítását.

A közel egyidőben jelentkező négy feladatot lemodelleztük.

A határvédelmi feladatot ellátó gépesített lövész dandároktól kikülonított *zászlóalj harccsoportok* az eggyel lejjebb lépcsőzött *anyagi-technikai szakalegységekkel*, mint megerősítőkkel a meghatározott rendben tevékenykedtek.

Az első kategóriás dandárok és a *javító, ellátó, egészségügyi zászlóaljak* alkalmazási készenléte közötti *6-8 nap különbség miatt* a dandárok érdekében ezeket *működtetni nem tudtuk*.

Hiába kaptunk megerősítésül vagy működtek a hadtest érdekében bázisok, ha nem volt *elegendő szállítóeszközünk*.

Célszerű változatnak tartom, hogy a jövőben – akár szelektív mozgósítás révén is – közelítsük, hozzuk azonos időpontra vagy előzzük meg az anyagi-technikai szakcsapatok *alkalmazási készenlétét* az első kategóriás csapatokéval.

A hadtest összpontosítási körletének elfoglalása érdekében a biztosítási feladatokat *az alábbiak képezték*:

- a kombinált menet anyagi-technikai biztosítása;
- a körletbe beérkező csapatok feltöltése;
- a körletben a háborús ellátási és utaltsági rend kialakítása és működtetése.

Az anyagi-technikai biztosítás végrehajtásában *sajátos feladatok kerültek megoldásra*:

- a menetet végrehajtó csapatok mögött hadtestsztintű (javító zászlóaljtól kikülönített) technikai zárórészlegeket alkalmaztunk;
- kijelöltük a sérült technikai hátrahagyási terepszakaszt, technikai segélyállomásokat telepítettünk;
- a vasúton érkező eszközök részére – tartalékként – szükséggrakodók építését is terveztük;
- a csapatok és az ellátózászlóalj eszközeinek bevonásával zászlóaljanként terveztük a körletbe érkezők feltöltését.

Az összpontosítási körlet elfoglalása után – a körletben – átvettük a megerősítésül kapott összefegyvernemi, fegyvernemi és szakcsapatokat. **A gépesített hadtest létszáma a duplájára, eszközeinek darabszáma mintegy 60 %-kal nőtt. Az anyagi-technikai szakcsapatok erői, eszközei közel háromszorosára emelkedtek.**

A második ütem feladatairól :

A gépesített hadtest önálló védelmi hadművelete anyagi-technikai biztosítása tervezésének sajátos feladatait *néhány gondolatban emelem ki*:

- nem működött a gépesített hdt. mögött THDS szintű hadműveleti anyagi-technikai tagozat;
- a védelmi hadműveletekhez szükséges összes anyagi forrással és szakcsapattal rendelkezünk;
- komoly megerősítő erőket adhattunk az első lépcső dandárok részére;
- két ellátási, javítási és biztosítási irány mellett erős "**mobil**" tartalékot tudunk képezni;
- a tervezésnél kiemelten kellett foglalkozni a nagyváros védelmi anyagi-technikai biztosításának kérdéseivel;
- közvetlen kapcsolat teremtődött meg a gépesített hadtest és központi (hadászati) tagozat között.

A hadtest önálló védelmi hadművelet anyagi-technikai biztosítása átfogó tapasztalataival nem kívánok foglalkozni, csupán a **vezetés** területére térek ki.

A megerősítő erők átvétele után a gépesített hadtest a "*duplájára nőtt*", anyagi-technikai csapatai pedig *megháromszorozódtak*, de a vezetés feltételei azonban változatlanul maradtak, melyek az eredeti harcérték-viszonyok mellett is korlátozóttak.

Lemodelleztük az anyagi-technikai biztosítás vezetésének rendjét.

A gépesített hadtest rendelkezett:

- 30 alárendelt katonai szervezettel (anyagi-technikai szakcsapatok kivételével);
- 13 anyagi-technikai szakcsapattal (az átalárendeltekkel együtt);
- az előljáró megerősítette a hadtestet 7 MH szintű központi bázissal;
- vételezésre kijelölt polgári anyagi források száma 22 volt.

A megerősítők ellátási rendszerbe történő beállítása, a megnövekedett szervezetek vezetése érdekében *két szolgálati vezetési irányt*, alakítottunk ki, *benne:*

- 1.) a 30 alárendelt katonai szervezet anyagi-technikai szolgálatait;

2.) az anyagi-technikai biztosító csoportosítások (beosztva a szakcsapatok):

– egy *szakmai vezetési irányt* a megerősítő központi bázisok felé;

– egy *együttműködési irányt* a polgári anyagi források, továbbá a területvédelmi csapatok, a határórség, a helyhatósági és más együttműködők felé.

A fenti vezetési megoldások újszerűen jelentkeztek. Ezen hadijáték vezetési tapasztalatai felvetik a jelenleg kialakított háborús vezetési rendszer átgondolását is.

A Hadijáték tapasztalatainak részletes feldolgozása még folyamatban van. Minden mozzanat tartalmazott újszerű elemet, ezeket tovább kell vizsgálni, keresve az optimális megoldások lehetőségeit.

A szerzett tapasztalatok gazdagították háborús felkészültségünket, a korábbiaknál reálisabbnak tűnő feladatrendszer előreljzi **a gondolkodásmód, egyúttal a törzsmunka** átalakítását.

Messzemenő következtetéseket is le lehet vonni, *elsősorban mozgósítási, alkalmazási és biztosítási rendszerünk összehangolását* illetően.

KATONAI MINŐSÉGÜGY

A MAGYAR KATONAI MINŐSÉGÜGYI INTÉZMÉNYRENDSZER

*Dr. Szücs Barna*¹

Az elmúlt időszakban több alkalommal találkoztunk és konzultáltunk NATO katonai minőségügyi szakértőkkel. Bebizonyosodott, hogy minden tagország a saját nemzeti minőségbiztosítási rendszerére támaszkodik, arra építi **logisztikai folyamatainak minőségbiztosítási feladatait**, nem sértve természetesen az általánosan érvényes NATO követelmények betartását.

Nem történhet ez másképpen hazánkban sem, mivel itt is a nemzetgazdaság erőforrásai felhasználásának folyamatában képződnek azok az anyagi javak, amelyek az ország védelmi szükségleteit elégítik ki. A konferencián résztvevők többsége a termelési szférában érdekelt, így termékei, szolgáltatásai értékesítésénél kapcsolódik a védelmi tevékenységhez. Ebből adódóan előadásomban kiemelt figyelmet fordítottam a katonai minőségbiztosítás polgári irányultságainak kérdéseire.

Külföldi partnereinknek mindezek mellett bemutatattam a szélesebb körben értelmezett logisztikai folyamatok minőségbiztosításának rendszerét és a működését szabályozó dokumentumokat.

A katonai minőségbiztosítás feladata és szervezetei

A katonai minőségbiztosítást két körülmény jellemzi és határozza meg:

1.) A Magyar Honvédség védelmi feladatainak ellátása során nagyértékű, biztonság tekintetében veszélyes, a felhasználás speciális jellege

¹ Dr. Szücs Barna mérnök alezredes, az MH GH Minőségellenőrzési Főosztály főosztályvezetője (A cikk az 1995. május 30-31-én az IKM-HM szervezetében lezajlott NATO konferencián megtartott előadás rövid változata.)

miatt a polgáritól szigorúbb minőségi követelményeket igénylő eszközöket, termékeket üzemeltet és alkalmaz.

(Miért szigorúbbak a követelmények? Életmentő funkciók, meghibásodás súlyos következményei, szélsőséges igénybevételi viszonyok, bonyolult, veszélyt hordozó összetett berendezések, integritás különleges feltételei miatt.)

2.) A Magyar Honvédség nemzetgazdasági méretekben is számolva jelentős fogyasztói tömeget képvisel, ezáltal a piaci érdekszférák találkozásának és ütközésének színtere. Ez megköveteli teljesítmények és ráfordítások ismeretét, értékelemzést, életciklus költségek számítását, versenyhelyzet figyelembevételét, a közbeszerzési törvény előírásainak betartását.

A fentiekből adódóan a HM és MH vezetése felelősséggel tartozik egyrészt az eszközt üzemeltető, a terméket alkalmazó állománnyal, másrészt piactudományi viszonyok között a költségvetési előirányzatok törvényes és hatékony felhasználásával szemben. A kettős kötelezettséget hatósági jogkörök gyakorlásával, intézményrendszerén keresztül teljesíti.

Ezek közül a katonai minőségbiztosítás feladata: garantálni az MH logisztikai folyamataiba bekerülésre tervezett, beszerzett, majd üzemeltetett és felhasznált technikai eszközök és anyagi javak, valamint szolgáltatások a hatályos jogi szabályozásoknak és a normatív dokumentumoknak megfelelő minőségét és megbízhatóságát, az emberi egészség védelmét, élet és vagyonbiztonságot, végül a kiadások és teljesítések összhangját.

A katonai minőségbiztosítás komplex feladatkörét a katonai minőségügy területei fedik le, amelyek közvetlen irányítását **a HM gazdasági ügyeket felügyelő helyettes államtitkára látja el.**

A minőségügyi irányelveket, programokat, szabályozásokat **a HM Haditechnikai Fejlesztési és Beszerzési Főosztálya** dolgozza ki.

A katonai minőségügyi rendszer feladatai

Vezetési és irányítási feladatok:

- a minőségüggyel kapcsolatos törvények, jogszabályok érvényesülésének ellenőrzése, hatásainak vizsgálata és értékelése;
- a minőségügy tárcaszintű képviselete, a jogalkotásban való részvétel;
- a nemzeti és nemzetközi együttműködés szervezése, koordinálása a minőségügy katonai kérdéseiről, a területek összehangolásáról;
- a minőségügyi (műszaki) szabályozás, termékcsoportok hovatartozásának megállapítása, ennek megfelelően a felügyelő és engedélyező hatóságok kijelölése;
- szállítók körében minőségbiztosítási rendszer vizsgálat és tanúsítás szabályozása;
- mérésügy, mérőeszköz hitelesítés katonai vonatkozású szabályozása;
- a nemzeti szabványosítással összhangban katonai szabványosítás szabályozása és felügyelete;
- a nemzeti meghatalmazási rendszerrel való együttműködés;
- a nemzeti tanúsítási rendszerrel való együttműködés;
- a katonai minőségügyi oktatás-kutatás-fejlesztés irányítása és szervezése;
- a beszállítók minőségbiztosítására vonatkozó követelmények kialakítása, a szállítói rendszer működtetésének szabályozása.

Az intézményes feladatok végrehajtását a **HM Beszerzési Hivatala** és a **Haditechnikai Intézet** végzi, amelyek a minőségszabályozási rendszer, a termékek megfeleléségének ellenőrző, vizsgáló és tanúsító szervei.

Az intézmények jogköre kiterjed a hadiipari termékek és hadfelszerelési cikkek minőségére vonatkozó előírások kiadására és betartásának ellenőrzésére:

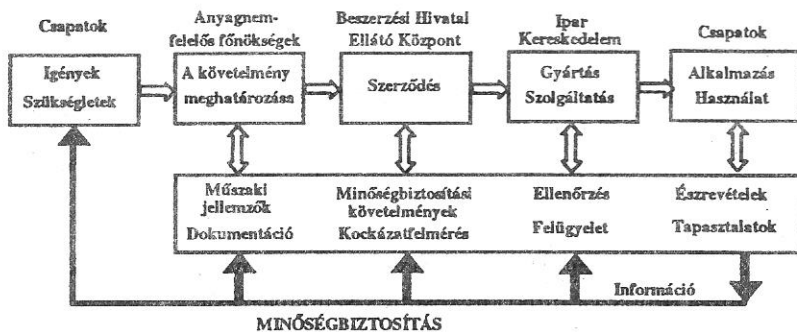
1.) A vizsgáló szervezetek feladata a vonatkozó követelmények és normatívák szerint a vizsgálat végrehajtása, az eredmények és megállapítások dokumentálása;

2.) A tanúsító szervezetek feladata a vizsgált eredmények és megállapítások összehasonlítása a követelménydokumentumokban foglaltakkal, a minősítés, a megfelelés vagy nem megfelelés megállapítása és tanúsítása;

3.) Az engedélyező szervek feladata a tanúsítás eredménye alapján a gyártás, beszerzés, használatbavétel, rendszerbeállítás, üzemeltetés stb. engedélyezése;

4.) A felügyeletet ellátó szervezet folyamatos minőségfelügyeletet, a termék sajátosságai által megkívánt gyakoriságú megfelelés felügyeletet és ellenőrzést lát el a szállító telephelyén.

A feladatnak megfelelően a katonai **minőség biztosításának** a logisztikai folyamatokhoz illeszkedve több egymástól jól elkülöníthető, de egymást feltételező **fázisai** vannak:

A feladatok részletezése:

- fejlesztésnél az igényelt funkciójellemzők Harcászati Műszaki Követelmények (HMK) kidolgozása;

- a HMK kielégítéséhez szükséges feltételek meghatározása és megfogalmazása szabványokban, technológiai utasításokban műszaki előírásokban, ill. szerződésekben;

- a gyártással és szolgáltatással szemben támasztott követelmények meghatározása, a képesség vizsgálatok elvégzése és tanúsítása;

- a termékek megfelelőségének ellenőrzése és minősítése, a teljesítések és ráfordítások összhangjának felügyelete.

Látható, hogy a minőség elsősorban **három fő együttműködő szervezet** közös ügye, amely iránti felelősség nem osztható meg, **de az alábbi megfontolások miatt nem is adható a résztvevők egyikének sem kizárólagosan:**

- Az anyagnem felelős főnökségek a szükségletek felmérése után legteljesebb pontossággal fogalmazzák meg az igények kielégítésének specifikációit;

- A HM fejlesztő és beszerző szervezet felelőssége lefordítani a katonai felhasználási igényeket a megfelelő műszaki minőségi követelményekre és **szerződést kötni** a legmegfelelőbb partnerrel;

- A szállítónak az a felelőssége, hogy a szerződés követelményeinek **megfelelő minőségű** terméket gyártson vagy szolgáltatson.

Vizsgáljuk meg részletesebben a **két utóbbi résztvevő szerepét és kapcsolataikat.**

Szállítók minőségbiztosítási rendszerének besorolása

Az ipari termelés nem képezhető el megfelelő minőségbiztosítás nélkül. Nekünk is alapvető felfogásunk az, hogy ha egy vállalkozásnak

jól kiépített minőségbiztosítási rendszere van és azt hatékonyan működtetik, akkor az eredmény jó minőségű termék lesz.

A katonai célokra történő szállítások esetén azonban kiegészítően bizonyos igazolásokat követelhetünk meg a minőségbiztosítási rendszerre. A kereteket ehhez az MH GH által kidolgozott követelmények, nemzetközi és katonai szabványok (ISO 9000, EN 2900), NATO követelmények a minőségbiztosítási rendszerre (AQAP sorozat), a hivatalos minőségvizsgálatok kölcsönös elismerése (STANAG 4107) stb. dokumentumok adják.

Mindezek mellett a szállítónak is saját érdeke megfelelő minőségbiztosítási rendszer tanúsítása harmadik fél által, a kedvező versenyfeltételek létrehozása piaci pozícióinak erősítése céljából.

A polgári termékekre irányuló hatékony minőségbiztosítási rendszerekre alapozva jobban teljesíthető a katonai célokra történő szállítások kiegészítő követelményeinek való megfelelés. Ebben az esetben a **közbeszerzésekről szóló törvény** rendelkezéseit megbízhatóbban tudják betartani a katonai megrendelők a szerződések odaítélésének eljárásainál. Nem kis jelentőségű az a körülmény sem, amikor az azonos versenyfeltételek létrehozásához a beszerző szervezet rendelkezésére állnak **mindazok az objektív mérlegelési szempontok**, amelyek szerint követelhet mind a külföldi, mind a hazai ajánlattevőtől. E célból került kidolgozásra a MH Szállító felé támasztott **követelményrendszer**, amely a képesség, alkalmasság és megfelelőség feltételeit tartalmazza termékcsoporthoz tartozóan.

Minősítő vizsgálat (Qualification Test)

A gyártó alkalmasságának vizsgálata. Vizsgálat sorozat, amelynek célja megállapítani a szállító felkészültségét az egyed (termék) szállítására.

Alkalmassági igazolás (Qualification Approval)

Egy olyan szállítónak adott hivatalos elismerés, jóváhagyás, amelynek a termékeiről kimutatták, hogy az összes követelményt kielégítik.

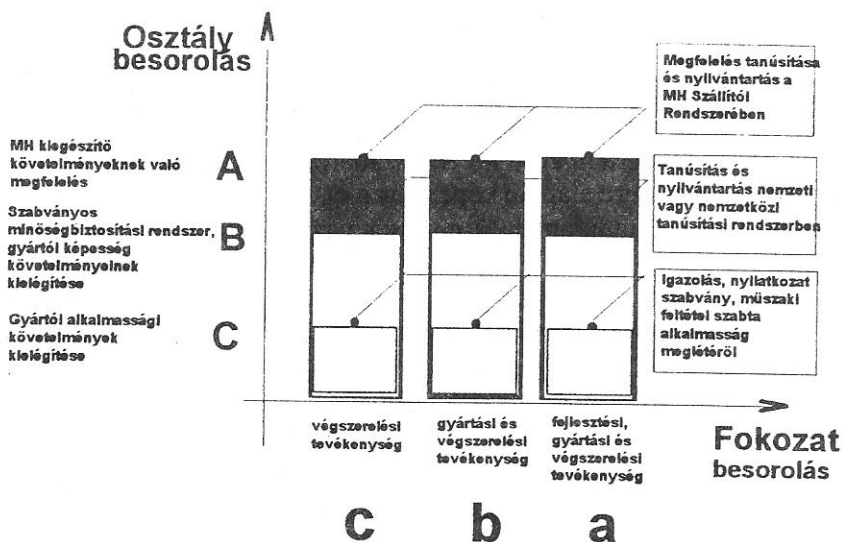
Képesség jóváhagyás, igazolás (Capability Approval)

Egy olyan szállítónak adott hivatalos elismerés, jóváhagyás – egyedek, termékek vagy szolgáltatások sorozata – amelyre nézve kimutatták, hogy nyilvánosságra hoztt tervezési szabályai, gyártási folyamatai és minőségügyi rendszere alapján képes olyan egyedeket előállítani vagy szolgáltatásokat nyújtani, amelyek minősége az előírt követelményeket kielégíti.

Előállító (szállító) megfelelésének tanúsítványa (Certificate of compliance)

Felhatalmazott szerv által aláírt dokumentum, amely rögzíti és nyilvánítja, hogy valamely termék vagy szolgáltatás szállítója, szolgáltatója a vonatkozó előírások, szerződések vagy szabályzat követelményeit kielégítette. A megfelelés a követelmények széles körére vonatkozhat, amelybe eljárási, megfelelőségi, határidőre való szállítási, megbízhatósági vagy más indokolt, jogszabályba nem ütköző elemek tartozhatnak.

Az új koncepció szerint **szelektív ellenőrzési módszert** vezetünk be, amely a termék bonyolultsága, veszélyességi fokozata, harcászati, hadműveleti jelentősége, egyedi vagy tömeggyártású jellege függvényében **differenciálja a felügyeleti rendszert**. A termékekhez kötött alkalmaság, gyártóképesség, szabványos rendszermodell kiépítettsége, valamint a kiegészítő honvédségi követelmények együttese "**minősítés kocka**" formájában szemléltethető.

Az osztály-fokozat besoroláshoz szükséges vizsgálatok terjedelmétől függően "teljes", "korlátozott" és "egyszerűsített" eljárásról beszélhetünk, melyeket további x, y, z betűvel jelölhetünk.

Példaként mutatom be a jármű és munkagép gyártására, javítására vonatkozó elvárásokat (szakanyag táblázat részlet).

Szakanyag: JÁRMŰ ÉS MUNKAGÉP

Termék-, szolgáltatáscsoport	Termékkód	A szállító besorolása
SPECIÁLIS JÁRMŰVEK	41-8	
HARCJÁRMŰVEK	41-81	Abx
Kerekes harcjárművek	41-81-1	Abx
pl.: kételtű kerekes harcjármű, stb		
Lánctalpas harcjárművek	41-81-2	Abx
pl.: harckocsi, lánctalpas önjáró		
tüzérségi berendezés		
TEREPJÁRÓ GÉPKOCSIK	41-82	Bbx
pl.: normál felépítményű, zárt felépítményű, különleges felépítményű gépkocsi		
Terepjáró tehergépkocsi résztermékei	41-82-3	
pl.: konténer jellegű felépítmény, konténer		Abx Bbx
Terepjáró tehergépkocsi alkatrészei	41-82-1-10	Bbx
Terepjáró tehergépkocsi alkatrészei	41-82-2-10	

A szerződések teljesítésének felügyelete

A katonai megrendelő saját védelmére **minőségellenőrzést** végez, amelynek során meggyőződik a szerződés szerinti teljesítés végzéséről, a szerződésben foglalt ár és szolgáltatás arányának biztosításáról, a megkövetelt minőség eléréséről.

A katonai minőségellenőrzés feladatkörét az MH GH Minőségellenőrzési Főosztály látja el. A beszerzésre kerülő új termékek megfelelőségének megállapítására az MH HTI Termékvizsgáló laboratóriuma jogosult. Végátvételi fázisban a főosztály tevékenységét gyakran egészítik ki az **Ellátó Központok és csapatok szakembereinek ellenőrzései.** Jogilag jól szabályozott környezetben, a szállítónál hatékonyan működő minőségbiztosítás esetén a katonai megrendelő saját védelmére szervezett minőségellenőrzését egyszerűsítheti és mind terjedelemben, mind mélységben korlátozhatja.

Régen általános gyakorlat volt, hogy mindent ellenőriztünk amit vásároltunk.

A koncepció szerint a megrendelő képviselője által végzett **minőségvizsgálat terjedelme és mélysége** aszerint alakul, hogy a szállító minőségbiztosítási rendszerének tanúsított hatékonysága milyen mértékű a katonai követelmények teljesítése szempontjából. A minőségellenőrző szervezet jogosult a gyártás/szolgáltatás figyelésére, a szükséges információ megszerzésére, a minőségirányítási rendszer hiányosságainak megszüntetésére vonatkozó intézkedés megtételére.

A minőségellenőrzés rendszerét **különös figyelemmel próbáljuk hozzáigazítani egyes termékcsoportok előállításának követelményeihez és azok kielégítéséhez** szükséges feltételek meglétéhez. Piacgazdaságban eredményesen alkalmazható a táblázatban bemutatott minőség ellenőrzési differenciálás a kereskedelmi és nem kereskedelmi termékek-nél.

Megjegyzés:

- Kereskedelmi jellegűek azok a termékek, amelyeket a fővállalkozó, vagy katonai megrendelő közvetlenül az általános piaci kínálatból lényeges módosítás nélkül beszerezhet;

Összefoglalva

Tudjuk, hogy a gyártó és kereskedelmi vállalatok új erőpróba előtt állnak a gazdasági és minőségügyi törvények hatálybalépésével. Azt is tudjuk viszont, hogy a magyar iparban és kereskedelemben jelen vannak azok a gazdasági egységek és erőforrások, **amelyek és akik a haditechnikai termékek gyártásának előírásait jól ismerik és alkalmazzák**, ezáltal képesek megfelelni mind a hazai, mind pedig a nemzetközi követelményeknek.

A nemzeti minőségügy alakulásával, fejlődésével egyidőben a katonai minőségügy is folyamatosan változik és próbál illeszkedni, alkalmazkodni az új környezethez. Kiadás előtt áll az a **HM rendelet**, amely a nemzeti rendszereket és NATO elvárásaikat figyelembe véve határozza meg a katonai minőségbiztosítás feladatait, szervezeteit, illetékességét, joghatását, továbbá szabályozza kapcsolatait, a képzés és oktatás rendjét.

A cél elérése érdekében szoros együttműködésre van szükség a többi tárccával, az iparral, a hazai felügyeleti, tanúsító és társadalmi szervezetekkel. A kölcsönös elismerés feltételének megteremtésében továbbra is külön számítunk külföldi partnereink segítőkész támogatására.

A NEMZETI SZABVÁNYOSÍTÁS ÉS MINŐSÉGÜGY ÚJ TÖRVÉNYEI

*Pálos Emil*¹

Az Országgyűlés 1995. április 11-én a minőségügy szempontjából meghatározó fontosságú két törvényt fogadott el. A két új törvény szakterületén európai szintű szabályzást valósít meg.

A törvények:

- az 1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról,
- az 1995. évi XXIX. törvény a laboratóriumok, a tanúsító és ellenőrző szervezetek akkreditálásáról.

A törvények a Magyar Közlöny 1995. évi 33. számában jelentek meg, 1995. április 28-án, a kihirdetést követő 30 nap múlva léptek hatályba.

A két törvény hosszú előkészítő munka után született meg, ennek kezdete több évre nyúlik vissza.

A nemzeti szabványosításról szóló törvény előkészítése. Elvárások, szempontok.

A Magyar Köztársaság és az Európai Közösség közötti társulás létesítéséről szóló Európa Megállapodás, közelebbről annak 73. cikke kimondja, hogy együttműködés útján csökkenteni kell a szabványosítás és minőségtanúsítás területén Magyarország és az EK között meglévő különbségeket. Az együttműködés többek között arra irányul, hogy előmozdítsa a közösségi műszaki jogszabályok, az európai szabványok és minőségtanúsítási eljárások használatát, ezeken a területeken a kölcsönös elismerésről szóló megállapodások megkötését és Magyarország

1 Pálos Emil alezredes, MH GH MEFO Rendszertanúsító Osztály osztályvezetője

részvételét a szakosított európai szabványosítási, vizsgálati és tanúsítási szervezetek munkájában (CEN², CENELEC³, ETSI⁴, EOTC⁵).

Az európai szabványosítás meghatározó szerepe mellett azonban változatlanul fontos a nemzetközi szabványosításban való részvételünk annál is inkább, mert az európai (CEN, CENELEC, ETSI) és a nemzetközi (ISO, IEC) szabványügyi testületek összehangolják tevékenységüket és így a nemzetközi szervezetekben Magyarország teljes jogú tagsága lehetőséget ad arra, hogy közvetett úton a magyar érdekek az európai szabványügyi szervezetekben is érvényesíthetők legyenek.

A Kormány már 1990-ben határozatot hozott a nemzeti szabványosítási és minőségtanúsítási rendszer továbbfejlesztésének feladatairól. A 3495/1990. számú Kormányhatározat előírta többek között az akkor még létező KGST-szabványosítás és szabványok felszámolását, az európai szabványügyi szervezetekhez való csatlakozást, a szabványosítás új szervezeti és irányítási rendszerének kialakítását és a nemzeti szabványosításról szóló jogszabály kidolgozását. A határozat rendelkezett az egyszintű nemzeti szabványkiadásról is.

A minőségügygel kapcsolatos kormányzati feladatokat koordináló Tárcaközi Bizottság előterjesztése alapján kiadott 2006/1993. számú kormányhatározat megerősítette, hogy *"jogszabályt kell alkotni a szabványosítás rendjéről, mely kiterjed a nemzeti szabványosításra, valamint a szabványosítás és a tárcák által folytatott műszaki szabályozás kapcsolataira"*.

A tárgyban később kiadott 2024/1994. számú Kormányhatározat, valamint a 42/1994. számú Kormányrendelet részben megerősítette ezt, részben átmeneti szabályozást foglalt magába a törvény megjelenéséig terjedő időszakra.

A felsorolt határozatokban és rendeletekben foglaltak alapján a hazai szabványosítás átalakulása a törvény megalkotása előtt már részben

-
- 2 Európai Szabványosítási Szervezet
 - 3 Európai Elektronikai Szabványosítási Szervezet
 - 4 Európai Távközlési Szabványosítási Szervezet
 - 5 Európai Tanúsító és Vizsgáló Szervezet

megvalósult. A Magyar Szabványügyi Hivatal társult tagként felvételt nyert az európai szabványügyi szervezetekbe, ennek révén megkezdhet- te a nemzetgazdaság számára legfontosabb európai szabványok hono- sítását és ezzel egyidejűleg befejeződtek az egyszintű nemzeti szab- ványállomány kialakításához szükséges előkészítő munkák is.

A korábbi hatósági, államigazgatási szemléletű hazai szabványosítás átalakításához a mintát a nemzetközi és az európai gyakorlat szolgáltatja. Az új rendszer ezért figyelembe veszi az EK szabványosítással összefüggő határozatait, ajánlásait, a nemzetközi és az európai szabványügyi szerve- zetek dokumentumait, egyes európai országok szabályozásbeli és műkö- dési tapasztalatait.

A piacgazdaságban, illetve a nemzetközi gyakorlatban:

- a szabványosítás alapvetően önkéntes, közhasznú tevékenység;
- a közmegegyezésen alapuló önkéntes szabványok kidolgozásában, a közigazgatás és a gazdálkodói szféra egyaránt, érdekeltségének arányá- ban részt vesz, azt anyagilag támogatja;
- a szabványosítással foglalkozó szervezetek nonprofit szervezetek.

A nemzeti szabványosítás szintjén minden országban egy szervezet rendelkezik kormányzati felhatalmazással a nemzeti szabványok kiadá- sára, a nemzetközi és a regionális szabványügyi szervezetekben az ország képviselőjére és az európai műszaki integrációval kapcsolatos kormány- zati feladatok a szabványosítás oldaláról történő megalapozására.

A nemzeti szabványügyi szervezet felépítésének és működési rend- jének, illetve a szabványosítás törvényi szabályozásának **garantálnia kell, hogy a nemzeti szabványügyi testület megfelel az európai, illetve a nem- zetközi szervezetekbeli tagságából adódó követelményeknek.** Ennek megfelelően e szervezetnek a feladata, hogy nemzeti szabványként ho- nosítsa a nemzetközi és európai szervezetek által kidolgozott szabványokat.

A szervezet alapvető működési elve kell legyen, hogy a szabványosítás szakmai kérdéseiről a nemzeti szabványügyi szervezet részét képező, szak- mák szerint elkülönült, önkéntes alapon szerveződő, **állandó műszaki bizottságok** döntsenek.

A szabványtervezeteket a **műszaki bizottságok által kijelölt, az adott területen legelismerőbb szakértők dolgozzák ki és terjesszék elő műszaki bizottsági egyeztetésre és jóváhagyásra** az erre vonatkozó eljárási rend szerint.

Az európai országokban a szabványosítással összefüggő jogi szabályozás általában **kétszintű**. Az állam és a nemzeti szabványügyi szerv kapcsolatát jogszabály (törvény vagy kormányrendelet) – *első szint* – rendezi, a nemzeti szabványok kidolgozása és jóváhagyása pedig a nemzeti szabványügyi szerv belső eljárási szabályai – *második szint* – szerint történik.

A nemzeti szabványosítási szerv jogállására nézve a legmegfelelőbb szervezeti forma a **köztestület** (a köztestület jogállását a PTK definiálja, egyik jellemzője, hogy köztestületet törvény hozhat létre).

A korábbi állami (országos és ágazati) szabványok jogszabály jellegének megszűnésével az állami műszaki jogi szabályozás a nemzeti szabványosításra kell támaszkodjék. Ezért az államnak, a kötelezettségek meghatározásával, felhatalmazást kell adnia a **nemzeti szabványügyi szervezet** számára a műszaki jogi szabályozáshoz kapcsolódó nemzeti szabványosítás feladatkör ellátására és a hazi érdekeknek a nemzetközi és az európai szabványügyi szervezetekben való képviselésére. *Ez a felhatalmazás nem csupán hazai indíttatású, hanem az európai szabályozás egyenes következménye.* A nemzeti szabványrendszerünkbe bevezetett, illetve bevezetendő európai szabványok ugyanis az EK-direktívákat honosító hazai jogszabályokkal már a **Közösség szabályozási mechanizmusa szerint** eleve kényszerkapcsolatban vannak. Ennek tükröződnie kell a nemzeti szabványosítással összefüggő szabályozásban is, azaz a felhatalmazott testületnek ki kell elégítenie a jogi szabályozással kapcsolatos szabványosítási igényeket.

A hatályba lépett új törvény tartalmában megfelel az európai mintáknak.

A legfontosabb elveket, feladatokat, szervezeti kérdéseket, a kormányzattal való kapcsolatot és együttműködést rögzíti, ugyanakkor lehetőséget ad az önkormányzati működés keretében az eljárási kérdések más eszközzel, pl. alapszabályban történő rendezésére, meghatározva azokat az alapkövetelményeket, amelyeket a belső normák megalkotása során be kell tartani.

A nemzeti szabványosításról szóló törvény kivonatos ismertetése

A vázolt követelményeket megvalósító 1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról 39 paragrafusból áll.

A törvény – többek között – rögzíti a következőket:

- a nemzeti szabványosításban való részvétel, valamint a nemzeti szabványok alkalmazása önkéntes;
- a nemzetközi és az európai szabványokat szabványként közzétenni a Magyar Köztársaságban csak nemzeti szabványként lehet;
- a szabványok közül jogszabály kizárólag nemzeti szabványt nyilváníthat egészben vagy részben kötelezően alkalmazandónak;
- a Magyar Köztársaság nemzeti szabványosítási szervezete a **Magyar Szabványügyi Testület – MSzT** –, mely köztestületként működik a nemzeti szabványosítással összefüggő közfeladatok kizárólagos jogkörrel való ellátására;
- a MSzT a szabványosítási tevékenység ellátása mellett **termék-tanúsító és minőségbiztosítási rendszer tanúsító szervezetet** hoz létre és működtet;
- a MSzT közreműködik a nemzeti szabványosítással összefüggő ismeretek oktatásában;
- a MSzT különböző nyilvántartásokat vezet, melyek minden érdeklődő rendelkezésére állnak;
- a MSzT alapszabályában biztosítja a nemzeti szabványosításban érdekelt körök kiegyensúlyozott részvételét a Testület szerveiben;
- a MSzT tagja lehet bármely jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező önálló gazdálkodó szervezet;
- a MSzT szervei a **Közgyűlés, a Szabványügyi Tanács, a Nemzeti Szabványosító Műszaki Bizottságok, a pénzügyi és ellenőrző bizottságok és ügyintézői szervezet;**
- a MSzT működését két közgyűlés között a **Szabványügyi Tanács** irányítja. A Tanács tagjai egyharmadát a szabványosításban érdekelt központi közigazgatási szervek delegálhatják;

- egy-egy szakterület nemzeti szabványosítási feladatait szakmai alapegységként **szabványosító műszaki bizottságok** látják el;

- a katonai szabványosítással kapcsolatos és szükséges külön szabályozást a **Kormány** dolgozza ki (a 126/1994. számú Kormányrendelet korábban szabályozta a katonai szabványosítást, létrehozta a **Katonai Szabványosítási Bizottságot**. A törvény lehetőséget ad ennek szükség szerinti felülvizsgálatára és újraszabályozására);

- a MSzT felett törvényességi felügyeletet a Kormány által kijelölt miniszter gyakorolja.

A törvényben meghatározott **új szabványosítási köztestület létrehozása érdekében mindazon szabványosításban érdekelt szervezetek, akik részt akarnak venni az előkészítő bizottság megalakításában, közölhetik ezt a szándékukat a felügyeletet gyakorló miniszterrel.**

A MSzT bíróság általi nyilvántartásába vételével a Magyar Szabványügyi Hivatal jogutód nélkül megszűnik.

A MSzH Elnöke "*Felhívást*" tett közzé a Szabványügyi Közlönyben, melyben az új köztestület megalakításának előkészítésében való részvételre hívja fel az érdekelteket. A **törvény és a felhívás** megteremti a tárcák érdekvégyesítésének lehetőségét a kellően felhatalmazott szakembereknek az előkészítő munkákban történő részvételre jelölésével.

A laboratóriumok, tanúsító és ellenőrző szervek akkreditálásáról szóló törvény előkészítése. Elvárások, szempontok.

Akkreditálás: *az akkreditálás annak hivatalos elismerése, hogy egy intézmény, szervezet felkészült bizonyos tevékenységek (vizsgálat, tanúsítás, ellenőrzés) meghatározott feltételek (jogszabályok, szabványok, stb.) szerinti végzésére.*

Bármely vizsgáló, tanúsító, ellenőrző szervezet kérheti, hogy egy független, a nemzetközi normák szerint minősítő intézmény – a leggyakrabban a **nemzeti akkreditáló szerv** – szabályozott minősítő eljárás során igazolja felkészültségét.

A Kormány már korábban is, a nemzeti szabvány- és minőség tanúsítási rendszer továbbfejlesztésének feladatairól szóló 3495/1990. számú

Kormányhatározatban előírnyozta a nemzeti akkreditálásról szóló új jogszabály kidolgozását, ami magasabb szintre emeli és kiterjeszti az akkreditálási tevékenységet. Az akkreditálás korábbi jogi háttérét a 78/1988. MT rendelet és az 1991. évi XLV. törvény a mérésügyről képezte. E két jogszabály felhatalmazása alapján a Magyar Szabványügyi Hivatal az Egyesüges Magyar Minőségtanúsítási Rendszer keretében termékvizsgáló laboratóriumokat, az Országos Mérésügyi Hivatal, mint mérésügyi hatóság, kalibráló laboratóriumokat akkreditált.

A laboratóriumok akkreditálását biztosító rendszer mellett, gondoskodni kellett a tanúsító és az ellenőrző szervezetek akkreditálási intézményrendszerének kialakításáról, az európai országok akkreditálási rendszereinek megfelelően.

A kidolgozási folyamatban figyelembe kellett venni az EK akkreditálással összefüggő ajánlásait, a nemzetközi és az európai szervezetek szabványait, útmutatóit, az akkreditáló szervek európai szövetségeinek dokumentumait, az Európai Vizsgálati és Tanúsítási Szervezet ajánlásait, a Nemzetközi Laboratórium Akkreditálási Konferencia dokumentumait és az európai országok akkreditáló szerveinek gyakorlatát.

Ez lehetőséget teremt az európai országok akkreditáló szerveit tömörítő szervezetekhez (WELAC⁶, WECC⁷, EAC⁸, EAL⁹) társult tagként való csatlakozásra. A teljes jogú tagság, majd a tagszervezetek között már meglévő, kölcsönös elismerési megállapodáshoz való csatlakozás előfeltétele azonban még az említett szervezetek által végzett sikeres és elfogadott felülvizsgálat, valamint politikai döntéstől függően a Magyar Köztársaság teljes jogú EK-beli tagsága is.

Európában az egyes országokban létrehozott nemzeti akkreditálási rendszerek teremtik meg a vizsgálati eredmények és tanúsítványok kölcsönös elfogadásának, a termékek és szolgáltatások szabad áramlásának, az ismételt vizsgálatok kiküszöbölésének és az ezzel összefüggő költségek csökkentésének lehetőségét.

6 Nyugateurópai Laboratórium Akkreditálók Szövetsége

7 Nyugateurópai Kalibráló Laboratóriumok Szövetsége

8 Európai Akkreditálók Társasága

9 Európai Akkreditálók Társasága

Az akkreditálási rendszerek a következő alapelvekre épülnek:

- áttekinthetőség és nyilvánosság;
- az igénybevétel önkéntessége;
- függetlenség a különböző érdekcsoportok súlyától;
- az akkreditáló szerv nem nyereségérdekelt jellege;
- a közigazgatási szervek részvételi lehetőségének biztosítása;
- harmonizálás a nemzetközi és az európai akkreditálási eljárásokkal.

A nemzeti akkreditálás szintjén tagországonként kijelölt szervezetek kormányzati felhatalmazással (szerződéssel, megbízással) rendelkeznek *akkreditálási okiratok kiadására*.

Illetékességük van a nemzetközi és az európai akkreditálási szervezetekben az adott ország képviselőjére és az európai műszaki integrációval kapcsolatos kormányzati feladatoknak az akkreditálás oldaláról történő megalapozására. **Ennek a szervezetnek a feladata, hogy független félként minősítse a vizsgáló, kalibráló, tanúsító és ellenőrző szervek felkészültségét, teremtsen alapot a nemzeti vizsgálati eredmények és tanúsítványok nemzetközi és európai elfogadásához.**

E szervezet arra is alkalmas, hogy a nemzetközi és az európai akkreditálási szervezetekben biztosítsa az adott tagország szakmai érdekeinek képviselőjét és érvényesítse a nemzeti igényeket az akkreditálás általános feltételeinek kidolgozásában.

A nemzeti akkreditáló szervezet *akkreditálási tevékenységét szakterületenként, szakmák szerint elkülönült bizottságok végzik az adott területen elismert szakértők bevonásával.*

Az európai országokban az akkreditálással összefüggésben **jogi szabályozás** csak a nemzeti akkreditálás szintjén jelenik meg, általában rendezve az állam és a nemzeti akkreditáló szerv kapcsolatát. Az akkreditálási eljárások lefolytatása a nemzeti akkreditáló szerv belső eljárási szabályai szerint történik.

Az akkreditálás egyaránt alkalmazható a piac által szabályozott területeken, valamint a jogilag szabályozott, a kötelező vizsgálati, tanúsítási és engedélyezési rendszerek területén. Ez utóbbi területen az egyes mi-

nisztériumok döntenek arról, hogy alapfeltétele-e a hatósági vizsgálatra, tanúsításra vagy engedélyezésre történő kijelölésnek (notifikálásnak) az akkreditálás. *Az EK ajánlása az, hogy a kijelölés akkreditáláson alapuljon – ezzel bizonyítva a hatóságként kijelölt intézmény szakmai felkészültségét – tekintettel arra, hogy az európai normák szerint akkreditált szervek megfelelnek az egységes európai követelményeknek.*

Az európai tendencia szerint az egyes országokban létrehozott akkreditálási rendszerekre a hatósági engedélyezési munkában is támaszkodnak.

Az európai országok gyakorlatát, illetve törekvéseit alapul véve, a nemzeti akkreditálási rendszer megalapozása **kétszintű szabályozással megoldható hazánkban**. A törvényes szabályozás határozza meg az alapelveket és a tevékenység ellátásának kereteit – **első szint**.

Az akkreditálás eljárási rendjét a harmonizált európai szabványokat honosító nemzeti szabványok, a nemzeti akkreditáló szerv alapszabálya és eljárási szabályai rögzítik – **második szint**.

A legmegfelelőbb forma a köztestület. A köztestületi forma ötvözi az önkormányzati jellegű működést a hatósági jogosítványokkal. A nemzeti akkreditáló szerv tagságát az államigazgatási intézmények, szakmai érdekképviselői és érdekvédelmi szervezetek és az akkreditált szervezetek *mint jogi személyek képviselői* alkotják.

A törvény szerinti új akkreditálási tevékenységre történő áttérés, az egységes rendszer kialakítása, a jogfolytonosság megteremtése kormányzati irányítást és közreműködést igényel.

A nemzeti akkreditálás új rendjének kialakítása mellett meg kellett oldani az érvényes akkreditálási okirattal rendelkező, *mintegy 150 vizsgálólaboratórium és mintegy 40 kalibráló laboratórium akkreditálásának* a nemzeti rendszerben történő továbbvitelét.

Az akkreditálási törvény kivonatos ismertetése

A vázolt követelményeket megvalósító 1995. évi XXIX. törvény a laboratóriumok, a tanúsító és az ellenőrző szervezetek *akkreditálásáról 32 paragrafusból áll.*

A törvény – többek között – rögzíti a következőket:

- a törvény alapján, a MSZ EN 45001;-2;-3;-11;-12;-13 jelzetű szabványokban és az 1991. évi XLV törvény a mérésügyről jogszabályban foglaltak figyelembevételével, *a következő szervezetek akkreditálhatók:*

- vizsgálólaboratóriumok;
- kalibráló laboratóriumok;
- terméktanúsító szervezetek;
- minőségügyi rendszert tanúsító szervezetek;
- személyzettanúsító szervezetek;
- ellenőrző szervezetek;

- az akkreditálás során érvényesíteni kell a nyilvánosságot, az önkéntességet, a közérdek képviselőt, az érdekcsoportok túlsúlyától való függetlenséget, az üzleti titok védelmét és a harmonizálást az akkreditálás nemzetközi és európai rendjével;

- A Magyar Köztársaság nemzeti akkreditáló szervezete a **Nemzeti Akkreditáló Testület**, mely köztestületként működik;

- a Testület a nemzeti akkreditálás rendszerét kizárólagos jogkörrel működteti;

- a Testület feladata a vizsgáló-, a kalibráló laboratóriumok, a tanúsító és az ellenőrző szervek akkreditálása, időszakos felülvizsgálata;

- a Testület kölcsönös együttműködési és elismerési megállapodások létrehozását kezdeményezi nemzetközi viszonylatban;

- a Testület a szakirányú oktatást szervezi;

- a Testület különböző közhiteles nyilvántartásokat vezet, melyek díjtalanul bárki számára hozzáférhetőek;

- a Testület tagjai hivatalból a MSzT, OMH, továbbá az akkreditált szervezetek, érdekképviselői szervezetek, tudományos és oktatási intézmények;

- a Testület szervei a **Közgyűlés**, az **Akkreditálási Tanács**, a **Szakmai Akkreditáló Bizottságok**, a pénzügyi, ellenőrző, fellebbviteli **bizottságok** és az ügyintézői szervezet;

- a Testület az alapszabályban biztosítja az akkreditálásban érdekelt központi közigazgatási szervek, a gyártók, forgalmazók, fogyasztók érdekvédelmi és a szakmai érdekképviselői szervezetei valamint az akkreditált szervezetek megfelelő részvételét, bármely érdek meghatározóvá válása nélkül;

- az Akkreditálási Tanács 50 fő szavazati joggal rendelkező tagból áll, ennek 40 %-át a hivatalból tagok, 30 %-át az akkreditált szervezetek és 30 %-át az érdekképviselők, tudományos és oktatási intézmények töltik ki;

- a **Szakmai Akkreditáló Bizottságok** határozzák meg szakterületükön az akkreditálás specifikus követelményeit, folytatják le az akkreditálási és a felülvizsgálati eljárást, valamint határoznak az akkreditálás odaítéléséről, felfüggesztéséről és visszavonásáról;

- a Testület felett a Kormány által kijelölt miniszter felügyeletet gyakorol;

- a Testület az alakuló közgyűlést követően, bírósági bejegyzéssel jön létre.

A Testület létrehozásának feladatát a MSZH kapta, mely Hivatal korábbi jogosítványa alapján a *Nemzeti Akkreditálási Titkárságot* működtette. A széleskörű társadalmi alapon nyugvó előkészítő bizottsági munka érdekében a **MSZH Elnöke Felhívást bocsátott ki**, melyben kéri az érdekeltek jelentkezését a közreműködésre, hasonlóan a **MSzT megalakításához**.

Mindkét törvény esetében az alakuló közgyűlést a törvények hatálybalépését követő négy hónapon belül, tehát 1995. szeptember 28-ig össze kell hívni.

Az új törvények jelentősége

Az ismertetett **két törvény** jelentősége a Magyar Köztársaság szabványosítási, akkreditálási és tanúsítási tevékenységére vonatkozóan az európai jogharmonizáció szempontjait figyelembe véve, jól látható a törvények megalkotását leíró fejezetekben. A törvényeknek természetesen a **Magyar Honvédség** vonatkozásában is nagy jelentőségük van; köztudott, hogy a katonai minőségügy a nemzeti minőségügy elválaszthatatlan, integráns része.

A **szabványosítási törvény** egyrészt megteremti a szabványosítási szükségletek kielégítésének módját és anyagi fedezetét, másrészt a legilletékesebbek bevonásának, részvételének feltételét; a gyártók, alkalmazók, követelménytámasztók együttműködésének, együttgondolásának **új típusú kereteit**.

Az **akkreditálási törvény**, ha lehet még nagyobb jelentőségű. Két okból is. *Egyik:* a különböző szinteken folytatott NATO konzultációk során szerzett információink szerint valamennyi tagállam épít a saját nemzeti minőségügyi, nemzeti akkreditálási rendszerre, az abban akkreditált vizsgáló, tanúsító szervezetek munkájára.

Egyes tagországokban a védelmi tárca képviselői jelen vannak a nemzeti akkreditáló szervezetben is. A nemzeti és nemzetközi kapcsolatok teremtik meg egyik feltételét a vizsgálati eredmények, a tanúsítások kölcsönös elfogadásának. *Másik: feltételeit* a törvény biztosítja, ugyanis megteremti a lehetőségét annak, hogy a **magyar védelmi tárca** megfelelően felkészült szervezetei legyenek azok vizsgáló-, kalibráló laboratóriumok vagy tanúsító, ellenőrző szervezetek, a kijelölésen alapuló feljogosítás mellett vagy a helyett, a nemzeti rendszer akkreditált szervezeteiként nemzeti, majd a kapcsolatok szélesedésével nemzetközi elismertségű vizsgálati és tanúsítási tevékenységet végezhesse, ennek tanúsító dokumentumait kibocsássák.

A tárca érdeke, hogy éljen a törvényadta lehetőséggel, képviselőjét (képviselőit) jelentse be a Testület megalakítását előkészítő Bizottság munkájában történő részvételre és a lehető legnagyobb számban juttassa be a Testület különböző szintű szervezeti elemeibe.

A szabványosítás és az akkreditálás törvényi szintre emelt szabályozása elősegíti a szállítók helyzetének önértékelését, célkitűzéseik megfogalmazását. A beszerzési oldalról nézve, a törvények megkönnyítik a szállítók megfelelőségének értékelését, kiválasztását végző intézményrendszer kialakítását, működtetését.

ÁTTEKINTÉS A KATONAI MŰSZERGYÁRTÁS, JAVÍTÁS HELYZETÉRŐL ÉS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSÁNAK ALAKULÁSÁRÓL

*Daróczi Nándor*¹

A műszeripar nagy területet foglal magában, ezért az elemzés nem vállalkozhat ennek teljes terjedelemben történő bemutatására. Az ismertetés a tűzérségi-, a felderítő-, az irányzó-, a tűzvezető-, az optikai-, az infra-, a lézer műszerek, valamint a számítógépes tűzvezető rendszerek területét tekinti át, amelyeken keresztül szeretnék képet adni a technológiai, a minőségellenőrzés, majd a minőségbiztosítás fejlődéséről, jelenlegi helyzetéről és a jövőbeli elképzelésekről.

1.) Az 1990-ig terjedő időszak áttekintése

Az optikai-, infra-, és lézer műszerek gyártása és javítása majdnem teljes egészében a **Magyar Optikai Művek budapesti, zalaegerszegi és mátészalkai gyáraiban** történt. A számítógépes tűzvezető rendszerek gyártására és javítására az **MMG Automatikai Művek Rt.** szakosodott. Ezek az ipari nagy-, illetve középüzemek nemcsak a Magyar Néphadsereg, hanem a VSZ tagállamok többségének e témakörbe tartozó igényeit is kielégítették. A teljes export mintegy 80 %-a a volt Szovjeunióba, illetve a VSZ többi országába irányult.

A gyártás, valamint a garanciális és a garancián túli javítás szervezetten, az előírásoknak megfelelő minőségben, a határidők pontos betartásával folyt.

1.1.) A Magyar Optikai Művek és gyáregységei

A Magyar Optikai Művek **budapesti gyára**, mint törzsgyár felügyelte a **vidéki gyáregységek** tevékenységét, de a termékek kibocsájtását a gyár-

1 Daróczi Nándor őrnagy, MH GH MEFŐ Fegyver és Mérészköz Minőségellenőrzési Osztály mérnök főtisztje

egységek önállóan hajtották végre. Valamennyi gyárban kihelyezett katonai átvétel (KÜM) működött. A budapesti gyárban folyó műszergyártásban 1950 és 1990 között a szovjet előírásoknak megfelelően, szinte teljes körben megvalósult a minőségbiztosítás.

A vállalat a KÜM ellenőrzése mellett foglalkozott az alapanyagok, a beszállított alkatrészek, a gyártmányok gyártásközi ellenőrzésével, az ellenőrzés megszervezésével, az elkészült eszközök minősítésével. A honosított és a hazai fejlesztésű gyártmányok technikai utasításainak kidolgozásában és véleményezésében is részt vettek a KÜM szakemberei.

A MOM budapesti gyárában főként a nagybonyolultságú, nagy pontosságot, precizitást igénylő különféle **optikai távmérők, teodolitok, giroteodolitok, infrafelderítő és irányzó műszerek, lézer és mikrohullámú távmérő műszerek és irányzékok** gyártása történt, ezért joggal nevezhettük ezt a gyárat a magyar tűzészeti műszergyártás fellegrájának.

A gyár 1945 előtt a *nagyhírű Eötvös féle ingát, teodolitokat és kisebb jelentőségű finommechanikai műszereket* gyártott, de gyártottak géppuskát is, amelyből a Hadtörténeti Múzeumban is látható egy példány. 1945 után a *szemüveglencse* gyártásával tért vissza az üzem a termelésbe. Ezt a *finommechanikai, majd a finomoptikai* gyártás beindítása követte. Ebben az időszakban a gyár vezérigazgatója orosz volt.

A katonai gyártás ismételt megkezdését a finommechanikai és a finomoptikai gyártás újraindításától lehet számítani. Ekkor ez még döntően a szovjet dokumentáció alapján történt. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a *tájéoló és a binokuláris távcső* gyártására saját dokumentáció áll rendelkezésre.

Az 1950-es években a gyár vezetése megbízható hazai alapanyaggyártókkal alakította ki beszállítói rendszerét, akiket speciális igényeivel egyre magasabb minőségi követelmények kielégítésére ösztönözt.

Ebben az időszakban változatlanul a szovjet technológia és licence gyártmány volt a meghatározó, de egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a hazai fejlesztések és megjelent a MOM tervezésű *giroteodolit* is.

A honosított szovjet technológia ekkor már a fejlődés gátjává kezdett válni. Ma már köztudott, hogy a szovjet vezetés nem az úgynevezett "első vonal"-beli technológiát adta át, hanem ugyancsak megelégedett a VSZ ezen régiójánál az alacsonyabb színvonalú, elsősorban támadó jellegű haditechnikai eszköz és az ehhez tartozó kisebb pontosságú, de nagymennyiségű irányzóeszköz hadrendbe állításához szükséges műszaki feltételek átadásával.

A 70-es évek technológiája viszont az *optikai eszközök tekintetében forradalmi változások* lehetőségeit kínálta.

Példaként: Az üveg felületi reflexiója $\sim 4,5\%$. Egy átlagos darabszámú optikai tagból felépített távcső 10 ilyen reflektáló felülettel rendelkezik. Ebből adódóan a belépő fény mennyisége kb. 55% -a kerül csak a kilépő nyíláson át a megfigyelő szemébe, tehát a fele "elvész".

A reflexió csökkentésére alkalmazzák az antireflexiós rétegeket. A kezdetben 45% -os veszteséget 30% -ra, majd 15% -ra tudták csökkenteni.

A 80-as évekre ez a technológia a $450\text{nm} - 680\text{nm}$ hullámhossz tartományban már **$R < 0,2\%$ reflexió érték** biztosítására vált alkalmassá.

A MOM nagyvákuumgőzölő berendezései alkalmasak voltak *interferencia szűrők és sávszűrők valamint lézertükrök* gyártására is.

A **mikrofoto technológia** bevezetése eredményeképpen már nemcsak becsléseket lehet végezni az optikai irányzó eszközökkel, hanem a látómezőbe elhelyezett mérő és leolvasó jelek nagyságrenddel nagyobb helyzetpontossága ezen eszközöket mérésre (távolság, magasság) is alkalmassá tette.

A budapesti gyárban előállított száloptika alkalmazásával a korrektebb skála megvilágítás vált lehetővé. A képtovábbító szálkötegek a skálák leolvashatóságának helyhezköttöttségét szüntették meg.

A vállalat **minőségbiztosítási rendszere** ezen időszakban folyamatosan tökéletesedett. Rendszeressé vált minden szinten a szakmai ismeretek bővítése. Nagyobb szerepet kapott a gyártáselőkészítés és a gyártásközi ellenőrzés, megbízhatósági vizsgálatok, hiba elemzés, a csapat-

próba eredmények figyelembevételével. Mindezek a minőséget pozitívan befolyásolták.

A MOM **zalaegerszegi gyára** keresztmetszetében hasonlított a budapesti gyárra. Technológiai rendszere egy szinttel (kb. 5 év) maradt el Budapesthez képest, de itt is kialakították a zártrendszerű gyártást (alapanyag be - késztermék ki). Ezen a területen készültek a különféle *aknavető irányzékok, páncélozott harcjárművek nézőtüvegei, célleolvasó távcsövek és az egyszerűbb teodolitok.*

A minőségbiztosítás rendszere megegyezett a budapesti gyárban alkalmazottal.

Ez a gyár 1994-ben jogutód nélkül felszámolásra került. Az üzemszarnokban a **Philips cég** vidomagnetofon fejeket és videomagnetofonok kazetta liftjeit gyártja, kb. 600 főt foglalkoztatva.

A MOM **mátészalkai gyárát** két fő profil, a *szemüveglencse és az átfolyásmérők* gyártására hozták létre. A gyár vezető gárdájának érdeklődését az új technológiák iránt és a felkészültséget dicséri, hogy rövid idő alatt alkalmassá tették a gyárat finommechanikai termékek gyártására és optikai műszerek szerelésére. Második fő profiljuk a katonai felhasználásra is alkalmas átfolyás mérők (víz, üzemanyag, olaj) előállítására. Ezen eszközök gyártása megkövetelte a finommechanikai gyártás oly mértékű fejlesztését, fejlődését, hogy nem volt megoldhatatlan feladat az egyes *aknavető irányzékok (PAM-1) mechanikus alkatrészeinek* megbízható gyártása, a műszerek készre szerelése, és a *tájolók* gyártása sem.

Nem tartozik ugyan a műszer kategóriába, de a fejlődés nyomonkövethetősége érdekében meg kell említeni a 122 mm-es önjáró tarack *automatikus töltőberendezéseinek* gyártását, amelynek a gyártási pontosság igénye megközelíti a műszerekénél megkövetelteteket.

A gyárban kialakították a gyártást kiszolgáló, felületi bevonatok elkészítésére alkalmas műhelyeket.

1989. júliustól mint **MOM Mechanikai és Optikai Rt.** önálló jogi személyként folytatta működését. Privatizáció során az elkerült termékprofilok miatt a vállalat az önállóságát megtartva a **MOM Vízméréstechnikai Rt.** nevet vette fel.

A MOM és vidéki gyára közül ez az egyetlen olyan üzem, amelyik a rendkívül nehéz gazdasági körülmények között is talpon tudott maradni. Ez elsősorban a vezetői garnitúrának köszönhető, akik jelenleg is igyekeznek lépést tartani a növekvő követelményekkel. Így elsőként kezdték meg az ISO 9002 minőségbiztosítási rendszer kialakítását, felismerve a

Az Rt. és jogelődje 1979-től kezdődően gyártott különböző haditechnikai termékei áttekintése

Megnevezés	Felhasználás	Gyártási időszak	Darabszám (kb.)
Adogató szerkezet	122mm-es önjáró tarack lőszer-adagolóhoz	1979-1988	1800
Tükrös nézőke	57mm-es légvédelmi löveg irányzék	1982-1984	900
PAM-1 irányzék	aknavető irányzék, löveg irányzék	1985-1987	1000
Irányzék	páncéltörő gránátvetőhöz	1984-1985	1100
Szintező negyedlő	löveg szintezéséhez	1987-1990	1800
Szerelt akkumulátor	különféle irányzékok világító be rendezéséhez	1982-1985	2200
Katonai tájoló	térképészeti feladatokhoz	1987-1988	3400

minőségügy fontosságát. A felkészítést és az átvilágítást az **MH Minőség-tanúsító Intézet** szakemberei végezték.

A katonai minőségbiztosítás teljes egészében azonos volt a zalaegerszegi gyár minőségbiztosításával. Az 1989-es éveket követő időszak a **hadipari termelés exponenciális visszaesését** eredményezte.

A felszámolásra került MOM gyárak (Budapest, Zalaegerszeg) hadipari technológiáit, speciális gyártóeszközeit és kolimátorait csak részben tudták megmenteni.

Az Rt. foglalkozik a birtokába került – a MOM-ban gyártott – katonai műszerek javítási, karbantartási technológiáinak az adott helyi lehetőségekhez történő átdolgozásával, a kolimátorok, célszerszámok állagának megóvásával, számítva az egyre időszerűbb javítási megrendelésekre, mivel ezen eszközök nélkül az eredményes javítás nem hajtható végre.

1.2.) Az MMG Automatika Művek

Az MMG Automatika Művek egy speciális területet célt megtevékenységével. Az ÁRPÁD rendszer kifejlesztésével olyan *tűzvezető rendszert* hozott létre, amely egy nagyságrenddel lerövidíti a tűzérési feladatok végrehajtásához szükséges időt. A kidolgozott rendszert a felhasználók igényei szerint állandóan továbbfejlesztik oly módon, hogy a meglévő mechanikus eszközöket jeladókkal látják el, alkalmassá téve a számítógépekkel való kommunikációra és a közvetlen adatszolgáltatásra, adatfeldolgozásra.

A gyár az 1980-as évek végén kezdett katonai termékek gyártásával foglalkozni. A katonai gyártás hagyományainak a hiánya a *minőségbiztosítás területén* az első időszakban külön feladatot jelentett a vállalat és az ide irányított átvételi szerv számára. Meg kellett teremteni a katonai gyártás és minőségbiztosítás követelményeinek megfelelő feltételeket.

2.) A katonai műszergyártás és javítás helyzete 1990-től napjainkig

Az eddig leírtak alapján minden olvasóban kialakulhatott egy kép a katonai műszergyártásról és a régió belül is elismert színvonaláról. A gyártás mellett a gyártó telephelyén folyt az ipari javítás is.

Az eszközök gyári javítás utáni *műszaki paramétereit elérték az új gyártású műszerek jellemzőit.*

A javított műszerek minőségellenőrzését a katonai átvétők a technológiai utasítások szigorú betartásával végezték.

A javítások ilyen ideálisnak tekinthető végrehajtási módja ma már a múlté. A gyártók privatizációja – kevés kivétellel – a zárt rendszerű gyártást már nem teszi lehetővé. Az MH esetleges gyártási és az egyre sürge-

több javítási igényeinek kielégítéséhez szükséges feltételeket meg kell vizsgálni.

Tekintsük át a jelenlegi helyzetet.

A költségvetés által biztosított szűkös keretből a Magyar Honvédség csak a fenntartáshoz nélkülözhetetlen eszközök gyártását és javítását rendelheti meg, ami a még meglévő gyártókapacitáshoz képest sem számottevő. *Emiatt a hadiipari kapacitás leépült, vonzereje megszűnt. A drága és nem kihasználható speciális gyártóeszközöket leselejtezték, eladták más célra, vagy megsemmisítették. A kapcsolódó szerszámgepeket kiárúsították, így az újraindulás lehetőségét is megszüntették.* (Nem tudom, szükség esetén milyen módon lehet a hadiipari termelést egy meghatározott időn belül megindítani?).

Az MH Minőségtanúsító Intézet 1993. decemberében megszűnt, jogutódja az **MH Gazdálkodási Hivatala** szervezetében a **Minőségellenőrzési Főosztály** a korábbi komplex minőségbiztosítási feladatkört ismételtelen csökkenő állományával csak részben tudja ellátni. A **Fegyver és Mérés-eszköz Ellenőrzési Osztályon** az átvevők létszáma a korábbinak 10 %-ára lecsökkent.

2.1.) A Magyar Optikai Művek és Gyáregységei

A MOM budapesti gyára több részvénytársaságra és Kft.-re bomlott.

A MOMFORT 1993. óta termelő, javító tevékenységet nem folytat.

A G+D Trade Kft. fel tud készülni a mikrofotó technika és a libella gyártás ismételt indítására. A személyi feltételek még adottak, azonban a gyártóeszközök felújítása, pótlása szükséges.

Az optikai gyáregységet a Schmidt és Bender német cég vásárolta meg. Új telephelyen **Schmidt és Bender Hungária Optikai Kft.** néven egy 85 főt foglalkoztató üzemet hozott létre. A Kft. *az alábbi finomoptikai testek gyártására vállalkozik:*

Optikai lencsék	Ø 3 mm- 320 mm
Síkoptikai testek	3 mm- 350 mm
Prizmák	3x3 mm-110x110 mm határok között.

Optikai vékonyrétegek

- meghatározott hullámhosszra,
- kétrétegű,
- szélessávú és nyújtott szélessávú felhasználásra optikai tükröket,
- normál fémtükrök (Al; Ag; Au) és megnövelt reflexióval,
- dielektrikum tükrök megnövelt reflexióval.

Ide kerültek a MOM budapesti gyárából az akkori legmodernebb vákuumgőzölő berendezések, a kezelő szakemberekkel együtt, valamint az optikai MEO mérőeszközei.

Megállapítható, hogy a Schmidt és Bender Hungária Optikai Kft. képes a katonai műszerekben előforduló valamennyi optikai test gyártására, valamennyi vékonyréteggel kapcsolatos igény kielégítésére, az összes szükséges optikai mérések végrehajtására.

Ez a Kft. viszont nincs berendezkedve mechanikai alkatrészek gyártására, az optikával kapcsolatos mechanikai szerelést csak korlátozott mértékben tudja vállalni.

A MOM **Vízméréstechnikai Rt.**-nél bekövetkezett nagyléptékű műszaki fejlődés 1993-ban megteremtette a feltételeket a GEPÁRD MESTERLÖVŐ puska (a továbbiakban GM) sorozatgyártására. A GM termékek fejlesztése alapvetően a Magyar Honvédség és a belügyi szervek igényeinek kielégítésére, az MH Haditechnikai Intézettel szorosan együttműködve kezdődött el, és manapság is folytatódik. Az Rt. pályázata az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság 1994-ben elfogadta, így lehetővé vált a GM termékcsalád GM2 és GM3 változatának fejlesztése. A GM család szabadalmi védettségének biztosítása folyamatban van, megvalósításában a HTI tevékenyen részt vesz.

A kis kitérővel arra kívántam felhívni a figyelmet, hogy a jelenlegi nehéz körülmények között is meg lehet találni a hadiipari gyártási készség fenntartásának lehetőségét.

Az Rt. adottságai kedvező pozíciót biztosítanak a katonai műszer-gyártás és javítás területén. Szívesen együttműködne a javítások elvégzé-

sében a katonai javító bázisokkal. *Gépparkja alkalmas* a katonai műszerek mechanikai alkatrészeinek legyártására.

A gyár vezetése az említett sikertelenségek ellenére minden lehetőséget megragadott, hogy a MOM más, felszámolásra, privatizálásra került területéről átvegye, megvásárolja az ott alkalmazott katonai gyártással, javítással kapcsolatos technológiákat, eszközöket. Így több NC és CNC megmunkáló gép került az Rt. tulajdonába. Szakemberei több katonai műszer gyártási és javítási technológiáját ismerhették meg. Mindezek lehetővé teszik, hogy *az Rt. a katonai műszergyártás és javítás egyik bázisa lehessen.*

2.2.) Az MMG Automatika Művek

Az MMG AM-ben a privatizáció nem okozott alapvető változást. A gyártás és a javítás egy kézben maradt. A nehézséget csak az jelenti, hogy a kapcsolódó gyáregységek önállósodásával az itt végzendő technológiai műveleteket külön-külön meg kell rendelni. A katonai minőségellenőrzés elé is nagyobb feladatot állít ez a körülmény.

2.3.) A Magyar Honvédség javító bázisainak tevékenysége

A pénzühiány és a megváltozott ipari háttér szükségessé tette annak felmérését, milyen feltételek mellett lehet megoldani ezen eszközök javítását a **Magyar Honvédségen belül**. Az elsődleges megállapítás az, hogy a szakterületek korlátai ellenére, a javítások sokrétűsége mellett, magasszintű és szervezetségű koordinációval *a jelentkező javítási igények kielégíthetők*. A költségkímélő megoldások egyik alapeleme az alkatrészgyártók képességeinek, fellelhetőségének pontos ismerete.

A magasabb szintű javítások elvégzése tekintetében az egyik ilyen lehetséges terület a **HM ARZENÁL Elektronikai Rt.**, a másik az **MH Fegyverjavító Üzem**. Mindkét bázis alkalmas más eszközök javítására is.

Az ARZENÁL Rt. a műszerek elektronikai és mechanikai egységeit javítja (például: giroteodolitok, lézertáv mérők). Gondot jelent az optikai részegységek javítása. Az Rt.-nek van optikai képzettségű szakembere, de nem rendelkezik az alapvető optikai mérések elvégzéséhez és a beszállításhoz szükséges eszközökkel. Így csak az optikai rendszerek

tisztítását, beszabályozott al csoportok cseréjét tudják elvégezni addig a szintig, amely még nem teszi szükségessé a rendszer újraszabályozását.

Az Rt.-nél – az Rt.-től független – katonai minőségellenőrzés működik az MH GH Minőségellenőrzési Főosztály állományába tartozó személyzettel. Ez a szerv az itt javított eszközök vizsgálatát és a javítási műbizonylatok kiadását végzi.

Nagyobb lehetőségek kínálkoznak az MH Fegyverzetjavító Üzem esetében. Itt főként az optikai eszközök javítására rendezkedtek be. A technológiai sor *a következő lépéseket foglalja magába:*

- teljes szétszerelés, bevizsgálás;
- alkatrészcserevel végrehajtott javítás, festés;
- összeszerelés, beszabályozás;
- komplettírozás, kiadás.

A javítóműhely *készülék ellátottsága műszerezettsége megfelelő*. Képesek valamennyi, szükséges optikai mérés elvégzésére. Meg kell említeni, hogy a meglévő kolimátorokat olyan saját tervezésű kiegészítő eszközökkel látták el, amelyek segítségével azok használhatóságának lehetőségeit jelentősen kibővítették. Tapasztalatom szerint **a honvédségen belül a legmagasabb szintű javítások elvégzésére képesek**. Alkatrészek gyártására nincsenek berendezkedve.

A javítandó műszerek 80 %-a magyar (MOM) gyártmányú.

A fennmaradó 20 % orosz (VSZ) és a volt NDK gyártmánya. Az alkatrész ellátás döntő többségben a TASZT készletekre épült. Így a szükségletnek megfelelően 1-2 évi tartalékot jelenthet, a tervezett karbantartás, javítás igényei szerint. *Ez az állapot a hadiipari gyártás megszűnésének következtében nem tartható*. Egyes eszközökhöz 1996-ban a jelenlegi megoldás szerint alkatrészek már nem biztosíthatók. A volt NDK készletéből beérkezett anyagok csak kis mértékben javítottak ezen a helyzeten, mivel az ott rendszeresített típusok nem teljes egészében azonosak a Magyar Honvédségnél alkalmazott típusokkal.

A bázisnak független szerv állományába tartozó *minőségellenőrzése nincs*. Az elvégzett javítások minőségi ellenőrzését a javító bázis állomá-

nyába tartozó minőségellenőrök végzik. Műbizonylat kiadására nem jogosultak.

3.) Elképzelések a gyártó és a javító tevékenység szervezéséről

A fentiekből látható, hogy a katonai műszerek gyártására, a rendkívüli eseteket kivéve a közeljövőben nem számolhatunk.

A még meglévő, hadiipari gyártási tapasztalattal bíró Rt.-k és Kft.-k **nyitottak** a NATO-ban rendszeresített katonai műszerek gyártásában való részvételre. Ezek között vannak olyanok, akik a megfelelő technológiák biztosítása esetén, akár komplett műszerek gyártására is vállalnák a felkészülést. *Mindenképpen szeretnének még részegységek gyártási szintjén is, a hadiipari gyártás újraindításában részt venni.* Ez komoly feladatot jelent, mert a gyártás körülményei megváltoztak és csak kibővített kooperációval várható elfogadható eredmény.

A katonai minőségbiztosítást nemzeti és NATO követelmények figyelembevételével újra kell szervezni. A vonatkozó ISO szabványoknak megfelelően a gyártóképesség és a működtetett minőségbiztosítási rendszer vizsgálata alapján ki kell alakítani a *honvédségi szállítók körét*, amelynek működtetésével ösztönözni és érdekeltté lehet tenni a gyártókat az elvárt minőség biztosítására.

A külföldi partnerek is keresik az együttműködés lehetőségeit. 1995. első hónapjaiban a **svájci Oerlikon és a svéd Bofors cég** képviselői is felvetették ezirányú készségüket. Az IFF program egyes elemeinek gyártása már 1994-ben Magyarországon történt.

A javítás egy olyan szükségszerű tevékenység, amit akkor sem mellőzhetünk, ha tudjuk, hogy a NATO-hoz való csatlakozás igénye merőben más technikai feltételeket követel.

Az is kitűnik, hogy a mechanikai alkatrészek gyártása a MOM Víz-méréstechnikai Rt.-nél megoldható. Az optikai testek megrendelhetők a Schmidt és Bender Hungária Optikai Kft.-nél. Ezek a gyártók ezt a tevékenységet üzleti alapon vállalják, ezért szükséges egy minimális, még gazdaságos darabszám meghatározása.

A javítások tervezésénél elsősorban azt kell megvizsgálni, hogy a javítandó eszközöket meddig kell rendszerben tartani. Ez az információ eldöntheti a javítás gazdaságosságát, mert az igényekből tervezhetővé válik a szükséges alkatrészek mennyisége. **Célszerű a várható használati időre szükséges alkatrész mennyiségét mielőbb biztosítani**, hogy az előre látható, súlyosbodó alkatrész gyártási nehézségeknek és az ebből eredő, a javítás **lehetetlenné válásának elejét vehessük**.

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

Füredi László, Szűcs Barna¹

A Magyar Minőség Társaság (MMT) Alapszabálya 10. paragrafus (2) pontjában foglaltaknak megfelelően, az Igazgatótanács a vezetőség-választó Közgyűlést 1995. június 1-re összehívta.

A MMT IV. Közgyűlése

A MMT. I. alakuló Közgyűlését (1991. június 12.) követő IV. Közgyűlés került a MOM Művelődési Házában megtartásra. A Társaság taglétszáma 1991 óta folyamatosan növekszik, az alakulás évében 167 egyéni és 158 jogi tagról 1995-re több, mint kétszeresére, 392 egyéni és 371 jogi tag számúra növekedett. Elmondható, hogy a mennyiségi növekedéssel párhuzamosan a minőségi mutatók is nőttek. A magyar minőségügy területén meghatározó szerepe van a Társaságnak.

Erről is beszélt dr. Pázmándi Gyula elnöki beszámolójában. Természetesen a sikerek mellett gondokról is szólt, amikor a nemzetközi elismerés kérdéséről beszélt, miszerint az EOQ Nemzeti Bizottsága mellett a Társaság nehezen tudja megtalálni a helyét. A Társaság alapszabályának módosítása is, többek között ennek megoldását szolgálta a társadalmi státusú Főtitkár funkció létesítésével, hogy a Társaság ezen a területen is előbbre tudjon lépni.

A Felügyelő Bizottság gazdálkodásról szóló beszámolója jól tükrözte, hogy állami támogatás nélkül nonprofit szervezet is talpon tud maradni. A bevételek jelentős része tagdíj befizetésekből származik, a másik része pedig a minőségüggyel összefüggő tanfolyamok, rendezvények díjaiból jön létre.

A beszámolókat, az Igazgatótanács lemondását a Közgyűlés elfogadta és munkájukért köszönetét fejezte ki.

¹ Füredi László mk. ezredes, MH GH MEFO Jármű és Munkagép Minőségellenőrzési osztályvezető, dr. Szűcs Barna mk. alezredes, MH GH Minőségellenőrzési főosztályvezető

A Közgyűlés kiemelt napirendi pontja volt az új Igazgatótanács megválasztása. Az ideiglenesen létrehozott Jelölőbizottság a tagság egy részét személyesen megkereste és kikérte véleményét a Társaságról és arról, hogy kit látna szívesen az új Igazgatótanácsban. **Három lényeges vélemény hangzott el, melyet a Jelölőbizottság a jelölésnél figyelembe vett:**

- 1.) a területi szervezetek és a vidék nagyobb arányban képviseltesse magát;
- 2.) a gyártókon kívül a szolgáltatók és a kereskedelmi szféra is jelenjen meg;
- 3.) legyen képviseltetve az államigazgatás is alelnöki szinten, a jobb kapcsolatok kialakítása miatt.

A Közgyűlés a javaslatokat elfogadva, a jelöltek közül titkos szavazással megválasztotta az új tisztségviselőket.

A következő mandátumi időszakra a **Magyar Minőség Társaság Igazgatótanácsának elnökévé** ismét *dr. Pázmándi Gyulát*, (a Corvin Bank elnökvezérigazgatóját), **alelnökévé** *dr. Janza Károly mérnök altábornagyot* (HM helyettes államtitkárt), *dr. Hegyháti Józsefet* (IKM helyettes államtitkárt) és *dr. Hatala Pált* (Kőbányai Alumíniummű elnökvezérigazgatót) **választották meg.**

Gyártók katonai minőségügyi fóruma

A fenti címmel PFP program keretében került megrendezésre az a **konferencia**, amelyet május 30-31-én Budapesten szervezett az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium a Honvédelmi Minisztériummal közösen.

A **konferencia célja**, hogy a haditechnikai eszközöket, hadfelszerelési termékeket előállító cégek vezetői és minőségüggyel foglalkozó szakemberei részére elvi és gyakorlati ismereteket, továbbá hasznos információkat adjon piaci versenyképességük javításához.

Ennek megfelelő tartalmi **előadásokat tartottak** az USA, Nagy-Britannia, Hollandia, Norvégia Védelmi Minisztériumainak képviselői, illetve magyar részről az IKM, a Szabványügyi Hivatal és a HM szakemberei.

A külföldi előadók tájékoztatást adtak országuk **védelmi beszerzéseinek minőségbiztosítási rendszeréről**. A NATO AC/250 Bizottságának elnöke, a delegáció vezetője a NATO **minőségbiztosítás általános elveivel** foglalkozott. Utalt azokra a különbségekre, amelyek az általánosan elfogadott elvek betartása mellett törvényszerűen mutatkoznak a tagországok között.

Mi magyarok ismerjük a katonai minőségbiztosítás feladatát, területeit, fázisait és eljárási rendjét. Mindezekről több alkalommal tájékoztattuk külföldi partnereinket, bizonyítékát adva az egységes értelmezésen alapuló kompatibilitás feltételének meglétéről.

Számunkra ennél sokkal fontosabb megtudni azokat az *eltéréseket*, amelyek még nem sértik a harmonizációt, lehetővé teszik a kölcsönös elismertséget, erősítik a tagállamok bizalmát.

Ez a konferencia is meggyőzött bennünket arról, hogy a tagországok között jelentős különbségek mutatkoznak az alábbi területeken:

- a nemzetközi ISO szabványsorozat alkalmazásában;
- a szállítók minősítésének eljárási rendjében, a szállítói rendszer működtetésében;
- a katonai minőségbiztosítás szervezeti struktúrájában és költségvetésének formájában;
- az intézményrendszer tevékenységi körében, jogállásában és összetételében;
- a nemzeti minőségügyi rendszerrel való együttműködés szabályozásában;
- a szerződések előkészítésében és teljesítésének felügyeletében.

A felsorolt **lényeges különbségek** a katonai minőségbiztosítási rendszer fejlesztésénél megfelelő szabadságfokot adnak *a magyar sajátosságok* figyelembevételéhez.

Külföldi partnereink készségüket fejezték ki *további információk átadására, konzultációra, a szükséges dokumentációk biztosítására.*

A magyar ipar képviselői megismerték azokat a NATO követelményeket, amelyeknek meg kell felelniük **exportálás** esetén.

Tájékoztatást kaptak arról, **hogyan preferálják őket a külföldi megrendelők, ha hazai katonai szállítóként** vannak elismerve.

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

AZ EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLAT KORSZERŰSÍTÉSE

Svéd László, Szolnoki László¹

Az egészségügyi szolgálat **átalakítása, korszerűsítése** az elmúlt évek folyamán párhuzamosan folyt a Magyar Honvédség egészségének átalakításával, összefüggésben az anyagi-technikai integráció kialakításával. A folyamatok lényegében elválaszthatatlanok, emiatt szükséges a **Magyar Honvédség egészségére ható, körülmények, tényezők rövid áttekintése is**, melyek döntően befolyásolták az eredményes tevékenységet, azt segítve, illetve bizonyos mértékben nehezítve.

A Magyar Honvédség parancsnoksága átalakításának részeként került kialakításra *1990. december 01-el az addig önállóan működő hadtáp főcsoportfőnökség, fegyverzettechnikai főcsoportfőnökség, valamint más felügyelet alatt tevékenykedő anyagi-technikai szolgálatok (repülőműszaki, műszaki, vegyvédelmi, híradótechnikai, REVA) strukturális integrálásával az MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség (MH ATFCSF-ség)*. A vezető, irányító szervezetek átalakításával célkitűzés volt az önállóan működő rendszerek miatti párhuzamosságok kiszűrése, megszüntetése és egyidejűleg jelentős létszámcsökkentés elérése.

E folyamat során került kialakításra az MH anyagi-technikai főcsoportfőnök *közvetlen alárendeltségű MII Egészségügyi Szolgálatfőnökség (MII EÜSZF-ség)*, valamint a korábbi *MH Egészségügyi Intézetek Parancsnoksága (MH EIP) bázisán az egészségügyi szolgálat középírányító szerve, az MH Egészségügyi Intézetek Főigazgatósága (MH EIF)*.

Az egészségügyi szolgálat tevékenységének fő irányát ebben az időszakban 9 szervezési időszak feladatainak szakági biztosítása, illetve az egészségügyi szolgálatra háruló szervezési, valamint alaprendeltetési fo-

1 Dr. Svéd László o.vezérőrnagy, MH Egészségügyi csoportfőnök, Dr. Szolnoki László o. ezredes, MII Egészségügyi Csoportfőnökség Tervezési osztályvezető

lyamatok végrehajtása határozta meg. A szolgálat jelentős átalakuláson ment át. *Kialakultak létszámkereteink, szervezetének és területi elhelyezésének fő paraméterei. A nemzeti védelmi igényeknek és lehetőségeknek megfelelően létrejött új vezetési és működési rendje.*

Mindezen folyamatokat az Európában és hazánkban folyó átalakulások következtében jelentkező körülmények befolyásolták, melyek közül *a következőkre szeretnénk a figyelmet ráirányítani:*

– hazánk szomszédságában felerősödtek a dezintegrációs folyamatok, polgárháborúk, nemzeti, etnikai konfliktusok robbantak ki;

– a nemzetgazdaságban a korábban kialakult és működtetett rendszerek helyett, differenciáltan a piacorientált gazdálkodás került előtérbe;

– a Magyar Honvédség működésének alapját biztosító **költségvetés a névértékben 15 %-os növekedés ellenére az átlagos árindex több mint 200 %-os növekedése miatt reálértékben gyakorlatilag a felére csökkent.** Emiatt folyamatosan nem volt és ma sincs lehetőség az elengedhetetlenül szükséges eszközcserék, karbantartások, beszerzések végrehajtására, az egyre fogyó, illetve a lejárt szavatossági idejű béke és háborús készletek megkövetelt szintjének fenntartására, helyreállítására.

Az egészségügyi szolgálat vonatkozásában mind feladatát, mind struktúráját, a vezetésirányítás és finanszírozás rendszerét tekintve történtek komoly változások. **Az alaprendeltetésből adódó feladatok mellett fel kellett vállalnia a békeidőszakban bekövetkező katasztrófák egészségügyi következményei felszámolásában való aktív közreműködést.** A felkészülés érdekében fontos feladat az olyan klinikumok kiemelt művelése, melyeknél a megbetegedés vagy sérülés jellege közel áll a háborús vagy katasztrófa esetén előforduló egészségkárosodások formáihoz.

Gyógyító intézeteink *finanszírozása a korábbi gyakorlattól jelentősen eltérve kettős rendszerben történik.* A közvetlen betegellátás költségeit az intézetek működéséhez szükséges anyagi háttérrel az **Országos Egészségbiztosítási Pénztár**, míg a fenntartás és fejlesztés költségeit a **honvédelmi tárca** kell, hogy biztosítsa.

A körülmények alakulása szükségessé és lehetővé tette, hogy fokozott követelmény támasztással törekedjünk a munka minőségi színvonalának további javítására. Az eredményes tevékenység egyik alapvetően meghatározó feltétele, hogy az egészségügyi szolgálat jól felkészült, magas színvonalon képzett szakemberekkel rendelkezzen. Új elemként és lehetőségként jelentkezik a követelménytámasztás oldaláról, hogy a **Népjóléti Minisztérium** felvette a megszerezhető szakképesítések sorába a *honvédervostan-katasztrófaorvostan* szakképesítést, mely a hazai katoniorvostudomány és a katasztrófa-orvostan magasszintű elismerését jelenti.

Az új követelmények figyelembe vételével került sor az egészségügyi szolgálatnál szervezeti változásokra, az egészségügyi intézetek hatékonyabb, gazdaságos üzemeltetését célzó szabályozók bevezetésére, illetve jelenleg is folyamatban van olyan változtatások előkészítése, mely a szakmai színvonal növekedését fogja eredményezni. Ezek közül szeretnénk kiemelni a *Népjóléti Minisztériummal együttműködés keretében a Dél-dunántúli Traumatológiai Centrum kialakítását, mely Pécsi Honvédkórházunk bázisán a Pécsi Orvostudományi Egyetem Traumatológiai Tanszékéként fog működni*. Az egyetemi szakemberek bevonásával növekszik az ellátás színvonala és kórházi szakorvosaink szakmai fejlődése a korábbiánál lényegesen magasabb szinten valósulhat meg.

A vezetés-irányítás terén legfontosabb előrelépésnek tekinthető, hogy az *egészségügyi szolgálat közvetlen anyagi-technikai főcsoportfőnöki* alárendeltségbe került. Ezzel párhuzamosan a kezdeti időszakban jelentősen csökkent az egészségügyi szolgálat legfelsőbb szakmai irányító szervének, az Egészségügyi Szolgálatfőnökségnek a létszáma, de feszítettebb munkatempóval, hatékonyabb munkaszervezéssel az állomány bizonyos fokú túlterhelésével a feladatokat eredményesen elvégezték. **Az 1990-ben rendszerbe állított MH EIF ezzel szemben túldimenzionált szervezetnek** bizonyult, mely szerkezeti, működési problémákkal küzdött. Az MH EÜSZF-ség tényleges elvi irányításhoz elégtelen szervezete miatt olyan irányítási feladatok is középirányítói szinten jelentek meg, melyek egyértelműen a szolgálatfőnökség szintjére tartoztak volna. Az MH EIF-nél koncentráltak irányítási, vezetési, felügyeleti jogok és egyben végrehajtói feladatok, melyeknek *ez a szervezet nem tudott teljes mértékben megfelelni*. Ez a helyzet az egészségügyi szolgálat központi és csapattagozata szakmai irányításának relatív elkülönülését is okozta. Zavarok volt továbbá *az MH főszakorvosok helyének és szerepének tisztá-*

zatlansága, épp úgy, mint a *Katonaorvosi Kutató Központ helye és szerepe* az MH EIF-en belül.

Mindezek szükségessé tették az egészségügyi szolgálat vezetés-irányítási rendszerének ismételt újragondolását, a feladatokhoz és jogkö-rökhöz igazított átszervezését, amelynek keretében 1994-ben sor került az MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség szervezetében, főcsoportfőnök közvetlen alárendeltségben az MH Egészségügyi Csoportfőnök-ség (MH EÜCSF-ség) megalakítására.

Az MH EÜCSF-ség rendeltetése:

Az MH egészségügyi biztosításának **felsőszintű** tervezése, szakmai elveinek kidolgozása, a gyógyító-megelőző és katona-egészségügyi tudományszerű feladatok, a Magyar Honvédség állománya egészségügyi alkalmassági elbírálásának tervezése, szervezése és ellenőrzése. A honvéd egészségügy területén a felsőszintű gazdálkodói, a társadalombiztosítással összefüggő és a katona-egészségügyi feladatok koordinálása, valamint a katasztrófamedicinával kapcsolatos tevékenység honvédséget érintő feladatai tervezésének, végrehajtásának összefogása.

Fő feladatai:

– Kialakítja az egészségügyi szolgálat irányítási rendszerével, valamint a védelmi feladatokkal kapcsolatos egészségügyi biztosítási elveket, normatívákat, részt vesz a védelmi felkészüléssel kapcsolatos tevékenységben.

– Kimunkálja az MH egészségügyi szolgálat távlati koncepcionális fejlesztési elgondolásait, illetve közép- és rövidtávú terveit. Javaslatokat dolgoz ki a katona-egészségügy korszerűsítésére, közreműködik az állami egészségügyi szolgálat koncepcionális fejlesztési elgondolásának kialakításában. Biztosítja a kapcsolattartást a Népjóléti Minisztériummal, illetve a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség Parancsnoksága különböző szerveivel, valamint a nemzetközi katona- és polgári egészségügyi intézményekkel.

– Szervezi az MH-ban folyó gyógyító-megelőző és gondozói, repülő-egészségügyi, közegészségügyi-járványügyi és állategészségügyi tevé-

kenységet, a szűrővizsgálatok végrehajtását, a katonai munkaértalmak megelőzését, az egészségügyi alkalmassági vizsgálatok végrehajtását.

– Meghatározza az MH teljes személyi állománya egészségügyi képzésének alapelveit. Követelményt ad ki az MH egészségügyi szolgálat hivatásos állománya szakkiképzésének és továbbképzési rendszerének kidolgozására, a szakmai kiképzések, tanfolyamok programjának összeállítására és azok levezetésére.

– Szervezi és szakfelügyeli a szakterületét érintő gazdálkodási tevékenységet, meghatározza az egészségügy területén a gazdálkodás rendjét. Tervezi, szervezi az egészségügyi szaktechnikai eszközök beszerzését, fejlesztését, üzemeltetését, javítását, ellátását.

Az MHEÜCSF-ség – melynek jelenlegi szervezetét az *1. számú ábra* szemlélteti – 1994. június 01-vel kezdte meg működését. Az azóta eltelt időszakban kialakult működési rendje, feltételrendszere, melynek lényeges elemét képező elhelyezési feltételek azonban ideiglenesnek tekinthetők. A csoportfőnök, helyettese és a közvetlenül alárendelt állomány a MHP-ság II. objektumban, míg az osztályok az MH Központi Kórház területén nyertek elhelyezést.

Az MH EÜCSF-nek szolgálatilag alárendelt szervezetek:

MH Központi Honvédkórház

MH Budai Honvédkórház

MH Kecskeméti Honvédkórház

MH Pécsi Honvédkórház

MH Győri Honvédkórház

MH Balatonfüredi Honvéd Szívszanatórium

MH Hévízi Honvédszanatórium

MH Honvéd Repülőorvosi Vizsgáló- és Kutatóintézet

MH Közegészségügyi és Katonaorvosi Kutató Intézet

MH Egészségügyi Anyagellátó Központ

MH Egészségügyi Alkalmasságvizsgáló Intézet.

A csoportfőnök szakmai alárendeltségébe tartoznak a seregtestek, illetve a központi rendeltetésű katonai szervezetek egészségügyi szolgálatai.

Az MH EIF megszűnésével feladatai és létszámának egyrésze átcsoportosításra került az MH ATFCSE-séghez, az MH EÜCSF-séghez, az MH Egészségügyi Anyagellátó Központoz (MH EÜAEK), illetve az új szervezeti elemként megalakult MH Közegészségügyi és Katonaorvosi Kutató Intézethez (MH KÖKKI). *A személyi állomány sorsa a vonatkozó jogszabályok és a Munka Törvénykönyve szellemében megnyugtatóan rendezésre került.* Minden hivatásos katona és honvédségi közalkalmazott számára tudunk felajánlani munkalehetőséget a Magyar Honvédségen belül, illetve az arra jogosultak nyugállományba kerültek. Azok akik nem éltek a felajánlott lehetőségekkel, a polgári életben helyezkedtek el.

Az egészségügyi szolgálat vezetési rendjében bekövetkezett változások nagymértékben befolyásolták a szakági biztosítási, ellátási feladatok korábban kialakított vezetési és végrehajtási rendjét. A különböző szolgálati ágak összehangolt tevékenységével végrehajtottuk a kijelölt gyógyintézetek ország területén bekövetkező katasztrófa esetére történő felkészítését. **Gyógyintézeteink egyre nagyobb mértékben kapcsolódnak be az ország lakosságának ellátásába, kiemelten azon szakmák tekintetében, melyek a védelmi felkészülés szempontjából is jelentősek.** Baleseti sebészeti, idegsebészeti, égési, speciális belgyógyászati osztályaink mindenütt meghatározó szerepet játszanak a lakosság ilyen irányú sürgősségi ellátásában.

Új szervezatként alakult meg az MH KÖKKI az MH Közegészségügyi Intézet (MH KÖI) és a Katonaorvosi Kutató Központ (KÖKK) bázisán.

Az intézet feladata az MH személyi állományának egészségre ható ártalmak, település-, élelmezés-, munkaegészségügyi, toxikológiai és járványügyi vizsgálatok mellett, az egészségnevelési és egészségvédelmi tevékenység koordinálása, tudományos kutatási feladatok végrehajtása.

Hatékony együttműködés alakult ki az MH KÖKKI tudományos kutató osztályai, valamint a gyógyintézetek között, mely jól szolgálja a tudományos munka eredményeinek gyakorlatba átültetését és ezáltal a gyógyító munka színvonalának emelését.

Az MH Központi Egészségügyi Anyagraktár átszervezésével korábban megalakított **MH Egészségügyi Anyagellátó Központ** mint az egészségügyi anyag és eszközellátás központi szervezete funkcionál, melynek területi raktáraiban történik a tábori egészségügyi intézetek készleteinek tárolása, raktározása. Az MH EÜEAK-hez kerültek átadásra a tábori intézetek, egészségügyi szervezetek tervezési, szervezési, valamint az áruforgalmi osztály feladatai, illetve pénzügyi, anyagi-technikai feladatok végrehajtása. Az MH EÜEAK létrehozásával, feladatai kibővítésével – a finanszírozási gondok ellenére – javulás tapasztalható az egészségügyi anyagok és eszközök biztosításában.

Fokozatosan növekszik az **MH Egészségügyi Alkalmasságvizsgáló Intézet (EÜAVI)** tevékenységének súlya. Ezt tükrözi az is, hogy valamennyi megyei hadkiegészítő parancsnokságon jelen vannak a képviselői. Tevékenységi körük emellett kiterjed a sorállomány és a hivatásos állomány felülvizsgálatára és minősítésére is.

A **Honvéd Repülőorvosi Vizsgáló- és Kutatóintézet (HROVKI)** a repülő-hajózó állomány és a földi kiszolgáló személyzet egészségügyi vizsgálatát és gondozását végzi, rendkívül szigorú, az egyes repülőgép típusoknak megfelelő nemzetközi követelmények betartásával. Ebben az intézetben végzik mindezek mellett az ejtőernyősök és a bűvárok vizsgálatát is.

A jelenleg rendszerben lévő öt kórház és két szanatórium a legmagasabb szintű ellátást, a megelőzést és rehabilitációt szolgálja. Ezeket az intézeteket a TB finanszírozza, a Magyar Honvédségre a tulajdonosi feladatok hárulnak. Ebben a hét intézetben dolgozik az MH egészségügyi szolgálata központi tagozatának **80 %-a.**

Az intézeti tagozatban a **vezető kórház szerepét a Központi Honvédkórház** tölti be, melynek szakmai profilja magába foglalja mindazon orvosi szakmákat, amelyek mind a béke ellátás, mind pedig a védelmi feladatok egészségügyi biztosításában alapvetőek. A kórház tevékenysége, az ott folyó munka színvonala az összes többi kórház és szanatórium szempontjából meghatározó jelentőségű.

Ebben az intézetben dolgoznak az MH főszakorvosai, így az MH fősebésze, főbelgyógyásza, főideggyógyásza, de ebben kórházban teljesít

tenek szolgálatot azok a nem függetlenített MH főszakorvosok is, akik munkájukat osztályvezető főorvosként látják el.

Kiemelt jelentőségű az a rekonstrukció, amely 1987-ben kezdődött. A beruházás megvalósítása során új, korszerű orvostechnológiai berendezések beszerzését irányoztuk elő. Az ápolási egységek kialakításánál a nemzetközi normatívákat figyelembe véve **40 ágyas részlegek** kialakítását tartottuk szem előtt, melyek kiszolgálása a legoptimálisabban oldható meg.

A rekonstrukció teljes megvalósítása érdekében, a finanszírozási gondok áthidalására a Magyar Köztársaság Kormánya határozata alapján 1994-ben **nemzetközi tender került kiírásra.** A tender iránt *kilenc külföldi cég érdeklődött*, majd a határidőig öt pályázat érkezett be. A pályázat a rekonstrukcióra megvalósíthatósági tanulmány és üzleti terv elkészítését írta elő, továbbá a követelményeket és feltételeket. A beérkezett anyagok elbírálása után a tárcaközi bizottság *két győztest* hirdetett. Ennek alapján a **Vamed-Sadilek (osztrák)**, illetve a **Health Care Management International (HCMi angol)** konzorciumokkal 1995. január 30-án a megvalósíthatósági tanulmány és üzleti terv elkészítésére a **szerződés kötések megtörténtek.** A tanulmányok értékelése és elbírálása után a kormány határoz, hogy kinek a munkáját fogadja el a rekonstrukció befejezésére vonatkozóan.

A **Budai Honvédkórházban** megszüntettük az igen alacsony ágykihasználtsággal működő *orr-fül-gégészeti osztályt* és ugyanezen okokból került sor a *sebészeti osztály* ágyszámának csökkentésére is. Ugyanakkor a SOTE-val 1994 tavaszán megkezdett tárgyalások és az OEP támogatásának eredményeképpen a **kórház gerincgyógyászati osztállyal** gazdagodott, mely a hozott nyereséggel várhatóan segíteni fogja az intézet gazdálkodását.

A **Kecskeméti és Pécsi Honvédkórházak** állományából alakítottunk meg egy-egy mobil *szakorvoscsoportot*, melyek katasztrófa vagy más váratlan, tömeges sérüléssel járó baleset során az ország területén bárhol alkalmazhatók a sérültek szakorvosi, elsősorban sebészeti ellátására.

A társadalomban jelentkező változások, a bérből és fizetésből élő családok fokozódó megélhetési gondjai, a polgári élet elszívó hatása fokozta az intézeteinkben dolgozó közalkalmazotti állomány fluktuációját.

Ez a tény azért is több, mint figyelemre méltó, mert a kvalifikáltabb állomány fokozottabb eláramlása jelentősen visszahat intézeteink tevékenységének szakmai színvonalára. Kórházainkból és szanatóriumainkból **1994-ben 386** honvédségi közalkalmazott távozott, ami az itt dolgozó állomány **12,6 %-a!**

Gazdálkodás, egészségügyi anyagi-technikai helyzet

Csapattagozat:

Az alapellátáshoz szükséges anyagokat csak késéssel tudtuk biztosítani. A korábbi évek folyamatos ellátásával szemben 1994-ben már ebben a tagozatban is feszültségek keletkeztek. Meglévő gondjainkat csak fokozta a mintegy **30 %-os** áremelkedés, melynek ellentételezésére nem volt lehetőség.

Az elhasználódott tárgyi eszközök üzemeltetése miatt ellátási zavarok keletkeztek és jelentősen emelkedtek a javítási költségek.

Intézeti tagozat:

A kórházak és szanatóriumok vonatkozásában csak minimális tárgyi eszköz beszerzésére és nagyjavításra korlátozódhatott a tárgyi eszközbeszerzés. Az OEP által finanszírozott intézetek adósságállománya jelentősen megnövekedett, a tulajdonosi kötelezettség teljesítésére alig volt lehetőség. Ennek következtében az *ellátási színvonal csökkent*, a működőképesség pedig, a teljesítményfinanszírozás következtében a különböző egészségügyi intézetek között kibontakozó rivalizálás időszakában *veszélybe került*.

A támogatások reálértékének folyamatos csökkenése azt eredményezte, hogy intézményeink adósságspirálja 1994-re külső segítség nélkül megfoghatatlanná vált:

Összegezve megállapítható, hogy az egészségügyi szolgálatra háruló legfontosabb feladatok eredményesen végre lettek hajtva. A szolgálat vezetésének folyamatossága az átszervezés időszakában biztosított volt. Az új elvekhez igazítva a szükséges átalakításokat, a szervezeti változások jobb feltételeket teremtettek az alaprendeltetésből adódó feladatok teljesítéséhez. A munkát negatívan befolyásoló körülmények közül tulajdon-

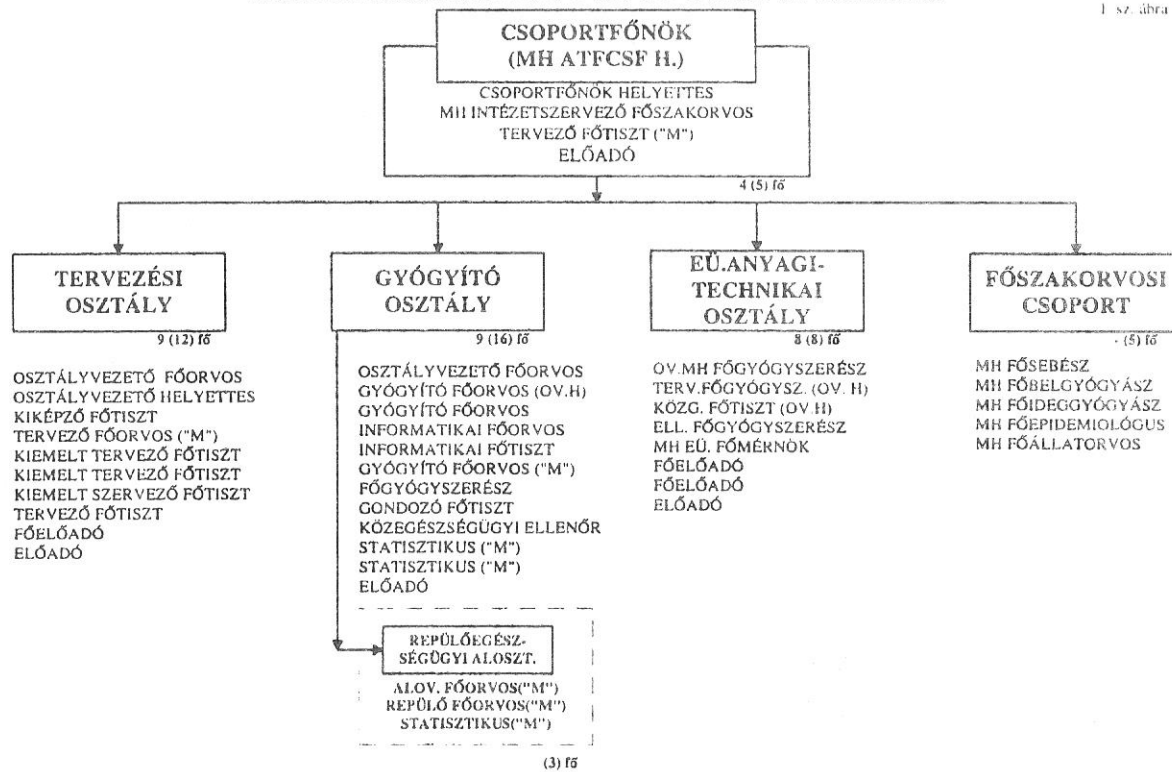
képpen döntően a költségvetési, illetve gyógyintézeteink esetében az Országos Egészségbiztosítási Pénztár általi finanszírozási *alulbiztosítottságot* lehet megfogalmazni. Az egyre nehezebbé váló körülmények ellenére egy ideig biztosítani tudtuk gyógyintézeteinkben, illetve a csapatoknál a betegek színvonalas egészségügyi ellátását. Nem volt és ma sincs lehetőség a lejárt szavatossági idejű "M" gyógyszerkészleteink frissítésére, felújítására.

Az egészségügyi biztosítási rendszer jelenleg még működőképes, azonban a finanszírozás szükségeshez képesti elmaradása már egyes területeken az ellehetetlenülést eredményezi. Az MH személyi állománya *egészségügyi ellátásának színvonalát csak a tartalékok teljes felélésével sikerült megőrizni*, valamint annak köszönhetően, hogy a kritikussá váló helyzetben is mindenképpen *elsődlegességet biztosítottunk* a személyi állomány életkörülményei, ezen belül egészségének megőrzése, helyreállítása feltételei megteremtésének.

Az elmúlt év során felmerült problémák, feszültségek és működési zavarok azonban azt bizonyítják, hogy az **egészségügyi szolgálat további átalakítása** – úgy csapat, mint intézeti tagozatban – elkerülhetetlen, tovább nem halasztható. Biztosítási rendszerünket *a költségvetéshez igazodó, az ellehetetlenülést megakadályozó és a követelményrendszerhez jobban alkalmazkodó rendszerré* kell alakítani.

MH EGÉSZSÉGÜGYI CSOPORTFŐNÖKSÉG

1 sz. ábra

A SCUD-B HADMŰVELETI-HARCÁSZATI RAKÉTA-RENDSZER ÉS MEGSEMISÍTÉSE

Horváth László¹

A logisztikával foglalkozó cikkeket olvasva nem vagy csak a periférián foglalkoznak az eszközök ún. életgörbéjének kivonás utáni természetes állapotával, a megsemmisítéssel. Azzal a területtel, amely nem kevésbé költségigényes és az integrált technikai szolgálati ágak összehangolt tevékenységét igényli, a komplex technikai eszközök esetében.

A közeljövőben a nagyszámú technikai eszköz kivonása és selejtése miatt aktuális problémaként fog jelentkezni a gazdaságos megsemmisítés kérdése.

E területre kívánom ráirányítani a figyelmet a *SCUD-B hadműveleti-harcászati rakétarendszer megsemmisítése* kapcsán.

A megsemmisítés ténye aktuálissá tette a SCUD-B hadműveleti-harcászati rakétarendszerrel kapcsolatban több cikk megjelentetését, *(véleményem szerint a cikkekben számos pontatlanság található)*.

A SCUD-B(9K72) hadműveleti-harcászati rakétarendszer több országban még a jelen időszakban is rendszeresítve van, mint hatékony csapásmérő eszköz.

Mindezekért célszerűnek tartom a rakétarendszerről **egy rövid pontos ismertetőt adni**, melyre az MH FVTSZF-ség anyagnemfelelősi jogköre is úgy érzem szakmailag kötelez.

A 9K72 rakétarendszerbe tartozó rakéták és földi berendezések a valamikori Szovjetunióból kerültek beszerzésre.

1 Horváth László mk. ezredes, MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség, Rakéta- és lokátor-technikai osztályvezető (szolgálatfőnök helyettes)

A rendszer alkalmazásához szükséges, egyes nem rakétatechnikai eszközök (rakéta üzemanyag, meteorológiai rádiólokátor állomás, topogodéziai bemérő gépkocsi, javítóműhely felszerelések) ugyancsak a Szovjetunióból, míg más eszközök (híradó, vegyvédelmi eszközök, gépjárművek) az illetékes szakszolgálatok útján kerültek biztosításra a csapatok részére.

Mivel a SCUD-B rendszer a korábban, *1962-ben rendszerbeállított 8K11-es hasonló rendeltetésű rendszert váltotta, ezért a 9K72-es rendszer bevezetése* a rakétatechnikával felszerelt csapatok alapvető szervezeteiben nem eredményezett változást.

Az alkalmazási helyek szempontjából a valamikori 5. Hadsereg Rakétadandárát, az MH Mozgó Rakétatechnikai Bázist (MN MRTB), az MN Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség alárendeltségében lévő önálló szállító osztályát (ÖSZO), a 4.sz. lőszerraktárt (4.LÖR), valamint az MN Üzemanyag Ellátó Központ rakéta üzemanyag szállító csoportját kell megemlíteni.

A rakétarendszerüzemeltetési feltételeinek a megteremtése 1972. évben történt meg.

A rakétarendszer szükséges eszközei zömében 1973. évben érkeztek a Magyar Néphadseregbe.

A kiképzés megfelelő színvonalának elérése után 1974. május hónapban a Rakétadandár és az MN MRTB a Szovjetunió Állami lőterén, éles rakétaindítással összekötött harcászati gyakorlat keretében végrehajtotta az első 8K14 típusú rakéták indítását.

A sikeres éleslövészettel a 9K72 hadműveleti harcászati rakétatechnikával felszerelt rakéta- és rakétatechnikai csapatokat hadrafoghatóvá minősítették és 1974. július 1-től a hadműveleti szolgálatot a SCUD-B rakétarendszerrel látták el.

A SCUD-B rendszer 8K14 típ. rakétákkal történő ellátása során az 5. Hadsereg Rakétadandár, az MN MRTB és az ÖSZO *1-1 javadalmaszást mennyiségű rakétával lett ellátva.*

Kilenc indítóállvány, negyvennégy rakéta, ötvenhét gyakorlófej és a komplexum kiszolgáló elemei alkották a hadműveleti szolgálat technikai elemeit.

Rendkívül nagy jelentősége volt a 8K14 típusú rakéta indításhoz történő előkészítésének, ugyanis a teljes előkészítés 4-5 órát vett igénybe.

A hordozórakéták töltéshez előkészített állapotban való tárolásával az előkészítési idő 50 %-kal csökkent.

A lőelemek számításához a *PU-1* típusú vezetési pont lett rendszeresítve, mely az RMSZ típusú meteorológiai lokátorok mérése alapján meteorológiai adatokat is figyelembe vett.

A 8K14 típusú rakéta indítása függőleges helyzetből történt, majd néhány másodperc után egy 45°-os röppályára állt rá, melynek:

- aktív szakaszán a hajtómű működött és a lősíkban való tartást az önirányzó rendszer végezte;

- a passzív szakaszon a rakéta tehetetlenségénél fogva ballisztikus pályán repült kikapcsolt hajtóművel.

A rakétarendszer modernizálásáról és javításáról

1979-80-as években a *9P117M1* indítóállványokon és a *8G17M1* oxidálóanyagotöltő gépkocsikon, valamint a *9G29* hajtóanyagotöltő gépkocsikon olyan átalakítás lett végrehajtva, melynek eredményeként a *8K14* típusú rakéta alapüzemanyag komponensekkel történő feltöltése az indítóállványon is végrehajthatóvá vált. Így tovább csökkent az előkészítési idő.

1975-ben a *9F21MA* fejrész szállító gépkocsik át lettek alakítva különböző típusú fejrészek szállítására, így úgynvezetett univerzális fejrész szállító kocsikká váltak.

1976-79. évben a *8G33U* kompresszor állomások lecserélésre kerültek *UKSZ-400V-131* típusúra, mely minden időjárási viszonyok mellett biztosította a megfelelő harmatpontú, nagynyomású levegőt.

1975-80. évben modernizált mosó-semlegesítő gépkocsik lettek rendszeresítve a korábbi ZIL típusok helyett.

A rakétarendszer eszközeinek tervszerű-megelőző javítása a MH Katonai Javító Üzemben és a KGST keretén belüli szakosodásnak megfelelő külföldi katonai javítóüzemekben történt.

1991. február 6-án a HM döntésének értelmében a **SCUD-B rendszer kivonásra került a MH hadrendjéből.**

1992-re a hordozórakéták szétszerelésre **kerültek.**

Az önerőből hazai bázison történő megsemmisítés lehetősége adott volt, hiszen az anyagnemfelelős MH FVTSSZF-ség megteremtette ennek feltételét a rendszerből történő kivonással párhuzamosan.

1993. februárjában Camberrában a rakétatechnikai ellenőrzési rendszer (MTCR) együttműködő országai közé **hazánkat azzal a feltétellel vették fel, hogy a SCUD-B rakétáinkat a lehető legrövidebb időn belül megsemmisítjük.**

Az időközben megszületett politikai döntés értelmében a SCUD-B hadműveleti-harcászati rakétarendszer eleminek robbantásos megsemmisítésére került sor 1995. május 29-én Táborfalva helyőrségben.

Az eszközök robbantással történő megsemmisítésre a következő berendezések lettek kijelölve:

- 7 db 9P 117 típ. indítóállvány;
- 7 db 9G 30 típ. oxidálóanyag töltő gépjármű;
- 3 db PU-1 vezetési pont;
- 5 db 9V41M ellenőrző gépjármű;
- 5 db 2V11M ellenőrző gépjármű;
- 57 db gyakorló fejrész, illetve oktató metszet;
- a szétszerelt rakéták stabilizátorai és farok részei.

A megsemmisítés a hazai és külföldi politikai és katonai személyiségek, valamint sajtónyilvánosság előtt, amerikai robbantó szakemberek bevonásával történt.

A megsemmisítéssel kapcsolatos feladatok megszervezése, irányítása, folyamatos ellenőrzése és a végrehajtás segítése érdekében operatív csoport működött az MH ATFCSF közvetlen alárendeltségében.

Az operatív csoport tagjait a megsemmisítés végrehajtásában, illetve a feltételek biztosításában érintett csoport és szolgálatfőnökségek (főnökségek) állományából jelölték ki.

A robbantásos megsemmisítésre kijelölt berendezések és elemek technikai előkészítésére - szétszerelésére, szállítására a helyszínen történő elhelyezésre, a megközelítési utak és a terep járhatóvá tételére, a robbantási hely és a megfigyelőpont előkészítésére és berendezésére, az egészségügyi - vegyvédelmi és híradó biztosításra, valamint a megsemmisítés után a terület eredeti helyzetének visszaállítására, tisztítására **feladatterv készült.**

Az indítóállványokból és a töltő gépkocsikból az MH-ban továbbra is használható főegységeket és alkatrészeket az MH Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága által kirendelt gépjármű-javító csoportok – az MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Ellátó Központ (MH PCGTEK) az MH Szabolcs Fegyverzettechnikai Ellátó Központ (MH Szabolcs FVTEK) és a HM ARZENÁL Elektromechanikai Részvénytársaság (MH ARZENÁL EM Rt.) szakembereivel együttműködve szakharcászati gyakorlat egybekötve kiszerezték és visszavételezték.

Az MH PCGTEK igényének megfelelően a megsemmisítendő berendezésekből főegységek és alkatrészek lettek kiszerveelve (motorok, kompresszorok, őrizztoros gyújtóegységek, kipufogócsövek, műszerfalak, kezek, kormányművek).

A kiszereelt egységek és alkatrészek felülvizsgálata és tartalékba helyezése az illetés szakszolgálatok intézkedései alapján az ellátó központnál megtörtént.

Az MH Szabolcs FVTEK még az eszközök kiszállítása előtt 366 db különböző méretű mérőműszert szerelt ki és vételezett vissza, továbbá mint-

egy **150 kg** egyéb központi készletbe nem vonható, de javításhoz felhasználható **alkatrész került kitermelésre.**

A műszaki, híradó és az egészségügyi biztosítás szervezett, a mindenkori helyzethez igazodó volt.

Az MH Műszaki Főnökség intézkedése alapján a megsemmisítés színhelyére vezető utak járhatóvá tételét és a megfigyelőpont közötti földmunkákat a kijelölt MH 37. II. Rákóczi Ferenc pontonos hídászszerezred állománya végezte.

A SENTEX típusú robbanó anyagot – a Katonai Biztonsági Hivatal külön instrukciója alapján – fokozott biztonsági intézkedésekkel és kiegészítő kísérő őrséggel biztosítottuk a megsemmisítés színhelyére, napi adagokban.

A hírtechnikai biztosítást, valamint a terület hangosítását a HVK Híradó és Informatikai Csoportfőnök intézkedése alapján az MH Főhírközpont biztosította.

Az elrendelt különleges egészségügyi biztosítást az MH Egészségügyi Csoportfőnök intézkedése alapján a Budai Honvéd Kórház roham mentőkocsija, a Honvéd Repülőorvosi vizsgáló és Kutató Intézet, valamint az MH Vitéz Hány L. vegyes repülőosztály kutató mentő helikoptere végezte. Ezt megelőzően széleskörű adatgyűjtés, információ bekérés folyt a megjelenő vendégek speciális egészségügyi állapotával kapcsolatban.

Az amerikai specialisták által alkalmazott módszerekről, munkafogásokról szakmai érdeklődésre számot tartó video film készült, melyet az MII LEK feldolgoz.

A helyszínen maradt roncsok szerződés alapján értékesítésre kerültek.

Az MH Gazdálkodási Hivatal megbízási szerződése alapján a HM ARZENÁL EM Rt.-t bízta meg az MH tulajdonát képező roncsok értékesítésével (MH: 70 % - HM ARZENÁL EM Rt. 30 % részesedéssel).

A megsemmisítést követően megkezdődött a terület eredeti helyzetének visszaállítása.

Az amerikai fél szerződés szerint csak a megsemmisítés közvetlen költségeit fedezi, mely összeg 5 MFT volt.

Mindezen feladatok végrehajtását MH parancsnoki, illetve MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnöki intézkedésben volt szükséges meghatározni az intézkedési jogkörök átfedése, valamint a feladatok sokrétűsége miatt.

Az előkészítést és a végrehajtást a különböző szakszolgálatok és a mindenoldalú biztosítást végző szervek összehangolt tevékenységével lehetett eredményesen és költségkímélően megoldani. A megsemmisítés mintegy 2 MFT-jába került a Magyar Honvédségnek.

A módszerében is előremutató robbantásos megsemmisítés gyakorlati példát adott a különböző tárcák és szervek közötti együttműködésre is, ugyanakkor rámutatott a kivont technikai eszközök fizikai megsemmisítésének és az ezzel kapcsolatos szervező munkának a fontosságára.

A robbantásos roncsolás és égés következtében **a SCUD-B hadműveleti-harcászati rakétarendszer helyrehozhatatlan károsodást szenvedett, megsemmisült.**

A rakétarendszer hatástalanított (az elektromos vezérlő és hidraulika rendszer működésképtelen) két indítóállványa **1992. decemberében átadásra került a Hadtörténeli Múzeumnak**, melyek jelenleg a Múzeum Ladányi úti telepén vannak tárolva az érdeklődők és az utókor számára.

GONDOLATOK A MAGYAR HONVÉDSÉG ÉLELMEZÉSI ELLÁTÁSÁNAK RENDSZERÉRŐL

Gyarmati Sándor¹

Brillat-Savarin (1755-1826) francia ízléstan-író "Az ízlés fiziológiája" című művében írja: "Mondd meg, mit eszel és én megmondom ki vagy." Úgy gondolom ez a megállapítás általánosságban napjainkban is igaz. Azért használom az általánosságban kifejezést, mert a társadalomban vannak olyan embercsoportok – *ilyenek a sorkatonai szolgálatra bevonuló fiatalok is* – amelyek az elfogyasztott ételek minőségét, mennyiségét illetően az ételmezési ellátást végző szakemberek felkészültségére és nem utolsósorban a pénzügyi lehetőségekre kénytelenek hagyatkozni. Ezért is rendkívül fontos, hogy a Magyar Honvédség *ételmezési ellátásában* résztvevő – hivatásos, közalkalmazott és sorállomány egyaránt – szüntelen keresse azokat a lehetőségeket, amelyekkel hozzájárulhat ahhoz, hogy a fent idézett megállapítás kicsit szabadon értelmezve így hangozzék: "Mondd meg milyen ételt teszel a katonák asztalára, megmondom ki vagy!"

Gondolataimat az alábbiakban magam is annak reményében próbálom kifejtetni, hogy hozzájárulhatok az **ételmezési ellátás** – még ily nehéz közgazdasági és piaci környezet ellenére is – **jobbításához**.

Tulajdonképpen a gazdasági és költségvetési kényszer hatására született meg ez év márciusában a Magyar Honvédség Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökének 49/1995. számú intézkedése, amely április 01-től bevezette a Magyar Honvédség ételmezési szolgálatánál a **pénzkeret gazdálkodást**. Szigorúan közgazdasági és pénzügyi szempontból vizsgálva az intézkedés tartalma **visszalépésként** értékelhető az eddigi gazdálkodási rendszerhez képest. Én mégis úgy gondolom, bár tudom, hogy ezzel nagyon sokan nem fognak egyetérteni, a jelenlegi, de a távlati közgazdasági, piaci viszonyok között is a költségvetési források, illetve a beszerzések centralizálása a helyes és járható út.

1 Gyarmati Sándor alezredes, MH Ételmezési Ellátó Központ parancsnok-helyettes

Mielőtt ezen állításomat bővebben kifejteném, úgy gondolom, néhány mondatban szólnom kell a katonai ellátás rendjében meghatározó jellegű **élelmezési normáról** és annak történeti kialakulásáról.

Az élelmezési norma a hazai katonai szóhasználatban az 1950-es évek elején honosodott meg. Korábban a hadinormát élelmi anyagnak, a béke ellátásban alkalmazott pénznormát pedig élelmi illetménynek, élelmi illetéknek nevezték.

Az élelmezési norma amely **egy főnek egy napi ellátását biztosító élelmiszerekből vagy azok értékéből áll** kifejezhető anyag vagy pénznormaként. E két alapvető forma együttesen és megosztottan is előfordulhat. A hadinormák általában *anyagnormaként* ismertek, míg a béke élelmezési ellátásban a *pénznorma* elterjedtebb.

Az élelmezési normát – elnevezésétől, a kifejezésmódjától függetlenül – az élelmiszerek véges számú sora alkotja. **Az élelmiszerek mennyiségéből és egységárából összegeződik az élelmezési norma pénzértéke.** Az élelmiszerek tápanyagtartalma pedig – a normát alkotó élelmiszerektől függően – az élelmezési norma **élettani értékét** adja meg.

Az élelmezési norma rendeltetése, alapvető emberi igény kielégítése. A katonai tápanyagokra irányuló objektív igényét élelmiszerekből készült – *a szubjektív igényeknek, táplálkozási szokásoknak megfelelő* – ételekkel kell kielégíteni az élelmezési norma keretében. A csapatszintű anyagi biztosítási folyamatokban konkrét élelmiszerekkel, a felsőszintű tervezésben élelmiszer csoportokkal, aggregátumokkal, a béke ellátásban élelmezési pénznormával számolunk.

A századfordulón és a két világháború között a Honvédség béke élelmezésében *a természetbeni ellátás volt az általános.* Ez abból állt, hogy az ellátottak után – az élelmezési norma termékösszetételéből számított – pénznormát, *"közétkezési pénz"-t* állapítottak meg. A havonta, helyőrségenként előre meghatározott összegből fedezték az élelmiszer beszerzéseket. Étrend alapján történt az élelmiszerek felhasználása, az ételek elkészítése. Az étrend szerkesztése a *"közétkeztetési bizottság"* feladatkörébe tartozott, amelyben a szolgálati személyeken kívül az étkezők is képviselve voltak.

Ezen közétkeztetési bizottságok 1949. novemberéig működtek. Az ételmezési norma képzése két szinten történt. A felső szintű vezetés állapította meg és rögzítette szabályzatban a pénznorma alapját képező étel-miszer összetételt. Az így megállapított anyagnorma alapján csapatszinten, helyőrségenként, a kialakult piaci árak szerint számították ki az egy adott hónapban igénybevehető "közétkezőpénzt" az ételmezési pénznormát.

Az anyagnorma ételmiszer – összetételét egy 7 napos étrendből, annak ételmiszer-kiszabataiból származtatták. Például az 1896-os norma alapjául szolgáló étrend naponként 700 gramm kenyeret, 190 gramm marhahúst tartalmazott. Ez utóbbi az ebédhez és a vacsorához volt felhasználható. A heti étrendben – a két főétkezéshez – napi 140 grammos kiszabásban kétszer hüvelyes, kétszer liszt, egyszer hántolmány, egyszer 280 gramm káposzta és egyszer 560 gramm burgonya volt a számítási alap. A 10 gramm zsiradék a reggelihez volt elegendő. *Az anyagnorma étel-miszereinek tömege egy napra 1,1 kilogram volt.*

Az ételmezési pénznorma értékét – az egy heti étrend ételmiszer -kiszabatai és az aktuális piaci árak alapján számított, egy napra jutó összegét – a helyőrség parancsnoka havonként hagyta jóvá. A pénznorma szerint számított illetményt az adott hónapban maradéktalanul fel kellett használni.

Azt gondolom, a fentiekben sikerült érzékeltetnem a norma mindenkori jelentőségét. A norma szerkezetének meghatározására persze napjainkban is lehetnek különféle tudományos számítások, de a norma mindenkori értékének leggazdaságosabb felhasználására csak a kreatív, szakmailag felkészült és – a mai helyzetben nem elhanyagolható – találgony ételmezési szakemberek képesek.

Az Ételmezési Ellátó Központot üzleti ajánlataikkal felkereső *termelő és kereskedelmi szervezetek vezetői* – meghallva a katonák napi ellátására biztosított norma összeget – gyakran kifejezésre juttatják kissé humoros megjegyzésüket, hogy a honvédség ételmezésében dolgozók "varázslók", ha cnyi pénzből meg tudják oldani az ellátást. Azt gondolom, ha valaki számbaveszi egy család átlagos napi étkezésére fordított kiadásait, elismeri, hogy ezek a megjegyzések *nagyon sok igazságot* tartalmaznak. Varázslók persze az ételmezési szolgálatnál sem szolgálnak, de elhivatottságot érző, a nehézségek felett nem síránkozó, hanem azokat

leküzdeni igyekvő tisztek, tiszthelyettesek, közalkalmazottak és sorkatonák igen is többségben vannak. Gyakran elgondolkodom, amikor gyakorló ételmezési szolgálat főnököket hallok mindennapi gondjaikról beszélni vagy málott falú, hiányos, elavult felszereltségű konyhablokkokat és étkezdéket látok, hogy a mostanában sokat hallott *civil szervezetek által végzendő ételmezési ellátás megvalósítása* milyen következménnyel járna. Anyagi megtakarítással biztosan nem, mert a jelenlegi infrastruktúra mellett bizonyára nem igen akadna olyan szervezet, amely bruttó 230 Ft-ból napi háromszori étkezést tudna biztosítani a katonáknak. Tehát a költségvetésnek jóval nagyobb összegeket kellene fizetni az ellátásért, csak ebben az esetben nem a honvédség állományába tartozóknak, hanem civil Kft-knek. Azt hiszem, meggyőző bizonyítékul szolgál az általam elmondottakra a néhány éve elterjedt különféle étel és ital automaták telepítése a katonai objektumokba. Kezdetben mindenki azt ígérte, hogy a legolcsóbb levest és kávé vagy üdítőt az ő automatája fogja szolgáltatni. Ez valóban így is volt néhány hónapig, ezt követően azonban rendre olyan áremelések történtek, hogy gyakorlatilag napjainkban már alig-alig üzemelnek ilyen automaták, mert a katonák nem képesek megfizetni az árakat.

Mindezeket figyelembe véve azt hiszem, a jelenleg megkezdett utat kellene folytatni, illetve a már több mint két hónapja bevezetett pénzkeret gazdálkodást kellene kiterjeszteni.

Jelenleg a pénzgazdálkodás körébe tartoznak mindazon termékek, amelyek beszerzése csapatszinten a gazdálkodó katonai szervezetek részére biztosított költségvetési pénzeszközökből, teljeskörű pénzforgalom mellett történik a termelő, forgalmazó gazdasági egységektől és a szakági ellátó tárintézettől. (Élelmiszerek, ételmezési felszerelés, anyagjárandóság, állattáp).

A pénzkeret gazdálkodás körébe tartozó termékeket az **Ételmezési Ellátó Központ** a központi költségvetési előirányzat terhére szerzi be, az ételmezési gazdálkodást folytató katonai szervezetek pedig az ellátó raktárártól **pénzkeret** értékben meghatározott korlátokon belül térítés nélkül veszik át. (Az ételmezési szakanyagok részletes kód és árjegyzéke 1. füzetében "K"-val jelölt élelmiszerek).

Az elmúlt több mint két hónap tapasztalatainak előzetes értékelése, elemzése azt bizonyítja, hogy bár bizonyos adminisztrációs terhek meg-

növekedtek – ez különösen a közalkalmazotti létszámleépítések után lesz érzékelhető – összességében **zökkenőmentesnek** mondható az áttérés és kiegyensúlyozott, megbízható a csapatok ellátása. Ugyanakkor gondot jelenthet a továbbiakat illetően, ha nem lesz kiegyensúlyozott **költségvetési előirányzat biztosítás** az Ellátó Központ részére. Akkor nem tudjuk beszerezni a termelőktől, gyártóktól azokat az élelmiszereket, amelyeket a katonai szervezetek csak **a raktárainkban kaphatnak meg térítés nélkül**, de ha például a kristálycukrot **pénzért** kénytelen megvásárolni egy polgári szervezettől, ezt csak a romlandó termékek beszerzésére biztosított **előirányzataból** tehetné meg.

Nos ezt a rendszert gondolom én kiterjeszhetőnek egyéb romlandó termékek beszerzésére is. Meggyőződésem, hogy kedvezőbb beszerzési- ár kondíciókat lehetne elérni, ha a Magyar Honvédség egészére történnének a szerződés kötések a megfelelő *pályázati versenyeztetési rendszer* keretében. Néhány hónappal ezelőtt ezen véleményemet kifejtettem egy gyártókat, kereskedőket tájékoztató folyóirat újságírójának. *Nagy meglepetésemre* a cikk megjelenését követően heteken át naponta hívtak fel az ország különféle helyeiről termelő, forgalmazó gazdasági szervezetek vezetői, hogy szeretnének pályázni, szeretnének a Magyar Honvédség **"udvari szállító"-i** lenni.

Ennek megvalósításához, persze jónéhány ma érvényes szabályzati pontot meg kellene változtatni és azt is tudom, hogy központi beszerzések megvalósítása bizonyos *helyi valós, vagy mondvacsinált érdekeket is sértene*. Sokan arra hivatkoznak, hogy helyben a helyőrség közelében a szállítási költségek kisebb mértéke miatt kedvezőbbek a feltételek, mint ha egy szállításokat elnyert szervezet országos vagy regionális hatáskörben szállítana. *Ennek cáfolatával szolgálhat egy közelmúltban végrehajtott felmérés, amely során azt kértük több mint 100 katonai szervezet élelmezési szolgálat főnökétől, hogy tájékoztasson, milyen forrásból szerzi be a romlandó élelmiszereket és milyen áron.* Szeretném kiemelni, hogy saját maga töltötte ki mindenki a kérdőíveket és az adatszolgáltatás önkéntes volt.

Csaknem valamennyi adatlap beérkezett a kért határidőre, így megkezdődhetett *a válaszok feldolgozása*. A feldolgozást követően néhány igen érdekes adatra bukkantunk, amelyből azt a következtetést vontuk le, hogy bizony **a mindenkori élelmezési norma pénzüsszegének felhasználása meglehetősen tarka képet mutat** és a sorkatonai szolgálatot teljesítők jelentős kiszabotbeli differenciáltsággal kapják meg járandóságá-

ikat. Önkényesen kiragadva az adatokból, szeretném néhány jelenségre felhívni a figyelmet. A katonai szervezetek túlnyomó többsége **nem rendelkezik szabályos szállítási szerződéssel**, többnyire a több éve fenálló kialakult szokások, helyi ismerettség alapján rendelik meg a nem romlandó élelmiszereket. Sajnos a minőségi követelményeknek történő megfelelésre csak közvetett adataink vannak. Gyanítom azonban, hogy jónéhány helyen komoly hiányosságok vannak e téren is. Ha csak az **El-látó Központ által kötött szerződések minőségi követelményeinek történő megfelelésből indulok ki**, amikor is a versenyfelhívásra jelentkező szállítók egy része **egészen más termékmintát küld el a pályázatra, mint amelyet valójában szállítani képes**, akkor elég borús képet kapunk. Persze ezeket a problémákat a minőséget ellenőrző szakembereink jó előre kiszűrjük, de a katonai szervezetknél az **élelmezési szolgálatfőnök ilyen tekintetben meglehetősen kiszolgáltatott**.

Igazán érdekes adatokat azonban a **beszerzési árak vizsgálatakor kaptunk**. Ebből kiderül, hogy a katonai szervezetek például a hús és hentesárúk vonatkozásában **50-100 Ft árdifferenciával szerzik be a termékeket**. Konkrétan nézzük meg egy termék, a *sertéshús fej-láb nélkül hidegen* beszerzési árait *három egymástól hozzávetőleg 30 km távolságra lévő katonai szervezetnél*:

1./	beszerzési ár	401,50 Ft
2./	beszerzési ár	365.- Ft
3./	beszerzési ár	325.- Ft

Ilyen és ehhez hasonló példák sokaságával tudok szolgálni az adatok alapján, sőt olyan is előfordul, hogy egyazon helyőrségben lévő két külön gazdálkodó katonai szervezet 5-6 Ft-os árkülönbséggel szerzi be az ugyanolyan minőségű kenyeret.

Hiszem, hogy az általam favorizált központosított beszerzési rendszerrel *hatékonyabban lehetne gazdálkodni* a mindenkori norma összességével. A szállítók nagytételű szerződések esetén **magasabb árkedvezményeket tudnának adni a honvédségnek, mintha minden katonai szervezet önállóan szerzi be termékeit**. Mivel a költségvetési előirányzatok a romlandó termékek vonatkozásában is központi kézben lennének, elkerülhető volna a még gyakori fizetési határidő csúszás. *Szigorú gyártás el-*

lenőrzéssel garantálható lenne valamennyi katonai szervetnél az **élelmi-szerek minősége**.

Persze jól tudom, hogy bármilyen jó minőségű nyersanyagból is tud ehetetlen ételt főzni a szakács, ezért mindenképpen előnyösen hatna az ételek minőségére, ha a **szakácsállomány legalább 2/3-a szerződéses katoná lehetne**. Ez annál is indokoltabb, mert a katonai idő rövidülésével komoly gondot jelent a folyamatos üzemvitel fenntartása az ellátásban.

Tisztában vagyok azzal, hogy az általam felvázolt ellátási rendszerbeli javaslatokkal nem mindenki ért egyet, én azonban mégis úgy vélem, hogy a költségvetés szűkössége közepette **a központosítás bizonyos értelemben enyhíthet a jelenlegi gondok egy részén**. Sőt tovább megyek, minden késlekedés további gondokat generál, ezért **azt gondolom kísérleti jelleggel már 1995. őszére pályázatot lehetne hirdetni, egyelőre csak kenyér és péksütemények, valamint hús és hentesárú szállítása vonatkozásában a Magyar Honvédség egészére**.

Ebben a meggyőződésemben megerősít az 1994. évi alma beszerzés is, bár a részletes lebonyolítást illetően mindenképpen körültekintőbbnek kell lenni.

AZ MH RUHÁZATI SZOLGÁLAT KÖLTSÉGVETÉSÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 1994-95-BEN

Pakocs Zoltán¹

A katonai szervezetek ruházati gazdálkodását, az állomány ruházati szakanyagokkal és felszerelési cikkekkel való ellátását, valamint a szolgálat hatáskörébe tartozó szolgáltatások színvonalát alapvetően a szolgálat részére biztosított költségvetési lehetőségek határozzák meg.

Az elmúlt évek jellemzője, hogy a költségvetési támogatás nem volt összhangban a meghatározott feladatok szerinti szükségletekkel, attól jelentős mértékben eltért. Következésképpen egyre jobban nyertnek azok a tényezők, amelyek negatívan befolyásolják a ruházati biztosítás feladatainak végrehajtását.

Az 1994. évi költségvetési lehetőségek és a végrehajtott feladatok fő jellemzői

A költségvetés tervezésének időszakában a rendelkezésre állt, szükséges adatok és információk (fogyásmutatók, beszerzési árak, prognosztizált árindexek, tervezett elszámoló ár, stb.) alapján kerültek kidolgozásra az ellátási és szolgáltatási normák, normatív összegek. Majd ezek a létszámadatok, valamint a szolgálat részére meghatározott feladatok tervezett költségei figyelembevételével lett összeállítva a költségvetési terv.

Az előzetes költségvetési tervjavaslat összege – a tervezési időszakban ismert feladatok költségeinek és a szolgálat ellátási hatáskörébe tartozó normái reálértéken tartásának figyelembevételével – 7 979 MFt volt. Ebből a kiemelt feladatokra (tartalékos hadkötelezettek ellátásához szükséges hadiruházati komplett beszerzés, eső ellen védő cikkekkel való ellátás, stb.) 3 473 MFt, az ellátási normák fedezetére 4 506 MFt lett tervezve.

¹ Pakocs Zoltán alezredes, MH RSZF-ség gazdálkodási főtisztje

A jóváhagyott költségvetés összege **3 202 MFt** volt, amely az előzetes költségvetési tervjavaslatnak a **40 %-a**, a két évvel korábbi, 1992. évi keretösszegtől pedig csak **2,8 %-kal**, **88 MFt-tal** nagyobb.

A biztosított költségvetési támogatás a tényleges áremelkedések mértékét és a kiemelt feladatok költségeit nem fedezte, így az ellátási és szolgáltatási normák – az előző évekhez hasonlóan – továbbra is elmaradtak a reálértéktől, a kiemelt feladatok nagyrészen a teljesítése pedig a **következő évekre húzódik át.**

A jóváhagyott keretösszeg nem biztosított fedezetet:

- a felsőszintű döntések alapján – a *tartalékos hadkötelezettek ellátásához* szükséges – tervezett hadiruházati komplettek beszerzésének finanszírozására. Ennek megfelelően a tartalékosok hadiruházati ellátásával kapcsolatos koncepció a tervezett időpontokra nem valósítható meg. Következésképpen a tartalékos állomány ellátásának helyzete további feszültségek forrása;

- az *új gyakorlóruházattal* való ellátás megkezdésére;

- a tárgyévben megalakításra tervezett *honvédelmi dandár és híradó zászlóalj tartalékos állománya* hadiruházattal történő ellátására és ruházatok tisztításának költségeire;

- a *légimozgékonyaságú alegység* csapatkészletének ruházati költségeire;

- az MH Parancsnokság *közvetlen katonai szervezeteinek* eső ellen védő cikkekkel történő ellátására;

- az ellátási és szolgáltatási *normák reálértéken* tartására.

Az előzetes költségvetési tervjavaslatban a hivatásos állomány ruházati utánpótlási illetményének összege reálértéken **41 500 Ft-tal**, a sorállomány ruházati utánpótlási illetményének összege pedig **32 800 Ft-tal** lett tervezve. Azonban a szűkített költségvetési lehetőség hatására, a biztosított költségvetés összegével összhangban jóváhagyott norma összege a hivatásos állomány esetében **30 000 Ft** (azonos az előző évi nominál értékkel), **27,7 %-kal**, a sorállomány esetében **20 800 Ft** (16,8 %-kal ala-

csenyebb, mint az 1992. évi nominál érték), **36,6 %-kal** maradt el a reálértéktől.

A honvédségi közalkalmazottak 1 főre jutó ruházati költségterítésére **9 120 Ft** lett jóváhagyva, amely azonos az 1993. évvel.

A biztosított kiadási előirányzat *a mosatási és irodaszer* kiadási tételekre nominál értékben hasonló volumenű mint az 1992. évi, amelynek hatására a textiltisztítási normáknál mintegy **30 %**, az irodaszer normáknál mintegy **50 %** volt a reálérték csökkenés.

A textiltisztítási norma reálértékének csökkenése egyes szolgáltatási igények kielégíthetlenségét, a ruházati anyagok nem előírt gyakoriságú tisztítását, cseréjét vonta maga után, ami igen kedvezőtlen hatással volt az állomány hangulatára, a katonáknál pedig egyes cikkek egyéni mosásának kiterjesztését eredményezte.

Gazdálkodási lehetőségeinket csökkentette, hogy a hivatásos állomány ruházati kiadása költségvetési tételen jóváhagyott összegből évközben **450 MFt került megvonásra**, amely fokozta az érintett állomány ellátása terén meglévő feszültségeket. Az elvonások következményeként az 1994-re kiadott ruházati utalványfüzetekben lévő keretösszegek **36 %-ának nem volt pénzügyi fedezete**. A tárgyevi megrendelések egy részét, ezen belül a megrendelt társasági ruházat mennyiségének mintegy **20 %-át le kellett mondani**, amelynek hatására a társasági ruházattal való ellátás tervszerinti ütemezése is módosításra került. Az 1994-re tervezett állomány ellátása csak 1995. végére fejeződik be.

A köznapi ruházat utánpótlására, a méretek kiegészítésére a kívánt mértékben nem nyílt lehetőség, ezért a hivatásos állomány körében ellátási gondok keletkeztek. Főleg a meglévő készletek felhasználása került előtérbe, amelyek összetétele azonban nem volt összhangban az igényekkel.

Már 1993-ban is hasonló problémák voltak, mivel az akkori évközbeni költségvetési megvonások hatására a ruházati utánpótlási füzetekben lévő keretösszegek **56 %-ának nem volt pénzügyi fedezete**. Így az elmúlt két évben közel egy évi hivatásos utánpótlási ruházati illetmény mögött nem volt költségvetési támogatás.

A ruházati ellátás zavartalan biztosítása érdekében a katonai szervezetek részére **76,6 MFt** értékű anyag lett kiadva térítés mentesen a központi készletek terhére.

A költségvetés nem tartalmazta *a rehabilitált állomány, az ENSZ megfigyelők, a honvédség érdekében munkát végző nyugállományúak ruházati ellátásának, a zenekarok társasági ruhával, a nyugállományúak új jelvényekkel és csillaggal, a tényleges állomány hatágú csillaggal, csapatkarjelzésekkel való ellátásának költségeit.* Ezen feladatok végrehajtásához **44,3 MFt** lett felhasználva.

A fentiek alapján, a nem tervezett és nem finanszírozott feladatokra a központi készletekből összesen **120,9 MFt** értékű anyag került felhasználásra.

Helyzetünket tovább nehezítette, hogy a jóváhagyott költségvetési támogatást **a gazdálkodó egységek** teljes mértékben nem kapták meg. *Ennek hatására a Centrál Mosodák Rt. részére 94 MFt, az MH REK részére 226 MFt értékben nem teljesítették fizetési kötelezettségeiket, amelyek rendezése 1995-ben történt meg.*

Az elmúlt év során a szolgálat **11,8 MFt bevételt** realizált, amely a páncélos ruházat csapatpróbájának század szintről zászlóalj szintre való bővítését fedezte.

Összességében megállapítható, hogy az 1994-re kitűzött alapvető ellátási és szolgáltatási feladatok jelentős költségvetési szigorítások mellett lettek végrehajtvá. A jóváhagyott kiadási és a támogatási előirányzat a meghatározott feladatok maradéktalan teljesítéséhez, a követelmények szerinti ellátási és szolgáltatási színvonal megtartásához nem biztosított kellő fedezetet. *Ezért a szolgálat egyik fő célkitűzése, az ellátási színvonal megtartása egyre nehezebbé vált, nem minden esetben és nem minden területen volt teljesíthető.*

Az alapvető ellátási feladatok csak jelentős fenntartási készletcsökkenés mellett voltak nagyobb zavar nélkül végrehajthatók. A felhasznált készletek pótlási lehetőségének hiánya a folyamatos ellátás feltételit tovább gyengítik.

Az 1995. évi költségvetési helyzet fő jellemzői

A ruházati szolgálat 1995. évi előzetes költségvetési tervjavaslata a vonatkozó intézkedések és az előjárói követelmények alapján a tervezés kezdeti időszakában **3 változatban** lett kidolgozva. Az *első változat* az 1995. évre tervezett reálértékű, a *mások változat* 18 %-os inflációs hatású, míg a *harmadik változat* az 1994. évi reálértékű normák szerint lett összeállítva.

Mind a három változat nagybani számvetés alapján **azonos összegben** tartalmazta a különböző szintű előjárói döntéseken alapuló kiemelt feladatok (hadiruházati komplektek beszerzése, honvédelmi dandár és Békefenntartó Erők Kiképző Központja ruházati biztosítása, eső ellen védő cikkek beszerzése) költségeit, amelyeknek összege összesen **9 015,8 MFt** volt.

Az 1995. évre tervezett ruházati illetménynormák reálértéknek megfelelő pénzügyi fedezeti igénye **5 254 MFt**. Az 1994. évi reálértékhez viszonyítva az alapnormák közül a hivatásos állomány ruházati utánpótlási normája **15 %** növekedéssel **47 700 Ft**-tal, a sorállomány ruházati utánpótlási normája szintén **15 %** növekedéssel **37 700 Ft**-tal, a többi norma közül a mosatási norma **20 %** és irodaszer norma **18 %**, az egyéb ruházati normák **15 %** emelkedéssel, a honvédségi közalkalmazottak ruházati költségterítése 1 főre **13 200 Ft**-tal lett tervezve.

A rendeltetés szerinti és a szolgálat részére meghatározott feladatok követelményeknek megfelelő színvonalú, *maradékialan teljesítését* a különböző szintű előjárói döntéseken alapuló kiemelt feladatok költségeit és a tervezett reálértékű normákat tartalmazó – első változatban tervezett – költségvetési tervjavaslat *biztosítaná*, amelynek összege **14 269,8 MFt**.

A költségvetési lehetőségek és az előjárói döntések hatására azonban többszöri költségvetési tervjavaslat átdolgozások után a ruházati szolgálat 1995. évre a normák kialakításakor **az alábbi költségvetési lehetőséget vehette figyelembe**: támogatás **2 373,42 MFt**, bevételi előirányzat **100 MFt**, központi készletek ellátásba történő beforgatása alapján **796 MFt**, összesen **3 269,42 MFt**. A szükségletek és lehetőségek különbsége tovább nőtt, mivel ez az összeg **22,9 %-a** az első változat szerinti tervjavaslat összegének és **62,2 %-a** a reálértékű illetménynormák ösz-

szegének. A szükségesnél alacsonyabb szinten meghatározott keretösszegnek – amely a jóváhagyás előtt még **90 MFt**-tal csökkent – csak **69,8 %-a** a költségvetési támogatás.

A már lecsökkent központi készletből az előző évektől jóval nagyobb készletfelhasználás lett előírva. A meglévő összetételét és méretét figyelembe véve megállapítható, hogy az ellátási tevékenység **az eddigiéknél is nehezebb helyzetbe** került.

A bevételi előírányzatként meghatározott összeg irreális, mivel az értékesíthető anyagok figyelembevételével a realizálható bevétel várhatóan kb. **30 MFt**.

A meghatározott keretösszeg nem biztosít fedezetet:

- a tartalékos állomány hadiruházati komplettek beszerzésére;
- a békefenntartó erők (külföldi) ruházati költségeire;
- a MHP-ság közvetlenek eső ellen védő cikkekkel való ellátásához;
- az ellátási és szolgáltatási normák reálértéken tartásához.

Az alapszabványok közül a hivatásos állomány **33 000 Ft** ruházati utánpótlási normája **30,8 %-kal**, a sorállomány **22 800 Ft** ruházati utánpótlási normája **39,5 %-kal** marad el a tervezett reálértéktől, így tovább folytatódik az a negatív tendencia, *amelynek meghatározó adatai az alábbiak:*

Év	Reálértéktől való elmaradás	
	hivatásos ruházati	utánpótlási és sor illetmény
1991	–	29,3 %
1992	15,2 %	6,7 %
1993	28,1 %	28,3 %
1994	27,7 %	36,6 %
1995	30,8 %	39,5 %

A honvédségi közalkalmazottak ruházati költségterítésére tervezhető 1 főre jutó összeg **9 120 Ft**, azonos az 1993. évvel.

Feszült helyzet alakult ki a kereskedelemről beszerezhető cikkekkel (pl. irodaszerek, védőeszközök, stb.) való ellátás terén is, mert a vonatkozó normák nem követhették a bekövetkezett áremelkedéseket.

A mosatási és irodaszer költségvetési tételekre tervezhető költségvetési előirányzat az előző évihez viszonyítva nem változott, így a vonatkozó normák 1992. évi szinten maradtak. A textiltisztítási normák 42 %-kal, az irodaszer normák 57 %-kal maradnak el a reálértéktől.

A megfelelő gyakoriságú ruházati cseréket figyelembe véve a mosatási költségvetési tételen rendelkezésre álló összeg kb. 7-10 hónapig biztosítja a szükségleteket.

A ruházati anyagok tisztítása, cseréje az eddigieknél is ritkábbá válik, így tovább növekszik a szolgáltatási igények kielégítetlensége.

Nincs lehetőség – az 1994. évihez viszonyítva – a védőeszköz beszerzésre és karbantartásra biztosítandó összeg emelésére sem.

Összességében megállapítható, hogy a rendeltetés szerinti és a szolgálat részére meghatározott feladatok teljesítéséhez, a követelmények szerinti ellátási és szolgáltatási színvonal megtartásához, az ellátás folyamatoságához, valamint a szolgálat zavartalan működéséhez a jóváhagyott költségvetési keretösszeg nem biztosít kellő fedezetet. Ez egyre nehezebb helyzetbe hozza az ellátásért felelős szerveket és személyeket, hiszen a mozgósítható tartalékok szinte már teljes mértékben felhasználásra kerültek.

SZAKELLENŐRZÉS

A GÉPJÁRMŰVEK ÜZEMELTETÉSE ÉS IGÉNYBEVÉTELE ELLENŐRZÉSÉNEK TAPASZTALATAI

Furka Zsigmond¹

A MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség **ellenőrzési osztálya** 1995. évben is a terveknek megfelelően folytatja ellenőrzési tevékenységét. *Az osztály ellenőrzései kiterjednek az anyagi-technikai biztosítás valamennyi területére, de különös jelentőséggel bír a felsőszintű gazdálkodásban érintett szervezetek vizsgálata.*

Az ellenőrzések tapasztalatait az érintettek feldolgozzák, a feltárt hiányosságokat többé-kevésbé kiküszöbölik. Egyes területeken azonban olyan mértékű negatívumok, szabálytalanságok – nem egy esetben visszaélések – kerültek felszínre, amelyek a megfelelő tanulságok levonása érdekében megkövetelték a honvédségen belüli nyilvánosságra hozatalát. A különböző ellenőrzések tapasztalatai "Ellenőrzési Értesítők" formájában nyertek szélesebb körű publicitást, ám ezek csak az aktuális problémakörben esetlegesen érdekelt katonai szervezetekhez jutottak el.

Az ellenőrzési osztály alábbiakban ismertetett tapasztalatok közreadásával szándékozik segítséget nyújtani a különböző szabályozók egyöntetű értelmezéséhez, a különböző szintű ellenőrzések célirányosabb végrehajtásához, valamint a hasonló szabálytalanságok megelőzéséhez.

Az ország – ezen belül a Magyar Honvédség – jelenlegi pénzügyi helyzete megköveteli a rendelkezésre álló anyagi javakkal történő rendkívül körültekintő gazdálkodást. Az évről-évre csökkenő reálértékű költségvetési támogatás ellenére – amely sok esetben már az alaprendel-

1 Furka Zsigmond őrnagy, MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség Ellenőrzési Osztály ellenőrfőtiszt

tésből adódó feladatok teljesítését is veszélyezteti – egyes katonai szervezeteknél közvetett módon a pénzeszközök "legalizált" pazarlása tapasztalható.

Az egyik felsőszintű gazdálkodó katonai szervezet anyagi-technikai biztosításának felügyeleti ellenőrzése során került sor **egy másik – béke-tevékenységét tekintve speciális rendeltetésű – szervezet célellenőrzésére**, amely az *alakulathoz üzemeltetés céljából kirendelt gépjárművek igénybevétele*nek vizsgálatára irányult.

A kirendelt gépjárművek igénybevétele során feltárt jellemző hiányosságok

A személyszállító járművek üzemeltetésének, igénybevételeinek szabályozása központilag és helyi viszonylatban is megtörtént, ennek ellenére az ellenőrzés számos hiányosságot és szabálytalanságot állapított meg, amelyek az alábbiakban foglalhatók össze:

1.) **A járművek igénylése és másnapi igénybevétele** – rendhagyó módon – a katonai szervezet által rendszeresített nyomtatványon történik, amely azonban csak a munkaidő kezdete előtt igénybevételekre induló gépjárművek tervezett tevékenységét tartalmazza, a munkaidő alatti mozgásokat az azzal megbízott személy koordinálja. Az említett okmány kezelése nem felel meg az ügyviteli előírásoknak (nyilvántartási számmal nem rendelkezik), azt miután aktualitását veszítette, egyszerűen megsemmisítik. A fentieknek megfelelően a mozgások rögzítése csak a munkaidő kezdete előtt elinduló, illetve a munkaidő vége után beérkező gépjárművekre korlátozódik. A napi igénybevételek nyilvántartása semmilyen mozgást rögzítő okmányon nem követhető, így az utólag legfeljebb a menetleveleken kontrollálható.

2.) **A járművek igénybevétele ellenőrzésének alapját** a menetokmányok vizsgálata képezte, melynek keretében elsősorban a részigénybevételek és az üzemenyagelszámolás adatainak értékelését végeztük el. Ennek során **több mint 40 esetben volt kimutatható, hogy a gépjármű egy időpontban (időtartamban) több helyen tartózkodott**. Ezek zöme abból tevődött össze, hogy az adott gépkocsi a műhely okmányai szerint javításon vagy valamilyen szemlén tartózkodott, ugyanakkor az érvényes menetlevél alapján részigénybevételeket teljesített.

Néhány esetben olyan is előfordult, hogy a gépjármű két különböző helyre indult vagy két különböző helyen teljesített igénybevételt azonos időpontban, más-más gépjárműparancsnok irányításával.

E cikk keretében *a javítással egyidőben teljesített igénybevételek részletezésére nincs lehetőség, viszont az utóbbi esetek az alábbi példákkal jól illusztrálhatók:*

- ugyanazon a napon két eltérő sorszámú menetlevélen számoltak el részigénybevételeket. Az egyik okmányon 10.00-22.00-ig, a másik menetlevélen ezzel párhuzamosan 13.00-19.10-ig teljesített igénybevételeket. Az átfedésként jelentkező 6 óra 10 perc időtartamban a jármű az ország különböző pontjain tartózkodott;

- a másik eset – ha lehet – még érthetlenebb, hiszen a jármű percere pontosan azonos időben indult két eltérő irányban fekvő városba különböző gépjármű-parancsnokkal. Természetesen vissza már csak az egyik helyről jött;

- a következő eset tulajdonképpen azonos az elsővel, melynek során szintén két eltérő sorszámú menetlevélen számoltak el igénybevételt úgy, hogy 2 óra 30 perc átfedés volt kimutatható.

A menetlevelek vezetésével kapcsolatban mindhárom esetben feltételezhető az elírás vagy téves bejegyzés, ezt az "*elméletet*" viszont megdönti az a tény, hogy a kilométerösszesítésekben, valamennyi "*papíron*" **megtett út szerepel, az üzemanyagot az összes kilométer után elszámolták és a részigénybevételeket minden esetben igazolták.**

3.) Több ízben volt tapasztalható, hogy a menetlevelek hátoldalán, a részigénybevételek bejegyzésénél **a napok nem voltak feltüntetve**, így csak az órák és percek alakulásából lehet következtetni a naptári napokra.

4.) Az egyik leggyakrabban előforduló – és kivétel nélkül valamennyi menetlevélre jellemző – szabálytalanság, hogy két pont közötti távolságra lényegesen **több kilométert jegyeztek, mint amennyi a két pont közötti hivatalos földrajzi távolság.**

Természetesen nem 10-15 km nagyságú eltérések kerültek kifogásolásra, mert 200-300 km-es viszonylatoknál ekkora különbségek elfogadhatóak. Nem fogadhatóak el viszont az olyan kilométer-eltérések, amelyek a valós távolságot 40, 50 esetleg 100 %-al "meghosszabbítják".

A számtalan előfordult eset közül az alábbiak kívánkoznak az élre:

- Budapest-Veszprém	110 km helyett	160 km
- Sz.fehérvár-Veszprém	40 km helyett	80 km
- Budapest-Várpalota	90 km helyett	175 km
- Budapest-Nyírtelek	235 km helyett	294 km
- Budapest-Debrecen	226 km helyett	305 km
- Nyírtelek-Kaposvár	425 km helyett	500 km
- Genf-Budapest	1294 km helyett	1705 km

Tekintettel a vizsgált gépjárművek nagy számára, valamint az egy év során teljesített kilométer-mennyiség nagyságára, könnyen kikövetkeztethető, hogy éves viszonylatban az összes gépjármű tekintetében több ezer km után számolnak ilyen alapon jogtalan üzemanyagot.

5.) Egy gépkocsira (pontosabban gépjárművezetőre) volt jellemző ugyan, de mindenképpen említést érdemel, hogy az adott jármű vezetője az okmányok szerint mindig ugyanazon üzemanyag-töltő állomáson tankolt és az elkészített készpénzes számlák jelentős részén nem volt feltüntetve a rendszám, a naptári nap, de sokszor még a hónap sem.

Az egy helyen történő tankolás persze semmilyen szabályozóba nem ütközik, nem is lett volna feltűnő, ha a benzinkút a jármű telephelyének (tartózkodási helyének) a közvetlen közelében lenne. Az üzemanyag-töltő állomás azonban attól több kilométer távolságra található és az igénybevételek jellemző úticéljai sem ebbe az irányba esnek, így semmi sem indokolta az állandó ott tankolást, hacsak a gépjármű-vezetőnek valamilyen érdeke nem fűződött hozzá.

Külön érdekesség, hogy az említett "számlákat" az üzembentartó katonai szervezet pénzügyi szolgálata minden további nélkül elszámolta.

6.) Számtalan esetben fordult elő, hogy a gépjárművek valamelyik jól ismert lakótelep és a telephely között közlekedtek, naponta akár több alkalommal is. Nem nehéz kitalálni – és persze a részigenybevételek iga-

zolásából is kiderül – hogy ezek az utak az adott katonai szervezet bizonyos beosztású személyei érdekében realizálódtak.

A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy az esetek egy része olyan napszakban történt, amikor tömegközlekedési eszköz nem állt rendelkezésre, ezért ezek az igénybevételek *elfogadhatóak*. A munkaidő alatti utak azonban indokolatlanok és szabálytalanok is, amelyek éves viszonylatban több ezer kilométert tesznek ki.

7.) Az ellenőrzés során megállapítást nyert az is, hogy egyes járműveknél **az igénybevételek közel 50 %-a "parancs szerint"**-i útvonalon történik, amelyet az esetek túlnyomó többségében semmi nem indokol, semmilyen szabályzat vagy utasítás nem ír elő, csupán "szokásjog" alapján történik.

Ezek az igénybevételek sok esetben az **1000 km-t** is meghaladják, amelyek a városi utakat és az üzemszüneteket is beleszámítva nem nagyon képzelhetők el, viszont jogosságuk, valóságuk utólag nem ellenőrizhető vissza. **(16 gépjárműnél összesen több mint 400.000 km parancs szerinti igénybevétel mutatható ki).**

8.) Előfordult olyan eset, hogy a gépjárműparancsnok **utasítást adott a megengedett legnagyobb sebesség túllépésére**, amelyhez nem volt joga. Egyes járművek részére bizonyos feltételek mellett engedélyezett a megkülönböztető jelzés használata, melynek keretében lehetőség van a sebesség túllépésére, **a megkülönböztető jelzés használata azonban a vizsgált eseteknél a menetlevélből nem derült ki**. A megengedett legnagyobb sebesség túllépésének következményeit jól szemlélteti, hogy az elmúlt időszakban *négy esetben* jelentettek fel az adott katonai szervezetnél szolgálatot teljesítő gépjárműveket jelentős sebesség-túllépés miatt, amelyek közül *az egyik esetben a megkülönböztető jelzés jogtalan használatát* is megállapították.

9.) Az ellenőrzés során vizsgált gépjárművek közül négy darabnál **öt hónapon keresztül csak városi út használatát tüntették fel a menetlevélben**, holott az igénybevételek többsége, jó, közepes úton valósult meg, sok esetben helyközi igénybevétellel. Az üzemanyag-elszámolást természetesen – minden esetben – a városi útra elszámolható 1,25 szorzóval súlyozták, amely jelentős **jogtalan** üzemanyag-felhasználást eredményezett.

10.) Több esetben fordult elő, hogy a menetokmányon **elszámolt kilométer-mennyiség irreálisan sok ahhoz képest, amennyi idő alatt azt megtették.** A rögzített adatok alapján olyan átlagos menetsebességek adódnak, hogy azok folyamatos tartása kizártnak mondható. *A megállapítások alátámasztására az alábbiakban felsorolt példák két gépjármű esetében kerültek kimutatásra.*

Az első gépjármű esetében – különböző időpontokban, naponta – teljesített igénybevételek:

- 07.00-22.30-ig egy 2 órás és egy negyven perces üzemszünettel **1000 km** (77 km/h átlagsebességgel 13 órán át);

- 07.00-00.15-ig egyórás üzemszünettel **1120 km** (70 km/h átlagsebességgel 16 órán át);

- 06.00-22.00-ig 2 x 70 perces üzemszünettel **1000 km** (74 km/h átlagsebességgel 13,5 órán át).

A három nap különböző igénybevételein összesen csaknem 500 km-rel számoltak el többet, mint ami jogosan elszámolható lett volna, az igénybevételek egy részét a **gépjárművezető igazolta.** Az igénybevételekkel kapcsolatban mindenképpen említést érdemel, hogy az ország területén ilyen távolságok megtétele, még az *engedélyezett sebességhatár túllépése árán sem képzelhető el.*

Feltűnő továbbá az is, hogy egy-egy jelentős út végén mindössze 60-70 perc, esetleg 2 óra üzemszünet szerepel, sőt azon a napon, amikor az 1120 km-t teljesítette, 16.00-kor megérkezett a parkolási helyére, majd még ugyanabban a percben elindult és "*parancs szerint*" teljesített **535 km-t.**

A "*parancs szerint*" megvalósuló igénybevételekről már a 7.pontban esett szó, ennek ellenére *két rendkívülinek minősíthető konkrét eset említést érdemel:*

A két igénybevételel azonos menetokmány alapján két különböző napon került végrehajtásra amelyek **1268 km** 13,3 óra alatt **95 km/h**, és **1234 km** 13 óra alatt **95 km/h** átlagsebességgel teljesültek. Amennyiben az előző esetekre azt mondtuk, hogy azok teljesítése irreális, akkor az utób-

bi két igénybevételt fizikai lehetetlenségnek kell minősíteni. Az 1268, illetve 1234 km egyébként úgy valósult meg, hogy közben egyetlen perc üzemszünetet sem tartottak!

Az említett menetokmánynál maradván kell jegyezni, hogy egy öt napos időtartamban 400-500 km/nap "parancs szerint"-i igénybevételek vannak bejegyezve, amelyek megtétele reális lehet, de az előző két igénybevétellel együtt valamennyi részigénybevételt olyan személy írta alá, aki beosztásánál fogva valószínűleg **egyetlen kilométert sem tett meg a gépkocsival gépjármű-parancsnokként!** Ebben az időszakban (mintegy 8 nap alatt) a "parancs szerint" teljesített kilométerek száma **5306**. Egy másik gépjármű menetlevelénél volt tapasztalható, hogy négy részigénybevételt, összesen **863 km távolságban, senki sem igazolt.** (A járművek menetlevelei a csatolt pótmenetlevelekkel együtt általában két hét időtartamra érvényesek.)

A felsorolt okokat, körülményeket figyelembe véve mind az 5306, mint pedig a 863 km-es igénybevétel jogossága megkérdőjelezhető.

11.) A katonai szervezet gépjárműveinek egy része gyakran teljesít igénybevételt oszlopmenetben. A menetokmányok megjegyzés rovataiban az oszlopban megtett kilométert **egy tételben igazolják, az viszont nem derül ki, hogy melyik napon, mekkora távolságot, milyen útvonalon tett meg oszlopmenetben.**

Ez "csak" azért érdekes, mert az oszlopmenetben megtett **km-mennyiség után +0,2 szorzóval lehet üzemanyagot elszámolni, ami jelentős többlet üzemanyag elszámolását teszi lehetővé.**

Az oszlopmenet igazolásával kapcsolatban több esetben is előfordult, hogy az "oszlopmenetet igazolom" szöveg elé a km-mennyiséget jól láthatóan, **egyértelműen utólag írták oda, sőt sok esetben azok jogosságát olyan személy igazolta, aki nem vett részt az igénybevételen (lásd 10.pont).**

A fentieket figyelembe véve nagy biztonsággal kijelenthető, hogy éves viszonylatban több ezer liter hajtóanyagot számolnak el jogtalanul.

12.) A hiányosságok felsorolása végezetül egy szintén nem elhanyagolható megállapítással zárható. A vizsgált járművek éves viszonylatban hihetetlen teljesítményeket produkáltak, **hiszen egy jármű 130 ezer, két jármű több mint 100 ezer, újabb három pedig 90 ezer km felett teljesített.** A megtett kilométerek **350-400 km/nap** átlagot jelentenek és a legtöbbet futó gépjármű **326 napon keresztül üzemelt.** Ezek a rendkívüli kilométer-teljesítmények persze nem véletlenszerűek, mert az erős leterheltségből adódó jogos igénybevételek összes km-mennyiségét az előző pontokban ismertetett *szabálytalanságok, jogtalan igénybevételek* igen jelentős mértékben megemelték.

Figyelemre méltó, hogy a gépjárművek állományilletékes katonai szervezetének egy másik járművét az illetékes hatóságok illegális határátlépési kísérlet közben lefoglalták. A fentiekben tárgyalt járművekkel megegyező típusú lefoglalt járműben *egy olyan elektromos szerkezetet találtak, amely a jármű elektromos kilométer számlálójának a manipulálására szolgál.*

A tapasztalatok összegzéseként megállapítható, hogy a feltárt hiányosságok alapvetően **két kategóriába** sorolhatók. *Az első csoportba* kívánkoznak azok az esetek, amelyeknél **egyértelműen bizonyítható,** a különböző szabályozók, utasítások megsértése, valamint a jogtalan igénybevétel ténye. Ezek a hiányosságok a 2., 3., 5., 6., 8., 9. pontokban kerültek ismertetésre.

A második csoportba tartoznak azok a hiányosságok amelyeknél **fennáll a szabályzatok megsértésének gyanúja,** illetve amely esetekben megkérdőjelezhető az igénybevételek jogossága és a visszaélés lehetősége sem zárható ki. Az erre vonatkozó megállapításokat az 1., 4., 7., 10., 11. és 12.pontok tartalmazzák.

A fentiekben részletezett – sok esetben súlyos – **szabálytalanságok és hiányosságok számos okra vezethetők vissza.** Az okok között szerepel például – nem fontossági sorrendben haladva – a gépjárművek *mozgás-nyilvántartásának hiánya,* annak ellenére, hogy a járművek igénybevétele, üzemeltetése jól leszabályozott.

Problémaként jelentkezik, hogy a járművek egy *másik katonai szervezet állománytáblás eszközei, ugyanakkor igénybevétel szempontjából a tárgyalt alakulathoz vannak kirendelve.* Ez olyan – nehezen feloldható –

kettősséget jelent, amelynek során az érintettek egymásra "mutogatnak" akkor, amikor a gépkocsik üzemeltetését, igénybevételét, az ezekkel kapcsolatos ellenőrzéseket, stb. kéri tőlük számon.

A leglényegesebb okot azonban – az előzőhöz is kapcsolódva – a **belső ellenőrzések felületességében, illetve elhanyagolásában kell keresni.** Ez utóbbi tény azért kívánkozik az élre, mert az igénybevevő katonai szervezetnél 2 fő képzett gépjárműves szakember áll rendelkezésre az igénybevételek zökkenőmentes koordinálására és folyamatos ellenőrzésének végrehajtására. A menetlevelek vezetése során előfordult *szabálytalanságoknak nagy számuk, gyakoriságuk és egyértelműségük* miatt azonban még a kevésbé hozzáértő – mondhatni laikus – személy szemében is fel kellett volna tűnni.

A kifogásolt esetek egy része kétségbe vonhatatlanul a gépjármű igénybevételi fegyelem be nem tartását, az ellenőrzések elmulasztását mutatja. A hiányosságok másik része "magyarázható", azonban ezek nagy száma azt mutatja, hogy az egyébként kivételes esetek tömegesen fordulnak elő. A javítások műhely-okmányainál előfordulhat, hogy a gépjármű a menetokmányok elírása folytán egy időben két helyen van, de többször nem. A szabálytalanságok ilyen tömeges méretű előfordulása **nem véletlenszerű.**

A követelménytámasztás hiányának jó példája, hogy ezek a járművek éves viszonylatban **50 esetben szenvedtek (okoztak) balesetet, amelyből 20 balesetnél volt felelős** a honvédségi gépjármű vezetője. Két jármű ötször, három-három jármű négyszer, illetve háromszor volt baleset részese.

A gyakori gépjármű szabálytalanságok (például a "legalizált" gyors-hajtás, a tövényen kívüliség) és a rendőrségi feljelentések, balesetek nagy száma között *egyértelműen ok- okozati összefüggés* mutatható ki.

Az eddig is ismert volt, hogy a Magyar Honvédség katonai szervezetinél **az utóbbi időben emelkedett a gépjárművek igénybevételi, üzemeltetési szabályainak megsértése, nőtt a jogtalan igénybevételek száma,** amely különböző elmarasztalásokat vont maga után.

A szabálytalanságok – bűncselekmények – bekövetkezésének (elkövetésének) a katonai szervezet jellegétől, rendeltetésétől, a gépjármű-

igényléseket és igénybevételeket koordináló szakállomány összetételétől, képzettségétől és leterheltségétől függően számtalan oka lehet. Az okok általában láncszerűen kapcsolódnak egymáshoz, a mulasztások, a szabályozók téves értelmezése vagy azok szándékos megsértése általában nem marad büntetlenül. Az ok-okozati összefüggések szinte minden esetben kimutathatóak.

A problémák, hiányosságok bekövetkezésének okainál azonban mindig felállítható egy fontossági sorrend, ami tulajdonképpen nem is lenne lényeges abban az esetben ha a belső ellenőrzések elhanyagolása, vagy felületes (nem okfeltáró) végrehajtása nem az első helyen állna. Az előjárói szakellenőrzések tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy ezen a téren az egyértelmű szabályozás ellenére is jelentős elmaradás tapasztalható.

Tekintettel arra, hogy a fenti esetek nem egyedileg fordulnak elő, rendkívül fontos felhívni az érintett vezetői állomány figyelmét a gépjárművek igénybevételi fegyelmének megszilárdítására, az ellenőrzések rendjét meghatározó utasítások, szabályzatok betartására, a belső ellenőrzések megszigorítására.

"LAKÁSKULTÚRA"

Varga László, Pálos László¹

A Magyar Honvédség mindennapi tevékenységét törvények, rendeletek, parancsok utasítások és intézkedések sokasága szabályozza. A végrehajtás során *gyakran nem is tudjuk, hogy melyek ezek a mozgató rugók*, többnyire a rutin, a hagyományok, a megszokás vezérel bennünket, melyek idővel eltérnek az előírásoktól.

A különböző szervek által elvégzett *ellenőrzések rávilágítanak ezekre a hiányosságokra*, megmutatják melyek azok az előírások, amiket nem ismerünk, rosszul ismerünk vagy helytelenül alkalmazunk.

A MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség által végrehajtott *ellenőrzések* sok ilyen irányú tapasztalatot eredményeznek. Ezeknek a tapasztalatoknak a közreadásával szándékozik a Főcsoportfőnökség *segítségét nyújtani* a szabályozó rendszerben való könnyebb eligazodáshoz, illetve hasonló szabálytalanságok elkövetését megelőzni.

Ebben a cikkben az *egyik helyőrségben végrehajtott ellenőrzés során tapasztalt lakáskiutalásokkal kapcsolatos szabálytalanságokat* ismertetjük kivonatossan a tanulságok levonása céljából.

Az 1990-es évek elején magasabbszintű döntések alapján lehetőség nyílt a Magyar Honvédség szolgálati lakásainak *"elidegenítésére"*, illetve ezen lakásoknak a bérlők részéről történő megvásárlására. Ezen lakások értékének és *eladási árának megállapítása semmiben nem tért el a polgári életben is alkalmazott szabályozóktól és számítási módoktól*. Ennek megfelelően a vizsgált helyőrségben a lakások értékét természetesen azok nagyságától, állapotától, stb. függően többnyire hozzávetőlegesen **1.800.000 és 700.000 Ft** közötti összegre értékelték fel, eladási árukat pedig **100.000 és 270.000 Ft** közötti összegben állapították meg. Ezek az árak és a hozzájuk tartozó fizetési feltételek méltányosnak nevezhetők a vásárlók, köz-

¹ Varga László mk.ezredes, MH ATFCSF-ség Ellenőrzési osztályvezető, Pálos László alezredes, MH ATFCSF-ség Ellenőrzési Osztály vezető ellenőr

tük a Magyar Honvédség hivatásos és közalkalmazotti állománya szempontjából.

Természetesen lényeges szempont a lakások értékénél annak állapota, karbantartottsága, esetleg felújítási foka. A Magyar Honvédségre érvényes 1992-94. évi szabályozók szerint a leadott szolgálati lakásokat **a Magyar Honvédség újíttotta fel, helyezte karba.** Annak értékét kiszám lázták a leadó bérlő részére. Az új bérlő a már ily módon karbantartott lakásba *térítésmentesen* költözhetett be. A szabályozó rendszer meghatározta, hogy melyik esetben, milyen mértékben kell a távozó bérlőnek kötelezettséget vállalnia a lakás karbahelyezése tárgyában. Ennek megfelelően széles skálán nyújtott lehetőséget *a karbantartási díj megtérítésének elengedésére, illetve mérséklésére*, például egészségügyi indokok alapján, szolgálati érdekből, stb. Így például az ellenőrzés során vizsgált helyőrségben és időszakban leadott lakások után átlagosan **3.316 Ft-ot**, illetve a végleges leadásokat figyelmen kívül hagyva **8.290 Ft-ot** fizetiek az előző bérlők.

Ugyanakkor a leadott lakásokat polgári vállalkozókkal fel kellett újítatni, ennek költségeit ki kellett fizetni. A vizsgált 1991-93 időszakban átlag ezek a felújítások lakásonként **211.345 Ft-ot** tettek ki, de 1993. évben ez esetenként meghaladta a **3-400 ezer Ft-ot** is. (A parancsnok lakásánál ez az összeg **584.703 Ft** volt.)

Ilyen körülmények között előfordulhatott, hogy "valaki" leadta a szolgálati lakását végleges leadás minőségben, így annak felújításáért megállapított 200 eFt-ot nem kellett kifizetnie. Ugyanezt a lakást a felesége részére kiutalták és közel 600 eFt-ért felújították. A "végleges leadás" minőség nem okozhatott problémát, hiszen a felesége a részére kiutalt lakást azonnal megvásárolta, s így – főleg nyugállományba helyezés előtt egy fél évvel – a továbbiakban már nem is volt szükség szolgálati lakásra. A lakás megvásárlása olyan gyorsan került lebonyolításra, hogy a közel 600 eFt-os felújítás már a magántulajdonban lévő lakáson lett végrehajtva, a Magyar Honvédség költségén.

Az említett konkrét ügyben, valamint más hasonló ügyekben elkövetett súlyos jogszabálysértések részletes áttekintése számos tanulsággal szolgál. *Ezek közreadása hozzájárulhat a figyelem felkeltéséhez és más hasonló esetek megelőzéséhez.*

Szolgálati lakások kiutalása, felújítása, karbantartása, elidegenítése

Az ellenőrzés által vizsgált helyőrségben az elmúlt két évben *101 honvédségi szolgálati lakás* került elidegenítésre. Ezek közül *78 lakást* olyan személy vásárolt meg aki már legalább egy évvel korábban is benne lakott. *Kilenc fő részére* megvásárlás előtt rövid idővel cserelakásként lett kiutalva a lakás, *14 fő pedig* korábban nem rendelkezett a helyőrségben szolgálati lakással, részükre az újonnan lett kiutalva.

Az érvényben lévő szabályozók nem tiltják az elidegenítésre kijelölt lakások kiutalását szolgálati lakásként. A vizsgált helyőrségben *a kiutalt lakások egy részét a kijelölt bérlő megvásárolta és rövid időn belül eladta.* Ilyen kis helyőrségben azonban, mint ahol a vizsgálat lezajlott, jogosan elvárható, hogy a döntéshozók tisztában legyenek *a lakásigénylők valószínű szándékaival.*

Egészen különleges ezek közül az egyik eset. Ennek érzékeltetésére szolgáljon az alábbi eseménysor, melynek szereplőjét a továbbiakban a "**Kissné**" névvel nevezzük.

Kissné polgári alkalmazott "A" szolgálati lakásban lakik a 3. emeleten.

Kissné munkaviszonya 1991. 10. 04-én megszűnik a Magyar Honvédségnél. Ugyanakkor mint házfelügyelő szerződéses viszonyba lép a MH-el.

Kissné férje és gyermeke veleszületett szívbetegsége miatt 1992. 02. 13-án kéri, hogy ugyanazon házban, ahol szolgálati lakásban lakik, "B" elsőemeleti lakásra elcserélhesse jelenlegi "A" lakását. Kérelméhez orvosi igazolásokat csatol.

1992. 03.16-án kiutalják számára ugyanazon ház földszintjén lévő "C" lakást.

1992. 09.03-án az elidegenítések után a szolgálati ház társasházzá alakul, így *Kissné házfelügyelői teendőik ellátására kötött szerződése megszűnik.*

1992. 09. 25-én kiutalják részére az általa kért első emeleti "B" lakást is.

1993. 05. 17-én Kissné átveszi az elhelyezési szolgálattól a honvédség által karbahelyezett "B" lakást.

Ugyanezen a napon Kissné parancsnoki engedéllyel megállapodást köt az elhelyezési szolgálatvezetővel, hogy az általa megvásárolt **első emeleti "B" lakás saját erejű felújításának időtartamára** a jelenlegi, harmadik emeleti "A" lakásban maradjon. A parancsnok erre vonatkozó engedélye 1993. 11. 30-ig érvényes.

1993. 06. hónapban Kissné eladja az általa megvásárolt első emeleti "B" lakást.

1995. 02. hónapban az ellenőrzés időpontjában Kissné még mindig ugyanezen házban a 3. emeleti "A" lakásban lakik bérlőként.

Ennél az esetnél az érvényben lévő jogszabályok sorozatos megsértése tapasztalható. "A lakásügyi jogszabályok HM-ben történő alkalmazásáról" szóló 50/1978. (HK 27.) HM számú utasítás (módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege) 9.§. (2) szakasza szerint polgári állomány tagjának HM rendelkezésű lakást biztosítani csak a körülmények gondos mérlegelése alapján lehet. *Ebben az esetben nem mérlegelték gondosan a körülményeket, sőt a lakáshasználatba vételi díj megfizetésétől is eltekintettek.*

A lakások elosztásáról és a lakásbérletről szóló 1/1971. (II. 8.) Korm. számú rendelet 37.§. (3) szakasza szerint nem jelölhető ki szolgálati lakás bérlőjéül az, aki a lakás felett rendelkezni jogosult állami szervvel nem áll munkaviszonyban. Az események egymásutánisága bizonyítja, hogy a fenti esetben *ezt a jogszabályt is megsértették.*

Többek között a fenti rendelet 102.§. (1) bekezdése értelmében a korábbi szolgálati lakás lakásbérleti jogviszonya a lakással rendelkező szervvel (MH) kötött munkaviszony megszűnésével együtt megszűnt. Az utolsó érvényes lakáskiutalás aláírásának időpontjában (1992. szeptember 25-én) már nem csak **a munkaviszony szűnt meg Kissné és a MH között, hanem a házfelügyelői teendők ellátására kötött szerződéses munkaviszonya is.** A MH beruházási és fenntartási főnökének az MH

lakásgazdálkodásával kapcsolatos eljárás rendjéről szóló 25/1983. (HK 20.) számú intézkedése 34. pontja értelmében a házfelügyelői szolgálati lakás lakáskiutaló határozatának azt is tartalmaznia kell, hogy abban az esetben, ha a házfelügyelő munkaviszonya megszűnik, a lakást *elhelyezés igénye nélkül* köteles kiüríteni.

A fentiekkel szemben a vizsgált esetben sorozatosan megsértik a jogszabályokat. Kiutalnak Kissné számára szolgálati lakást ("C"), bár munkaviszonya már megszűnt. Miután már szerződéses viszonya is megszűnt, egy újabb lakást utalnak ki számára ("B") anélkül, hogy az előző határozatot érvénytelenítenék. Ekkor papír szerint már **két szolgálati lakás** van kiutalva Kissné részére. Ezután megállapodnak vele az általa eredetileg is lakott és mindvégig el sem hagyott ("A") lakásban való bentmaradásról. Ebben a percben papíron Kissné már **három lakásban** van *"birtokon belül"*. (A gyakorlatban a vissza nem vont kiutaló határozattal szemben, a földszinti ("C") lakást soha nem kezelték Kissnének kiutaltként, azt át nem vette, sőt azt azóta már másnak utalták ki). Kissné rövid időn belül eladja az általa megvásárolt (elidegenített) első emeleti "B" lakást, új lakást vásárolt (egy volt MH tulajdonú, szintén elidegenített lakást, de már nem a MH-tól), és ott egy tetőtér beépítésbe kezd. Ez idő alatt Kissné mindvégig az eredeti, 3. emeleti "A" lakásban lakik, melyet csak az ellenőrzés befejezése után 1995. 02.28-án ad le. Ez az a lakás ahonnan 1992. 02. 13-án, három évvel ezelőtt kérte az első emeleti lakás kiutalását férje és gyermeke orvosi igazolásokkal alátámasztott súlyos szívbetegségére hivatkozva.

Ebben az esetben kétségtelen a jogszabályok sorozatos megszegésének ténye, melyért elsősorban **az elsőfokú lakásügyi szerv vezetője, a parancsnok felelős.** Ráadásul **a megállapodás,** amelyet az elhelyezési szolgálat Kissnével köt a parancsnok engedélyével, **hamis adatokat tartalmaz.** Kissné eredeti lakásban való maradásának indokaként azt hozzák fel, hogy a *"kiutalt lakásban az átlagos szintű karbuhelyezésen felül a bérlő saját költségén nagyobb felújítást végez. A lakóépületben az elidegenítés a lakás átadás-átvétele miatt húzódik, ezért a bérlő vállalja, hogy 1993. május 17-el a részére kiutalt lakást jelent állapotában átveszi"*. Miután Kissné a szóbanforgó lakást átvette, megvásárolta, majd 1993. júniusában eladta, nyilvánvaló, hogy a megállapodásban foglalt indokok nem feleltek meg a valóságnak. Erre legkésőbb a szóbanforgó lakásnak Kissné részéről történt eladása után reagálni kellett volna, és intézkedni a lakásból való kiköltözésre. Ezzel szemben Kissné az ellenőrzés időpontjában,

tehát az eladás után közel két évvel még mindig az eredeti, első lakásban lakott.

Az ügyben nem mentség, hogy az eljárást (eljárásokat) az előírásoknak megfelelően is le lehetett volna bonyolítani. Ugyanis Kissné munkaviszonya "felmondás a dolgozó részéről" címen szűnt meg 11 évi munkaviszony után. Tekintve, hogy munkaviszonya a 10 évet meghaladta, annak megszűnését követően az akkor hatályos szabályok szerint jóhiszemű jogcím nélküli használójává vált a HM szolgálati lakásnak. E minőségben megfelelő elhelyezésre tarthatott igényt. Az önkormányzati tulajdonú lakás lehetőségek beszűkülése miatt kialakult gyakorlat szerint – melynek alapján egyébként az 50/1978. (HK 27.) HM ut. 12/B § -a képezte – a megfelelő elhelyezésként adott cscrelekás lehetett (most is lehet) állami tulajdonú HM kezelésű is, különösen, ha az elidegenítésre kijelölt lakóépületben volt. A másik lakás kiutalására tehát Kissné esetében ilyen jogcímen volt lehetőség. **A végrehajtásban azonban számtalan eljárási hiba történt. A földszinti lakást kiutaló határozatot ugyanis az első emeleti lakás kiutaló határozatban vissza kellett volna vonni. (Áe. 61.§. (2) bek.). Ez nem történt meg, bár a lakásügyi szerv érvénytelenként kezelte a határozatot. Ez azonban nem felel meg a már hivatkozott jogszabálynak. Az elhelyezésként kiutalt első emeleti lakásba történő átköltözésétől, illetve a III. emeleti lakás leadásától nem lehetett volna eltekinteni.** Ennek engedélyezése, majd hallgatólagos eltérése abból a segítő szándékból eredt, hogy Kissné a megkapott és eladott lakás árának felhasználásával várásolt házat rendbe tudja tenni. **Ez tulajdonképpen ideiglenes lakásjuttatásnak minősíthető, aminek a helyes eljárási módja a határozott időtartamra szóló bérlőkijelölés (határozat) és az azon alapuló bérleti szerződés. Csakhogy aki a bérleményét megvette, kizárólag a KLB mentesítésével kaphat lakást.**

Mindezt összegezve az ügyről megállapítható: a Kissné részére történő lakásjuttatás önmagában véve nem volt jogellenes, annak megvásárlása úgyszintén nem. **Az emellett történt, másik lakás használatának biztosítása szabálytalan volt, az akkor hatályos 50/1978. (HK 27.) 8.§. (3) bek. b./ pontjára figyelemmel.**

Különlegesek a parancsnok és családtagjainak lakáskiutalásával kapcsolatos esetek. Ezek megértéséhez is az események időrendi sorrendbe való rendezése nyújt segítséget.

A parancsnok és felesége ("V") a "D" szolgálati lakásban laknak.

1990. 02. 15-én "V" munkaviszonya megszűnik a MH-nél.

1991. 09. hóban a parancsnok és "V" elválnak. "V" jóhiszemű, jogcím nélküli bérlővé minősül.

1991. 10. 20-án "Z" hölgy részére a másodfokú lakásügyi szerv kiutalja "E" szolgálati lakást, egyben engedélyezi élettársa, a parancsnok a beköltözését is.

1992. 03. 07-én a parancsnok és "Z" házasságot kötnek.

1992. 12. hó előtt "V" hölgy elköltözik "D" lakásból, amely lakás mindvégig a parancsnoknak volt kiutalva.

1992. 12. 10-én a parancsnok leadja "D" lakást az elhelyezési szolgálat részére. A leadás az okmányok szerint *"végreles leadás"* minőségben történik. A leadott lakás szükséges karbahelyezésének kalkulált költségeit az átadás-átvételi jegyzőkönyv **199.500 Ft-ban** állapítja meg, mely összeg a kezelő szervet, tehát a Magyar Honvédséget terheli. A leadó lakásbérlő, a parancsnok karbahelyezési költséget nem tartozik fizetni.

1993. 02. 22-én a *"másodfokú lakásügyi szerv vezetője"* kiutalja "Z" hölgy (a parancsnok új felesége) részére a parancsnok által előző év decemberében leadott "D" szolgálati lakást, egyben engedélyezi házastársa (a parancsnok) beköltözését. "Z" hölgy a minőségi csere miatt a határozat alapján köteles **20.000 Ft** lakáshasználatba vételi díj különbözetet megfizetni. (50 m²-ről 75 m²-re való csere.)

1993. 04. 01-én "Z" hölgy (a parancsnok felesége) megvásárolja a kiutalt "D" szolgálati lakást, amelyet még nem vett át. Megkezdődik a lakás *"karbahelyezése"*.

1993. 05. 01-én "Z" hölgy (a parancsnok felesége) a befejezett *"karbahelyezés"* után átveszi az elhelyezési szolgálattól a már megvásárolt "D" lakást, melynek *"karbahelyezésére"* az elhelyezési szolgálat **584.703 Ft-ot** fizetett ki. (Az ellenőrzött helyőrségben elvégzett *"karbahelyezések"* átlagköltsége ebben az időszakban 205 eFt/lakás). A költségek a *"berbeadó"* lakásügyi szervet, tehát a Magyar Honvédséget terhelik.

1993. 06. 01-én az alakulat elhelyezési szolgálata szerződést köt a lakás karbahelyezésére egy magánvállalkozóval. Az elvégzett munkát 1993. 07. 13-án veszik át.

"Z" hölgy (a parancsnok felesége) leadja "E" lakást. A lakás állapota a jegyzőkönyv szerint olyan, hogy *"karbahelyezést"* nem igényel, így a leadót, volt bérlőt (a parancsnok feleségét) *"karbahelyezési költség"* nem terheli. (Korábban 1991. 10. hónapban a részére történő átadást megelőzően erre a lakásra az elhelyezési szolgálat **162.408 Ft** *"karbahelyezési"* költséget fizetett ki, melyet az átvevő bérlőnek, a parancsnok akkori élettársának természetesen nem kellett kifizetni).

A fenti esetsorozatban **két tendencia** figyelhető meg. Két lakás leadása történt, melyek eredményeként – az egyébként fizetésre kötelezhető – leadó, a volt bérlő egyik esetben sem fizetett. A "D" lakás leadásakor a jegyzőkönyv alapján **199.500 Ft** értékű karbahelyezés szükséges, mely a korábbi bérlőt, a parancsnokot nem terheli.

Hat és fél hónap múlva az új bérlő ("Z" hölgy), a leadó régi bérlő, a parancsnok felesége átveszi az **584.703 Ft**-ért *"karbahelyezett"* lakást, melyet már ezt megelőzően meg is vásárolt.

A másik az "E" lakás leadása "Z" hölgy (a parancsnok felesége) részéről. A leadó – korábbi bérlő – több mint egy év bentlakás után a jegyzőkönyv szerint olyan állapotban adja le a lakást, hogy az *"karbahelyezést"* nem igényel. Így a leadót költség nem terheli.

A fentiek mellett az eseménysort számos szabálytalanság tarkítja. A parancsnok, amikor első feleségétől "V"-től "Z" élettársához költözött, elmulasztotta a régi lakásból ("D") való kijelentkezést, és az új lakásba ("E") való bejelentkezést. Sem ezzel egyidőben, sem később, a házasság felbontásakor nem értesítették ki volt feleségét ("V"-t) lakásbérlői minősítésének megváltozásáról. Így a régi lakást elhagyó *parancsnok egyidőben két szolgálati lakás* bérlőjévé vált, mely az érvényben lévő jogszabályokkal ellentétes.

Ha ehhez hozzátesszük, hogy a lakást előbb vásárolták meg, majd csak ezután egy hónappal kezdődött meg a lakás *"karbahelyezése"* nyilvánvaló, hogy a **"karbahelyezés"** a már magántulajdonban lévő lakásban lett végrehajtva, honvédségi költségen. Ezen túl a szóbanforgó lakás

értékesítésénél egyik alapvető feltétel, a lakásbérleti szerződés nem állt rendelkezésre. A lakások értékesítésénél a lebonyolítást végző szervezetnek két dolgot kell ellenőriznie. Az egyik a vásárló részéről szükséges összeg befizetése, a másik a lakásbérleti szerződés megléte. A vizsgált esetben az elidegenítést lebonyolító KÖZBER ennek a kötelezettségének nem tett eleget, és az adásvételi szerződést megkötötte anélkül, hogy a jogszabályi feltételek érvényes bérleti szerződés rendelkezésre álltak volna.

Végeredményben a parancsnok házasságának felbontását követően a volt házastársa részére önkormányzati tulajdonú HM bérlőkijelölési jogú lakást utalt ki. 1992. 12. 02-án az MH FEFI BLO, a HM szolgálati jellegét megszüntette. Erre oly módon kerülhetett sor, hogy a parancsnok az MH ÉEF-ség Lakásgazdálkodási Osztály által (1991. okt. 28.) élettársa részére kiutalt HM szolgálati lakásba költözött családtagként. A volt házastársa így mint hátrahagyott jóhiszemű jogcím nélküli lakáshasználó, a honvédségtől tarthatott igényt elhelyezésre. A "D" lakást is neki kellett volna leadnia a kezelő szervnek – mint ahogy ezt az MH FEFI BLO által készített kiutaló határozat is tartalmazta – a parancsnok bérlete ugyanis az élettárs bérleményében biztosított használati joggal és oda történt beköltözésével együtt megszűnt.

"Z" hölgy (a parancsnok jelenlegi felesége) részére kérelme alapján utalta ki a másodfokú lakásügyi szerv minőségi csereként a férje előző bérleményét képező lakást. Kétségtelen, hogy ez – bár jogilag nem támadható – nem volt szerencsés döntés.

Az 1993. 02. 28-án kelt bérlőkijelölő határozat rendelkező része tartalmazta, hogy a lakás karbahelyezésétől számított 8 napon belül kell a kijelölt bérlőnek a lakásbérleti szerződést megkötnie. Ehhez képest:

- nevezett a lakást már 1993. április 1-én megvette (férjével);
- május 1-től a közös költséget már tulajdonosként fizette;
- a lakás karbahelyezésére jún. 1-én kötött az elhelyezési szolgálat magánvállalkozóval szerződést, majd a munkát júl. 13-án vette át. A szerződés megkötését a MH Építési és Elhelyezési Főnökség engedélyezte, azonban külön felhívta a figyelmet arra, hogy csak a lakás levételekora megállapított munkákat lehet elvégezni.

"Z" hölgygel (a parancsnok feleségével) a lakáskiutaló határozat alapján lakásbérleti szerződést nem kötöttek, a lakást anélkül vette meg, hogy bérlői pozícióban lett volna. A kiutaló határozat ugyanis még nem hozta létre a bérleti szerződést, annak csupán jogalapját képezte.

Ebben a súlyos jogszabálysértésben a 4/1990.IV.27. HM rend. 4.§. (1) bek. szerint a bérlő és a jóhiszemű jogcím nélküli voltak jogosultak a lakás megvásárlására, sajnálatos módon nemcsak a parancsnok személyes felelőssége állapítható meg. Az elidegenítést lebonyolító megbízott (KÖZBER) és az azt instruáló MH FEFI is felelős a szabálytalan, jogszabályi feltétel hiányában megkötött adásvételi szerződés miatt. Az 1991. okt. 2-án kelt, helyőrségi jegyzéket nem vizsgálták felül (ezen a parancsnok mint vásárlásra jogosult bérlő szerepelt) az elidegenítést így bonyolították le.

Összességében megállapítható, hogy súlyos eljárási hibák történtek, melyekért a korábban említett szerveken túl elsősorban a parancsnok felelős. Felelős az elsőfokon elkövetett szabálysértésekért, de felelős az eljárás során hatáskörén kívül más szervek által elkövetett súlyos jogszabálysértésekért, melyekre az elsőfokú lakásügyi szerv vezetőjeként az előljáró lakásügyi szerv figyelmét köteles lett volna felhívni, azok tudomására jutásakor haladéktalanul. (A tudomására jutás ténye kétségtelen, mivel az ügyekben személyesen volt érintve.)

Az említett katonai szervezetnél több más szabálytalanság is napfényre került. Az ellenőrzéshez való hozzáállásra jellemző példaként álljon itt a következő eset.

1994. 04. 18-án az alakulat az előírásoknak megfelelően kiszámlázza az általa elvégzett szolgáltatás térítési díjaként 146 eFt-ot egy nem honvédségi szerv számára, mely szerv az alakulat parancsnokával kapcsolatba hozható. A számla kiegyenlítése nem történt meg. 1994. 04. 29-én az MII ATFCSE-ség pénzügyi és számviteli osztálya ellenőrzése során ezt jegyzőkönyvben kifogásolta.

A számla kiegyenlítése ennek ellenére sem történt meg, ugyanakkor most már szerződés nélkül 1994. október 17-23. között újabb szolgáltatást végeznek 152 eFt összegben a szóbanforgó nem honvédségi szerv számára, mely szerv az 1995. februárjában végrehajtott ellenőrzéskor összesen már 300 eFt-tal tartozott.

Ezzel a "lakáskultúra" témakörébe nem illő példával csak azt szeretnénk volna érzékeltetni, hogy a **nemtörődömség és hanyagság szoros összefüggésben van az elkövetett szabálytalanságokkal**. Azok eredete nem szakágazati jelleget, hanem az általános vezetői tevékenység hiányosságait viseli magán.

SZAKTÖRTÉNET

A HADSEREG MOZGÁS-SZERVEZÉSÉNEK VÁLTOZÁSAI A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚIG

*Horváth Attila*¹

Tanulmányomban a **menetszervezés kérdéseivel** foglalkozom néhány kiválasztott hadsereget vizsgálva. A téma nagysága több éves önálló kutatómunkát igényelne amit megítélésem szerint csak egy kutatócsoport lenne képes végrehajtani. E dolgozatban csak általam kiválasztott néhány hadsereg, szervezett mozgását elemzem, amelyek bemutatásával egy adott kor általános jellemzőit leginkább lehet szemléltetni.

A hadseregek szervezett mozgatása a **hadművészet történetében a győzelem kivívásának mindig fontos tényezője volt**. Jelentőségét és szerepét azonban koronként eltérően ítélték meg a katonai teoretikusok és hadvezérek. A különbséget az okozta, hogy a fegyveres küzdelem két nagyon fontos tényezőjének az idő és tér leküzdésének lehetősége koronként változott, az adott társadalmak politikai-gazdasági fejlettségétől függően.

Az **ókorban az asszír katonai vezetés** már olyan fegyverzettel és felszereléssel látta el a katonákat, amelyet utak, hidak építésénél is lehetett használni (pl. csákányok). A hadjáratok megindítása előtt felderítették a meghódítandó terület védelmi építményeit, élelmiszer tartalékait, útjait és a folyókon az átkelőhelyeket. Az asszír csapatok a hadjáratok idején utakat építettek a hadrakelt sereg és az állam politikai központja között. Az utak mentén postaállomásokat és jelzőberendezéseket létesítettek a gyors mozgás és a folyamatos összeköttetés érdekében. Az antik görög városállamok hadseregei a meneteket gyorsan végre tudták hajtani. *A gyors végrehajtásra azért volt szükség, hogy a falanxok táborhelyeit megfelelően be tudják rendezni és meg tudják szervezni ellátásukat.* A görög-perzsa háborúk idején a perzsa hadsereg mozgatását tengeri akadály is ne-

1 Horváth Attila százados, TMB ösztöndíjas (ZMKA)

hezítette. Herodotos feljegyzései szerint a perzsák mintegy 1200 hajót használtak fel a Hellészpontoszon való átkelésre.

Nagy Sándor makedón király az athéni és spártai hadseregek struktúrájához képest átszervezte a hadsereg fegyvernemeit és javított az ostrom technikai eszközein. *Nagy gondot fordított a hadsereg ellátására.* A hadsereget szekérkaraván követte, ők szállították a harchoz szükséges eszközöket, anyagokat, ostromgépeket, valamint a különböző munkák elvégzéséhez szükséges személyzetet. A szekérkaraván mozgatása viszont lelassította a hadak haladását, amit nem lehetett kiküszöbölni, hiszen a harcolók eltávolodása a karavántól növelte volna a védtelenül maradó anyagi eszközöket szállító erők kiszolgáltatottságát az ellenség váratlan támadásától. A pihenők és megállások idején a karavánt a táborban helyezték el és nagy figyelmet fordítottak a biztosítás megszervezésére. Nagy Sándor hódításai során kiemelt figyelmet szentelt a megszállt területek útjainak őrzésére, amire azért volt szükség, nehogy az ellenség a hátába kerüljön.

A XX. század emberét is csodálattal tölti el, ha **Hannibál Róma elleni hadjáratát tanulmányozza.** Hannibál hadserege a második pun háború során végig menetelt Észak-Afrikán, átkelt a Gibraltári-szoroson, áttört Hispánián ahol bázisokat jelölt ki, nehogy a római légiók a hátába kerüljenek. Majd a római légiókkal kerülve az összeütközést átkelt az Alpokon és kiért a Pó-völgyébe. *A pun hadsereg menete öt és fél hónapig tartott, a menetvonal hossza meghaladta az 1600 km-t.* A Pó-völgyébe érve Hannibál hadserege jelentősen megfogyatkozott: mindössze 20 ezer gyalogos, 6 ezer lovas és néhány elefánt maradt. Polybios szerint Hannibál serege ie. 219. tavaszán a hadjárat indulásakor 50 ezer gyalogosból, 9 ezer lovasból és 37 elefántból állt. Hannibál a hadjáratot csak úgy tudta folytatni, hogy a gallokkal szövetséget kötött Róma ellen és soraikból egészítette ki a hadsereget. Hannibál a menetek szervezésekor kiemelt szerepet szánt a felderítésnek és a biztosításnak. A harc és a mozgás szüneteiben a hadsereget pihentette, feltöltötte a tartalékait és elvégezte az előző ütközetek tapasztalata alapján a szükséges átszervezéseket.

A hosszúra nyúlt távolság, a karthagói vezetésen belüli ellentétek, valamint Róma időközbeni megerősödése hiúsította meg Hannibál tervét és nem sikerült megszilárdítani a punok vezető szerepét a Földközi-tenger térségében.

Julius Caesar consullá választásának idejére (ie. 59) a meghódított területeken a légiók mozgatására fejlett úthálózattal rendelkeztek, a hadsereg pedig hivatásos katonákból állt. Caesar átszervezte a légiókat és nehéz nyilak kivetésére alkalmas berendezésekkel és kőhajító gépekkel látta el őket. Az átszervezés és a felszerelés korszerűsége miatt *növekedett a hadsereg anyagi szükséglete, ezért légiónként 500 öszvérből álló szállító részleget szerveztek.* A meneteket különös gonddal szervezték. A táborokat hajnalban, szükség esetén még éjjel hagyták el a légiók. A menet biztosítása érdekében elővédeket és utóvédeket alkalmaztak. Az elővéd felderítőket küldött ki magából, az utóvéd nagysága pedig elérte az erők 1/3-át. Az átlagos napi menettávolság 25 km, gyorsított menet esetén 30 km, erőltetett menethetnél 45 km volt. Ha az ellenséggel várható volt az összeütközés a menetet harcrendben hajtották végre, *ilyen esetben a szállító részleg közepén menetelt.*

Caesar utódai a Római Birodalom légióit feszes ütemben fegyelmeztetett meneteltették. A császárok nagy figyelmet szenteltek a birodalom határtartományaiban a védővonalak kiépítésére és az utak építésére. A birodalom fejlett úthálózattal rendelkezett. A birodalom bukását a nomád népek vándorlása, a katonák elkényelmesedése, az erők hiánya és a fokozódó belső ellentétek okozták.

A kora középkorban az arabok menetszervezése és végrehajtása emelkedik ki leginkább a különböző népek és birodalmak hadseregei közül. Az arab törzsek egyesítése a VII. század elején az erősödő iszlám hatására befejeződött. Rövid idő alatt meghódították Iránt, Elő- és Közép-Ázsiát és Észak-Afrikát. A hadjáratokban a hadsereg létszáma elérte a 20-30 ezer főt.

A hadsereg szervezete a tízes számrendszeren alapult, 10 ezer fős osztagok, ezer fős ezredekre és százfős századokra, félszázadokra és tizedekre tagozódott. A menetet meghatározott rendben hajtották végre. A főerők előtt néhány kilométerre a könnyű-lovasságból álló elővéd menetelt, mely felderítő osztagokat küldött ki magából. A főerők élén a nehézlovasság haladt, akiket a gyalogos íjászok oldalról biztosítottak. A főerők kötelékében menetelt a nehézlovasságot követve a gyalogság és *az élelmet és egyéb felszerelést szállító tevék (a gyalogság közé ékelődve).* A gyalogságot az ostromszállítók és a tábori kórház követte. A menetet hátulról az utóvéd biztosította. Az ellenséggel való találkozáskor az elővéd fokozatosan

visszavonulva alkalmas helyen időt biztosított a törzseknek a harcrend felvételére.

A fegyelmezett, feszes harcrendben küzdő gyors arab sereget 732-ben a Vienne és Klen folyók között **Martell Károlynak** sikerült megállítania a terep lehetőségeit kihasználva és nehézlövességet újszerűen alkalmazva.

Martell Károly, aki földhasználat adományozásával megteremtette a páncélos lovagi hadsereg alapját, tönkretéve ezzel a parasztságot, vagyis a nagy létszámú gyalogság fenntartásának gazdasági alapját. A lovagi harcban a háborúk jelentős része az erődök és várak bevételeire irányuló küzdelmekkel telt el. A várak és erődök *gazdasági közigazgatási központok* szerepét töltötték be és a hadseregek *anyagi ellátóbázisaivá* váltak. A hadseregek mozgása vártól-várig korlátozódott.

A **tűzfegyverek elterjedése** alapjaiban változtatta meg a fegyveres küzdelem jellemzőit. A gyalogságnál a számszerűjákat a pikák és muskéták váltották fel, a lovasságnál megszűnt a páncél viselése és a tüzérség a XVI. sz. végén önálló fegyvernemé fejlődött.

A XVII. század elején a kovás puska és a papírhüvelyes lőpor elterjedésével jelentős mértékben megnőtt a *tűzgyorsaság és a tüzező*. A minél nagyobb tűzhatás folyamatos kiváltása érdekében kialakult az úgynevezett "*vonalharcrend*". A XVII. században ugrásszerűen megnövekedett a hadseregek létszáma (30-40 ezer főre). A létszám emelkedése és tűzfegyverek használatának általánossá válása miatt a *hadseregek anyagszükséglete is nagymértékben megnövekedett*. A mezőgazdasági termelés és a közlekedési hálózat fejlődése nem tartott lépést a hadsereg igényeivel, ezért *állandósultak az ellátási és utánpótlási gondok*. A határok mentén *raktárakat építettek és ott hatalmas készleteket halmoztak fel*. Az utánpótlás folyamatos biztosítását csak a *szállítóeszközök számának* jelentős növelésével lehetett volna biztosítani, de ez esetben tovább növekedett volna a létszám és a felhalmozott készletek nagysága. *A hadseregek a raktártól több napi járóföldre nem távolodhattak el*.

Az utánpótlás biztosítása szempontjából az úgynevezett "*ötmenetrendszer*" elterjedése vált optimálissá, amelyben a hadseregek ötnapi menettávolságra távolodtak el a raktáraiktól.

Ebben a rendszerben napi 20 km-es meneteket hajtottak végre, az öt naptól egyet pihenőre szántak. További eltávolodás a menet kezdeti helyétől csak akkor volt lehetséges, *ha a raktárakat sikerült előre telepíteni*. A raktárak előretelepítése viszont rendkívül bonyolult feladatot jelentett, hiszen **a hadseregek tevékenysége gyakran az ellenség raktárai, anyagi készletei és utánpótlási vonalai ellen irányult**. Az "ötmenet-rendszer" alkalmazása kihatott a stratégiai és taktikai elvek alakulására. A "methodista szemlélet" vált uralkodóvá, melyben a nyílt összeütközéseket kerültek, csak a biztos siker reményében vállalták. A fő tevékenység mint az már említésre került a szembenálló fél *utánpótlási vonalai ellen irányult*. A kialakult metodizmus egyik sajátossága, hogy miközben a menettávolságot behatárolta, a menetek számát viszont növelte.

Az ellenséget ugyanis oldal és más meglepetésszerű menetekkel igyekeztek kifárasztani és *utánpótlási vonalaikat zavarni*, ezáltal a *raktáraiktól eltávolítani*, majd a kifáradt ellenfelet nyílt összecsapásra kényszeríteni. Ezt az időszakot a hadtörténelemben a "raktárháborúk" korának is szokás emlegetni. Részben ezekre a körülményekre vezethető vissza **a logisztika tudományának újraéléde**, aminek az újkori történelemben, tudományos elméleti alapjait *Puysegur* (1656-1743) és *Jomini* (1779-1869) vették meg.

Puysegur marsall a logisztika tárgyát és tartalmát *a mozgás megszervezésében*, illetve *a mozgás és az anyagellátás összehangolásában* jelölte meg. Szerinte a mozgás megszervezését, a folyamatos anyagellátás biztosítását csak megfelelő úthálózatra lehetett építeni, illetve alapozni. **Jomini** a hadtudomány rangos részévé fejlesztette *a logisztika elméletét*, mint a csapatmozgások tervezésének, vezetésének, az erődítések és *szálláshelyek építésének* tudományát.

A metodizmus korában a hadseregek menete nehézkes és lassú volt. Az egyes seregtesteknek gyakorlatilag táborról-táborra együtt kellett mozogniuk. A nehézkes mozgás az erők összpontosítását lehetetlenné tette. **A francia forradalom** a hadászati és harcászati elvek alkalmazásában is döntő változásokat eredményezett. Megváltozott a hadsereg szervezeti struktúrája, megjelent a **zászlóalj, ezred, hadosztály** szervezési típusú hadsereg. A methodista ellátási elvvel szakítva a "*háború táplálja a háborút*" jelszó alkalmazásával **az ellátást a rekvirálásra** igyekeztek alapozni.

A francia forradalmi hadsereg mozgékony manőverező fegyveres erővé vált. A mozgékonyág lehetővé tette, a metodista hadászati elvvel szakítva a nyílt összecsapás kerülése helyett a "döntő csata" kikényszerítését az ellenféllel szemben. A gyors és szervezett menet-végrehajtás a főirányban lehetővé tette az erőösszpontosítást és súlypontképzést. A *vonalharcászatot* felváltotta az *oszlopharcászat*.

Napóleon a forradalmi hadsereg tapasztalatait felhasználva alakította át a francia hadsereget. A *hadosztályokat hadtest keretbe fogta* és alkalmassá tette őket egynapi önálló tevékenységre. A hadtest ugyanakkor háromnapi önálló tevékenységre vált alkalmassá a szervezés szerint. Az önálló tevékenységre való alkalmassá tétel érdekében a hadosztályokhoz *120 szekerből álló vonatot* szervezett, így a hadosztály *az anyagellátás tekintetében* a korábbiakhoz képest autonomabb szervezetté vált. Napóleon magáévá tette és továbbfejlesztette a döntő csata elméletét. Napóleon a döntő csatákat, ütközeteket hosszantartó, több menetvonalon gyorsan végrehajtott menetek után kényszerítette ki. Az ellenség felé a hadtestek, csetleg a hadosztályok önálló menetvonalon meneteltek.

A "döntő csata" elméletének hadászati elvként történő alkalmazása a törzsek munkájában előtérbe helyezte a menet megszervezésével kapcsolatos tevékenységet. Ugyanakkor a hadtesteknél önálló menet végrehajtásával szakítottak a régi aprólékos minden apró részletre kiterjedő napi parancsok kiadásának gyakorlatával. Napóleon által jóváhagyott parancsok világosan fogalmaztak és rövidek voltak. A hadtest parancsnokok részére a rájuk vonatkozó feladatok végrehajtását írta elő és még a szomszédos hadtestek feladatát is közölte velük. Sohasem tájékoztatta őket a hadsereg egész hadműveletéről.

A menetnek két típusát különböztették meg:

- 1.) az ellenség látóhatárán kívüli menetet és
- 2.) az ellenség jelenlétében végrehajtott menetet (támadáskor és visszavonuláskor).

A menetek megszervezésekor a törzsek számvetéseket végeztek, melynek során a végrehajtandó feladatokat összevetették a menet kezdetének időpontjával.

A számvetések elkészítésénél az alábbi szempontokat vették figyelembe:

- a menet várható távolságát;
- az oszlopok menetfelszerelését;
- a terep jellegét (ahol a haladás nehézkessé válhat);
- az ellenség által készíthető akadályokat;
- menet rejtéseknek vagy demonstrálásának szabályait.

A Napóleon és törzse által kiadott *menetintézkedések és parancsok* tartalma a helyzettől függött. A rendeltetési helyet, időt, célt, valamint a szomszédok, azaz az együtt menetelő hadtestek feladatát az együttműködés szervezése érdekében a hadtestekkel mindig közölték. Az intézkedésben továbbá közölték a hadtest parancsnokkal mindazon információkat, amelyek a menet megszervezéséhez feltétlenül szükségesek voltak számukra. A menet végrehajtásánál a hadsereg elé közös elővédet küldtek ki. Az elővédet dragonyosokkal, felderítő erőkkel, műszaki-utász alakulatokkal erősítették meg (a hadtestek saját elővédjeivel mindig meneteltek utász erők, mivel az útberendezésre, építésre nem volt elég idő).

A hadsereg közös elővédjébe a hadseregtörzs állományából néhány vezérkari tisztet küldtek ki, akik az ellenség mozgását értékelték és a parancsnoknak tettek javaslatot az elhatározás meghozatalához.

Nagy távolságú menetek végrehajtásakor **kiemelt figyelmet szenteltek a logisztikai biztosítás megszervezésére**. A menetvonalon *pihenő állomásokat* rendeztek be. Az állomások irányítását az állomásokat magába foglaló körletek kijelölt adminisztratív központja (általában a regionális terület legnagyobb városa vagy a körzetben található erőd) végezte. A pihenőállomásokat *egymástól 8-16 km-re rendezték be és ezeken a helyeken látták el a menetet végrehajtó csapatokat* és szabályozták mozgásukat.

Az állományukba tartozó erők biztosították a postai és egyéb összeköttetést, az utak és hidak jó állapotát. *A pihenőhelyeken üzletet (kantint) is létesítettek*. Napóleon sikere a döntő pont helyes kiválasztásán, a pon-

tos hadászati helyzet megítélésén, valamint törzsének pontos számvetésein és *logisztikai gondolkodás* módján alapult.

A XIX. században kibontakozó **ipari forradalom** eredményeként kialakult a gépi nagyipar és nagy ütemben fejlődött a mezőgazdaság. A gőzgép alkalmazása, a vasút térhódítása révén *a szállítás is jelentősen felgyorsult*. A kedvező gazdasági folyamatok és a javuló életkörülmények soha nem látott demográfiai hullámot eredményeztek, ezzel megteremtődött a milliós tömeghadseregek *humán feltétele*. A hadseregek fegyverzetében is forradalmi változások történtek, megjelentek a huzagolt csövű tüzérségi lövegek, a hátultöltős ismétlő puskák és a géppuskák. A vasút elterjedése megnövelte a hadseregek *mozgási és utánszállítási* lehetőségeit.

A vasúti szállítás katonai alkalmazása a gyalogság szerepét ismét felértékelté, hiszen a mozgékonyosságuk és ezzel átcsoportosítási lehetőségük nagymértékben növekedett. A csapatok mozgása többé nemcsak a menetre korlátozódott, a csapatszállítás révén is hadműveleti területre juthattak viszonylag gyorsan, akár nagyobb kötelékek is. **Az észak-amerikai polgárháborúban** általánossá vált a hadimenetrend és *a szállítási grafikon* használata. Az 1870-71-es **porosz-francia háborúban** **Moltke tábornagy** a porosz vezérkar főnöke *a vasút szállítási* lehetőségeit mestersen alkalmazta a csapatok és az utánszállítás területén. A vasútnak egyesek szerint döntő szerepe volt a poroszok sikerében.

Az első világháborúban a központi hatalmak a keleti hadszíntéren már a háború kezdeti szakaszában kénytelenek voltak az eredeti terveikről lemondani és a nyugati arcvonalról és a Balkánról jelentős erőket átcsoportosítani, mivel az oroszok a hadászati felvonulást és szétbontakozást a vártnál jóval hamarabb fejezték be.

Ami annak volt köszönhető, hogy az oroszok részben gyorsabban fejezték be a mozgósítást, mint ahogy azt a monarchia vezérkara várta, részben pedig a mozgósítás befejezése előtt támadást indítottak. Az állásháború kezdetével a csapatok a meneteket általában a váltások és átcsoportosítások érdekében hajtották végre. Átcsoportosítás kategóriájába sorolható a tartalékok előrevonása az áttörés sikerének kifejlesztése érdekében. **Olaszország és Románia** hadba lépésével a központi hatalmaknak hadászati mértékű eltolásokat, mai értelemben véve átcsoportosításokat kellett eszközölni. A gyors végrehajtás és a vasutak korláto-

zott kapacitása miatt *a szállítást kombinálni kellett* a menetek végrehajtásával a korábbiaknál jóval nagyobb mértékben.

Az első világháború az addig viselt háborúk jellegétől 1918-ra már jelentős mértékben eltért. **A fegyveres küzdelemben az ember és ember elleni küzdelem dominanciája megszűnt.** A fegyvernemek és szakcsapatok struktúrája, szerepe megváltozott. Megjelent a páncélos technika és a légi erő. A gépkocsik elterjedése elsősorban az antant hatalmak hadseregeinél előrevetítette a gyalogság gépesítésének lehetőségét. **A gépkocsiszállítást ugyanis tömegesen az antant hatalmak használták ki, mivel több gépjárművel rendelkeztek.** Az állásháború időszakában az *"anyagi ütközeteken"* – az antant hatalmak a hadművelleti anyagi manőverezést rugalmasabban meg tudták oldani. A háború utolsó éveiben kimunkálták *a gépkocsi szállító oszlopok* mozgásának elveit. *A szállító oszlopokkal* a hadosztály és hadtest parancsnokok közvetlenül rendelkeztek, a gyorsabb súlypontképzés érdekében.

Az első világháború tapasztalatait a vezérkarok az 1920-as évek elejére összegezték és *a hadművészet megválaszolatlan és megoldatlan kérdéseire igyekeztek gyorsan választ találni.* Az 1922-ben megalakult **Magyar Királyi Honvédség** részére 1924-ben új harcászati szabályzatot adtak ki.

A szabályzat szerint hajtották végre a csapatok a gyakorlataikat, illetve a törzsek a hadijátékokat. A trianoni tiltások sajnálatos módon közrejátszottak abban, hogy a két világháború között nagyobb szabású gyakorlatot nem tudtak végrehajtani. Ily módon a különböző szintű parancsnokságok nem tudtak az irányítás területén megfelelő tapasztalatra szert tenni.

A hadijátékokon a csapatmozgások szervezésénél *a csapatszállítást* részesítették előnyben, mert azt a csapatok kényelmesebben és gyorsabban hajthatták végre, így elvben és az alakulatok jobb erőállapotban kerülhettek harcbevételre. A menetet harcászati csapatmozgásoknál részesítették előnyben. A menetteljesítmények kialakításánál is hangsúlyt fektettek a jó erőállapot megőrzésére.

A menetnek két fajtáját határozták meg:

1.) *Utazómenet*, amelynek végrehajtására akkor került sor, amikor az ellenséggel az érintkezést ki lehetett zárni;

2.) *Az ütközet menetet*, amelynek végrehajtására akkor került sor, amikor az ellenséggel történő összeütközés lehetőségessé vált.

Az **utazómenetnél** a csapatok az úthálózat teljes kihasználásával haladtak előre fegyvernemekre és egységekre tagolva. Hosszú menetoszlopok kialakítását és a fegyvernemek és a vonatok (hadtáp) egy oszlopba való egyesítését kerültk, ha ez elkerülhetetlenné vált, akkor menetlépcsőket alakítottak. Az alakulatok kímélése érdekében a pihenőhelyekről *a vonatokat előreküldték az éjjelezési körletbe*. A csapatvonat a zászlóaljakkal, osztályokkal és ütegekkel együtt menetelt.

Az **ütközőmenetek** esetében a menetrend kialakításánál a harcászati és harcászati szemponthozatokat érvényesítették, a légifigyelést állandósítva.

A csapatvonatokat **megbontották** az ütközetvonat (lőszer és mozgókonyha részleg) a csapatoknál maradt, az *eleség és a málha vonatokat* hadosztályonként szükség szerint egyesítették. A menettervezés alapján az úthálózatot, menetcélt és a kapott feladatot tekintették. A menet előkészítés időszakában a felderítésnek és a szemrevételezésnek nagy jelentőséget tulajdonítottak. A menetteljesítményt a távolság és a menetidő függvényében feladatonként határozták meg. A szabályzat előírásai adtak támpontot a **menetteljesítmény kiszámítására**, óránkénti és naponkénti átlagos teljesítményt előírva.

A tervezési adatok a következők voltak:

1.) gyalogság	óránként 4 km	napi 15-20 km
2.) gyalog járőrök	óránként 5 km	napi 25-30 km
3.) lovasság/egyedüli menetnél	óránként 8 km	napi 40-50 km
4.) lovasjárőrök	óránként 10 km	napi 100 km
5.) kerékpáros alakulatok	óránként 10-12 km	napi 60-80 km (átlag)
9.) tehergépkocsik	óránként 10-12 km	napi 100-120 km
10.) fogatolt vonatok	óránként 6-8 km	napi 40-50 km

Ütközet menetrendet a parancsnokok határozták meg, általában a következő elvet érvényesítették:

- elővéd (lovasság és géppuskák alegysége);
- főcsapat élén utászok és árkászok tüzérségi kísérőlövegek;
- tüzérség fennmaradó része, a gyalogság zöme, egészségügyi és lőszer oszlop.

A harcolók gépkocsioszlopának mozgását az eltérő menetteljesítmény miatt minden esetben külön szabályozták. A csapatok ütközetvonalát általában az adott kötelék végén meneteltették.

A hadosztályok vonatát ütközetmenetben *nem tisztázott helyzetekben csak meghatározott pontig vonták előre*. Ezeket a meghatározott helyeket jól védhető terepszakaszokon jelölték ki, olyan távolságra, hogy egy esetleges visszavonulás esetén a csapatokat a vonatok ne akadályozzák.

A hadosztályvonatok menetrendje általában a következőképpen épült fel:

- ellátó hivatal (a hadbiztosi szolgálat beszerző hivatalai);
- ütközetvonal egyesített részei kivételes esetben;
- egyesített eleségvonal (üresen az ellátóhivatal előtt mozogtak);
- a kiadásra kerülő élelmiszer utánszállító lépcső;
- lőszertelep a hozzácsatolt lőszer utánszállító lépcsőkkel;
- egyesített málhavonat;
- más anyaggal megrakott utánszállító lépcsők.

Az útviszonyok függvényében *a hadosztályvonatot az ellátási feladatok folyamatos teljesítése érdekében akár több menetvonalon is mozgathatták. Az eleségvonalak és málha vonatok egyesítése miatt a kiválást fesszesen megszervezték, a menetvonalon vagy annak közelébe távbeszélőhálózatot építettek és a távbeszélő állomások helyét a menetparancsban közölték.*

A vezetékes híradás működésképtelenné válása esetén az összeköttetést jelentő-lovasokkal és motorosútutárokkal tartották fent.

A meneteket utazómenet esetén menettáblázaival, ütközetmenet esetében menetparanccsal (zászlóalj, osztály szintig) és menetintézkedéssel rendelték el.

A menettervben a pihenők helyeit és az ellátáshoz szükséges adatokat határozták meg, így pl: *a károsodás és betegszállítás szabályait*. A menetparanccsban a felderítés rendszabályait, az egyes oszlopok menetrendjét, feladatait és a biztosítás feladatait, az elindulás helyét és időpontját, valamint az egyes meghatározott pontokon való áthaladás időpontját, a hosszú pihenők helyét, a híradó és vonat toldalékot.

Felhasznált irodalom

1.) *H. Jomini: A hadviselés alapelveiről (részletek)*, ZMKA nyomdája FK. *Ölvedi Ignác ezds.* 1973.

2.) *Perjés Géza: Clausewitz - Magvető kiadó*, Bp. 1983.

3.) *Dr. Szántó Mihály: Történelmi olvasókönyv 1-2*, Bp. 1991.

4.) *Schmoll Endre: Haditechnikai alapismeretek*, a szerző magánkiadása, Bp. 1929.

5.) *Berger Károly vkszt. alezredes: A vezetés kézikönyve*, Bp. 1930. Studium Sajtóvállalat.

6.) *Magyar Királyi Honvédség Harcászati Szabályzat*, Bp. 1924. Honvédelmi Minisztérium.

7.) *Hadművészet Története Tankönyv*, Bp. 1986. Zrínyi kiadó

AZ ANYAGI-TECHNIKAI SZOLGÁLAT TÖRTÉNETE A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚTÓL NAPJAINKIG

Rugár Oszkár¹

Az anyagi-technikai szolgálat a második világháborút követően napjainkig egy sor szervezeti változáson ment keresztül. A szervezeti változásoknak még a felsorolása is egy újabb írás tárgya lehetne. Ennek jellemzésére csak az 1945-48-as időszakot kiemelve *a leghosszabb ideig tartó szervezet is mindössze 14 hónapot élt meg*. Ugyanakkor a szervezeti változások lényegét be lehet mutatni egy-két kiemelt időszakhoz kötődve, melyeket önkényesen választottam.

A néphadsereg kialakulásáig 1949 őszéig

"A honvédség három alapvető szervezési változáson ment át mielőtt "néphadsereg"-gé vált. Először 1946. tavaszán újjászervezték a határőrséget. Másodszor 1948. folyamán az úgynevezett "Pilis hadrend"-del, még magyar szempontokat véve figyelembe megkezdtük a honvédség lassú felépítését a békeszerződésben megengedett kereten belül. Az új szervezet öt éves fejlesztési terv keretében jött volna létre. Végül 1948. szeptemberében megkezdődött a honvédség szovjetesítése, azaz átszervezése néphadsereggé."²

A Király Béla vezérezredes által leírt felosztás érvényes az **anyagi-technikai szolgálat** újjászervezésére is. Így a világháború befejezésétől a **Honvéd Hadtápszolgálat** 1949. évi létrehozásáig az ellátó szolgálat szervezetére és az ellátás rendszerére alapvetően a háború előtti Horthy hadseregből átvett struktúra és ellátási mód volt jellemző. A hadsereg szükségleteinek kielégítéséről a honvédelmi miniszter (katonai főnök) közvetlen alárendeltségébe tartozó **Anyagi Csoportfőnök** irányítása alatt a HM anyagi osztályai gondoskodtak. Az Anyagi Csoportfőnökség, majd az **Anyagi Főcsoportfőnökség** mint II. fokú gazdaszat-közigazgatósági

1 Rugár Oszkár ezredes, MH Üzemanyag Szolgálat főnöke

2 Király Béla: Honvédségből Néphadsereg, CO-NEXUS Print Ter Kft. kiadványa 117. oldal

hatóság szervezetében *Alcsoportfőnökségek*, később *Csoportfőnökségek* működtek, a hatósági ellenőrzési feladatokat a *Számvevőség* látta el.

1945. január 31-én rendelet jelent meg **5 Kerületi Honvéd Parancsnokság** felállítására és további kettő létrehozását irányozták elő (Budapest, Szeged, Debrecen, Miskolc, Pécs, Székesfehérvár, Szombathely). Alárendeltségükben **32 Kiegészítő Parancsnokság és 171 Bevonulási Központ működött.**

A Honvéd Kerület Parancsnokságok *anyagi osztályokkal* rendelkeztek, amelyből a fegyvernemi anyagi-technikai ellátást 11 fő, a gazdaszat-közigazgatást 13 fős *hadbiztosság* irányította.

A meglévő öt **kerületi parancsnokság** a felállítandó gyaloghadosztályok megalakításával kapcsolatos anyagi, hadfelszerelési, elhelyezési, emberanyag-pótlási, valamint állománykezelői és nyilvántartói feladatokat végezte önálló hatáskörrel. Az anyagi ügyek intézését a **Kerületi Hadbiztossági osztályok** végezték, a laktanyai ellátást a **Gazdasági Hivatalok** biztosították. Az elvonuló gyaloghadosztályok veszteségei pótlására **pótkeret alakulatok és kiképző táborok** alakultak meg a kerületi parancsnokságok útján.

Az ország anyagi helyzete miatti létszámcsökkentés következtében 1946. júniusában **három Katonai Kerület Parancsnokságot** szüntettek meg (Szombathely, Székesfehérvár, Miskolc).

Az MDP KV 1948. november 27-i ülése után napirendre tűzték egy új, szovjet típusú hadsereg fejlesztésének programját. A "*Klapka*" hadrend bevezetésével 1949. március 16-án kezdetét vette a csapatok, tanintézetek és egyéb szervek megerősítése, átszervezése, illetve új magasabbegységek, egységek és szervek létrehozása. *A Határőrség továbbra is a HM alárendeltségben maradt.* Ekkor jött létre **a teljesség igénye nélkül:** az Országos Légvédelmi Parancsnokság; kettő új lövész és egy páncélos hadosztály (Várpalota, Tab, Esztergom helyőrségeikben); megkezdődött *a fegyvernemi tiszti iskolák* megalakítása, köztük *a Hadtáptiszti, a Gépko-csitiszti, és az Egészségügyi tiszti iskola,* illetve *a Honvéd Hadbiztosi Akadémia.* A hadseregfejlesztéshez és fenntartásához 1949. évre 1948-hoz viszonyítva a honvédelmi **költségek tízszerese** állt rendelkezésre. Természetesen egy új, hasonlóan szovjet típusú **ellátó szervezet** – *a hadtápszolgálat* – elvi alapjait a Szovjet Hadseregtől átvett segédletek és szabályza-

tok alkalmazásával, valamint szovjet tanácsadó (Petrenkó ezredes) "segítségével" rakták le.

A hadtápszolgálat létrehozásától az 1956-os forradalomig

Az 1949. kora őszen "Petőfi" fedőnévvel új szervezési intézkedés került kiadásra, melynek alapján augusztus 01-vel a Honvédelmi Minisztériumban az Anyagi Főcsoportfőnökséget megszüntették és helyette a "Honvéd Hadtápszolgálat Főnökét és alárendeltjeit" hozták létre, továbbra is a Honvédelmi Miniszter közvetlen alárendeltségében. A csapatok és területi szervek október 01-el tértek át a gazdaság-kezelési és hadbiztosi szolgálatról a **hadtápszolgálatra**.

A Fegyvernemi Szemlélők **Fegyvernemi Parancsnokokká** váltak és a Honvédelmi Miniszter közvetlen alárendeltségébe kerültek. A fegyvernemi parancsnokságok szervezetébe **anyag** osztályokat állítottak. A fegyverzeti osztály a Honvéd Tüzér, műszaki és közlekedési osztály a Honvéd Műszaki, a repülő osztály a Honvéd Repülő Parancsnok alárendeltségébe került. *A HM Számvevőség beolvadt a Honvéd Hadtápszolgálat Főnöke szervezetébe. A HVK 4.ö.(közl.) osztálya a Hadtápszolgálat Főnök alárendeltségébe került, azonban a közlekedési hadműveleti ügyek intézésére a HVK I.Csf-nél egy közlekedési alosztály továbbra is megmaradt. A pénzügyi szolgálat csoportfőnökségi szervezetre tért át.*

A csapatoknál – azok szervezetinek részeként – is rendszerbe léptek a hadtápszolgálatok és alakulatok. A hadtápszolgálat vezetését megvalósító **hadtápparancsnokok** mellett, vezetési tevékenységük biztosítása érdekében létrejöttek a **hadtáptörzsek**, melyek a magasabbegységeknél **szervezési-tervezési osztályok**, egységeknél **hadtápirodák** szervezetekben realizálódtak.

A hadtápszolgálat állománya, technikai eszközei az ellátandók szervezetének megfelelően került kialakításra. Szervezetükben megtalálhatók azok a szakterületek, amelyek léteztek a felsőszintű hadtápszolgálatban is. A fegyver és lőszer ellátás vezetők és raktáraik, műhelyeik a **törzsparancsnokok** alárendeltségébe kerültek.

A **kerületi parancsnokságok** hadtápszolgálatokkal rendelkeztek, amelynek élén a hadtápparancsnok állt. Állományában *ellátói osztály, gk.*

szállító osztály, egészségügy-, állategészségügy-, építési és elhelyezési-, közlekedési nyilvántartó alosztály, vonatparancsnokság, hadtáp segédhivatal állt. A Parancsnokság ellátását külön ellátó szakasz végezte.

1950. augusztusától **fokozatosan csökkentették** a Kerület Parancsnokságok alárendelt anyagi-technikai szervezeteit, melyek részben a Hadtáp Szolgálatfőnökség alárendeltségébe kerültek, részben a **Földművelésügyi Minisztériumnak** kerültek átadásra, majd szeptemberben *átszervezték a Kerületi parancsnokságokat is* és már csak három maradt. Az ellátószervezetek csökkentésével szűkültek a Katonai Kerületek *ellátó* funkciói és a Járási és Megyei Hadkiegészítő Parancsnokságok létrehozásával a *közigazgatási funkciók* is háttérbe szorultak, majd 1956-ig a Kerület Parancsnokságok meg is szűntek.

A hadtápszolgálat 1949-1956. között **évente többszöri átszervezések végrehajtásával** jutott el az 1956-os forradalomig. A létszámviszonyok változása mellett *az évenkénti átszervezések során*: 1950. augusztusában a Pénzügyi Csoportfőnökség kivált és a Honvédelmi Miniszter közvetlen alárendeltségébe került; 1951. május 01-el a közlekedési szolgálat újból a HVKF alárendeltségébe került.

A hadtápszolgálat főnöke helyett a **Magyar Néphadsereg Hadtáp Főnöke (MNHF)** elnevezés 1954-ben lett használatos. 1955-ben Gépköcsi Traktor és Üzemanyag Csoportfőnökség szervezetéből kivált az *üzemanyag rész és az MNHF-ség közvetlen szervezete lett önálló üzemanyag osztályként.*

1956. júliusában a HM közvetlen alárendeltségében **HM Anyagi helyettes és törzse került** létrehozásra. A hadtápszolgálat az Anyagi helyettes alárendeltségébe került és kivált belőle a Gépköcsi és Traktor Csoportfőnökség, *megszűnt az állategészségügyi és a vonatanyag ellátó szolgálat.* A csapatok hadtápszolgálatáiból is a módosításoknak megfelelően kivált a *gépjármű szolgálat* és annak alárendeltségébe tartozó *kiképző, ellátó, tároló- és javítóalegységek.* A csapatoknál nem került létrehozásra az anyagi helyettesi beosztás, hanem valamennyi önálló szervezet a parancsnok alárendeltségébe tartozott.

Az 1956-os forradalomtól napjainkig

Írásomnak nem célja a hadsereg és annak anyagi-technikai szolgálata forradalom alatti tevékenységének bemutatása, mivel ez még további kutatásokat igényelne. Mindenesetre a forradalom alatt **a hadsereg szét-hullott**, a csapatok szétzilálódtak. A hadtápfőnökségi szervek funkciói a forradalom alatt és közvetlen utána megváltoztak és speciális feladatokat láttak el, mint *a széthordott anyagok összegyűjtése, az elhagyott gépjárművek begyűjtése, a központi katonai szervezetek, családok, őrségek ételmezési ellátása*, a karhatalom létrejöttével annak anyagi biztosítása.

Az anyagi-technikai szolgálat szervezetében 1963-ig jelentősebb változást **a hadseregpárcsnokság, illetve annak anyagi-technikai szolgálata** létrehozása jelentette 1961-ben, igaz egyelőre szervezetek nélkül. Ezzel párhuzamosan az *MN HTP törzsét a törzspárcsnokkal együtt* leszervezték. Ugyancsak leszerelésre került a *Hadbiztosi Csoportfőnökség, annak szervezeti elemei önállókká lettek*. Új szervezetként létrehozták az **MN ATFCSF-et**, melybe beépült a VK Agt.CSF-e, alárendeltségébe került az MN Pc. és Gjmű.CsF, az MN FVCSF, valamint az ö.hír. technikai, műszaki és vegyvédelmi anyagi osztályok. A csapatok anyagi-technikai szolgálatai a csapatokkal együtt megszűntek, áttelepültek, hadrendi számozásuk megváltozott, illetve újak kerültek felállításra. **Megszűntek a hdt.htp. törzsek és a megmaradó legmagasabb szint a hadosztály htp. törzsek lettek, melyek szakirányításra közvetlenül az MN HTP Főnökséghez tartoztak.** A hadosztályok állományában egészségügyi zászlóaljok, tábori sütődék és szállítózászlóaljok voltak.

1963-tól megkezdődött az anyagi-technikai szolgálat szervezeti összhangjának megteremtése a VSZ tagállamainak hadseregeivel. Ugyanennek a célnak az érdekében kezdődött meg a honi légvédelem kiépítése és korszerűsítése, a légvédelmi rakéta eszközök, a MIG-21-es vadászgépek, a hadműveleti-harcászati rakéták rendszerbeállítása, a csapatok korszerű tüzérségi lövegekkel és páncélozott szállító járművekkel való ellátása.

A VK *önálló közlekedési osztálya* 1963.08.14-én újból az MNHF-ség alárendeltségébe került, szeptemberben **megszűnt az ATFCSF (HM h.) szervezete**, melyből az Ag.terv.Csf-ség a VK-hoz került, önálló lett a FVTF-ség és a Pc. és Gjmű. Technikai Főnökség.

Az MNHF-ség törzse és a korábban megszüntetett ellenőrzési osztály visszaállításra, míg a szolgálat többi szervezeti eleme megerősítésre került.

1963. májusában Moszkvában Grecsko marsall által megfogalmazódott a minimálisan 30 napra elegendő tartalékok képzésének, majd a végrehajtott gyakorlatok tapasztalatai alapján egy **elvonuló kétfokozatú hadműveleti hadtáp** kialakításának igénye.

A *hadsereg Mozgó Anyagi Alap* (később HDS MB, HDS ellátó dd.) háborús feladatainak kialakítását meggyorsították és 1965-re a **MN tábori hadtápot** (később THF-et, MH KHEL-t) képessé tették az 5. HDS, majd az 1967-ben felállított 3. hdt anyagi-technikai biztosítására.

Az MSZMP PB 1968. évi határozatával beindult a hadsereg nagyobb arányú fejlesztése, mely egyes kérdésekben előremutatott az 1980. utáni évekre is. Ennek lényegét abban fogalmazták meg, hogy az MN fejlesztése tartson lépést a "*potenciális ellenség*" támadó képességének, valamint a "*testvér*" hadseregek színvonalának növekedésével.

A HM és a csapatok átszervezése a "*Kékes*", "*Velence*" II-III. és "*Fertőd-F*" fedőnevekkel került végrehajtásra, **melynek során:**

Az MNHF-ség és a csapatok vonatkozásában:

- 1967-ben a HTP Kiképző Központ (HKK) létrehozása (1973-tól 1978-ig a THF-ség alárendeltségében, majd újból önálló, 1991-től HSzK);

- 1968-ban a bevezetett "*Gazdasági Mechanizmus*" a komplex gazdaságkodási tevékenységet helyezte előtérbe, a hatékonyságra a gazdaságosságra való törekvést;

- 1969-ben létrehozták az "*Üdültetési és Kommunális Osztályt*" (1973-tól Igazgatóság, majd 1992.10.01-től MH ÜGYFI);

- 1969. 10.01-től az MNHF HM h. lett;

- 1969. 10.01-el a Htp.törzsben Technikai Alosztály került létrehozásra;

- 1972.06.28-tól az MNHF-ség csoportfőnökeit és önálló osztályvezetőit *Szolgálat Főnökké* módosították;

- 1973.05.01-től léptek rendszerbe az *Ellátó Központok*;

- 1973.09.01-től *MN HTP Adatfeldolgozó Központ* létrehozása (később HRAK, majd MH ATIK);

- 1974.07.01-től a HM Ö.Gazd.o. átalakul *HM EIG*-gá;

- 1976.03.01-től az MNHF-ségből kiválik az *MN Elhelyezési- és Beruházási SzF-ség* és közvetlenül a HM alárendeltségébe kerül;

-1983.12.01-el az MN Táborigád megoszlik és a Központigád Előretolt Lépcső (KHEL) kerül kialakításra.

A **seregtestek** sorába 1972.10.01-el belépett a Hátország Védelmi Parancsnokság. (Megszűnt 1990-tól.)

Az **5. HDS htp. törzs** alárendeltségébe 40 "M" szervezet tartozott, melyet a békében élő 5 alakulat mellett működő 7 "M" előkészítő törzs állított fel.

A **csapathadtáiban** működő önálló zászlóalj, ezred és hadosztály hadtájak a "*békeellátás*"-hoz szükséges erősen keretesített szervezetekkel rendelkeztek; hadi szervezetükre "M"-kor tértek át. Ez különösen megmutatkozott az "*ún. laktanyahadtájak*" 1970-es években történő létrehozásával. Az egészségügyi szolgálatok a csapatoknál a Pk-ok alárendeltségébe kerültek.

A **hadosztály hadtájak** alárendeltségében gépkocsiszállító zászlóalj (később ellő.z.), egészségügyi zászlóalj (később kettő eüz.) tábori sütőde és a hadosztály raktájak tartoztak. A gk.száll.z.; táb.sütőde és a hadosztály raktájak az ellátózászlóaljak állományába 1973-tól kerültek összevonásra és 1986-tól 1991-ig *ellátóezredként* működtek.

Az anyagi-technikai szolgálat történetében az 1980-as években újabb jelentős változások történtek:

- 1987-ben létrehozásra kerültek a Hadtestek és azok anyagi-technikai szolgálatai. Alárendeltségében *ellátóezred, kettő, később I egészségügyi zászlóalj, javítózászlóalj* működtek csökkentett "B" állománnyal, illetve "M" törzssel;

- a hdt-k létrehozásával egyidejűleg *dd. szervezés lépett érvénybe* az ezred helyett, de az anyagi-technikai szolgálatok szervezetében ez jelentős változást nem eredményezett, maradtak az *ellátószázadok, javítószázadok*. Visszakerült a dd. PK HTPH alárendeltségébe az egészségügyi szolgálat.

Az anyagi-technikai szolgálat életében a 70-es 80-as évek legnagyobb változását *a hadtáp és fegyverzettechnikai főcsoportfőnökségek összevonásával* létrehozott **ATFCSF-ség 1989. évi megalakulása**, majd csapatszinten történt 1990-91. évi végigvitele jelentette. Ugyanakkor az anyagi-technikai biztosítás követelmények szerinti megvalósításához elengedhetetlen *pénzügyi, elhelyezési-építési és számviteli területek* nem kerültek integrálásra. (1995-től az ATFCSF-ségbe beépült az Elhelyezési Csoportfőnökség).

A csapatoknál 1991-ben a hdt szervezetek helyett **Katonai Kerületek** kerültek szervezésre, illetve az 5. HDS megszüntetésével létrehozták a **Szárazföldi Csapatok Parancsnokságát (SZCSP-t)**. Mind az SZCSP, mind a Katonai Kerületek szintjén **ATF-ségek** kerültek megalakításra, mely szervezetek mind a mai napig működnek.

INFORMÁCIÓ

LOGISZTIKAI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

Turcsányi Károly, Kóthay János, Gaál Csaba¹

1995. június 7-8-án a logisztikát művelők körében érdeklődéssel zajlott le egy nagyjelentőségű elméleti konferencia, a tanácskozást a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Haditechnikai tanszéke szervezte.

A konferencia célja volt: — a logisztika elméleti művelőinek és kutatóinak eddig elért – stabil kiindulási alapot biztosító – eredményeire támaszkodva, neves hazai és külföldi tudósok meghívásával megszerezni és összevetni az ország különböző katonai és polgári (elsősorban felsőoktatási) kutatóbázisain szétszórta kidolgozott elméleti alapkérdéseket.

Részleteiben:

– állásfoglalást kezdeményezni a vitás, de megfelelő kutatási háttérrel lefedett tételekben;

– kijelölni a kutatómunka további irányait és feladatait, valamint lehetőségét biztosítani az elméleti szakembereknek nézeteik egyeztetésére;

– ezzel párhuzamosan alapot biztosítani a logisztikai alkalmazott kutatások kiszélesítéséhez, egységes mederbe tereléséhez;

– áttekintést nyújtani a logisztikai felsőoktatás helyzetéről és impulzust adni az oktatómunka egységesítéséhez.

1 Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes ZMKA tanszékvezető, Dr. Kóthay János alezredes ZMKA tanszékvezető helyettes, Gaál Csaba mk. alezredes ZMKA tanár

A tanácskozás által megvizsgálandó kérdések a következők voltak:

- a logisztika értelmezése, társtudományokhoz való viszonyának meghatározása, elhelyezése a működő kibernetikai rendszerekben, valamint a logisztikai áramlatok értelmezése;
- a logisztikai folyamat szakaszainak behatárolása, a szakaszok funkcióinak jellemzése;
- a logisztikai folyamatok főbb jellemzőinek és törvényszerűségeinek feltárása;
- a logisztikai műveletek definiálása, rendszerezése;
- az általános logisztikai módszerek feltárása és más módszerekhez való kapcsolataik behatárolása;
- a társtudományok módszereinek felhasználása a logisztikában (a logisztikai problémák megoldására kifejlesztett nem logisztikai módszerek megjelölése);
- a katonai logisztika értelmezése, elméleti sajátosságai, alkalmazott területeinek megjelölése;
- a katonai és civil logisztikai területek egymáshoz való kapcsolódási pontjainak feltárása, együttműködési problémák megfogalmazása.

A konferencia védnökségét a következő szervek és személyek vállalták:

- Honvédelmi Minisztérium *dr. Janza Károly mérnök altábornagy*, helyettes államtitkár;
- Ipari és Kereskedelmi Minisztérium *dr. Hegyháti József*, helyettes államtitkár;
- Közlekedési-, Hírközlési- és Vízügyi Minisztérium *dr. Scharle Péter*, helyettes államtitkár;
- Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság *dr. Nyíri Lajos*, elnök;

- MH Parancsnokság *Hollósi Nándor mérnök vezérőrnagy*,
MH ATFCSF. (MHPK gazdasági helyettese).

A konferencia megszervezésében közvetlenül a következő szervezetek vettek részt:

- Honvédelmi Minisztérium Elektronikai Igazgatóság Rt.;
- Logisztikai Fejlesztési Központ;
- Miskolci Egyetem Anyagmozgatási és Logisztikai Tanszék.

A konferencia elé kitűzött cél és a megállapított program, a logisztikával foglalkozó szakmai szervezetek között nagy népszerűsége tett szert, így az ügynek gyakorlatilag minden számottevő logisztikai szervezetet és egyetemi tanszéket meg lehetett nyerni.

A konferencia szervezésének a híre **külföldre** is eljutott, ahonnan több résztvevő érkezett, egyrészt a **Kassai Műegyetemről**, másrészt az **Amerikai Logisztikai Vezetési Intézet**től (LMI) és a **NATO Logisztikai Parancsnokságától**.

A Kassai Műegyetemről érkeztek:

Prof. ing. Juraj Sinai Szállító berendezések Tanszék;
Prof. ing. Peter Bigos CSc. Szállító berendezések Tanszék;
Ing. Hona Pacalova Szállító berendezések Tanszék.

Az amerikai résztvevők:

Dr. Robert Foelber LMI kutatási munkatárs;
Dr. George W.S. Kuhn LMI kutatási munkatárs;
Colonel David Gerner LMI;
Prof. John Riffée Védelmi Rendszerek Vezetési Kollégiuma.

A NATO Logisztikai Parancsnokság képviselői:

Paul Vanderploog tábornok Biztosítási és Logisztikai igazgató;
C. Patte tábornok.

A konferencia programja:

1995. június 07.

Megnyitó:

- Házigazda köszönti a résztvevőket;
- Elnöki bevezető.

Plenáris ülés: (négy előadás)

- Honvédelmi Minisztérium;
- Miskolci Egyetem;
- Budapest Közgazdaságtudományi Egyetem;
- Logisztikai Fejlesztési Központ.

Plenáris ülés: (nyolc előadás)

A logisztika elmélet alapkérdései;

- külföldi előadók;
- egyetemi előadók;
- katonai akadémia előadói.

1995. június 08.

A délelőtt a szekcióülésekkel kezdődött.

"A" szekció (kilenc előadás)

- alkalmazott kutatások az anyag és információ áramlás területén;
(A civil és a katonai területről beérkezett témákból válogatva).

"B" szekció (nyolc előadás)

- alkalmazott kutatások az üzleti folyamatok területén;
(A civil és a katonai területről beérkezett témákból válogatva).

Plenáris ülés:

- Szekcióvezetők beszámolója történt meg a végzett munkáról és a szekciók állásfoglalási javaslatait a konferencia elé terjesztették;
- Rövid hozzászólások, vita;
- A levezető elnök ismertette a konferencia eredményeinek összegzését és ajánlásait;
- Elnöki zárszó.

Az előadások témaleírása²

Előadó Dr. Janza Károly mk. altábornagy, HM helyettes államtitkár

Téma: A katonai logisztikai hazai és nemzetközi helyzete

A logisztikai kutatások megélénkülése a hadseregben. (Új politikai/gazdaság/katonai környezet, új követelmények).

A Logisztikai Programiroda tevékenysége, eredményei. (A katonai logisztika rendszerek, alapvető fogalmainak értelmezése).

A katonai logisztika sajátosságai. (A meghatározó erőforrások – ember, anyag, pénz – együttes kezelése, a teljes élettartam átfogása, a béke- és háborús feladatok kezelése).

A katonai logisztika kapcsolódása más katonai rendszerekhez. (Kiemelten: a követelményeket meghatározó stratégiai tervező rendszerhez és a feltételeket biztosító terv-, program- és költségvetés tervező rendszerhez).

2 Helyszűke miatt nem tudunk minden előadást ismertetni. Ugyanakkor egy külön kiadvány készül a Konferencia teljes anyagából. /Szerk. /

A logisztikai fejlesztés, mint a haderő reform része. (Feladatok, eredmények, intézményi háttér).

Sajátos feladatok. (partnerségi együttműködés, NATO integráció előkészítése).

A továbblépés meghatározó szempontjai.

Előadó Prof. Dr. Chikán Attila, tanszékvezető egyetemi tanár,
Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem

Téma: Vállalatelméletek és logisztika

A közgazdaságtan fejlődésében az utóbbi egy-két évtizedben került ismét előtérbe a vállalatokkal való foglalkozás, főleg az úgynevezett új intézményi közgazdaságtan iskolájának megjelenésével. Ez az iskola, szemben a hagyományos elméletekkel, nagy hangsúlyt helyez a gazdaság intézményrendszerének (ezek között is elsősorban a vállalatoknak) kialakulásával, fejlődésével kapcsolatos kérdésekre, köztük arra, hol vannak, illetve legyenek a vállalat határai, meddig érdemes bizonyos gazdasági műveleteket, tranzakciókat a vállalaton belülre vonni.

A logisztika gyakorlata a fenti elméleti folyamatokkal párhuzamosan az utóbbi években egyre inkább integrálja nemcsak a vállalaton belüli folyamatokat, hanem a vállalatközi kapcsolatokat is. Nagy, összefüggő hálózatok jöttek létre, amelyekben igen szoros kapcsolat alakult ki a résztvevők között. Ez a tendencia más gazdasági műveletekre is érvényesül, így jönnek létre a vállalatok stratégiai szövetségeinek különböző formái, amelyekben sokszor a gyakorlati gazdálkodásban is feltehető a kérdés: hol is vannak a vállalat határai?

Az előadás, néhány új elméleti megállapítás mellett, egy nemzetközi felmérés adataira támaszkodva mutatta be a tendenciák gyakorlati megvalósulását, kitérve a hazai helyzetre is.

Előadó Prof. Dr. Knoll Imre, egyetemi tanár, MLE elnök GATE

Téma: A logisztikai szakember szerepe az ellátási folyamatok hatékonyságának növelésében

1.) A logisztikai szakember "elhelyezkedési" lehetőségei a gazdálkodó egységek szervezeti felépítésében.

2.) A logisztikai vezető (manager) főbb tevékenységei és ezek kapcsolódása a vállalat ellátási folyamatának alrendszereihez.

3.) Hatékonysági összefüggések felállítása a logisztikai vezető főbb funkciót illetően.

4.) A logisztikai vezető tevékenységével az ellátási folyamatban elérhető **versenyképesség függvényének** felállítása.

5.) Alternatív javaslatok, a logisztikai vezető előbb említett hatástényezőinek függvényében, a gyakorlati-gazdasági eredmények optimális elérésére.

Előadó Dr. Tokodi Jenő - Dr. Prezenszki József

Téma: Operációkutatási modellek alkalmazása a logisztikai folyamatok optimalizálására

Logisztikai rendszerek stratégiai-taktikai tervezésében és operatív irányításában fellelhető néhány olyan kulcsfontosságú tervezési és irányítási elem, amelyek a korszerű számítástechnikai és informatikai eszközökre támaszkodva operációkutatási eljárásokkal modellezhetők és a gyakorlatban sikeresen alkalmazhatók. Az előadás az e téren elért gyakorlati eredményekről adott tájékoztatást *a következő területeken:*

1.) Az optimális elosztási stratégia kialakításához alkalmazható eljárások áttekintése.

2.) Operációkutatási módszerek az optimális készletezési stratégia megtervezéséhez.

3.) Logisztikai rendszerek osztályozása a rendszerben foglalt tartomány topológiája alapján.

4.) Statisztikai vizsgálatok a city-logisztikai rendszerek topológiai modellezésében.

5.) Az idősor fogalma, fontosabb statisztikai jellemzői és alkalmazástechnikája logisztikai rendszerek modellezésében.

6.) Az alkalmazott operációkutatási modellek számítógépes reprezentációi.

Előadó Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes, egyetemi docens, tanszékvezető, ZMKA Haditechnikai Tanszék

Téma: Az elméleti logisztika tételek adaptációja a hadseregben

A logisztikai rendszer behatárolása és folyamatainak kiépítése az elméleti háttérre támaszkodva. Az alkalmazott szakterületek integráló hatása az elméletre.

Előadó: Dr. Fehérvári Tamás mk. vezérőrnagy, MH Haditechnikai Csoportfőnök, (ATFCSF h.)

Téma: A Magyar Honvédség anyagi-technikai biztosításának elmélete, a biztosítási rendszer logisztikai tartalma

A tágabb értelemben felfogott ATB nagyon komoly logisztikai háttérigénnyel és kifejezett logisztikai célrendszerrel rendelkező biztosítási főterület, de az egész kibernetikai rendszer működésének befolyásolása a rendeltetése, amit túl a logisztikai célokon és módszereken, a legkülönbözőbb szakmai termelési technológiákkal old meg.

Ezek után kijelenthetjük, hogy az ATB rendszernek létezik egy *belső technológiai tartalma*, mely adott szakmák, szakterületek sokaságának az ismeretanyagát, fogásait, műveleti sorrendjét tartalmazza és létezik egy *belső logisztikai tartalma*, mely a rendszerben aktivizálódó áramlatok kiváltásának, mozgásának és pihentetésének rendjét, tér és időbeli pozícionálását, formai megjelenülésének kivitelezését foglalja magában.

A logisztikai tartalom logisztikai mozgástérben létezik, mely a nyelő (fogyasztó, felhasználó, üzemeltető) igényei és az ellátási források lehetőségei közötti térben egyensúlyoz.

Az előadás anyaga ennek a logisztikai tartalomnak a hadsereg specifikumaiból adódó szakmai értelmezését tárta fel, a logisztikai műveletek és az általános logisztikai módszerek érvényesülésén keresztül.

Előadó Dr. Robert Foelber - Dr. George W.S. Kuhn, LMI USA

Téma: A NATO logisztikai előkészületeinek kialakulása, néhány lehetséges vonás a Magyar Védelmi tervezés számára

1991. óta a NATO egy új megközelítést fejlesztett ki a szövetségesek új stratégiájának és a multinacionális erők logisztikai támogatására. Az új közös megközelítés lényege, a felelősségek és kötelezettségek új egyensúlya a NATO mint szervezet és annak tagállamai között.

A NATO-nak meghatározott új funkciókat kell ellátnia és a NATO parancsnokságoknak növelt meghatalmazás kell az erők logisztikai támogatásának a biztosítására, a harcászati prioritások figyelembevételével.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a nemzeti kontingensük bármely közös NATO hadműveletben megfelelően legyen felszerelve és ellátva. A nemzeteknek ezen túlmenően alkalmazniuk ajánlott a szövetségi logisztikai előírásokat, amelyek a specializálódás és erőegyesítés szerepeként segítik mind a saját, mind a közös ellátást.

A NATO új közös logisztikai doktrínája meghatározott információkat tartalmaz arra, hogy Magyarország milyen módon biztosítsa erőinek logisztikai támogatását, amennyiben azok NATO műveletekben vesznek részt.

A Logisztikai Igazgatási Intézet által készített előadás áttekintette a NATO kollektív logisztikai doktrínájának elméleti alapjait, röviden bemutatva, hogy a NATO hogyan hajtja végre az új doktrínát, és ábrázolta, hogy a NATO elvek hogyan felelhetnek meg a Magyar Védelmi tervezés számára.

Előadó Dr. Prezenszki József, egyetemi docens, mérnök főtanácsos, BME Közlekedésüzemi Tanszék

Téma: A fejlődés útján a hagyományos raktáraktól a logisztikai szolgáltató központig

A kitermelőhelytől a felhasználó/fogyasztóhelyig terjedő anyagáramlásban bekövetkezett változtatásokat elemezve, továbbá a közlekedési,

a szállítványozási és más szolgáltató vállalatok térbeli koncepciójából származó előnyöket felismerve, a nyugat-európai országokban már a nyolcvanas évek elején megkezdték a logisztikai/áruforgalmi központok kialakítását.

A profilidegen feladatok (mint például a raktározás, csomagolás, a címkézés, a szállítás szervezés, stb.) termelési szférából való kihelyezésének igénye, továbbá az alapanyagok - a félkész - és késztermékek hagyományosan tekinthető raktározási jellegének megváltoztatása felgyorsította az ezirányú folyamatokat.

Az előadás a termelési, a forgalmi és szolgáltatási folyamatok integrációjával összefüggésben mutatta be a raktárak anyagáramlási folyamatokban betöltött szerepének változását, a raktározási feladatok logisztikai központokba helyezésének folyamatát.

*Előadó Dr. Báthy Sándor ezredes, egyetemi docens, tanszékvezető,
ZMKA Hadtáp- és Közlekedési Tanszék*

Téma: Az anyagi folyamatok logisztikája a hadseregben

Az anyagellátás folyamatának meghatározó motiválója a hadsereg háborús ellátásában maga a fegyveres küzdelem, amiben az ellátás célja és feltételrendszere gyökeresen különbözik a polgári és általában a normális béke időszakban működő ellátási rendszerektől.

Az előadás elsősorban azokra az összefüggésekre mutatott rá, amelyek az anyagok beszerzése, készletezése, rendszerben tartása és disztribúciója kapcsán jelentkeznek, illetve azokat az anomáliákat fogalmazta meg, melyek a szervezési struktúrák és változó feladatrendszer, valamint a csapatok mobilitása és az anyagi források stacionáris jellege között fészülnek.

Előadó Prof. Ing. Juraj Sinay - Ing. Hana Pacalova, Kassai Műegyetem

Téma: A logisztikai rendszerekben lévő kockázatok

Az előadás a gyártásban résztvevő alapeszközök gazdaságos felhasználásának, megbízhatóságának és biztonságának kérdéseivel foglalkozott a környezetvédelemmel és a veszteségekkel összefüggésben.

Meghatározta a logisztika fogalmát, tárgyát és elemeit.

Az előadás elemeire bontotta a gyártás során felmerülő rizikófaktorokat, hatásukat az emberre, gépre és a környezetre és függvénykapcsolatot állított fel a logisztikai és a fenti kölcsönhatások között.

Előadó Dr. Hoványi Gábor, tudományos főmunkatárs, MTA Ipari és Vállalatgazdaság Kutató Intézet

**Téma: "Logisztika civilben – logisztika mundérban"
vagy
"Logisztika a gazdaságban – logisztika a honvédségnél"**

1.) A hagyományos anyaggyártóipar és a logisztika sajátosságai a piactudomány feltételei között.

2.) A logisztika újabb *konceptiója*: a beszerzési források stratégiai versenye, az "anyagcsomagok vezérlése", az anyagérték-változás és a logisztikai "hozzáadott érték" számítása a gazdaság szférájában.

3.) A gazdaság szférájában megvalósuló anyaggyártóipar értékrendjének módosulása a *fegyveres testületeknél*: a gyártóipar hatékonyságának, a hadrafoghatóságnak és a harcászati teljesítménynek új érték-hármasa.

4.) A logisztika feladata a számára új értékhármaz *követelményeinek kihívásában*: a követelmények ellentmondásai, ezek feloldásának korlátai és lehetőségei.

5.) Lehetséges logisztikai technikák a fegyveres testületek *gazdálkodásában*: koncepció olyan rendszerek kialakítására, amelyek együttesen veszik figyelembe a beszerzés, az anyagcsomagokban való gyártóipar, az anyagérték-változás és a logisztikai hozzáadott érték szükséges módosításának, valamint a hadrafoghatóságnak és a harcászati teljesítmény értékrendjének követelményét.

Előadó Prof. John Riffie, DSMC USA

Téma: Polgári és katonai logisztika együttműködése katonai tevékenységek támogatásában

Az előadás a hadi és hagyományos logisztika közötti kölcsönkapcsolatokkal foglalkozott. A fő hangsúly a katonai erők békeidőbeni támogatására.

tására irányult. Folyamatok, előírások, meghatározások kerültek bemutatásra, amelyek keretként szolgálnak a hatékony funkció-elosztásra a polgári-katonai logisztika alkalmazásában.

Az előadás témái:

- 1.) törvényes és valós meghatalmazás, amely a védelmi tevékenységek hagyományos támogatására irányul;
- 2.) a magángazdaság szerződéses kötelezettségei;
- 3.) a magángazdaság alkalmazásának kritériumai a katonai tevékenységek támogatásában;
- 4.) a kormányzati ipari, üzleti társaságok szerepe a közös érdekek biztosításában, valamint
- 5.) az üzleti, gazdasági érdekek védelmében.

Előadó Dolgos Olga - Wimmer Ágnes, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem

Téma: A logisztika teljes költség koncepciója

A logisztikai rendszer hatékonyságának értékelésénél *két szempontot érdemes kiemelni:*

- a szolgáltatási színvonalat, mely a rendelkezésre állás, a kiszolgálási idő és a kiszolgálás minősége alapján értékelhető, valamint
- a rendszer működtetésének költségeit.

A logisztika teljes költség koncepciója szerint nem elegendő egy-egy kiemelt költségelemet minimalizálni, a rendszer teljes költségeit kell figyelembe venni.

Az előadás célja a teljes költség koncepció szemléletének ismertetése volt, néhány példa bemutatásával.

Előadó Dr. Turák János ezredes, Címzetes egyetemi docens, BKE Védelemgazdaságtan Tanszék

Téma: A logisztikai probléma a védelemgazdaságtanban

1.) A védelemgazdaság fogalma, alkotóelemei (szintjei); a hadigazdaságtan és a katonai gazdaságtan vizsgálati objektumai; katonai üzemgazdaságtan tárgya, vizsgálati céljai.

2.) A katonai gazdálkodás reál és információs folyamatrendje, a logisztikai elemzés tárgyát képező folyamatok.

3.) A katonai gazdálkodás hagyományos közgazdasági osztályozása (költésvetési gazdálkodás, eszköz- és készletgazdálkodás, munkaerő gazdálkodás).

4.) A katonai gazdálkodás modern közgazdasági osztályozása (marketing, szolgáltatás, menedzsment, logisztika, kontrolling).

5.) Áru áramlási folyamatok (klasszikus megközelítés).

6.) Alaptevékenységi és gazdálkodási folyamatok összessége (logikai, rendszerszervezői megközelítés).

7.) Nyugati hadseregek logisztikai rendszere (katonai megközelítés).

8.) Logisztika mint szemlélet és módszer.

9.) A logisztika szerepe a nem termelő (kv-i) szervezeteknél.

10.) A katonai logisztika értelmezése.

11.) A katonai logisztika főbb folyamatai, információ és intézményi követelményei.

12.) A katonai logisztika oktatása a BKE Védelemgazdasági Tanszéken.

Előadó Mr. David Garner, LMI USA

Téma: Gazdaságmobilizációs eljárások a krízishelyzeteknek megfelelően

Az előadás a fő figyelmet azokra az elméleti és gyakorlati ismeretek bemutatására fordította, amelyek a gazdasági és ipari mozgósítási folyamatokra és politikára vonatkoznak és amelyek mind a katonai, mind a polgári veszélyhelyzetnek megfelelnek.

Az előadás tartalmazta azoknak az alkalmazott eljárásoknak a leírását, amelyek különböző mozgósítási helyzetekre kerültek meghatározásra (részleges, teljes, totális). Meghatározó területként került megbeszélésre a kiteljesedő mozgósítási tevékenységek teljesítésének a lehetősége (magába foglalva az ipari vagy gazdasági fogadókészség igényét a katonai mozgósítási tevékenységek végrehajtására). Továbbá a különböző kormányzati szervek együttműködése e folyamat során, illetve ezen tevékenységek hatásának bemutatása történelmi példákon keresztül, amelyek egyes iparterületekre, illetve a teljes gazdaságra hatnak ki.

Nagy hangsúllyal került megbeszélésre az USA védelmi-gazdasági törvénye és a védelmi prioritások és elosztások rendszere, illetve más mozgósítási tevékenységek, amelyek az Öböl-háborúban kerültek végrehajtásra. Ez egy jelenlegi gyakorlati példa az egyre növekvő anyagi-technikai biztosítás végrehajtására egy krízis folyamán, és annak hatásainak az eredménye a gazdaságra.

A konferencia eredményei és tapasztalatai a következőkben fogalmazhatók meg:

1.) **A konferencia a logisztika körében egy erőteljes nyitást valósított meg.** A polgári szférát igen széles körben és a katonai területet is mondhatni teljes keresztmetszetében sikerült mozgósítani és a konferencia keretében összefogni. Ennek pregnáns kifejezői voltak egyrésztől 4 tárca és két országos hatáskörű szerv védnöki szerepvállalása, másrésztől a mintegy 180-200 fő résztvevő.

2.) **A konferencia nemzetközi jelleget viselt.** Egyaránt jelen voltak neves külföldi katonai és polgári logisztikai szakértők, vezetők és kutatók.

Így részt vettek a konferencián az USA Európában állomásozó Haderő parancsnokságának vezető logisztikus tábornokai, az USA Logisztikai Menedzsment Intézetének és a Védelmi Erők Menedzsment Kollégiumának katonái és polgári munkatársai, valamint a Kassai Műegyetem logisztikai kutatói.

3.) **A hazai logisztikai oktatásban és kutatásban meghatározó szerepet játszó valamennyi felsőoktatási intézmény** – Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapesti Műszaki Egyetem, Gödöllői Agrártudományi Egyetem, Miskolci Egyetem, a Logisztikai Fejlesztési Központ – **részt vett** a konferencia előkészítésében és lefolytatásában.

Mindegyik intézmény lehetőséget kapott a konferencián arra, hogy bemutassa logisztikai kutatásai legjelentősebb eredményeit, fő területeit és fejlesztési irányait. Tapasztalhattuk a konferencián, hogy bizonyos alapkérdések egybeesése, közelsége mellett **mindegyik intézménynek a téma szempontjából önálló arculata, önálló profilja van.** Ezek igénylik a logisztika multidiszciplináris rendszerébe beillesztésüket, integrációjukat önálló helyük és szerepük megtartása mellett.

4.) **A konferencia az elérhető mértékben teljességre törekedett.** Igyekezett mélységében is átfogni azt a – jelenleg nálunk még meglehetősen nehezen kezelhető, igen bonyolult, dinamikus fejlődésében lévő – kérdéskört, amit úgy hívunk, hogy **logisztika.**

5.) **Tapasztalhattuk a konferencián, hogy a logisztika** – mind a polgári, mind a katonai szférát illetően – **teljes mértékben nem jutott még túl definíciós problémáin.**

Ki kell azonban mondani, hogy **nem érzékeltük ennek olyan mértékű negatív hatását, ami gátolta volna a konferencia menetét,** egységességét, összességében sikerét. A konferencia nem a definíciókért van, de elősegíti azt, hogy a definíciók tisztuljanak, teljesebbé váljanak, hogy jobban érezzük a tartalmat mögöttük.

A konferencia ajánlásai:

1.) **A katonai és polgári, hazai és nemzetközi együttműködést a konferencia előkészítése és megtartása során elért szinten kell tartani. Keresni kell a bővítés lehetőségeit.**

Akiépített kapcsolatokat szűkebb szakértői csoportok tematikus együttműködésében kell tovább vinni. Ennek jelentős anyagi vonzata is van, amelyet csak szponzorálás, támogatás útján lehet biztosítani.

2.) **A konferencia befejezésével ne szűnjön meg működni az a Tudományos Bizottság, amely a konferencia megszervezésére jött létre.**

A Logisztikai Tudományos Konferencia Tudományos Bizottsága eredményesen készítette elő a konferenciát és annak levezetésében is jelentős szerepet vállalt. Résztvevői között kialakultak a team munka elemi feltételei. A bizottság bázisa lehet – megbízás, felkérés esetén – a logisztika egyes, a konferencián felvetődött, de le nem zárt, végig nem vitt gondolatai megerősítésének, kiteljesítésének. Célszerűnek látszik a bizottság kibővítése további logisztikai kutató csoportok képviselőivel.

A bizottság kezdeményezője lehet egyes logisztikai kérdések szűkebb szakértői körben történő vitája előkészítésének és megszervezésének. Ilyen körben kerülhetnének feldolgozásra, részletesebb elemzésre olyan kérdések, amelyek természetesen egy konferencián inkább csak felvetésre, mint végleges kidolgozásra kerülhetnek. (Fogalomrendszer megvitatása, közreadás előkészítése, oktatási program véglegesítése, fejlesztési – szervezeti, működési – elgondolások véleményezése, stb.)

3.) **A Magyar Honvédségen belüli kutatásoknak meg kell indulniuk olyan irányokba is, hogy a csapatok szélesebb körben, konkrét kérdésekben a kutatásokba bevonásra kerüljenek.**

Úgy érezzük, nem csak a konferenciának, hanem a mindennapi életünknek is egyik tanulsága, hogy a katonai felső vezetés, tudományos kutatás és a honvédségi alakulatok között ebben a kérdésben nagyobb a távolság, mint a polgári kutató bázisok és polgári vállalatok, gazdálkodó és más szervezetek között.

4.) Folytatni kell azokat a logisztika elméleti kutatásokat amelyek közös alapokra helyezik a polgári és a katonai logisztikát.

A konferencia szekcióiban folyó munka egyik konklúziójaként fogalmazták meg a szekcióvezetők, hogy nem érzékelhető alapvető, elhatároló különbség a katonai és a polgári logisztika között. Az alkalmazott logisztikai területek között megvannak a határozott különbségek, de ez nem gátja annak, hogy azok egyúttal a logisztika közös rendszerébe tartozzanak. Különösen kimutatható volt ez a konferencián a logisztikát mint szemléletet és mint módszertant illetően.

A katonai bázisú közös polgári és katonai logisztikaelméleti kutatások egyik lehetőségeként fogalmazható meg a **katonai logisztika témájú doktori (PhD) program indítása** is..

A program indításában – a konferencia során történt tájékozódás alapján – vezető szerepet vállalhatna a **Zrínyi Miklós Katonai Akadémia**, együttműködnének abban a konferencián résztvevő egyetemek logisztikai kutató bázisai.

5.) Az általános logisztikai kutatások erősítése, továbbfejlesztése elsősorban az informatika és a logisztika kapcsolatrendszerének konkrétabb kidolgozásában szükségesek.

Az informatika logisztikai szerepének erősödése általános tendencia. Fejlesztésének igénye mind a polgári mind a katonai referátumok alapján egyértelműsíthető.

6.) A konferencia igen gazdag anyaga, kiváltképpen pedig a logisztika ügye megkívánja, hogy kihasználjuk a sajtó útján elérhető írásos propaganda lehetőségét.

A konferencián több napilap és folyóirat képviselője vett részt, akik tudósítottak a konferencia céljairól, törekvéseiről. Mindezek mellett a konferencia szervezői, közreműködői vállalják azt, hogy több publikációval erősítik a konferencia gondolatainak terjesztését.

Ebbe a körbe tartozik az is, hogy a konferencia teljes anyaga a tájékoztatóval, programmal és a résztvevők jegyzékével együtt magyar és angol nyelven is kiadásra kerül. A kiadványt a konferencia résztvevőin

túl eljuttatjuk valamennyi jelentős hazai logisztikai kutató bázishoz és társadalmi szerveződéshez és több külföldi katonai és polgári felsőoktatási intézményhez, vezető szervezetekhez.

NEMZETKÖZI LOGISZTIKAI SZEMINÁRIUM LONDONBAN

*Fenyvesi Károly*¹

Az Egyéni Partnerségi program keretében 1995. április 24-28. között az Angol Védelmi Minisztérium Közép és Kelet-Európai Igazgatóságának szervezésében Logisztikai Szeminárium került megrendezésre Londonban. A szemináriumot vezette és egyben a rendezvény házigazdája volt F. BRIAN GOODSON ellentengernagy úr.

Az ilyen formában elsőként a volt szocialista országok részére megrendezett szemináriumon az alább felsorolt 14 ország hadseregeinek anyagi-technikai biztosításáért felelős vezetői (2 fő országonként, többségben vezérőrnagy és ezredes) vettek részt:

Bulgária, Fehéroroszország, Csehország, Észtország, Magyarország, Litvánia, Lettország, Moldávia, Lengyelország, Románia, Oroszország, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna.

Így a szeminárium jó alkalmat adott arra is, hogy az azonos gondokkal küzdő hadseregek *anyagi-technikai biztosítását* végző szervezetek vezetőivel közvetlen konzultációt folytassunk.

Londonban a Királyi Lovasság Szállodájában voltunk elszállásolva, amely a Védelmi Minisztérium közvetlen közelében helyezkedik el.

A küldöttséget a megnyitó előtt fogadta LORD HENLEY a Védelmi Minisztérium Politikai Államtitkára, készült egy közös fénykép a résztvevőkről, majd megtartotta bevezető előadását, amelyben kiemelte a közép és kelet-európai országokkal való együttműködés fontosságát.

A szeminárium a résztvevők részre a megérkezéskor kiadott napi-rend szerint (ami végig az egy hét alatt percnyi pontossággal be is volt tartva) folyt.

1 Fenyvesi Károly mk.ezredes, MHATFCSF-ség Hadművelési és kiképzési osztályvezető

Az öt munkanap alatt összesen 13 előadást hallgattunk meg *az angol nyelvű témák köré csoportosítva:*

- A politika elsődlegessége a védelem megszervezésében;
- A védelmi igazgatás (vezetés), ágazati struktúra;
- Civil kontrol a védelemben;
- Stratégiai tervezés;
- A költségvetés tervezése;
- Mít értünk logisztika alatt?;
- A Királyi Légierő Logisztikai szervezete (átszervezése);
- Beszerzési lehetőségek;
Hogyan lehetséges csökkenteni a költségeket?;
- Az anyagi biztosítás stratégiája (ellátás, elosztás);
- Mi is az a biztosítási lánc?;
- A többnemzetiségű hadművelet logisztikai biztosítása;
- Az ENSZ hadműveletek logisztikai biztosítása.

Ezek közül egyet szeretnék kiemelni – nem a fontosságát tekintve, inkább a haderőreform napjainkban folyó feladatai miatt – a **"Mit értünk a logisztika alatt"** címűt. Ami azért lehet érdekes, mivel megtudhatjuk belőle azt, hogy az angolok mit értenek logisztika alatt.

"A logisztika az erők, eszközök működtetése, illetve fenntartása tervezésének és végrehajtásának a tudománya."

A szélesebb értelemben vett fellegáson belül a logisztika a katonai hadműveletekre vonatkoztatva *a következő területekkel foglalkozik:*

- Az anyagi erőforrások tervezése, fejlesztése, beszerzése, tárolása, szállítása, elosztása, fenntartása, mentése (evakuálása), valamint intézkedés mindezen feladatokra;
- A személyi állomány szállítása, mentése és teljeskörű egészségügyi ellátása;

- Beszerzés vagy gyártás, karbantartás, működtetés és elosztás, valamint ezek lehetőségei;
- Építés, beruházás és elhelyezéssel kapcsolatos szolgáltatások.

A logisztika három alapvető területe:

1.) Beszerzési logisztika

A hadműveleti követelményeknek megfelelően hatást gyakorolni a beszerzésre és anyagellátásra, a fenntartási költségen keresztül optimalizálni a működési és ellátási képességet.

2.) Fogyasztási logisztika

Beszerezni, elosztani és pótolni az anyagokat (eszközöket), javítani és karbantartani a berendezéseket és felszereléseket a meghatározott követelményeknek megfelelően, hatékony költségfelhasználással.

3.) Hadműveleti logisztika

Javaslatot tenni a hadművelet logisztikai biztosításának megvalósíthatóságára, felvonultatni, telepíteni a megfelelő mennyiségű anyagokat és szolgáltatásokat (beleértve a közlekedési és egészségügyi ellátást is) és ezzel biztosítani a hadművelet sikerét (eredményes végrehajtását).

Mindezekből kitűnik, *hogy az angol és a magyar felfogás szerint nincs lényegi különbség a logisztika értelmezésében.*

E rövid kitérő után még pár szót a szeminárium levezetésének körülményeiről.

Az előadások a Védelmi Minisztérium fő konferencia termében voltak megtartva. Az előadások után kisebb (10 fős) csoportokra osztva *lehetőség volt az előadások témájára alapozva véleménynyilvánításra, illetve kérdések feltevésére, melyekre mindig készségesen válaszoltak*, de azt is meg kell jegyezni, hogy az ott és a nálunk működő két különböző gazdasági rendszer – de értem ezalatt a hadseregben belüli anyagi-technikai biztosítási rendszerek merőben eltérő voltát is – érdemi választ nem kaptunk (nem kaphattunk).

A program keretén belül a Szárazföldi hadsereg vendégeiként egy napot töltöttünk **Deepcut-ban a Királyi Logisztikai Hadtest Kiképző Központjában**, ahol technikai bemutatón vettünk részt. Bemutatásra kerültek a jelenleg a hdt. kötelékében alkalmazott *szállító és rakodó eszközök többsége*, valamint a fejlesztés és tesztelés alatt álló *gyors gépirakodást* (szilárd és folyékony) lehetővé tevő szállító és rakodó eszközök. A bemutatott "DROPS" rendszer gyártója kooperációs kapcsolatban van a RÁBA gyárral.

A szeminárium szolgált néhány hasznos információval (pl.: az, hogy az Egyesült Királyság a **GDP 3 %-át** fordítja védelmi kiadásokra, ami kb. 24 milliárd Fontsterling).

Megismerkedhettünk az ott működő logisztikai rendszerrel, tájékoztatást kaptunk a védelmi tervezés és civil kontrol működéséről. A konzultációk során arról is meggyőződhattünk, *hogy a volt VSZ országok hadseregei hasonló gondokkal küzdenek mint mi*, de a kormányok gazdaságpolitikájától függően ezek a gondok más-más szinten jelentkeznek.

Az idő korlátozottsága miatt kevés idő jutott *a békefenntartó erők logisztikai biztosításának megismerésére*, holott az angol hadsereg nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkezik e területen.

A magyar békefenntartó erők várható gyakorlati alkalmazása és a tevékenység anyagi-technikai biztosításának minél eredményesebb végrehajtása érdekében joggal vetődik fel a **konzultáció igénye az angol hadsereg békefenntartó hadműveleti logisztikai biztosítása területén gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkező tisztjeivel**.

Végezetül még fel szeretném hívni a figyelmet *az idegen nyelvtudás szükségességére*. A szeminárium előadásai angol nyelven folytak és szinkrontolmács fordította oroszra. (Tehát valamelyik nyelvet ismerni kellett.)

Napjainkban mind kevesebb lehetőség lesz arra, hogy tolmács segítségével lehessen külföldön tárgyalni. Egyre inkább az az elvárás, hogy a tárgyaló delegáció tagjai ismerjék az adott ország nyelvét vagy a világon mindenütt elfogadott társalgási nyelvet az angolt.

NATO LOGISZTIKAI TANFOLYAM HAMBURGBAN

Szarka György¹

Az Észak Atlanti Együtműködési Tanács (NACC) és a Partnerség a Békéért Program keretén belül a szövetséges hatalmak európai központjának (SHAPE) szervezésében a *Német Szövetségi Fegyveres Erők Logisztikai Iskolájában, Hamburgban* logisztikai tanfolyam került levezetésre, melyen a Magyar Honvédség is képviseltette magát.

A hamburgi székhelyű iskola *vállalta a NATO-n belül a tagországok logisztikával foglalkozó tisztjei továbbképzését*. Minden évben rendszeresen tartanak kurzusokat, ahol a 16 tagország képviselői megkapják további munkájukhoz nélkülözhetetlen ismereteket.

Az elmúlt 4-5 évben bekövetkezett világpolitikai változások következményeként több európai ország jelezte belépési szándékát a NATO-ba.

Első lépésként ezen országok csatlakoztak a NATO Partnerség a Békéért Programjához, ezen belül részt vesznek békefenntartó és humanitárius hadműveletekben. *Ahhoz, hogy fegyveres erőik képesek legyenek szerepük betöltésére, hatékony logisztikai támogatásra van szükségük.*

Ezen feladatok végrehajtása érdekében nélkülözhetetlen a **nemzetek közötti összehangolt logisztikai tervezés**. Ezt felismerve a Partnerség a Békéért Program keretén belül megszervezték *az első logisztikai tanfolyamot* a NATO-val együttműködő országok részére.

1995. 06. 11-én Csehország, Észtország, Finnország, Lengyelország, Litvánia, Románia, Svédország, Szlovénia és Magyarország (Bulgária szintén jelezte részvételét, de küldötte nem érkezett meg) hallgatóit hivatalos megnyitón köszöntötte **Saygun dandártábornok a SHAPE részéről és a rendező iskola parancsnoka**. A megnyitóban kiemelték annak

1 Szarka György alezredes, MIIATFCSF-ség Hadművelési és Kiképzési Osztály kiemelt hadművelési fő-tiszt

jelentőségét, hogy ez az első alkalom, hogy az együttműködő nemzetek tisztjeit fogadhatják és közvetlenül megismertethetik a résztvevőket a NATO felépítésével, a logisztikai támogatás elveivel és szervezeteivel.

Az elkövetkező 5 munkanap alatt az alábbi témákban hangzottak el előadások:

- A NATO szervezete és katonai szerepe;
- A NATO stratégiája és haderőinek felépítése;
- A NATO védelmi elgondolása;
- Partnerség a békéért, a folyamat áttekintése;
- A NATO logisztikájának bemutatása;
- A fogadó ország támogatási politikája és a megvalósítás eredményei;
- A polgári védelem tervezése;
- Tartalékképzés;
- A NATO fenntartási és ellátási irodája (NAMSA);
- Törvényelőkészítés;
- Szabványosítás;
- A többnemzetiségű hadművelet logisztikai támogatása;
- Az európai parancsnokság logisztikai koordinációja;
- A logisztikai jelentések;
- A logisztika megítélése;
- Szállítás;
- Üzemanyag biztosítás;
- Egészségügyi biztosítás;
- A NATO perspektívája;
- Az ENSZ logisztikája;

- A békefenntartás NATO támogatása, humanitárius hadműveletek.

Az előadók döntő többsége a NATO központból (SHAPE) érkezett, jól felkészült és a témában napi jártassággal rendelkező, vezető beosztású tisztek és polgári személyek voltak. Előadásait jól előkészítették, mondanivalójukat gazdagon illusztrálták.

Az elhangzott előadásokhoz minden esetben biztosítottak jegyzeteket, emlékeztetőket.

A tanfolyam *értékeléssel fejeződött be*, ahol a szervezők kiemelték a csoport aktív és érdeklődő hozzáállását és felkérték a hallgatókat tegyék meg észrevételeiket, melyek alapján tovább emelhetik az elkövetkező tanfolyamok hatékonyságát és ezen keresztül színvonalát.

A hallgatók részéről egy összefoglaló értékelés hangzott el, melyet a svéd Björn Rosén dandártábornok készített elő, figyelembevéve minden résztvevő egyéni értékelését. A személyes célirányos beszélgetések alapján összeállított anyagot a résztvevők egyetértésével adta elő. Ebben megemlítette, hogy a tanfolyam előkészítése kiváló, az előadások hasznosak voltak, de észrevételezte, hogy igen nagy témát dolgoztak fel, igen rövid idő alatt.

A kapott információk feldolgozására nem állt rendelkezésre elegendő idő. *Igen nagy szükség lenne konzultációk beillesztésére a tematikába, ahol lehetőség volna az előadókkal szabad lefolyású beszélgetés keretén belül a felmerült kérdéseket tisztázni, a helyi sajátosságokat értelmezni. Ehhez viszont több időre van szükség.*

A tanfolyam zárszavában ígéretet tettek, hogy az elhangzott észrevételeket, az egy hét alatt szerzett tapasztalatokat a jövőben hasznosítani fogják. Tervezik, hogy az elkövetkező években a tagországok hallgatóival közös tanfolyamot indítanak, ezzel is elősegítve a mind szélesebb körű személyes kapcsolatok kialakítását is.

Összességében megállapítható, hogy a tanfolyam megismertetett nagy vonalakban a NATO felépítésével, a logisztikai támogatás alapelveivel, az irányítási, tervezési rendszer felépítésével.

Tapasztalatként leszűrhető, hogy a hasonló tanfolyamokon való részvétel feltétlen szükséges, amennyiben részt kívánunk venni a továbbiakban is a NATO békepartnerségi programjában, békefenntartó tevékenységében.

A tanfolyamon való sikeres részvételhez nélkülözhetetlen az angol nyelv jó szintű ismerete.

BIZTONSÁGTECHNIKA

TÁJÉKOZTATÓ A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZALKALMAZOTTAINAK 1994. ÉVI BALESETI HELYZETÉRŐL

Vasvári Ferenc¹

A tájékoztató a honvédségi közalkalmazottak baleseti adatait összegzi és elemzi az 1994. évre vonatkozóan. Az összegzés és elemzés alapját a MHP REJET hivatkozott pontjára a katonai szervezetektől beérkezett jelentések és a balesetekről felterjesztett II. sz. Adatlapok képezik.

I.

A baleseti helyzet általános jellemzői

1.) 1994-ben 311 baleset következtében 311 személy sérült meg, akik emiatt 7752 napra estek ki a munkából.

– üzemi baleset:	272
– úti baleset:	35
– egyéb baleset:	4

Szolgálati megbetegedés:

Egy fő fertőző (Hepatitis-B vírus okozta) megbetegedése.

1 Dr. Vasvári Ferenc mk.ezredes, MH Biztonságtechnikai Hivatal vezetője

2.) A honvédségi közalkalmazottak baleseti helyzetének fontosabb adatai:

a.) A sérülések és a kiesett munkanapok:

Év	Sérültek száma	Kiesett munkanapok	Egy sérültre jutó kiesett napok száma
1993.	379	9276	24,5
1994.	311	7752	24,9
1993.év %-ában	82,0	83,5	101,6

Az adatokat elemezve megállapítható, hogy 1993-hoz viszonyítva a sérülések és a kiesett munkanapok száma csökkent, az egy sérültre jutó kiesett napok száma pedig emelkedett. Ez arra utal, hogy a balesetek súlyossága az előző évhez közel azonos.

b.) A sérülések megoszlása súlyosság szerint:

Év	Halálos	Csonkulásos	Súlyos	Könnyű	Összesen
1993.	–	2	292	85	379
1994.	–	2	237	72	311
1993.év %-ában	–	–	81,2	84,7	82,1

Az elmúlt évben a súlyos balesetek száma 18,8 %-kal, a könnyű sérüléseké pedig 17,9 %-kal csökkent. A csonkulásos balesetek száma az előző évhez viszonyítva változatlan.

II.

A baleseti helyzet részletes elemzése

3.) A honvédségi közalkalmazottak összes sérülései a következő tevékenységek közben történtek:

- munkavégzés közben vagy azzal közvetlen összefüggésben /üzemi baleset/	272 sérülés	87,5 %
- lakásról, szállásról, munkahelyre vagy onnan lakásra /szállásra/ menet közben /üzemi úti baleset/	35 sérülés	11,3 %
- egyéb tevékenység közben /egyéb baleset/	4 sérülés	1,2 %
	<hr/>	
	311 sérülés	100,0 %

A munkabalesetek megoszlása:

	1993.	1994.
- javítás, karbantartás:	128	109
- szállítás, anyagmozgatás:	58	51
- építő tevékenység:	15	10
- konyhai munka:	62	58
- takarítás:	33	25
- egyéb munkatevékenység:	9	3
- közlekedés az objektum területén, munkaidőben:	5	16
	<hr/>	
Összesen:	310	272

A javítás és karbantartás közbeni balesetek döntő többsége (35 %-a) a gépek, berendezések javításakor, karbantartásakor következtek be. Okai: legtöbbször a figyelmetlenség, alkalmatlan, vagy hibás szerszámok használata, a hozzá nem értés, valamint a kellő óvatosság hiánya.

Példák:

A MH Fegyverzetjavító Üzemben Sz.J. ka. egy önjáró löveg töltő-gépét javítás érdekében kisserelte és az asztalra helyezte. Egy véletlen mozdulat következtében a szerkezet rádőlt a sérült jobb kezére és annak egyik ujján zúzódást okozott.

A HVK Katonai Felderítő Hivatal karbantartó műhelyében M.K. ka. a körfűrészgépen egy fadarab megmunkálását végezte. A tenyere megcsúszott a sablonon és a jobb keze középső ujjja a fűrész tárcsához hozzáért és súlyosan megsérült.

A MH Ócsai Üzemanyagraktárban K.S. ka. a robbanómotoros, forgó pengéjű fűnyírógép kerekeinek magasságbeállítását végezte, a motor leállításával nélkül. A sérült az utolsó kerék beállításakor, a forgó penge burkolatának szélét oly módon fogta meg, hogy a bal kezének 2-3-4 ujjait a penge elérte és súlyosan roncsolta.

Szállítás, anyagmozgatás, tárolás során a sérülések jelentős része kézi rakodásnál következett be. Több alkalommal közrejátzott az anyagmozgatás és - tárolás biztonsági előírásainak megszegése. (Tárgy helytelen megfogása, szabálytalan rakományképzés, anyagmozgató segéd-eszközök és védőeszközök mellőzése.)

Példa:

Az MH 95. Csányi László Ellátó Zászlóaljnál vízvezetékszerelőként alkalmazásban álló B.T. ka. egy vízszivattyú teljes cseréjét akarta végrehajtani. Ezért először a raktárba ment egy villamos targoncával a csere-motorért. A raktári állványról a targoncára történő átemelés előtt a motort rosszul fogta meg és az a sérült jobb lábfejére esett, törést okozott.

Az építő tevékenység közben a leggyakrabban előforduló botlásos és elcsúszásos balesetek mellett számos sérülés történt hibás eszközök alkalmazása, valamint szakszerűtlen munkavégzés miatt.

A konyhai munkavégzéssel kapcsolatos sérülések között továbbra is gyakori az elcsúszásos, a forrázásos, a szúrásos és a vágásos baleset. Ezen túlmenően a nem megfelelő műszaki állapotú vagy szakszerűtlenül kezelt konyhai kisgépekkel történt sérülések is többször előfordultak.

Példák:

A Mátraházi Honvéddüdülőben dolgozó V.T. ka. az edények mosogatása közben nem vett észre egy hústűt és belenyúlt. A kb. 15-20 cm hosszúságú tű a jobb kéz tenyerét mélyen megszurta.

A MH FEFI-nél szakácsként dolgozó B.S. ka. a hús csontozása közben nem viselt lánckesztyűt. A kés a csonton megszaladt és mélyen a sérült bal kézfejébe hatolt és balesetet okozott.

A takarítás közbeni balesetek jelentős hányadát vizes lépcsőn és padozaton való elcsúszás okozta.

Az objektum területén belül és kívül, munkaidőben, a munkavégzéssel kapcsolatos helyváltoztatás közbeni balesetek is gyakoriak. Leggyakoribb ok az egyensúlyvesztésből eredő elcsúszás, illetve elbotlás, továbbá közreható tényező az utak, járófelületek leromlott állapota.

4.) **A honvédségi közalkalmazottak úti (üzemi-úti) baleseteinek fontosabb jellemzői:**

a.) *A sérülések és a kiesett munkanapok:*

Év	Sérültek száma	Kiesett munkanapok	Egy sérültre jutó kiesett napok száma
1993.	69	1855	26,9
1994.	35	763	21,8
1993.év %-ában	50,7	41,1	81,0

Elemezve az adatokat, megállapítható, hogy az úti balesetek során elszenvedett sérülések száma 1993-hoz képest 49,3 %-kal, a kiesett napok száma 58,9 %-kal, az egy főre jutó kiesett napok száma 19 %-kal csökkent.

b.) A sérülések megoszlása súlyosság szerint:

Év	Halálos	Csonkulásos	Súlyos	Könnyű	Összesen
1993.	–	–	62	7	69
1994.	–	–	26	9	35
1993. év %-ában	–	–	41,9	128,6	50,7

1994-ben halálos vagy csonkulásos úti baleset nem történt. A súlyos sérülések száma 58,1 %-kal csökkent, a könnyűeké 28,6 %-kal nőtt, míg az összes úti balesetek száma 49,3 %-kal csökkent. A balesetek előfordultak a gyalogos közlekedésben, a tömegközlekedésben, a vasúti közlekedésben, valamint gépkocsival az utakon.

A balesetek döntő többségének bekövetkezésében a közlekedési szabályok megsértése (pl. gyorshajtás, szabálytalan előzés, a követési távolság be nem tartása, stb.) a járműre történő szabálytalan fel-, illetve leszállás, utazás közben a kapaszkodás mellőzése, valamint gyalogos közlekedésben a szabálytalan, figyelmetlen közúti magatartás játszott közre.

5.) A nem összefüggő balesetek (egyéb balesetek) okai: a védőeszközök mellőzése (3 eset) és az ittasság (1 eset).

III.

Következtetések, feladatok

A MH közalkalmazottainak baleseti helyzete a könnyű és súlyos sérüléseket illetően javult. A csonkulásos balesetek száma stagnál. Közalkalmazottat halálos baleset nem ért.

Az elmúlt évben a szolgálati és munkakörülmények csak nagyon kevés helyen javultak, több helyen tovább romlottak.

Az előző évhez viszonyított javulás alapvetően a közalkalmazottak *fegyelmezettebb munkavégzése, a vezetők fokozottabb követelménytámasztása* eredményének tekinthető.

Ezen következtetésnek ugyan ellentmondanak a két csonkulásos baleset sérültjének közrehatásai, amelyek közül az egyiknél a technológiai fegyelem megsértése miatt a kenyérszeletelő gép levágta a sérült ujját, a másiknál a kellő óvatosság hiánya okozta a sérült lábujjának elvesztését. Ezek egyedi esetek voltak, a jellemző viszont a személyi-magatartási fegyelem javulása.

A sérültek kártérítési ügyei a törvényes keretek között rendeződtek. Felbbezés, panasz, kártérítési ügyben a volt Munkavédelmi Osztályra nem érkezett.

Feladatok:

- a lehetőségekhez képest javítani kell a munkakörülményeket;
- nagy figyelmet kell fordítani a használatra kerülő eszközök műszaki állapotára; meg kell tiltani a hibás szerszámok, eszközök használatát;
- rendszeresen meg kell tartani a munkavédelmi oktatásokat és azokon belül ismertetni, elemezni a megtörtént balesetek hasznosítható tanulságait;
- a szükséges mennyiségben biztosítani az egyéni védőeszközöket és szigorúan megkövetelni azok használatát;
- nagy gondot kell fordítani a munka megszervezésére, szigorúan meg kell követelni a technológiai fegyelem betartását, rendszeresebbé, követelménytámasztóbbá tenni a vezetői felügyeletet.

TARTALOMJEGYZÉK

LOGISZTIKA – KATONAI LOGISZTIKA

<i>Turcsányi Károly</i>	Az elmélet logisztikai tételek adaptációja a hadseregben	3
<i>Czank László</i>	Gondolatok a MH katonai logisztikai rendszerének háborús működéséről, különös tekintettel az anyagi biztosításra	18
<i>Kovács Dezső</i>	Létezhet-e logisztika pénzügy nélkül?	28

ATB ELMÉLET ÉS GYAKORLAT

<i>Bittner István</i>	A védelem ATB megvalósítása a nemzeti erőforrások bevonásával	40
<i>Csabai György</i>	Biztonság és a gazdasági biztonság interdependenciája a XXI. század előestéjén	65
<i>Dobó Ferenc</i>	Közlekedési biztosítás, de hogyan?	82
<i>Pohl Árpád</i>	Az osztrák haderő anyagi-technikai biztosító szervezeteinek jellemzői és azok funkcionális felépítése	92
<i>Kis Mihály</i>	Katonai kerület válságkezelési feladatai és a gépesített hadtest önálló védelmi hadművelete anyagi-technikai biztosításának tapasztalatai egy hadijáték tükrében	122

KATONAI MINŐSÉGÜGY

<i>Szűcs Barna</i>	A Magyar katonai minőségügyi intézményrendszer	131
<i>Pálos Emil</i>	A nemzeti szabványosítás és minőségügy új törvényei	142

Daróczi Nándor Áttekintés a katonai műszergyártás, javítás
helyzetéről és minőségbiztosításának alaku-
lásáról 155

*Füredi László,
Szűcs Barna* Minőségügyi közlemények 167

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

*Svéd László,
Szolnoki László* Az egészségügyi szolgálat korszerűsítése 171

Horváth László A SCUD-B hadműveleti-harcászati raké-
tarendszer és megsemmisítése 182

Gyarmati Sándor Gondolatok az MH élelmezési ellátásának
rendszeréről 189

Pakocs Zoltán Az MH ruházati szolgálat költségvetésének
főbb jellemzői 1994–95-ben 196

SZAKELLENŐRZÉS

Furka Zsigmond A gépjárművek üzemeltetése és igénybevétele
ellenőrzésének tapasztalatai 203

*Varga László,
Pálos László* Lakáskultúra 213

SZAKTÖRTÉNET

Horváth Attila A hadsereg mozgás-szervezésének változásai
a második világháborúig 224

Rugár Oszkár Az anyagi-technikai szolgálat története a má-
sodik világháborútól napjainkig 236

INFORMÁCIÓ

<i>Turcsányi Károly, Kóthay János, Gaál Csaba</i>	Logisztikai Tudományos Konferencia	244
<i>Fenyvesi Károly</i>	Nemzetközi szeminárium Londonban	262
<i>Szarka György</i>	NATO logisztikai tanfolyam Hamburgban	266

BIZTONSÁGTECHNIKA

<i>Vasvári Ferenc</i>	Tájékoztató a MH közalkalmazottainak 1994.-évi baleseti helyzetéről	270
-----------------------	--	-----

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel u. 41.
BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 56-88, 66-14
Szedés: MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ
Kiadja: MH Hadtáp Szolgáltató Központ